

250

B66

DIMITRIE BOLINTINEANU

O P E R E

II

P O E Z I I

Ediție îngrijită, note și comentarii de
TEODOR VĂRGOLICI

B716

SCRITORII ROMANI
EDITURA MINERVA
București — 1982

NOTA EDITORULUI

În primul volum al ediției noastre am inclus poeziile lui Dimitrie Bolintineanu apărute în volume pînă în 1865. Inițial, cel de al doilea volum al ediției era proiectat să cuprindă poeziile publicate de poet în volume între 1865 și 1872, cînd își sfîrșește viața, cel de al treilea volum destinat creației lirice a lui Dimitrie Bolintineanu urmînd să fie alcătuit din poeziile sale rămase în periodicele vremii, tipărite postum și inedite, la care se adaugă versurile sale traduse de el însuși în limba franceză, din volumul *Brises d'Orient*, apărut în 1866. La definitivarea celui de al doilea volum al ediției noastre am constatat însă că luase proporții prea mari, ceea ce ar fi condus, pe de o parte, la o îngreunare a lecturii lui și, pe de altă parte, la un aspect grafic, dimensional, mai puțin adecvat. De aceea, din motive tehnice, l-am împărțit în două. Așadar, modificînd proiectul inițial, poeziile lui Dimitrie Bolintineanu publicate în volume între 1865 și 1872 vor constitui volumele II și III ale ediției noastre, ambele apărînd în același timp.

În ultima parte a vieții și activității sale, Dimitrie Bolintineanu și-a tipărit poeziile fie în volume unitare, cu configurație proprie, fie în broșuri succesive, cu caracter periodic, dar sub același generic, sau ca anexe la volume ce conțineau scrieri de alt gen. Respectînd criteriul cronologic, în volumul II am reprodus poeziile cuprinse în :

Eumenidele, București, Tipografia Națională, 1866.

Conrad, București, Tipografia Națională, 1867.

Ștefan-Vodă cel Berbant, dramă în patru acte urmată de poezii noi, București, Tipografia Națională, 1867.

Șase drame istorice noi, București, Tipografia Națională, 1868.

În *Addenda* am reprodus varianta poemului *Sorin*, apărută cu titlul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgoviște* în volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edate sub îngrijirea d. G. Sion, București, Tipografia bisericească din St. Mitropoile, 1855. Așa cum vom arăta în capitolul final de *Note și comentarii*, varianta din 1855 este net superioară ultimei versiuni din 1868, modificată structural de poet și anexată la sfîrșitul volumului *Șase drame istorice noi*, împreună cu alte poezii. În *Nota asupra ediției* de la primul volum al ediției noastre am precizat că varianta din 1855 a poemului *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgoviște* va fi reprodusă în acest volum.

Deoarece unele satire din *Eumenidele* au apărut succesiv în mai multe broșuri, cu specificarea (*Va urma*), am reprodus într-un singur loc toate părțile lor componente, pentru a le restabili unitatea și continuitatea. Astfel, după prima parte din satira *Ștefan cel Mare și Mihai vizitînd românii în rai și în iad*, apărută în nr. 5, am reprodus *Urmarea vizitei lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul în iad și în rai*, apărută în nr. 7, *Vizita lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Viteazul în iad și în rai (Urmare)*, apărută în nr. 9, și *Vizita lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai în iad și în rai (Urmare)*, apărută în nr. 10.

Deși satira *Beizadea Costache din București către beizadea Costache din Ploiești*, apărută în nr. 6 din *Eumenidele*, nu conține în final specificarea (*Va urma*), am considerat firesc să fie urmată imediat de satira *Beizadea Costache din București către beizadea Costache din Ploiești. Despre alegeri*, apărută în nr. 8.

Fabulele publicate de Dimitrie Bolintineanu la sfîrșitul fiecărei broșuri din *Eumenidele* au fost culese și grupate unitar, într-un ciclu distinct, după satire.

Amplul poem *Conrad* se reeditează pentru prima dată integral, în ediția noastră. Cifrele din textul poemului trimit la notele explicative ale lui Dimitrie Bolintineanu, reproduse la sfîrșitul fiecărui cînt, întocmai ca în ediția originală, din 1867.

Poeziile și epopeea *Traianida*, cuprinse în volumul III al ediției noastre, au fost transcrise după următoarele volume apărute în timpul vieții lui Dimitrie Bolintineanu, în ordine cronologică :

Poezii din tinerețe nepublicate încă, București, Tipografia Națională, 1869.

Traianida, poemă epică națională, București, Librari-editori Sococ & Compania, 1870.

Mendale, satire politice, sociale, București, Librăria Löbel & Poper, 1870.

Plîngerile României, București, Tipografia C.A. Rosetti, 1870.

Ștefan cel Tânăr-Vodă, edițiunea a II-a, Editore : G. Constantinescu, București, Tipografia C. A. Rosetti, 1872.

În *Addenda* am reprodus varianta inițială a epopeii *Traianida*, București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1869, nereeditată niciodată pînă acum. Această variantă merită însă a fi cunoscută, servind la înțelegerea completă și aprofundată a operei poetice a lui Dimitrie Bolintineanu. Ea se deosebește structural de versiunea ultimă, din 1870, care a fost integral modificată de poet.

Poezia *Lacul de la Drăgoiești* a fost inclusă de Dimitrie Bolintineanu, inițial, în volumul *Poezii din tinerețe nepublicate încă*, din 1869, de unde a reluat-o în volumul *Ștefan cel Tânăr-Vodă*, atît în prima lui ediție, din 1871, cît și în cea de a doua, din 1872. Am reprodus-o după ediția a II-a a acestui volum.

Poeziile apărute fără titlu în volumul *Poezii din tinerețe nepublicate încă* au fost intitulate de noi, între paranteze drepte, fie cu primul lor vers, în cazul versurilor scurte, fie cu sintagma inițială a primului vers, în cazul celor mai lungi.

Volumele II și III ale ediției noastre oferă posibilitatea cunoașterii mai ample și mai adîncite a liricii lui Dimitrie Bolintineanu, aducînd la lumină un număr extrem de mare de poezii nereeditate niciodată pînă acum, timp de peste un secol. De pildă, din volumul *Poezii din tinerețe nepublicate încă* (1869), în ediția *Opere alese, I*, text stabilit de Rodica Ocheșanu și Gh. Poalelungi, București, Editura pentru literatură, 1961, au fost reproduse doar două poezii, *La Nicolae Bălcescu* și *Lui Aman pictorul*, din cele 290 de poezii, cîte cuprinde volumul original. De altfel, ediția din 1961 a avut un caracter limitat, de readucere în circulație a unor texte din opera lui Dimitrie Bolintineanu, necesare într-o fază incipientă, de pionierat, a valorificării moștenirii noastre literare. Fără a avea pretenția de ediție critică, ea nu cuprinde decît o selecție extrem de sumară din întreaga operă poetică a lui Dimitrie Bolintineanu, ignorînd o întinsă parte din lirica deosebit de valoroasă a scriitorului, iar altă parte prezentînd-o desfigurată, în fragmente dispartate. De exemplu, în ediția din 1961 nu figurează nici o poezie rămasă în următoarele volume apărute în timpul vieții poetului : *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), *Cîntece și plînger* (1852),

Bătăliile românilor (1859), *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), *Plîngerile României* (1870, *Traianida* (1869, 1870). Amplul poem *Conrad* a fost de-a dreptul masacrat în ediția din 1961, reproducîndu-se doar scurte pasaje, disparate și lipsite de coerență, comprimîndu-l de la 228 de pagini, cîte are ediția originală, la numai aproximativ 35 de pagini, iar numeroasele note explicative ale lui Dimitrie Bolintineanu, ce însoțesc fiecare cînt al poemului, fiind eliminate în întregime. Dealtfel, și alte poezii cuprinse în ediția din 1961 prezintă flagrante omisiuni. De pildă, din poezia *Rabié* lipsesc 5 versuri ; din *Fiaștii*, 2 versuri ; din *Clerul*, 10 versuri ; din *Banul Flenderiță și Nemesis*, 2 versuri ; din *Despre datine*, 8 versuri ; din *Cei ce pradă*, 28 versuri ; din *Scrisoarea vornicului Vilara către d. Ioan Brătianu, ministrul Finanțelor*, 9 versuri ; din *Buciumul și fluierul*, 21 versuri etc.

Pe lîngă aceste omisiuni, ediția din 1961 abundă în lecțiuni și transcrieri eronate ale textelor originale. Spre edificare, aducem cîteva exemple doar din poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tirgoviște*, rezultate din colaționarea textului de bază din volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*, din 1855, notat cu cifra 1, cu cel reprodus în ediția din 1961, notat cu cifra 2 : 1. „ce arde încă-n ceață“ / 2. „ce ardea încă-n ceață“ ; 1. „desfășură în aer“ / 2. „desfășurată în aer“ ; 1. „pe petricele“ / 2. „pe pietricele“ ; 1. „p-al mărilor“ / 2. „pe-al mărilor“ ; 1. „că-n cartea“ / 2. „că-n ceata“ ; 1. „o talie suptire“ / 2. „o talie subțire“ ; 1. „tot îi e plecat“ / 2. „totul îi e plecat“ ; 1. „în dar o chem“ / 2. „în darn o chem“ ; 1. „îndată-o...“ / 2. „îndat-o...“ : 1. „un fermec...“ / 2. „un farmec...“ ; 1. „subt ferul“ / 2. „sub fierul“ etc. De asemenea, în ediția din 1961 a fost eliminată nota finală a lui Dimitrie Bolintineanu din textul de bază : „Aceasta se crede că s-a întîmplat pe la anul 7052. Cronicele încă vorbesc de tăierea boierilor, și după tradiție se știe că Mircea-Vodă a tăiat pe Coadă vornicul, pe frate-său Radu, pe Dragul stolnicul, pe Stroe spătariul, pe Vintilă comisul și alții.“

În ediția noastră ne-am străduit să oferim o imagine cuprinzătoare și corectă asupra operei poetice a lui Dimitrie Bolintineanu.

TEODOR VĂRGOLICI

EUMENIDELE

1866

SCRISOAREA VORNICULUI VILARA
CĂTRE
D. IOAN BRĂTIANU, MINISTRUL FINANTELOR

Impozitele

Iencuță Brătiene, boier mic din Pitești,
Acum visternic mare al Țării Românești,
Prin nepoțelul Iancu sau graful de Rosette,
Eu am aflat de cinul ce-ai căpătat, băiete !
Eu te-am văzut pe tine acasă la părinți,
Erai o mică broască — abia făcuseși dinți,
Dar plin de diavolie și zgîriat pe față.
Dormeam, tu vii la patu-mi și-mi tai păr din mustață !
Credeam eu vreodată, protipendad boier,
Că o să vie timpul să fii și tu vister ?
Dar să lăsăm acestea ! Să știi că-mi pare bine
Văzînd că drept un grapsim tu m-ai luat pe mine.
Ca mine faci în toate, ca mine-ai început,
Ca mine vei ajunge să fii tu cunoscut.
N-am fost de viță-naltă ; o știi aceasta bine.
Eram în tinerețe un liberton ca tine.
Visam o țară mare cu domni din despoieți.
Visam tot la zaveră și la boieri tăieți.
Mă surghiuni atuncea în țar-arnăuțească
Cu alți nebuni ca mine de viță românească.
Acolo ai mei creieri, cu timpul au răcit,
Deci mă-ntorsei în țară ca parigorisit.
Așa făcuși tu însuți : nici o deosebire.
Iar ura cu boierii se schimbă în iubire.
Poporul, ce fusese idolul meu, peri.
Căciula lui de oaie începe-a miroși.
Dau mina cu boierii, mă fac boier ferbinte.
Și una cîte una dezic ce am zis-nainte.

Tu știi acum ca mine cum merge-acest tipic,
Ce face un om mare din omul cel mai mic ?
Republican ferbinte, aduci o dinastie
Cu drept de moștenire în noua Românie.
Nu faci ca Eliade, acel bătrîn tipic,
Ce de la *Dealul Spirii* n-a mai uitat nimic.
Socialist odată, cu Blanc și cu Mazzine,
Ledru-Rollin și alții ce nu-i țin minte bine,
De la ospățul țării azi lepezi pe popor,
Ca nedestoinic încă a fi alegător.
Cînd nu erai la cîrmă, înuntru și afară
Strigai că se pusese bir peste bir pe țară !
Venind în capul țării, puseși tu și mai mari
Pe toți funcționarii și pe pensionari,
Proprietatea muncii fu astfel săgetată
De tine, ce fuseși copilul ei odată.
Prea bine ! Brătiene, boier mic din Pitești,
O să te duci departe... căci demn de mine ești !
Acesta mai făcuse, îmi pare, Iliescu,
Om fără multă carte, cirac lui Crețulescu ;
Dar tu ce ai diplomă de Necker, în științi,
Subscrisă de *Românul*, burduf de cunoștinți,
Faci și mai bine ; afară de aste birușoare,
Pui biruri mari pe țară cum n-au mai fost sub soare,
De cînd cu Han-Tătarul și Mihnea cel Turcit
Și pîn'la *faptul mare*, ce v-a chivernisit.
Prea bine ! Să plătească acum locuitorii.
Boierii nu atîta ; mai mult neguțătorii,
Poporul și cinovnicii, meseriașii toți,
Pensionarii țării, căci toți sunt niște hoți !
Căci toți la plebiscitul lui Cuza, trădătorul,
Au iscălit în carte spre-a dezrobi poporul.
Faci să plătească încă muntenii nevoiași
Un milion tot anul, un nou tribut la Iași,
Tribut la jidovimea ce-n vechea capitală,
Prin simpatia voastră, s-a rădicat cu fală.
Așa cît de acuma, simpatrioții mei,
Plătesc, pe lingă multe, tribut și la ovrei.

.....

.....

Așa tu faci prea bine acuma de-i globești,
Iencuță Brătiane, boier mic din Pitești.
Cînd roșii numiră vister pe Brătianu,
Rîdea pe sub mustață Manole Iepureanu,
Dar nu avea dreptate copilul de vătui,
Ce toți îl adorează în templul din Văslui,
Căci tu duci bine lucrul : finanța înflorește,
Ar crede lumea încă că Vilara trăiește !

.....

Tot ne făgăduiește că Țara Românească,
Prin voi o să se facă iar țara boierească.
Din toți capioalnii din care parte faci
Nu poci ascunde ție că tu mai mult îmi placi.
Ai duh ! Îmi semeni mie. Și îți aduci aminte
Că lumea este-a celor ce au mai multă minte.
Iar mintea este aceea ce știe a schimba
Mijloacele, s-ajungă o zi la ținta sa.
Acel ce nu se schimbă în toată a lui viață
Rămîne totd-auna un precupeț pe piață.
Tu și cu Rosetachi boierii ați scăpat.
Voi scri la toți boierii din vechiul principat,
Ca să vă aibă bine ca oameni ce știți carte
Și tot de bună slujbă ei să vă facă parte.
Și sunt al dumitale boier mic din Pitești,
Eu vornicu-Alecace cu lude-n București.

MIHAI VITEAZUL ÎN RAI

Satiră

Într-o dimineață marele Mihai
Iată se deșteaptă într-un colț de rai.
Cheamă pe Buzescu și-afel îi vorbește ?
— „Oare țara noastră tot mai viețuiește ?
De trăiește încă, ia să-mi spui, te rog,
Ce se mai întâmplă în acest sînt loc ?
Țara căpătat-a sînta neatîrnare
Pentru care-odată ne-am bătut noi tare ?
Cei ce-o guvernează sunt la locul lor ?
Au ei gînduri bune pentru-al meu popor ?
Sau că îndreptează toată-a lor veghere
Ca să se susție numai la putere ?
S-au unit românii sub un domn creștin,
De la vechea Tisa pîn'la Euxin ?
Care sunt eroii ce poporul cîntă,
Cununînd de stimă și mirare sîntă ?
Care sunt bărbații cei mai mari de stat ?
Ce tractate dalbe ei au încheiat ?
Dobîndit-a clerul îmbunătățire ?
Și învățătura mare răspîndire ?
Legile în țară se respect, te rog ?
Și dreptatea are pe acolo loc ?
Care sunt poeții care înfloresc ?
Ce-a produs în lume geniul românesc ?“

La această vorbă ce pe toți pătrunde,
Întristat Buzescu, domnului răspunde :

— „Cei puțini din țară ce-n rai au venit,
Despre multe lucruri mie mi-au vorbit.
Despre Cuza-Vodă vei să-ți dau eu veste ?
Doamne ! Cuza-Vodă din Moldova este.
S-a culcat om simplu ca oricare om ;
S-a sculat din somnu-i a doua zi domn.
A făcut mari lucruri, Dumnezeu să-l ierte,
Unind moldo-vlahii dupe multe certe !
Pe țărani de clacă tot el a scăpat,
Drepturi de alegeri la popor a dat ;
Grecilor călugări a luat din mină
Toată-acea avere ce a fost română
Și a dat-o țarei !... Multe a făcut,
Dar să ducă bine țara n-a putut.
A făcut legi multe și frumos țesute ;
Le-a călcat el singur cum au fost făcute.
Vrea să ție singur sceptrul ce purta
Și-l trecea la alții căci îl apăsa.
În a sa domnie toți fac stare bună
Dintr-o mică leafă ce aveau pe lună !
Roșii și albi cînd au cunoscut
Că a lor domnie li s-a abătut,
Zis-au că mai bine este morți să fie,
Decît să trăiască fără de domnie.
Strîns-au bani cu chila, scris-au peste tot
Ca să se ridice orice patriot.
Iar într-una dată, năvălind vitejii,
Au legat pe Cuza și-au gonit toți cnejii.
Țara săturată de atîta rău,
A bătut în palme pe mormîntul său,
Căci făgăduiră vingătorii șapte
Că-or să verse-n țară rîuri mari de lapte.
Au ținut ei vorbă ? Nu știu ce-au putut !
Tot laptele-n țară brînză s-a făcut.

Țara n-are încă sînta neatîrnare
Pentru care-odată ne-am bătut noi tare.
Țara-i cîrmuită de miniștri șapte.
Ei răspund de toate ; însă nu de fapte.

Nu țin la putere și d-o mai păstrez,
D-astă mare jertfă chiar se onorez.
Ce nu face omul pentru a lui țară ?
Unul în bătaie merge ca să piară,
Altul la-nchisoare trece viața sa.
Ei fac jertfă mare de a governa.

Care sunt eroii ce poporul cîntă ?
Întrebarea, doamne, tare mă frămîntă.
Doi din ei trăiră pîn-acum un an :
Ei sunt Radu Anghel și Marin Bălan.
Dar nici chiar haiducii nu se mai arată ;
Nici chiar pentru plească nu vor să se bată !
Orice lupte-n țară încă se ivesc,
În tăcerea nopții ele se-mplinesc.
Ferul nu lovește pept la pept vrăjmașul ;
A perit haiducul și-a venit borfașul.
Codrul nu mai are de acum tîlhari,
Ei sunt în orașe și în posturi mari.

Să conducă statul daca au bărbați ?
De vei da d-o parte cîțiva exaltați,
Cum pe Ion Ghica, Negri, Bozianu,
Pe Știrbei, pe Sturza, Tell și Bălăceanu,
Și cîțiva cu dinșii, ceialți, neapărat,
Toți sunt, țara toată, oameni mari de stat.

Mă întrebi tu încă de-a-ncheiat tractate
Cu bătrîna Poartă și cu alte state ?
În loc de tractate c-un înalt despot,
Ei închei contracturi cu un Godillot.

Clerul-naintează înapoi ca racul,
Căci sub Rusetache a găsit pe dracul.
Lasă lor *canoane*, bunilor păstori,
De le taie leafa lor de curatori.

Școalele se află multe în bugete,
Școale de tot felul de băieți și fete,
Unde vor să-nvețe p-orice ucenic
Ca să se jertfească pentr-un *firfiric* !
Legile în țară nu sunt respectate,
De cei de la cîrmă mai întii călcate.
Toți le calcă-n urmă și toți strig mereu :
«Legile se calcă, pentru Dumnezeu !»
Cînd nu ești la cîrmă strigi în gura mare
Că guvernul calcă legile... trădare !
Cînd te urci la cîrmă, tu ce ai strigat,
Tu le calci ca ceia care le-au călcat.
Orișice partidă vine la putere,
Legile le schimbă dup-a sa plăcere.
Toți vor tiranie ; însă unii-o vor
Să se exerseze numai de popor ;
Alții de la unul, alții de la clase,
Alții d-o partidă de cinci sau de șase.
Ținta tutulora este tirania !
Iată de ce piere astăzi România.
Omul sincer, liber, cît ar viețui,
Nu va tirania ori de unde-ar fi.
În aceste locuri astfel sfîșiate,
Poate să mai fie loc pentru dreptate ?
De mulți ani dreptatea chipul și-a-nvelit
Pe pămîntul țării unde-a fost trăit.
Ea credea în urmă că a sa domnie
Cu *faptul cel mare*, are să mai vie.
A venit ? Eu nu știu ; dar m-am informat
Că acum cu totul la cer a zburat.
Care sunt poeții care cîntă încă
În această noapte lungă și adîncă ?
Cînd sub buza tomnii pomii vestejesc,
Paserile încă fug și răgușesc.
În această țară astfel bardul tace.
Fapte de mărire nimeni nu mai face.
Și d-abia ici, colo cîte un poet
Mestică în cîntu-i risul ne-nțelept !
Ba, să-ți spui, sunt alții care fabric odă
La vreun ministru, pînă și lui vodă,

Ca să le arunce, o dată pe an,
Ca la cei cu orga, cite-un gologan.
Iată niște versuri ce născură-n țară
Ca un semn de viață în această vară :

IMNUL SEMINARIȘTILOR

«Doamne, Doamne al justiții,
Tu înalte creator,
Tu părinte-al bunătății
Și stăpîn al tuturilor.»

— Vei și alt exemplu ?“ — „Să vedem, băiete !“

— „Iată încă unul din școala de fete :

«Fii ferice, Românie,
Noi, încinși de sintul foc,
Pentru tine vom *depune*
Minte, inimă și corp !» *⁴

— „Oh ! destul ! îi zise domnul supărat.
Înțeleg cum neamul astăzi s-a schimbat.
Îți aduci aminte cum cînta poetul
Cînd cu turci și unguri îngroșam Siretul ?“

— „N-a produs nimica geniul românesc.
Gîndurile-nalte mor de cum murgesc,
Daca la *Românul* n-au priimit botezul
Unde Rusetache le citește crezul.
Artele frumoase, pînă și pictura
Încă își dau mîna cu literatura.
Nimeni nu citește. Omir chiar de-ar fi
Nici cît pe *Păcală* nu l-ar prețui.
Sute de grădine unde toți beau bere
Așteptînd sosirea unei nouă ere,
Cresc pe toată ziua și fac mare-avînt,
Cînd librării țării toți fac faliment.

* Vezi programa ministerului de la examen. Sunt fetele care vorbesc : ele *depun* mintea și *corpul* pentru țară. Recomandăm aceasta d-lui ministru al Instrucțiunii Publice, spre a lua măsuri a se scri mai bine aceste imnuri ce le tipărește ministerul oficial (n.a.).

Cel ce scrie, singur cartea și-o citește.
Șoarecii mănîncă tot ce tipărește.
Mari idei de geniu și cu mari prostii
Au aceeași soartă : trec în băcănii !
Limba cum se scrie și hrisov, și lege,
Carte de citire, nimeni n-o-nțelege.
Cînd boierii tineri vorbesc între ei
Și-i aud țaranii, îi iau de ovrei.
Astfel cum e limba sunt și alte date.
Toate de o vreme sunt amestecate.
Cu dor pentru țară prea puțini mai sunt !
Nimeni nu jertfește pentru-acest pămînt.
Să ajute statul nimeni nu se duce,
Însă de la dînsul toți vor ca s-apuce.
Toți alerg la posturi ; meserie, plug
Și negoț tot lasă și se pun sub jug.
Cei streini au toate azi în România :
Ei au tot negoțul, ei au industria.
Ei fac stări, au case, cumpără moșii.
Ei se fac boierii noii României,
Căci ei au mai multă minte și tărie,
Cînd românii mîndri d-o dregătorie
Viața lor o trece ca niște robiți,
Vestejind în posturi daca sunt cinstiți.
Omul în vechime, cînd cu vitejia,
Nu lăsa negoțul, plugul, meseria,
Decît ca să meargă, cu armele-n mîni,
S-apere pămîntul țării de păgîni.
Munca da avere și neatîrnare ;
Lupta dintr-un suflet făcea suflet mare.
Luxul ce omoară nu era știut.
El din viața moale spun că a născut.
Tot d-aici născură vițurile care
Au adus românii într-o tristă stare.
Familia cade sub un moale lux ;
Relele ce-o sapă nu mai sunt de spus !
Omul se însoară numai pentru zestre,
Zestrea este ținta, soața mijloc este.
Fata se mărită spre a fi femeie,
Nume ce-i slujește cum slujește-o cheie

Să deschidă poarta vieții de plăceri :
Nu mai sunt în țară bărbați și muieri !
Religia este însuși ea căzută.
Nimeni nu mai crede. Spun că e făcută
Să înșale lumea de atîția ani
Ca să o supuie domnilor tirani.
Cred că tot sfirșește în această lume.
Suflétul, nimica ! Nemurirea, nume !
Că aici e viața numai pe pămînt
Și nimic nu este mare, nobil, sînt.
Un popor nu poate cu-astfel de gîndire
Să mai aibă viață, viitor, mărire !
Dar din norocire poporul de jos
Mai păstrează încă sufletul frumos,
Datinele sale, ce-au avut odată,
Cînd de mindre fapte țara fu bogată.“
Dar Mihai cel Mare întristat părea
Și în ochii mindri lacrăma lucea.
Zice lui Buzescu : — „Dacă răul crește,
Negreșit că țara nu mai viețuiește ;
Daca dimpotrivă răul arătat
Dintr-o zi într-alta scade tot treptat,
O mai bună stare trebuie s-aștepte :
Este o dovadă cum c-o să se-ndrepte.“
Dar Buzescu zice că s-or îndrepta,
Roșii și albi de nu-i vor mânca.

OVREII LEȘEȘTI
CĂTRE
D. MANOLACHE COSTACHE IEPUREANU

Ghine-ai venit acasă cu capul nesticat,
Coconu Manulache, boier di la Bărlad !
Noi am aflat că-acolo la Țara Românească,
Au spart muntenii capul la havra ovreiască
Și noi știam cu toții că tu ni pîrtinești,
Tu și cu Brătianu, boier michi din Chitești.
Noi am rugat în havră, puind în cap cenușă,
Ca să trăiți cu toții și să vi crească gușă.
Ce oameni sunt așeia Boliac și cu Hăsdău
Ce la gazete spune de neama nostru rău ?
Unire este-aista sau este numai șagă ?
Noi am ghisit Băcăul, ce zici, coconu dragă ?
Muntenii nu sunt oameni cu cari să trăiești.
Dar voi ce tot vă duceți din Ieși la București ?
Boierii din Moldova nu pot ca si traiască
Fără di noi jidanii, iar neama jidovească
Nu poate să căslige fără boieri, ghindești ?
Muntenii nu fac treburi ; cu ei te pîrpădești !
N-au velnițe la sate ; la noi nu datorează ;
Cu grecii și cu nemții boierii lor lucrează.
Dar voi mergeți la dînșii și ne luați cu voi
Să ținem cheltuiala pe drum ; dar vai de noi
Ce patimim acolo, cocoane, cu nebunii !
Ei, ca Kogălniceanu, ne taie chiar perciunii !
Dar să lăsăm aceasta și să ne spui curat,
Coconu Manolache, boier de la Bărlad,
Ce-a fost cu Constituța de au bătut jidanii
La țara muntenească, la cari merg toți banii ?

Voi vreați să ne dați drepturi, chiar di mai multe ori,
Să fim și noi miniștri precum și senatori.
În condica civilă pusese Bozianu
Articolu-aista cînd cu Kogălniceanu,
Dar nu-l știuse nimeni, nici noi, nici însuși voi,
Nici însuși ministerul, fiind miniștri noi.
Și neștiind se puse la Constituța nouă
Di se sculă poporul ca să vă facă-n două.
Pățit-am ca cămila ce, căutînd cercei,
Ea a perdut, săraca, urechea domneaei,
Căci unde noi în țară trăiam cum se cuvine,
Făcînd comerțul nostru azi rău și mine ghine,
Acuma nu mai este nici un alișveriş.
În ziua de duminici noi vindem pe furiș.
Voi ați făcut c-așela ce a văzut o muscă
Pi fruntea unui frate cari intra în cuscă
Și vrînd să o gonească din fruntea dumnealui,
Aruncă-o chiatră mare și sparge cap al lui.

Jidan așela mare vinit di la Paris
A deștiptat muntenii și ni-a făcut de ris.
Mai ghine, mult mai ghine, de n-ar fi trecut pusta
Și-ar fi rămas acasă la el cu balabusta.
Dechit, venind în țară, să scoale pi nebuni.
Evreu a fost așela ? El n-avea nici perciuni !
S-a părădit Moldova, coconu Manolache,
Cînd s-a făcut unirea în timpul lui Conache,
Cînd a murit Istrate... Iată apărător !
Atuncea moldovanul era mai răbdător.
Atunci boierii țării buzunăreau jidanii,
Jidanii p-altă parte buzunăreau țaranii,
Țaranii vite încă, ni-avînd nimica viu,
Munceau și zi, și noapte ca să li dăm rachiu.
Dar astăzi cu unirea și cu lege rurală,
Cei înșelați nainte pe înșelători înșală.
Nu poți si faci, cocoane, cînd craii ne omoară,
Să ne mai vină nouă cevași apă la moară ?
Iar noi ți-om da o spadă a lui Avesalon,
Ce-n București se află la un bătrîn cocon,

Aista spadă arde și taie fără leac ;
Să tai cu ea condeul cu care-a scris Boliac.
Și suntem ai matale cu multă plecăciune,
Evreii cu halaturi, tichie și perciune.
Rughindu-ne ferbinte pi noi a nu uita,
Cum te iubim, tot astfel să ne iubești mata !

D-LUI CONSTANTIN ROSETTI, FOST MINISTRU

Cu dragoste frătească ! poet din București,
Fost logofăt la școale și la bisericesti !
Ați dat demisiune nemotivată încă ?
Aicea se ascunde politica adincă !
Venit-a Ion Ghica de unde fu trimis
Cu vro cutie-n care p-un diavol ține-nchis ?
V-ați supărat pe țară de darăți cu piciorul
Pozițiunii-nalte ce v-a fost dat *poporul* ?
Aici credeau cu toți că tu ocîrmuiești,
Tu și cu Brătianu, boier mic din Pitești.
Că voi făcurăți faptul ce-a liberat poporul ;
Că albiu la putere erau să facă horul ;
Că voi puneți impozit chiar pe funcționari
Ce îi hrănește Gherman cu pepturi de *țînțari*.
Că voi făcurăți totul și Constituțiune,
Și volintiri, și lagăr, și rechizițiune.
Credeam că voi conduceți pe ceilalți vislași,
Dar văz că-ați fost acolo ca *lude-n Călărași*,
Precum în ministerul numit Kogălniceanu
Au fost trei zile -- Orbescu, Papiu, Bolintineanu.
Ce diferență d-astăzi cu ziua de banchet
Cînd roșii și albiu pe dealul Filaret,
Aplaudați d-un popul adus de prefectură,
Că niște porumbițe, se sărutau în gură !
Gîndeai tu să dai locul lui *mititelul* Strat
Ce n-a gustat onorea acestui sărutat ?
Și Iancu Brătianu, despovărat de pene,
Să dea tot goală casa și tot lui Mavroghene ?

Dar ce făcuși la Culte și la Instrucțiune
De s-a sculat *raiaua* cu opozițiune ?
O sută copilițe și băieței acum,
Goniți din pensioane, le-ai dat locaș pe drum !
Dar nu ești tu de vină, cum strigă cărturarii,
Ci numai *permanentul* condus de Caligari.
El știe că Rosetti printr-un regulament
Voia să suplanteze pe bietul *permanent*
C-o *delegațiune* aleasă din softale
Și-ți puse-n roate paie să stea carul pe cale.
În Cameră, Buescu cînd te-a interpelat
A zis că tu calci legea ; dar altu-i vinovat.
Dar să lăsăm la dracul aceste rătăcirî !
Toți am făcut greșală de diferite firi.
Voi ați făcut să strige în contra voastră-o lume
Și să se regreteze niște modeste nume ;
Voi înșivă, cu timpul, puteți fi regretați :
Tot ține de ministrii de care vă urmați.
Ei n-au decît să facă ce voi voiati a face
Și toată omenirea cu voi să se împace.
— „Noi ce-am voit a face ?“ ne veți întreba voi.
— „Un singur lucru, dragă ; *noi, noi și numai noi !*“
Ați împlinit dorința boierilor din plin :
Tot ei să cîrmuiască, tot noi prin foi să scrim.

9473

DOMNULUI IOAN OTETELEȘANU

La Măgurele

Cînd ministerul nostru ieși cu discu-n țară,
În care disc românii cu toții aruncară
Cercei, inele, broșe ce nu mai erau noi,
Să-i puie la *pomelnic* pe muchea unei foi ;
Cînd autorii noștri ce patria-i aprinde,
Dau statului ca daruri cărți ce nu le pot vinde,
Tu, care altădată românilor dai sare,
Tu nu le mai dai astăzi nici bună-cuvîntare !
În discul patriotic n-ai pus măcar un ban !
Ca cînd n-am fi cu toții de neamul lui Traian !
Și publicul întrebă în toată România :
„Ce ! Oteteleșanu a părăsit frăția ?
Ciapcînii au să vie din nou la minister,
Și-au spăimîntat atîta pe marele boier,
Încît lăsînd la dracul pe cei ce strig la stele,
Cultivă crini și roze în deal la Măgurele ?“

În adevăr, tu nu vei să fii nici deputat.
Dar să lăsăm aceasta și să vorbim curat.
Nu-ți place noua stare ? Nu-ți place noua soartă ?
Nu-ți place carul țării cum roșiii îl poartă ?
Vom trece în tăcere tot ce s-a întîmplat
De cînd cu faptul mare și trei loviri de stat
Și vom vorbi de timpul de rechizițiune
Ce rimă foarte bine cu Constituțiune.
Te rog să iei aminte aceea ce-oi vorbi.
Întii, *Eumenida* să știi că va trăi.

Pe toți ciți îi numește, îi dă la nemurire.
Gazetele în proză mor fără suvenire ;
Gazetele în versuri prin versuri chiar trăiesc
Cît va trăi și limba și neamul românesc.
Deja la biblioteci se dau cinci exemplare :
Arhiva are două, legate spre păstrare.

Februaru care dete tiranul țării jos,
Noi l-am văzut cu toții ca p-un flăcău frumos ;
Acei ce îl făcură nu sunt toți solidari
D-administrațiunea ce n-a dat roade mari,
Precum cei ce făcură pe *două* mai odată
N-au solidaritate cu starea încurcată
În care intră țara și-aduce, apropo,
Trei august și căderea lui Nicu Lambrino.
Dar să nu perdem așa ! Nu-ți place noua stare ?
Îndată ce în țară se face *faptul mare*,
Românul fuse liber. Un popol liberat
E ca și armăsarul ce, de la lanț scăpat,
Tirăște după sine frînghia de robie,
Frînghia ce s-agață de orice vîgălie
Ce-n fuga lui pe cale ici, colo a găsit.
Purtăm pe gîtul nostru frînghia de robit.
Deci un tiran oricare, destul ar fi să vie
Și să cădem cu toții sub altă tiranie.
Tiranul nou îndată atunci s-a arătat,
Sub nume liberale ! E lucru-adevărat
Că unde este jugul, tiranul se arată,
Cum unde-i mare rana, gangrena vine-ndată.
Aceasta este cearta ce astăzi s-a iscat.
Toți la curmei tind mîna să prindă pe scăpat,
Să-i puie alte lanțuri de alte mîni făcute,
Deși toți le prezintă cu trandafiri țesute.

O Constituțiune de libertate mare
Se promulgă. Îndată fu pusă în lucrare.
Nu este nici orașe, nici sate, nici bordei
În care să nu poarte deja tot bunul ei.

Nu este o fereastră prin sate, nelipită
Cu Constituțiunea, *in follio tipărită!*
Aici la tipografii români ce s-au unit
Spre a muri de foame cu muzele de git,
Așa cum moldovenii cu noi vestite poame
S-uniră, pentru țară, spre a muri de foame;
De la pasagiul Bosel, numit de nemți *Român*,
Fiindcă tot ce este într-însul e strein;
Zic, din pasagiu de unde dau muzele bonton
Trăgînd scabroasă horă sub scurtul lor jupon,
Se duse procurorul să ia proces-verbal,
Căci *ei*, culcați molatec pe pactul liberal,
Nu duseră știință la sinta prefectură
Că Anagnosti scrie o carte de pictură.
Se dote judecății trufașul autor
Ca să s-adevereze mai bine tutulor
Că vechea ordonanță *ce nu avea păcate*
Era mai liberală ca noua libertate.
Dar azi în capitală aceasta-i este-iertat,
Fiind în răzvrătire Consiliul de Stat.
Dar prin județe-afară, prin sate, cum am spune,
Se bucură poporul de Constituțiune;
De libertatea presii, fără a citi și-a scri,
De dreptul libertății de a se întruni.
E liberă-ntrunirea. De nu mă crezi pe mine,
Te du și vezi prin sate : sunt circiumile pline.
Au dreptul de petiții la Cameră, Senat,
D-ecesuri de putere ce s-ar fi întimplat,
Cînd Camera-i deschisă ca Banca Românească
Și cînd Senatul țării s-așteaptă să mai crească.

Prin sate domiciliul neviolat rămîne
Și chiar de este lege de rechizițiune,
Focarul nimănuia nu suferă necaz,
Căci oaia, vaca, boul se iau chiar din islaz.

Ești supărat tu oare că biruri noi s-au pus ?
Dar ce-a ieșit d-acolo că-ar pune birul sus ?

Ce este-al nostru este al statului, boiere !
N-am zis că dăm cu toții și viață, și avere
Ca să avem mormîntul încununat de flori ?
Să-i dăm avere, viață, să-i rămînem datori !

Păcat că-n timpul-acesta tu n-ai fost deputat !
Să vezi gigantici lupte și mari bărbați de stat !
Luptau toți pentru titruri în Constituțiune.
Veni Laurianu spre a vorbi cu *ciune*.
Propune-amendamentul în chipul următor :
— „Fiindcă cel ce-n Franța cînd e locuitor
E un francez, iar acela ce șade în Rusia,
Rus încă se numește, iar celui din Prusia,
De prus i se dă nume, acel ce-a locuit
În Principate, princip d-acum va fi numit !“
Se supără boierii toți cîți în țări streine
Priimiseră-acest titlu de principe ! Vezi bine
Că astă ironie e tot ce a fâtat
Mai bun *Constituanta* de care n-am visat.
Să nu uităm o vorbă ce limba datorește
Lui domnul Turnavitu de cînd deputățește,
Cuzarambia, vorbă ce însemnează loc
În care domnea Cuza cu Librect și cu Droc.
Să nu uităm a zice și de amendamentul
Cu care Cernătescu spăimîntă parlamentul.
Propune să se-nchiză în țara lui Bogdan,
Povernele de spirt ce-omoară pe țaran.
Cum vine Iepureanu și cum mi ți-l combate
Că *ei* nu au alt spirt decît cel de bucate !
Se cere încă drepturi politici la femei.
Amendamentul cade și trece la evrei.
În Constituțiune acest drept se înfilă,
Drept dobîndit nainte prin condica civilă.
Nu-l combătuse nimeni, dar domnii ce-astăzi pot,
Voiră să arate că ei făcură tot.
Se face mare vilvă printre miniștrii sivi,
Afară se aude o ceată *de bețivi*,
Cum zice ministerul. Ea deveni ferbinte,
Evreii perd chiar dreptul ce au avut nainte !

Iar Camera amînă ast drept pentru evrei,
Să-l dea lor deodată ce-o da și la femei.
Atunce Adunarea, turbînd de supărare,
Pe cel mai slab îl cată să-și facă răzbunare.
Găsi pensionarii și bieții împiegați,
Votă îndată legea să fie amendați.
Ei pe Kogălniceanu îl scot din Adunare
Ca imoral, ca unul ce a făcut, îmi pare,
Statutul, astă chartă ce dacă n-ar fi stat,
Mai toți din ciți votară, aici n-ar fi votat.

De ce nu scrii o carte tratînd despre finanțe,
Așa cum roatei sparte să punem niște zbanțe ?
Și pentru că românii în versuri azi citesc,
Eu o voi pune-n versuri, zău ! ți-o făgăduiesc.

Se zice că românii schimbă gustul lor ?
Vor să bea vinuri albe ; vin roșu nu mai vor.
Dar eu gîndesc că vinul alb, roșu, ce ne-adapă,
E bun atunce numai cînd e băut cu apă.
Așadar să se știe aici ce noi dorim !
Fiți roșii, albi, verzi, negri ; dar puneți apă-n vin !
Puneți pe țară biruri ; dar puneți-le bine !
Faceți reducțiune ; dar unde se cuvine.
Cît pentru mine unul, al dracului să fiu,
Alb, roșu, verde, negru, ce sunt, dacă mai știu !
Tot ce-am voin în viață, sunt astăzi împlinite.
Prin legi, noi întrecurăm chiar Statele Unite.
Țigani tot se mai vede, boieri nu mai zăresc,
Mi-e frică azi de mine să nu mă boieresc !
Sunt încă niște *principi* — cu titruri îngîmfate ;
Dar toți au drept să fie ciți sunt din *Principate*.
Și răul care astăzi ucide pe popor,
Nu naște din *princia* ce noi le darăm lor.
În altă parte răul își ține diadema ;
Noi am gonit pe Cuza, dar i-am păstrat sistema !
Pe tine chiar te-acuză că-ai fi un dezertor,
Lui *mititelul* Cuza dînd mina d-ajutor.

Și ce-au făcut ei însuși cînd au gonit pe Cuza ?
Găsiră-o casă seacă și creditorii ca spuza,
Și-n loc să umple casa, ei n-au făcut nimic :
S-au mulțumit a pune în casă-un *firfiric*.
Să puie în arhive pe domnul Bataillard
Căci nu găsesc în țară pe altul mai *gaillard*.
Să facă pretutindeni la școli reducțiune :
Să le desființeze, ca să le facă bune !
Partidul nostru roșu, cît fu de peșecher,
Îl puse sub picioare copiii de boier.

SCRISOAREA
CE DACA N-A SCRIS, AR FI PUTUT SĂ SCRIE
VODĂ-CUZA CĂTRE ROȘII

Ce strigați voi oare, că de șapte ani
Țara românească fuse sub tirani ?
Fuse sub sistemul de corupțiune ?
Spuneți voi acestea din convicțiune ?
Șapte ani ! E timpul, dacă nu greșim,
Cînd strigați cu toții că eu sunt *sublim* !
De atunci încoace cu neîncetare
N-ați fost voi miniștri sau în Adunare ?
Înțeleg să ziceți : „După două mai“,
Ca să nu vă bateți singuri voi în cai.
Sau după trei august, de voiți mai bine
Ca să fiți cu totul despărțiți de mine.
Dar corupțiunea n-am adus-o eu :
Ea trăia-nainte chiar de timpul meu.
Citiți doleanța sub Alecu Ghica !
Tot acele crime le repetă clica !
Este-o moștenire, și de mii de ani,
Care ne lăsară străbunii romani.
Romulus și Remus, ce ne-a dat chiar nume,
Au supt la lupoaică cînd veniră-n lume.
Nu suntem nepoții astor mari bărbați ?
Să urlăm cu lupii, să nu fim mîncăți !

Dar voi, cînd venirăți la putere-o zi,
Ați zdrobit sistemul ce ne vesteji ?
Dat-ați judecății mai întii pe mine,
Apoi pe miniștri, ce n-au urmat bine ?

Ca să-mi ziceți astăzi *tilhar* din *sublim* ?
Voi ați dat pe Libriet, fiind lup strein !
Ați priimit în țară cu sistemul meu
Oamenii ce-mi dase bunul Dumnezeu.
De făceați voi altfel, s-ar fi schimbat lotul,
V-ar fi mîncat lupii cu gardă cu totul !
Să nu mi se zică că le-am dat eu lor
Tot bugetul țării înspăimîntător,
Două și trei posturi pentru fiecare,
Moșiile țării și particulare;
Moșiile cele ce s-au zis grecești,
Cum și pe acele chiar Brîncovenesti.
Lupul le mîncă și cînd nu mai are,
Mîncă chiar pe-acela ce le-a dat mîncare,
Căci de nu dam astfel ceea ce am dat,
De mulți ani înainte aș fi fost mîncat.

Am priimit din țară astă poezie.
Negreșit că simțu-i este-o erezie.
Este o sistemă după un alt plagiu,
Parcă ar fi d-un comic ziar de pasagiu,
Ce le are toate să-ajungă pe buful,
Nimic nu-i lipsește, decît numai duhul :

„Cine poate zice, cît ar fi de vită,
Că proprietatea e cheazășuită
Cînd se pune strafuri pe proprietari,
De-ți hrănesc din curte vite mici și mari,
Cereale, totul ce-a produs pămîntul
Pentru o hîrtie care-o suflă vîntul ?
Cînd ne șicanează impiegații mari
Și dau judecății numai pe *primari* !
Cînd pe călătorul hoțul îl jupoaie
Și pe hoț el însuși potera-l despoaie ?
Cînd îți datorează vreun om mai mare
Și nu poți a-i pune casa în vînzare ?
Cînd ministrul face abuz de puteri
Și îți lasă dreptul să recurgi la ceri ?
Cînd îți iau moșie, casă și grădină
Și cînd tribunalul tot ție-ți dă vină,

Daca n-ai alături vreun avocat
Ce a fost ministru sau e deputat,
Care își primise misiunea mare,
Numai să cîștige un proces oricare !
Cînd proprietate la țaran s-a dat
Și cînd iar țaranul moare nemîncat !
Cînd modista frige bieteale femei,
Pentr-un rînd de haine, le ia șapte pei !
Cînd te frige poșta, precum și factorul ?
Jurnalistul, protul și împărțitorul !
Comisionerul ce prin multe părți
E rugat a vinde din păcate cărți ?
Nu mai zic nimica d-alte multe brasle
Unde răul crește cu mai mari odrasle,
Cînd plătește statul, pentr-un sol trimis,
Două mii de galbeni d-aci la Paris !
Viața și onoare, și proprietate
Sunt o vorbă numai cînd nu e dreptate.
Dar dreptate este oare pe pămînt,
Cînd noi toți îi rupem sîntul ei vestmînt ?
Cînd orice partide, să-ți dea ajutoare,
Cere să calci legea în a sa favoare ?
Daca deputatul este posesor,
Cere să-i amîie cîștiul plătitor.
Daca deputatul are judecată,
Cere de la tine a fi cîștigată
Și să dai afară pe judecători,
Daca din păcate sunt ne-nchinători.
Daca deputatul are datorie,
Daca creditorii vînd a lui moșie,
Cere să dai ordin și să te supui
De a nu se vinde ce nu mai e-al lui !
Cînd tot hoțul află o protecțiune
În tot ce în țară are acțiune,
Daca deputatul nu are nimic,
Cere să dai funcții la vreun amic,
Cere să dai pensii la vreo madamă,
Nimeni nu votează fără să-ți ia vamă.
Apoi Camarila ? Cerul să ferească !
Pe bieții miniștri venea să-i pîrască !

Pas de nu le face ceea ce îți cere,
Fac interpelații despre ministere !
Apoi polițaii cu complotul lor !
Rudele, amicii ce te înconjur,
Ce-ți spun o minciună ca să te ciupească !
Pas de mai guvernă țara românească !
S-au dat la o parte cîțiva : Teulescu
Și cu mulți de-aceia ce termin în *escu*,
Și afară numai de un Iepureanu,
Au respins p-aceia ce termin în *eanu*,
Fiind d-origină, supozînd, romană,
Și-avînd în privință a lui Remus mamă,
Iar cei ce termină în a.e.i.o,
I-ați primit, afară d-al meu Lambrino.
Ministerul d-astăzi n-are nici un *eanu*,
N-are nici un *escu*, ce desemnă neamu.“

Mă acuză unii pentru *două mai*.
Despre lucru-acesta voi să vorbim frai.
Rădicalii poporului ce voi îl uitărați,
Cu armele voastre, care le-aruncați.
N-am surpat eu însă nici o libertate
Ce trăiește-n lege și-are coadă-n date.
Libertatea presii puțin am lovit.
Dar făcui aceasta chiar cînd am numit
Minister din roșii ce-albesc la putere
Și roșesc cu totul cînd sunt în cădere.
Sub Mihai Viteazul n-au fost gazetari
Și-au făcut, îmi pare, multe lucruri mari,
Cît nu se făcură atîta de bune
Nici în timpul vostru de rechizițiune !
Presa românească, liberă, oprită,
Zău ! totuna face, nefiind citită.
Și nimeni la dînsa nici nu s-ar gîndi,
Daca doi, trei roșii într-însa n-ar scri.
Doi dintre miniștri mă descuragiară,
Ei erau d-ai voștri ! Mai mult mă-ncurcară.
Nu vreau să urmeze : cereau garanții.
Intrasem în horă cu niște copii.

Demisionară. Vine la putere
Nae Crețulescu cu trei ministere.
Carul se pornește, dar când mă trezii,
Văzui carul țării cu doi vizitii.
— „Vrea să te răstoarne!“ amîndoi strigau.
Iau hățul în mină și pe cale stau.
Vine Bozianu cu doi juni amabili.
Cînd ceream concesiile, ei cătau prin pravili!
Astă manieră supăra deplin
Omenire multă în cercul divin.
Bozianu cade. Vine ministerul
Ce, ca să mă-ngroape, alesese clerul.
Miniștrii din urmă nu mai ziceau : *Ba!*
Ei, ca popa Virna, ziceau numai : *Da!*
Da! zicea Senatul. *Da!* și Adunarea,
Care mai la urmă stinse luminarea.
Dup-această cale voiam să reviu ;
Însă conștiința zicea : „*E tîrziu*“.
Alergai atuncea la *neatîrnare*
Prin încumetrare cu o țară mare,
Cu un tron puternic și de viață plin.
Am trimis pe cneazul dup-un prinț strein.
Și-așteptînd răspunsul să vie prin grai,
Speram să iau leafa pe luna lui mai.
Dar aici în lume e statornicie ?
A cerului, lumea este-o ironie !
Într-o noapte tristă aste vise trec,
Cum trecuse visul ce-avu Benedec.
Pe el mi-l răstoarnă un erou german,
Eu căzui sub gușa unui *Ciocîrlan*.

Se vorbește multe pe la Botoșani,
Că ne pun condiții frații suzerani,
Ca să recunoască agentului țării
Drept de locuință lîngă malul mării.
Cea mai însemnată este mai ales,
Tot capul de roșu ca să poarte fes ?
Aud că p-acolo certe mari se fac ?
Noile principii încă nu vă-mpac,

Că voi iar formarăți asociațiunea
Ce-are să susție Constituțiunea.
Cu înriurirea voastră, dragii mei,
Să nu o susțineți ca pe bietii evrei !
Oare comitetul care se compune
N-o fi comitetul de elecțiune
Impuind la oameni ale lui voinți,
Ca să dovedească libere credinți ?
Mă-acuzați voi încă despre tiranie,
Că puterea toată am robit-o mie,
Prin înriurare în elecțiuni.
Ați făcut voi altfel ? Ați fost voi mai buni ?
Dat-ați în alegeri libertatea mare
Pentru orice parte și orice suflare,
Cît în Adunare înalții adepți
Să-i trimeată țara, nu domnii prefecti ?
Astfel e puterea : făceam tiranie
Și-mi părea a face tot elefterie.
Fiind eu d-asupra și dedesupt ei,
Eu răsufлам liber, eu și toți ai mei.
Deci a libertății nesfirșită miere
O gustară numai cei de la putere.
Toți așa făcurăți : voi mincarăți roada,
Iar bietului popol i-aruncați coada.
Ați strigat voi încă și nu fără cale,
Că-am fost pus dări multe, dări municipale,
Precum și diurne foarte liberali
Am dat pe la membrii ziși municipali.
S-au tăiat aceste diurne nebune
Cînd veniră acolo persoanele *bune* ?
Multă sănătate, foști miniștri-ai mei,
Afară, îmi pare, de prințul Știrbei !

Vai ! nu ne mai rămîne d-acum să viețuim,
Decît pe la Zamfira să ne călugărim,
Sau părăsind Parnasul, să renunțăm la tot
Și să ne facem calfe la domnul Godillot !

MUZELE ROMÂNE
CĂTRE
D. ION STRAT, MINISTRUL CULTELOR
ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Noi, muzeele române, ce de doi ani născură
Și nu le-a căzut încă nici cașul de la gură,
Dar pline de dorință să crească-n timpi mai dalbi
Și să amuze dulce pe roșii și pe albi,
Am înțeles că astăzi, tu, om cu multă carte,
Ai ușurat bugetul de școala de bele-arte !
Stricînd bunelor muze în astă țară gașca,
Lăsînd această treabă a se-nvăța la *Rașca*.
Ești supărat tu oare pe pictorul Aman
Care-n discurs ce face pe fiecare an
A zis că Crețulescu pusese școalei baze,
Cînd ea a fost făcută demult, de alte-obraze ?
Vă trebuia localul ce noi avem acum
Ca să puneți într-însul boccele de tutun.
Aceasta se făcuse la seminarul mare
În timpul de cultură și de înaintare.
Tu n-ai fost de părere să fie monopol !
Voiți economia ? Rămas-ă statul gol ?
Faceți la Ciorogirla, Zamfira și-alte schituri
Ce n-au avut domenuri și li s-au dat venituri.
Faceți pe la oștire la care un oștean
Ne costă una-ntr-alta trei mii de lei pe an,
Pe cînd cel din Prusia revine jumătate,
Fără să-napoieze armata pe la sate.
Și muzeele române să nu le alungați.
Ciudată manieră aveți să protejați
Pe-aceia ce învață acest sînt cult în țară !
Științe, bele-arte, pe cînd voi dați afară !

SINTUL SAVA
CĂTRE
ARHITECTONUL ORĂSCU

Orăscule, arhitecton cu mare meșteșug,
De zece ani cu tine rău am intrat în plug.
Mi-ai tot făcut la planuri să faci academie
Și te-ai oprit la unul cu mare măiestrie.
Dar pînă astăzi încă nimic nu s-a făcut,
Un mare șir de ziduri frumoase de văzut.
Lucrările se zice că azi sunt precurmate,
Căci grinzele sunt putrezi, tavanele crăpate ?
Că s-a numit odată trei, patru comisari
Să cerceteze care sunt aste rane mari ?
Că de atunci încoace orice ministru vine,
Mai face cercetare, să vază dacă bine
A fost făcută-odată întîia cercetare
Și apoi lucrul trece la delă spre păstrare.
În fața-acestor fapte, ce poci a zice eu ?
În curtea monastirii născu un eleșteu.
În zidurile casei, scoțînd academia,
Ministrul din Lăuntru a pus tipografia,
Ministrul de la Culte neavînd ce face-aici,
Umplîndu-le cu paie, a pus cîni și pisici.
Biserica e ștearsă din planul tău cel mare.
Orăscule ! te teme de sînta răzbunare !
Tu, arhitect, n-ai știre că arta s-a mărit
Prin sîntele biserici pe care le-a clădit ?
Biserica lipsește ? Îndată arta scade.
Evreii-nalță templu, cînd eclezia cade.
În loc să dați jos lavra, mai bine ridicăți
Bisericile voastre și le-nfrumusețați.

Orăscule, arhitecton cu mare meșteșug !
Ascultă-mă, cu tine rău am intrat în plug !
Îți dau acum de știre, să faci cum este bine,
Ca să urmezi lucrarea, așa cum se cuvine,
Da' să urmezi tu lucrul cu bani din monastiri,
D-au mai rămas în casă cu-atîția volintiri.
Căci dacă nici acuma nu veți urma isprava
Ce-ai început a face în lac la Sintul Sava,
Voi revârsa pe țară, cum și pe București,
O mare fără margini d-ovrei lățoși leșești
Și voi aduce vouă în țara românească
Un minister de roșii pe toți să vă albească.

PROFESIUNE DE CREDINȚĂ
A UNUI
CANDIDAT DE DEPUTAT LA ALEGERILE VIITOARE

Domnilor alegători, iată-mă, sunt candidat.
Voi să fiu ales acum mandatar sau deputat.
La proprietatea mare,
La proprietatea mică,
Nu știu mult la orișicare,
Chiar la gloata cea calică.
Dar știu mult să fiu ales mandatar sau deputat,
La Camera negreșit și nicidecum la Senat.
Căci la Camera cea mică
E diurnă bunicică,
Cînd la Senat, toți o știe,
Nici lăscaie n-o să fie.
Apoi Camera e tot ! Cu puteri legislativi
I s-au dat prin noul pact și puteri executivi ;
I s-a dat inițiativa,
Dreptul a minca coliva
Ministerelor de trîntă
Ce nu joacă cum le cîntă,
Dreptul a face buget și-a da pensii la neferi
Și-alte multe ce-n Senat s-au luat de la boieri,
Pentru că ei au dat spuza
Care-au cotropit pe Cuza,
Ce-au ars tot cu-a sa văpaie
Toată-a roșiilor claie.
Daca vreți să știți acum merite ce-am adunat,
Ascultați ! Această țară eu sunt care-am inventat.
Cît Europa de-o știe,
Țara mi-e datoare mie,

Eu fac vecinic revoluții,
Mai adesea evoluții,
Cu-mpărații eu vorbesc contra orișice popor,
Cu poporul eu înjur pe oricare domnitor.
Astfel e diplomația,
Politica, dibăcia.
Orișice principe piară ;
Numai noi să fim în țară.
Nu crez nici în Dumnezeu, nici în dracul cel pîrlit ;
Dar cînd sunt la minister, mă fac mare ipocrit.
Și vă jur eu astăzi vouă,
Că în zile cînd nu plouă,
M-aș duce, purtînd un mitru
Chiar după Sîntul Dumitru.
Vorbe late cite vrei pînă ce să sîr pe cal.
Astea sunt niște virtuți din regimul liberal.
Lumea este turmă mare
De șireți și proști — îmi pare.
Cel șiret pe prost înghite :
Popolii sunt aste vite.
Cînd voi fi eu deputat, o să fac să mărmuriți !
O să facem rai ceresc locul unde voi trăiți,
Palestină fericită
Cu iudei împodobită,
Tabere nenumărate,
Rechizițiuni turbate
Și bancnote de hirtii pe modelul lui Koșut,
Ca să aibă statul bani, fără ca să fi avut,
Biruri mari pe lefegii,
Premiuri la povarnagii,
Să-nflorească băutura,
Daca nu învățatura.
Pe călugări să-i însor, la popi barbele să raz,
Evreii cu plete lungi să facă cu dinșii haz.
Aste la ce mai sunt bune
Cînd avem Constituțiune ?
Cînd gazetele lumină
Și-ntrunirile domină ?
Dar vă rog, alegători, să fiu scos la București !
Voi ghiciți ce voi să fac ? Da ! slăbiciuni omenești !

Cum voi fi ales, voi pune
Pentru manifestațiune
Zece oameni buni cu gura
Ca să strige — ura ! ura !
Ca să crează peste tot cei săraci cu duhul lor
C-acești zece măscărici au fost marele popor.
Astfel să ne facem raze
Lîngă consoli și-alte-obraze
Că-avem poporanitate,
Rămîneți cu sănătate !

CIUTACII TURCI DE LA RUSCIUC
CĂTRE D-NU CREMIEUX
ÎN PRIVINȚA DREPTURILOR POLITICE CE SE
CEREAU A SE DA EVREILOR

S-a citit în *Siècle*, havadiș franțuz,
Un articol mare, articol ursuz,
Scris de a ta mîină foarte celebră.
Tu zici că românii sunt în barbarie,
Sunt haini cu totul și mai habitir
Chiar decît felahii cei de la Misir,
Căci gonesc evreii din acele părți,
Și le stric la havre și le ard la cărți.
Bre ! credeți voi poate ca s-aveți în har
Politice drepturi printr-un harmazar,
Să fiți bei acolo cum nu s-a văzut
Și aceste toate pentru-un împrumut !
Dar se poate-acolo drepturi s-aveți voi,
Cînd aceste drepturi nu le-avem nici noi ?
Voi la țara-aceea încă mai aveți
Havre și cu dinșii încă o duceți,
Iar noi musulmanii n-avem nici geamii,
Nu ne lasă-n țară fără chezășii.
Și cu toate-acestea, pentru acest drept
S-au luptat cinci veacuri cu noi pept la pept.
Și voi iaudii, fără de cavga,
Ați crezut d-a gata să mîncăți halva ?
Că-or să dea țara lor la iaudii
Numai ca să treacă de mari celebii
În gazeta voastră cea cu marafet ?
Ama cap la tine ! Alah ! Mohamet !
Geaba la gazete faci calabalic,
Ceea ce vor frencii este zefzeclîc.

Căci ei nu dau țara acești vlahi Bogdani
Decît cu-arma în mînă, iară nu pe bani !
Mîine o să cereți chiar și la Stambul
Politice drepturi nefiind destul.
Să vedem acolo dintre iaudii
Venind să ne zică : *Cusum ! celebii !*
Ca să le dăm drepturi, apoi mașala
Cu ciliblicu să fim ciulama !
Să vezi iaudii printre musulmani,
Pași, veziri, ba încă și chiar șadrazami !
Tamam ! tot atîta ar fi să chemăm
Pe moscovi și țara plăcintă s-o dăm !
Musulmanii și vlahii nu sunt cilibii,
Cu prețul a se vinde către iaudii !
Iată ce îți zicem, o, mare vechil,
În mehtupul nostru și-n al nostru stîl.
Și dacă în țară ți-au zis vro cițiva
Că au țara-a vinde, o, vechil pașa,
Să nu crezi nimica, căci acei români
Fac zefuri cu tine și sunt mari ciapcîni !

FEMEILE ROMÂNE

Tot ce-avem în țară mai bun, dragii mei,
Îl găsim noi astăzi încă în femei !
Decît noi bărbații ele sunt mai bune.
O singură culpă au și o voi spune :
N-au putut să facă încă pe bărbați
Mai buni pentru țară și mai inimați !
Și puteau să-o facă. Ele le au toate,
Inimă și spirit pe cît nu se poate ;
Ele sunt frumoase, toți o mărturesc.
Chiar celor urîte nurii nu lipsesc.
Este diferență între o germană,
Slavă și-o femeie greacă și română.
Cele dintii două au ceva îngroșat
De bărbat, de barbar, de got, de sarmat,
Cînd cele din urmă au delicatețe,
Poezie, grații, chiar făr' de junețe !
Într-un cîmp la muncă, vezi pe o maghiară.
Nu vestește-o climă aspră și barbară ?
Vezi pe o română, cu brațul gingaș,
Înclinînd pe sapă capul drăgălaș
Și visînd la lume cu melanholie ;
Nu vestește-o țară numai poezie ?
Ce-are să refuze omul, domnul ei,
Ce-are să refuze românii femeii
Ce-i aduce zestre, grații, frumusețe
Și, mai mult ca toate, inimă, junețe ?
Tot ce-ar vrea femeia ar putea să facă
Din bărbat, ea care știe-atît să placă.

Mumă, ea îl naște, ea l-a legănat,
Soață, îl dezmeardă ; cînd el e bărbat,
Îi dă mîna-n viață și mîngîitoare
Ea-i închide ochii chiar atunci cînd moare.
Ce-a făcut femeia pentru-acest bărbat
Ca să fie-n viață mare și stimat ?
Și Mihai Viteazu și Ștefan în lume
Sunt datori mărirea unor mîndre mume,
Apoi unor soațe demne de ei doi :
Femeile-atuncea făceau pe eroi.
Astăzi ce fac ele ? Trebuie a spune ?
Pana trebuinții cu greu se supune.
Daca un ministru sau un deputat,
Sau oricine are nume d-om de stat,
Violează legea supra cării jură ;
Daca deputatul pune friu-n gură,
Cînd se calcă legea, pentr-un interes ;
Daca probitatea este un eres
Pentru marea parte din societate ;
Daca pentru țară nimeni nu combate,
Nimenea nu moare, ci toți viețuiesc ;
Daca luxul, viciul crud ne moleșesc,
Daca omul schimbă oricare voință
D-astăzi pînă mine dupe trebuință,
Dac-amorul țării servă de mijloc
Pînă ce să scoată nucile din foc ;
Daca toți aleargă după funcțiune
Și nu-i mulțumește una și ne-o spune !
Daca scopul vieții e s-adune bani
Cu orice mijloace de atîția ani ;
Daca soțul uită o soție pură
Și risipă starea cu o curvătură ;
Daca și-alte rele ce nu poci să zic,
De la cel mai mare pînă la cel mai mic,
Bîntuie azi țara și o vestejește,
Viața și junia de i-o putrezește
Și aduce starea de dureri, de chin,
Și ce mai rău este, risul la strein,
Să ne fie nouă liber a o spune :
Femeile-s culpa, deși sunt mai bune !

Daca rola noastră astăzi s-ar schimba
Și în locul nostru ele-ar governa,
Zău că țara noastră, zică fiecare
Ce-o voi să zică, ar merge mai bine !
Dar nu este asta misiunea lor,
Cel puțin acuma și l-acest popor.
Au o misiune delicată foarte
Să însufle viață unde este moarte,
Tinerețe unde totul e bătrîn,
Totul vestejește în bietul român ;
Să prefacă spirit, inimă, credință,
S-avem o putere, s-avem o voință.
Să nu ni se zică ceea ce ne zic,
Cu amărăciune, că nu pot nimic !
Femeile turce care sunt robite,
Care după viață, din rai sunt gonite,
Încă au putere pe bărbații lor,
Ele guvernează ; fac cu ei ce vor.
Suverani cu nume, turcii sunt în faptă
Sclavi către femeia sclavă, dar deșteaptă.
Cum femeia noastră, care e mai sus,
Pînă astăzi încă capul și-a supus
La voința noastră, cînd acea voință
Este rătăcire, viciu, decadință ?
Crede ea că cerul i-a dat frumuseți
Numai să producă fete și băieți,
Cum produce planta ? A sa misiune,
Ceea ce produce, este să-ncunune
Și să nobileze cu inima ei :
Iată ce se cere azi de la femei.
Națiunea noastră n-o să fie mare
Și prin dalbe daruri demnă de mirare,
Decît cînd femeia să fie va vrea.
Ce-o voi femeia a fi, va fi ea.
Vreți neatîrnare, glorie, putere,
Femeii române, voi le puteți cere.
Vreți bărbați mari încă, vreți bărbați virtuși,
Liberi, mîndri, harnici, leali, inimoși,
Cereți la femeie ! Ea singură poate
Din rele în bune să le facă toate.

Mumelor ! Copiii oare-i hrăniți voi
Ca să fie jocul a cițiva ciocoi ?
Ca să fie robii erorilor care
Bat această țară fără încetare,
Ca uitați să piară în aceste părți ?
Ca să prade țara ? Ca să joace cărți ?
Ca să amăgească ? Ca să se-ndatoare ?
Și-n vițiu să peardă a juneții floare ?
Ca să n-aibă-n lume nici un țel mai sint,
Să facă din viață chiar al lor mormint ?
Constituțiune, Cameră, Senat,
Cluburi și gazete, tot ce s-a visat,
Minister din Cameri ce de tot răspunde,
Lege, paralege, ce născind, s-ascunde ;
Tot, tot ce se face de atîția ani
Nu vor scăpa țara de ai săi tirani.
Căci oricare popul cînd n-o ști să fie
Demn de libertate, cade sub robie.
Ridicați bărbații care sunt căzuți,
Faceți ca să aibă vechile virtuți.
Voi puteți aceasta, voi și numai voi,
Și numai atuncea vom fi liberi noi !
Românie dragă, n-aștepta să vie
Toată mîntuirea de la o domnie,
De la un ministru, de la un Senat,
De la o partidă ce te-a răsfațat !
Toate-aceste nume nu pot ca să fie
Decît ce-i fi însuți, tristă Românie !
Fi-vei tu cu viață și cu virtuți tari,
Cei ce te guvernă vor fi însuși mari.
Fi-vei dimpotrivă, adică nimic,
Tot guvernul are ca să fie mic.
Cît vei primi viață și a ta mărire
De la o partidă, de la cîrmuire,
Tu, o, Românie, vei fi roaba lor.
Căci izvorul vieții este în popor,
Acolo-i femeia, mumă și soție.
Ea ce tot omoară, ea ce tot invie,
Lasă pe politici, vilani și boieri,
Morți de azi să-ngroape pe morții de ieri !

Lasă patrioții care au brevet
Cu doi sfați pe lună de la comitet
Să cate mijloace ce le-nsuflă frica
Care au de duhul ministrului Ghica !
Lasă încă albi să supuie compt
La inchizițiunea *Românului* ciont
Că-au avut curagiul într-o dimineată
Fapte scandaloase să le dea pe față.
Lasă pe *primarul*, blindă tărăbută,
Ca să vînză carnea scumpă și slăbută
Cînd o vită mare nu mai are preț,
Grația să fie lipsii de notreț !
Pe bucureșteanu ce pulbere cerne
Lasă-l ca să doarmă cum își va așterne,
Lasă pe toți *manii* cari mai de mult
Pentru o felie de pine, insult ;
Lasă-acele clice, Bizanță perfidă,
Ce fac din principe, jocuri de partidă,
Lasă să se plîngă de ură-năspriți
Și de nebunie *domnii cei stîrpiți !*
Și îți cată viața și a ta mărire
Unde pînă astăzi n-ai avut privire !

M. S. DOMNULUI BARBU ȘTIRBEI

Te-ai întors în țară după nouă ani
Să mai vezi nepoții marilor romani,
Să cunoști progresul care ei făcură
În arti, în științe, în literatură,
Legislațiune,
Administrațiune,
Constituțiune,
Cum și-n Uniune.
Auzii eu însă că, abia în țară,
Și îți faci pachetul să pleci iar afară ?
Asta dovedește că ce-ai văzut
În această țară prea mult ți-a plăcut
Și te duci din țară cu mare grăbire,
Ca să nu te-nece multa fericire !
Cînd veniși la poarta cetății de foc,
Toți te salutară ca p-un prooroc,
Chiar acei ce-odată îți scriau pamflete,
Răsfățînd pe spate lungile lor plete,
Toți te salutară ; dar din ei cîtiva,
Văzînd simpatia ce te-nconjură,
Sinceră, adîncă și chiar generală,
Schimbă curtenia în hulă banală !
Puseră îndată *comicile foi*
Ca să dea în tine cu al lor noroi.
Enimic al clasii și oligarhii,
Astăzi cînd se-nalță, vai ! dobitocii !
Templuri și statue, oare ai crezut
Ca să te priimească p-un bun așternut ?

Cine are-un merit cît de mic, în țară,
Atrage asupra-i ura lor amară !
E nenorocire pentr-un patriot
Daca, din păcate, nu e idiot !
Suntem în momentul prin care-a trecut
Popolii ce singuri viața și-au perdut :
Timp de ameteală, ură, dezbinare,
Unde nici un lucru locul nu-și mai are,
Unde tot ce este principii, idei
Sunt sacrificate la bărbați pigmei,
La partide slabe și la interese
De persoane care astă stare țese.
Unde-i inemicul țării cel mai rău ?
O, sârmană țară ! El e-n sinul tău !
Este dezbinarea, fiică de durere,
Ce-a născut-o-n țară *pofta de putere*.
Toți voiesc puterea ; și mulți sunt uimiți.
Zece mii miniștri, cincizeci *domni stîrpiți*.
Zece mii de clice, cincizeci de partide !
Care mai de care devenînd stupide.
Dar scriitorășii cu vai și cu ah !
Cu patriotismul născut în stomah !
Mai și cu februaru, introduși prin coși,
Ce se luptă încă ca doi slabi cocoși,
Toți sperînd că Poarta o să ție tare,
Să răpească țării sinta-i neatîrnare.
Doară se va naște din ast amâlgaș
O nouă domnie pe un căuzaș.
Cluburi peste cluburi, certe peste certe,
Cine să mănînce vișinele ferte.
Apoi lingă toate, crudul ridicul
Venînd plin de pene, comic îndestul,
Cu mii de *tertipuri* și cu *marafetul*
Care-aceștii epoci au format buchetul,
Multe rele crude au trecut pe țară,
Foamete, lăcuste, sabie d-afară,
Necăciuni, cutremur, răzmirițe mari,
D-au plecat spre moarte inimile tari,
Budberg și Halcinschi, Coronini, Hese,
Jidovii cu lațe ce ne cer concese.

Însă ridiculul încă nu venise
Și a țării frunte el n-o umilise.
Iată-ne în urmă căzuți în destul,
Prin păpușărie chiar în ridicul !
Și te miri tu poate că venind în țară
Îți aruncă-n față o mică ocară ?

ȘTEFAN CEL MARE ȘI MIHAI VIZITÎND
ROMÂNII ÎN RAI ȘI ÎN IAD

Mai presus de soare, dincolo de cer,
În nedefinita mare de eter,
Într-un parc de arbori cu fructele d-aur,
Unde crinii-ngină delicatul laur,
Iată că se plimbă printre mii de flori
Două umbre sînte, doi foști domnitori.
Ei discută tare, plimbîndu-se-n rai ;
Unul este Ștefan, iar celalt Mihai :
— „Ce știi de Moldova ?“ întreba munteanul.
— „Dumnezeu s-o scape ! zicea moldoveanul.
M-am luptat cu arma patruzeci de ani,
Ca să-o scap de lanțuri, s-o scap de tirani,
De poloni, de unguri, de păgîni, de soartă !
Cînd o credeam vie, iat-o o văz mai moartă !“
— „Au acum *Unirea* și tu ai de știre
Că unirea este a lor mîntuire ?“
La aceste vorbe marele Ștefan,
Lovind într-o stîncă cu-al său buzdugan,
Strigă : — „Ce unire ! Îmi acrești gîndirea !...
Asfel de unire a stricat unirea !
Da, unirea este lucrul cel mai sînt
Ce-are să înalțe acel bun pămînt ;
Voi puteți fi încă fără de unire,
Căci sunteți un popol de aceeași fire ;
Chiar d-aveți acolo pe vestiții roșii,
Ce fac neajunsuri și scot morții prin coși ;
Noi avem jidanii care ne-a supus...
Dumnezeu să ierte cine i-a adus !

Fără de unirea noastră cu muntenii,
Or să ne robească nemții, lipovenii.
Dar cel ce-a făcut-o, a făcut-o rău,
N-a dus bine lucrul, pre sufletul meu !
A vărsat veninul cel amar de ură
În inima noastră cite-o picătură.
Strănepoții d-astăzi n-au știut ce cer ;
Ei în loc să ceară poduri, căi de fer,
Ce scurtează calea și din toată țara
Fac un oraș singur, toamna, iarna, vara,
Iată-i că îmi cere să treacă la ei...
Tronul ? Nu ! Ci curtea cea de Căsăței !
Unii cum nici alții n-au putut să facă
Dorul de căminuri, de satu-i să tacă,
Înainte sintei, sublimii și mari
Românii, amblemă care-i face tari !
Dar Mihai răspunde : — „Domnește-ți minia !
Asta nu oprește d-a fi România.
Sunt și alte neamuri care nu se-mpac,
Mult mai luminate, și tot astfel fac.“
— „Strige cât le place ! Certe-se mereu !
Însă facă lucruri cum am făcut eu,
Cum făcuși tu însuți ! Lucruri de tărie !
Nu hași-ivaturi și păpușarie !
Să ridice neamul și să-l facă tare
Prin a lui putere și neatîrnare,
Nu prin gazetele și-adunări, cuvinte,
Unde cearta toată e pentru plăcinte,
Ci pe cîmpul luptei cu-armele în mîni,
Daca vor să aibă nume de români !
Daca nu ! mai bine piară al lor nume,
Decît cu rușine să trăiască-n lume !“
— „Tu zici bine, doamne, — a răspuns Mihai,
Dar tu nu știi oare ce se trece, vai !
De la Lupu-Vodă și de la Matei
Basarab, românii nu sunt mai mult ei !
Domnii ce urmară, prin lux, moliciune,
Au adus în inimi trista slăbiciune.
Tirani către țară, robi către păgîn,
Ei au stins tot focul în al țării sîn.

I-a făcut d-atuncea încă să roșească
Numai la ideea ca să se mărească,
Ca să aibă o țară, ca să fie tari,
Ca să nu mai fie robi și tributari.
Loviți chiar de dinșii, iar nu de păgîni,
Ei, români de viță, urăsc pe români.
Ei se cioctisiră cînd vrăjmașii țării
Se măresc și-apucă drumul dezvoltării.
Astfel au nevoie de un timp mai mare
Ca să se ridice dintr-o tristă stare
Unde cîrmuirea unui trist trecut
Din țară, o vacă cu lapte-au făcut !
Astăzi chiar cînd neamul spre bine se strînge,
Trecutul acela pe el se răsfrînge
Și în umbra-i tristă, umbre ce-l împac,
Multe lucruri triste, Ștefane, se fac !“
— „Știu, răspunde Ștefan, Mihai și Șerban,
Mircea, Alexandru, Rareș și Bogdan,
Nu au monumenturi, nu au nici morminte,
Cei mai mulți dintr-înșii, pentru oseminte.
Mai curînd statuă ei vor înălța
Lui *Papa-Nicola* și lui *Iorganda* !
Căci ei cu trecutul care dă tărie,
Viață și mărire nu vor să mai fie !
Trăiesc cu prezintul ; prezintul e mic ;
Corpul are totul, sufletul nimic !
Faptele străbune, îți voi spune ție,
Ei le văd cu milă ca o nebulie.
Luptele de astăzi nu sunt ce au fost,
Să fac între dinșii să apuce-un post.
Alții ca să fie capi de clici formate ;
Iar clică nu știe d-adevăr, dreptate.
Clică înnegrește pe cei meritori.
Celui mai netrebnic împletește flori.
Și cu toate-acestea, eu tot le-aș ierta,
Daca pentru țară încă s-ar lupta !“
Dar Mihai răspunde : — „Popolii se bat
Cînd grelele lanțuri adînc îi străbat.
Multe rele astăzi pe români înclină,
Însă nu-i apasă sabie streină.

Cînd această pală le-o muia cerbicii,
Din aceste turme vor ieși voinicii.“
— „Cînd va fi aceasta, la apăsători
Oare nu s-or duce cu cununi de flori?“
— „Nu mai crede-aceasta ! Cei ce ies, Ștefane,
Cu cununi cînd intră cetele dușmane,
Nu sunt fii ai țării, ci odrasle noi,
Piruri ce în holde se nasc din gunoi,
Aduse-n picioare de streini în țară.
Dar românul simte rușinea de feară.
Mîne o s-o simță poate și mai mult.
Daca cei răi încă astăzi se ascult,
Popolul nu-i vina ; ei vorbesc dreptate,
Patrie, onoare și de libertate,
Popolul le crede căci e însetat
De aceste bunuri ce n-a mai gustat.“
— „Popolul le crede, căci n-are voință,
Nu are destulă proprie ființă.
I-au luat voința cei ce-l amăgesc,
Luminile toate cat de le răpesc.
Vor să aibă-o vită ne-nțelegătoare,
Să zică ca dînșii ! Sărace popoare !
Comerțul ce este capul la popor,
Care îl conduce, e nepăsător !
Și ce fac românii ? Văd, fumînd tutunul,
Pe *albî* și pe *roșii* cum se bat cu pumnul.
Șed în moliciune și fac datorii,
Privesc cum le vinde casă și moșii,
Care trec în mîna unor noi veniți.
Alții caut posturi a fi vestejiți,
Ca să facă stare, și cit mai în grabă,
Despoaie orfanul și văduva slabă,
Despoind chiar statul ce-a ingenuncheat,
Toate, să hrănească vițiul turbat !
Pare că în țara ce s-a rătăcit,
Un cap singur este și este zdruclit ;
C-o inimă este și e vestejită ;
Toți înclină capul ca o biată vită.
Nu mai este încă o părere-a sa ;
Vorba pare dată numai la cițiva.

Crima și trădarea trec de dibăcie.
Numai moartea țării pare încă vie !
Hoțul are stima, iar omul cinstit,
Cînd nu-l persecută, e desprețuit !
Moartea este-aproape ! O nație are
Soarta ce merită, nu îmi pasă care !
Căci nu sunt în vață ! Cum i-aș face eu
Să meargă-nainte, jur pe Dumnezeu !“
Iată că acolo, spre iadul știut,
Trecînd niște umbre, la ei au stătut.
— „Ce sunteți voi ?“ strigă Ștefan cu mărire.
— „Moldoveni, răspunde grupa cu grăbire,
Moldoveni ce-n doruri demult am născut
Și-am murit de foame în anul trecut.“
— „Ați murit de foame într-o țară unde
Marea avuție sub pămînt s-ascunde ?
Sunteți poate leneși, bețivi de legat ?
Nu moare de foame omul cel bărbat.
Mergeți de la mine ! Ați avut pămînturi
Și n-ați făcut munca, socotînd pe vînturi !“
Iată alții însă trecînd în convoi.
Ștefan îi întrebă : — „Cine sunteți voi ?“
— „Noi suntem aceia care-au răposat
La trei august ziua, în tîrg, lîngă sfat,
Uciși cu cruzime sub casa Basaca,
Ne-a ucis, stăpîne, cum ucide vaca.“
— „Ce-ați făcut voi oare ?“ — „Nici strigat măcar !...
Ne-a dat fiecărui cite-un icosar
Și ne-a zis, vă duceți și strigați cu toții
Să moară ciocoi și să piară hoții.“
— „Adevăr, răspunde Ștefan, fericiți !
Cei săraci cu duhul în rai sunt primiți.“
Aștia iau drumul către poarta mare
Unde este raiul cel de desfătare.
Iată că trec alții la iad, toți români.
În capul lor merge doi oameni bătrîni.
Ei sunt morții noștri, este-acuma anul,
Ei se revoltară cînd cu Rosnovanu,
Cu mitropolitul Mugur din Miclești.
— „Să ședem acolo... Să ne dea ei vești !...“

— „Ce fel ! zice Ștefan, ei se duc la iad ?“
— „Da ! răspunse unul dintre morți, un smead,
Căci deși murirăm pentru o idee,
Însă, vai ! *Românul*, bătrână femeie,
Scrise un articol că-am fost cumpărați,
Ca să facem ceartă, de niște-mpărați.
Astfel ne condamnă, cu greșală mare,
Fără să ne facă altă cercetare.“

(Va urma.)

URMAREA VIZITII LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI MIHAI VITEAZUL ÎN IAD ȘI ÎN RAI

PARTEA II

— „Ai să mergem, zise Ștefan lui Mihai,
Să vedem românii din iad și din rai.“
Domnul de Moldova merge înainte
Pin' la Sintul Petru. — „Rogu-te, părinte,
Este cu puțință ca să ne-nsoțești
Și să ne-arați iadul, raiul ce păzești,
Să vedem acolo sufletele toate
De români ?“ Iar Petru răspunse : — „Se poate,
Pentru voi, o, mare Ștefan și Mihai,
Vă-nsoțesc în iaduri, precum și în rai ;
Dar întâi vom merge în tartarul mare —
Acolo românii d-astăzi au intrare,
Cînd în rai puține suflete s-avînt.
Din acele locuri — cele care sunt,
Sunt de mai mulți secolii aici ridicate,
Cînd românii încă aveau bune date.“
Zice. Ia pe spate un ciomag de corn.
Apoi se coboară într-un crîng strîmt, morn,
Sterp, spinos. Vederea-i inima își strînge,
Sufletu-ți apasă și te face-a plînge.
Soarele acolo n-are răsărit.
Ziua este-nchisă, cerul aburit,
Nu este nici lună, nu este nici stele ;
Solu-i plin de spinuri, șerpi, vipere rele,
Mărăcini sălbateci care nu-nfrunzesc.
Ochi de lei, de tigri, printre ei sclipesc.
Galbenii balauri îmbrăcați în zale
Gardă-mpărăția, tîrîndu-se-n vale.

Bufniți, cucuvele, ciufi și lilieci
Zboară, țipă ziua, dau fiore reci.
Astfel este locul unde Petru-i duce,
Unde tot se naște ca să se usuce,
Trist locaș al morții și mai trist pârînd
Printr-un rest de viață ce-o vezi licurînd.
Iată că sosiră lîngă-o apă adîncă,
Rîu de sînge mare ce ieșea din stîncă,
Peșteră profundă, neagră, blestemată,
Gură de balaur ne-ncetat căscată.
Domnii ascultară, coprînși de teroare,
Zgomote ce face tartara-nchisoare.
Tremură scorbora, gilgiie sîngele,
Clocotă, spumegă, pe negre stînci
Vuvuie aerul, ruguie, țiuie,
Urlă torentele-n smîrcuri adînci,
Stîncile scorbirii crăpîndu-și pintecii,
Volvor jeratice d-al ghenii foc,
Tunete, trăsnete, fulgere rîură,
Țipete, răcnete varsă acest loc,
Fluieră demonii, șuier balaurii,
Urlă, se tînguie umbrele-amar,
Crocăie zgriptorii, întinzînd ghearele
S-apuce suflete pentru tartar.

— „Naintați ! le zice Petru, liniștit,
Sufletul ce este pur, nepipăit,
N-are să se teamă de aceste rele.
Naintați îndată pe urmele mele !“
Ei înaintară pe un drum săpat
În această stîncă care s-a săltat.
Iată-i că veniră la o mică poartă
De aramă. — Petru bate a sa toartă.
Poarta se deschide. — „Iată, zise-atunci,
Locul de exiliu și de aspre munci.
Dar citiți d-asupra !“ Cei doi domni priviră
Și d-asupra porții iată ce citiră :
„Aici vin tiranii ce-n domnia lor
Au ținut în lanțuri pe slabul popor.

Cei ce se revoltă contra tiranii
Și cînd ei fărămă germenul robii,
Și apucă cîrma, în loc de a da
Libertăți la popoli, le ia și ce-avea.
Cei ce speculează slaba omenire
Cu idei înalte despre mîntuire,
Naționalitate, și în gîndul lor
N-au decît puterea care ei o vor.
Cel ce toată viața merge-n bună cale
Și la fine schimbă cugetele sale...“
— „Nu vă perdeți timpul cu-acel catalog.
Veți vedea cu ochii, intrați în ast loc !“
Intră-n altă grotă neagră și profundă
Ce părea să fie peste tot rotundă
Și cu porți d-asupra cărora scriau
Din ce națiune cei închiși erau.
— „Iată, zice Petru, partea românească.“
Și Mihai citește-n limba latinească
O inscripțiune cu litere mici :
„Imperiul Turciei se află aici !“
Petru intră, domnii triști, împovărați,
Îl urmează-n cale cu pași măsurați.
Iată niște umbre în umbră s-arată.
— „Cine este oare astă mare ceată ?“
Întrebară domnii. Petru zice lor :
— „Domni din țara voastră, răi pentru popor.
Ia priviți acolo unde e lumină,
Vedeți voi o umbră ce-are mîna plină
De un sînge negru, sînge omenesc ?
Mai vedeți în juru-i umbre ce muncesc
Demonii ? E vodă Țepeș, e tiranul ;
Umbrele, boierii ce formau divanul,
Ei, ce răsturnară p-acest domnitor,
Sub cuvînt, să scape de jug pe popor,
Și cînd îi luară, prin omoru-i, locul,
Făcură ca dînsul, întorcînd cojocul.“
— „Vlad ! îi strigă domnii, ce faci tu aici ?“
El spre ei înturnă ochii crunți și mici.
— „Cine sunteți ?“ zise monstrul cu minie.
— „Eu, Mihai !“ — „Eu, Ștefan ! toți din România.“

— „Tu, Ștefan [cel] Mare, tu, fălos Mihai,
Strigă el, voi sunteți strămutați în rai...
Vă rugați acolo să fiu scos d-aice.
Vai ! am fost în viață un tiran, se zice.
M-adăpam cu singe ! Lege eu eram.
Dar puteam fi altfel decât un tiran
Cu boierii care cătau cu păgînii
Să vînză altarul, țară și românii ?
Da ! tiran fusesem, dar nu pe popor.
Și de țara sîntă n-am fost vînzător !...“
— „Drept vorbește, zise Petru, și se zice
Că făcîndu-și timpul hotărît aice,
Au să-l transporteze într-un verde plai
Care face parte dintr-un colț de rai.
Căci tiran, cum zice, dar rămase tare,
Și păstră cu brațu-i sîntele altare.“
Zice și îndată lasă acest loc.
Ei văzură încă înotînd în foc,
Cum înoată peștii într-o apă adîncă,
Pe alți domni din țară. Ei văzură încă
Pe Mihnea Turcitul, astfel poroclit,
Și pe Lăpușneanu cel călugărit.
Doamna ce-l ucise cu venin, apare
C-un pahar în mină și îi zice tare :
— „E sîngele țarei, ține, doamne, bea !“
Domnul cu durere în rîu dispărea.
Iată că pe valul rîului de foc,
Turbilon ce cură în acest trist loc,
E un cîrd de duhuri, palide la față,
Și spre mal s-avîntă și-not pe surfată.
Domni născuți în țară și fanarioți
Ce-au fost în viață trădători și hoți.
Cine să ne spuie toate-aceste nume
Sub care-nainte ei au fost în lume ?
— „Toți fanarioții, întrebă Mihai,
Sunt aici în chinuri ? Nici unul în rai ?“
— „Nu ! răspunde Petru cu durere-amară,
Au fost dintre dînșii mai buni pentru țară
Chiar decât românii, și voi număra
Pe Grigore Ghica, care protesta

Cînd Înalta Poartă dete Bucovina
Austrii ; cel ce a pus doctrina
Să se libereze românii țărani,
Cînd boierii țării, și robi și tirani,
Aleargă la Poartă și denunță crima
Cum că protestase pentru Bucovina.
Ghica perde viața ; iar Moruz apoi
Din boierii acestii au ucis pe doi.“
— „Unde este Ghica ?“ întrebă Mihai.
— „Acela, răspunde Petru, este-n rai,
Unde se va duce, da, tot domnitorul
Ce-nfrînd boierii, ține cu poporul...“
Petru se îndreaptă către ei și zice :
— „Basarab și Lupul încă-au fost aice,
Căci ei combătură români cu români,
În loc să se bată cu asprii păgîni.
Dar fiindcă-n lume ei au făcut școale
Și-au clădit biserici în la munți în poale,
S-au mutat d-aicea în același plai
Destinat lui Țepeș într-un colț de rai.“
Mihai recunoaște p-Alexandru Rău
Ce a vrut în viață să-i ia capul său,
Pe pribeagul Mire ce ducea păgînii
Cînd Călugărenii ridicau românii.
Ei se cufundară de cum au văzut
Pe Mihai și Ștefan, i-au recunoscut.
Petru le vorbește : — „Aici au să vie
Toți cei ce domniră peste Românie,
Domnitori pe viață cum și caimacami
Ce vor fi în țară trădători, tirani,
Hoți, furînd ei însuși sau lăsînd să fure,
Cu călcarea legii, niște creature,
Socotînd să-și facă, pe un preț de bani
Și pe preț de crime, la tron partizani.“
— „Dar ce se vor face cele instrumente
Care lor serviră ?“ — „Alfel de turminte
Îi așteaptă — zise Petru gînditor.
Neferice este omul peritor !
Veți vedea voi toate crimele urmate
În lume, aicea cum sunt reprimare.

Dar să-aveți de știre că-ntre condamnați
Ce-i vedeți în flacări aici aruncați,
Sunt puțini din domnii care se bătură
Pentru dreptul țării, cit de răi ei fură.
Prin mărețe lupte ei au dobândit
Iertarea cerească, dupe ce-au murit.“
— „Sinte ! zise Ștefan, lămurire cer !
Ce, războiul este primit chiar în cer ?“
— „Cînd războiul este pentru apărare,
Este o virtute și primire are.“
Cînd vorbesc ei astfel iată vine-alt roi,
Vin ca mormolocii în lac de noroi,
Domni ce guvernară țările române,
De cînd încetară d-a mai fi stăpîne.
— „Iată, zice Petru, domnii ce-au lăsat
Vechile tractate, ce s-au încheiat
De Bogdan și Mircea, să se violeze,
Pînă ce-ncepură să se anuleze.
Să vi-i spun pe nume ar fi mulți să-nșir.
Vechile tractate chiar azi se deșir
Cînd de mari puternici ce vă protejară,
Cînd chiar de românii ce domniră-n țară.“
Ștefan stă pe gînduri, apoi căutînd
Spre Mihai, el zice negru cugetînd :
— „Eu pe patul morții zis-am țării mele...
Dar erau p-atuncea timpuri foarte grele,
Ca să recunoască fiul meu Bogdan
Pe sultanul numai ca p-un suzeran.
Dar d-o vrea să strice legi și date sînte,
Mai bine Moldova să schimbe-n mormînte !“
— „Cearta pe domnie planul ți-a stricat ;
Zice Petru. Domnii care au urmat
Dinastiu tele, la tron pentru parte,
Călcau un articol din bătrîna carte.“
Cînd vorbeau ei astfel, iată dupe ei,
Pe poteca strîmptă, cu pași ușurei,
Se luase-un suflet care părăsise
De trei zile lutul ce îl invelise.
Nescris în registru și nejudecat,
El se rătăcise, fugind ne-ncetat

Prin aceste locuri, cînd el dete-n urmă
De cei trei pe care pe furiș îi urmă.
Petru îl zărește și se încruntă :
— „Cine ești, o, suflet ? el îl întrebă,
Cu ce rînduială ai venit aice ?
Forma ta e forma vieții cei ferice.“
— „Eu sunt, Sinte Petre, de la București.
Ziarist, orator și orice voiești,
Om de stat. ministru, cum n-au fost în țară ;
Popularitate îmi făcusem rară ;
Numai printr-o vorbă, într-un scurt cuvînt
Ce la Adunare am ținut, om sînt.
Vei să știi acolo cum vorbim de bine.
Ascultați : guvernul e-necat de crime.
Minister din Cameri, gardă, cluburi, presă
Și neatîrnarea bisericii expresă...“
— „Taci !“ îi zise Petru ; dar el îi mai zice :
— „Nu-ntrepupe, sinte, p-orator aice !“
— „Ești nebun !“ îi strigă sîntul supărat,
Privind bietul suflet astfel turburat.
— „Cer cuvîntul ! zice umbra liberală,
Într-o cestiune curat personală !“
Dar aici se curmă tot discursul său,
Căci sîntitul Petru se mînie rău
Și luînd toiagul cel de apărare
Ca-n timpii cei barbari îi dă pe spinare.
Sufletul dă fuga. Petru, ușurel,
Cu ciomagu-n mînă cură dupe el.
Îi mai dă trei, patru, poate chiar și șase.
Apoi se întoarce de unde plecase
Și cu supărare zice lui Mihai
Și marelui Ștefan : — „Bătaia-i din rai !
Mai toți cîți d-acolo, din a voastră țară,
De un timp încoace, dați de moarte afară,
Vin aici în iaduri duși de negri draci,
Rău să nu vă pară, dar sunt cam *turlaci* !
În acele locuri zise Românie
Dominează astăzi o epidemie :
Popularitatea a capilor lor
Și boieri și oameni ieșiți din popor !

Ale ei simptome astfel face scara.
Bolnavul se plînge că n-are legi țara,
Că cele făcute, în uitare pier ;
Cere cu căldură a fi-n minister,
A fi-n Adunare, a face cuvînturi
Care toate zboară purtate de vînturi ;
A fi cap de clică, fără de idei ;
A urî românii și-a iubi ebrei !
A scri într-o limbă, cum Dumnezeu știe !
Ce n-o înțelege nici cel ce o scrie.
Năuntru, *interne* ; d-afară, *externe*.
Culte și finanțe, Camere, guverne !...
Dreptate — *Justiția* — și egalitatea...
De cînd cu justiția, a perit dreptatea.“

(Va urma.)

VIZITA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI A LUI MIHAI ÎN IAD ȘI ÎN RAI

(Urmare)

Zece draci cu bice bat pe trădători
Și răsună bolta de mai multe ori.
Vai ! Iertare ! strigă grupa neferice
Și un negru demon, mai lovind, le zice :
— „Cine către țară a făcut trădare,
Nu mai are dreptul a cere iertare !“
— „Să plecăm d-aice ! Petre a vorbit.
Aici este Iuda, de mult osîndit,
Și n-aș vrea cu dînsul să dau încă față,
Căci cu vorbe rele de mine s-agață.“
— „Petre ! strigă Iuda din riul de foc,
Roagă să mă scoată din acest crud loc.
D-am trădat stăpînul, Isus cel mărit,
Dar tu, Petre ! Petre ! l-ai tăgăduit !
Dar dreptate este chiar aici în iad
Ca-ntr-al României neferice vad !
Cel de la putere aibă-orice păcate,
Numai tare fie, că are dreptate !“
Petru-naintează, nezicînd nimic.
Sufletele toate dupe dînsul strig.
Ei merg mai-nainte. Iată că văzură
Lîngă focul ghenii, printr-o ceață-obscură,
Un om și-o femeie. — „Iată, le zicea
Petru, Ștefan Gheorghe și cu doamna sea !“
Sufletele zise vin, înaintează.
Rara-i frumusețe Safta tot păstrează.
Ea inclină capul după soțul său
Care o respinge și-i vorbește rău.

— „Eu sunt Ștefan Gheorghe, iată-a mea muiere.
Un Vasile Lupu, un domn cu putere,
O plăcu ; femeia care am dorit,
Îl priimi în patu-i ca pe un iubit.
Eu eram ministrul domnului cel tare.
Cunoscu păcatul, jurai răzbunare.
Mă unesc cu domnul Țării Românești,
Basarab : cu domnul țării ungurești.
Rădic oști streine, mă urc în domnie.
Doamna lui Vasile o iau în robie.
Răzbunare dreaptă eu îmi fac cu ea.
Făcui ce făcuse el cu doamna mea.
Dar el este-n ceruri, căci a făcut școale.
Eu în focul ghenii, lângă-aceste poale
De femeie !“ Safta, capul înclinând,
Varsă-un rîu de lacrimi și răspunde blind :
— „Oh ! amar femeii care cu plăcere
Se dă ametiță de bani sau putere !
Cele ce căzură pentru că-au iubit,
Încă au iertare dupe ce-au murit.
Pentru mine însă nu mai este-iertare,
Căci nu din iubire m-am dat la perzare !“
Domnii merg-nainte. Iată vine-n-not,
Cu boieri din țară, un fanariot,
Domn fiind odată peste România,
Dupe-o luptă mare, numit de Turcia.
— „Cine ești tu oară ? întrebă Mihai ;
Ești tu Mavrogheni ?“ — „Nu ! El este-n rai.
Eu venii în locu-i. Vezi această turmă
De boieri ce-mi face pretutindeni urmă ?
Sunt boierii țării care, strîmtorați
A lupta cu nemții în vechii Carpați
Ca să dezrobească România mică,
N-au vrut să se bată, zicînd că au frică.
Domnul Mavrogheni, încruntat de dor,
Le-a dat boieria chiar la caii lor.
Eu venii la urmă dupe Mavrogheni
Și de sunt eu astăzi dat în focul ghenii
Este că luat-am ca un pîrîtor
Cu boierii țării parte la omor.“

— „Pentru ce ? întrebă Ștefan domnul mare,
N-ați luptat atunce cu sufletul tare,
Lîngă domnul țării, pentru-acel pămînt ?“
Un suflet atunce zice-acest cuvînt :
— „Pentru că e scurtă Țara Românească
Și e lungă foarte sabia nemțească“
Cei doi domni pîrură foarte indignați.
Dar Mihai răspunde : — „Doamne, ce-așteptați
De la niște oameni ce-au venit d-afară,
Ce nu au nimica cu a voastră țară ?
Toți streini prin singe, datîni sau credinți,
De la cei din urmă domni români părinți
Basarabi, o luptă crudă și amară
Între fiii țării și streini d-afară
Începu. Streinii, boierii de ieri,
Au învins p-ai țării vechi și buni boieri
Și-au răpit în țară stare, viață, nume.
Cei ce mai scăpară, au perit din lume,
Au ajuns cu timpul săraci și țărani,
Sau plecară capul la noii tirani.
De l-acești venetici ce-așteptați voi dară
Ca să dea vrodată viața pentru țară ?“
Astfel zice domnul. Demonii ce joc,
Bat atunci boierii cu biciul de foc.
Iată că pe-o stîncă strîmtă, ascuțită,
Ce din riul ghenii se-nalță pîrlită,
Umblă să se urce un suflet uman,
Un domn altădată anume Șerban.
D-un veac și mai bine este el aice
Osîndit zi, noapte tot să se ridice,
Fără ca să poată nicicum nainta,
Lunecînd pe pietre către urma sa.
— „Mă cunoști ? Te uită, căci eu sunt Mihai !“
— „Tu ! O, ce schimbare ! Vai ! tu ești în rai
Și eu sunt în tartar ! Dar păcatul meu
Fuse tot acela care-a fost al tău :
Re-nnoii hrisovul din a ta domnie
Ca țărani noștri robi de veci să fie
Pe moșie unde ei se vor afla.
Daca este crimă, crima este-a ta !“

— „Bine zici, răspunde domnul cu durere,
Dar puteam eu pune altfel de părere ?
Vream să scutur jugul turcilor barbari
Și aveam nevoie de boierii mari.
Mă gîndeam în urmă, dupe biruință,
Să pui în lucrare ascunsa-mi credință.
Starea mea în țară fuse foarte grea.
Cerul mă lovește chiar prin moartea mea !
Căci scăpai poporul de turcii barbari
Și-l dau în robie la boierii mari !
Căpătai iertare pentru bărbăția
Ce-avui în războaie cu toată Turcia,
Dupe rugăciunea dulcelui Isus
Ce-i scăpai altarul de păgini supus.“
— „Dar boierii țarei ce mă-mbărbătară
La această faptă, moartea lor aflare !
Pe a lor tulpină, oameni din Fanar
Dobîndind domnia, i-au lovit amar.“
— „Nu te arde focul ?“ întrebă Ștefan.
— „Arde ! îi răspunse repede Șerban.
Dar cu chinul însuși se dedă simțirea ;
În dureri amare ea își face firea.“
— „O, Șerbane ! zise Petru gînditor,
Cel atotputernic, singur ursitor,
A decis pe tine să te ia d-aice,
Să te ducă-aiurea pe un plai ferice,
Căci, deși fu mare crima ce-ai urmat,
Grație îți face, căci ai ridicat
Mai multe biserici, dînd cui se cuvine
Pentru-nvățătură și faceri de bine.“
— „Glorie să fie celui infinit !
Strigă bietul suflet de foc cotropit.
Am făcut biserici și faceri de bine.
O știre cumplită veni pîn' la mine,
Că în țară astăzi acest sînt legat
De un timp încoace a trecut la stat,
Nu ca să urmeze cum fu dat de mine,
Ci să risipească la lucruri streine.“
El abia termină, viersuri douăzeci
Răsunară-atuncea, ascuțite, seci :

„Am făcut biserici, am lăsat legate,
Toate sunt căzute, toate ruinate !“
Demonii cu biciul pe suflete bat
Ca să nu denunțe ce s-a întîmplat.
Și vro două sute de demoni cu coadă
Din care cu dinții caută să roadă,
Cu coarne întoarse, cu gheare de foc,
Încep ca să urle, să sară pe loc,
Să nu se auză astfel de vorbire.
Unul chiar lui Petru zice cu mîrire :
— „Mergeți înainte, marele rigat
De aceste vorbe s-a întăritat !“
Astfel el le zice. Unda teribilă
Spumegă, bolboră, varsă scînteii,
Fumul și flacăra ies împletindu-se,
Ies șerpuindu-se din sinul ei,
Venină aerul vîrsînd miroasele
Ce numai tartarul le-a cunoscut ;
Valul cu gemete urmează valului
Și focul focului ce a trecut.
Păreții peșterii, valul de flacăra
Tremură, vuvuie greu și profund.
În crăpăturile ce s-arăt ochilor,
Demonii iadului s-arată în fund.
— „Ce veniți aice ? Venim noi la voi ?
Nu v-ajuge cerul ? Ce veniți la noi ?
Domnul cel din ceruri nu are putere
Peste-aceste negre locuri de durere.
El aice este numai suzeran.
Belzebut e domnul, el e suveran.“
Zic. Și balaurii, gușterii, broaștele,
Din crăpăturile umede-apar,
Șuieră, crocăie, își joacă limbele,
Urlă teribilul, negru tartar.
Oaspeții tremură, căci văd jigănele
Sugîndu-și ghearele, spre ei sărînd,
Venind cu țipete, șuier, plinsete.
Petru la cei doi domni cată zîmbînd :
— „Nu vă temeți ! zise sîntul stînd pe pace
Și luînd ciomagul îi face de tace,

Îi face de fuge între crăpături
Care își închide umedele guri.
Vedeți voi ce este dorul de putere,
Chiar în tartar unde totul e durere ?
Asta vă explică spiritul de clici
Ce la voi vă face astăzi neferici.
Clica-i egoismul între mulți d-odată.
Știți voi că-ntr-această apă-nflăcărată,
În mijlocu-acestor chinuri, vai ! aici
Au timpul să facă sufletele clici ?
Și partide ? Apoi chiar între partizi
Vor ca să domine cițiva indivizi ?
Petru-naintează. Ștefan domnul mare
Căutînd spre Petru, face întrebare :
— „Ce spun ei de țară, știi sinția ta ?“
— „Țara voastră merge așa și așa.“
— „Spun, urmează Ștefan, că au libertate.“
— „Da, răspunse Petru, cu biciul pe spate.
Liberă e presa, liber ești să scrii,
Însă tipografiile cei mai mulți, mai vii,
Te întîrziază, cu motive mii,
Ca să-ți piară gustul mai mult ca să scrii.
Cumpără librării și împărțitorii
Ca să depărteze pe toți cititorii.
Iată ce se cheamă astăzi libertate
În acele locuri foarte depărtate.
Cînd se fac alegeri, după niște legi
Libere, ești liber cine vei s-alegi.
Ministerul țării amestec nu are,
Dar cînd îți duci votul la loc de votare,
Daca nu scrii lista pentru deputați
Astfel cum îți strigă membrii adunați,
Oameni de partide, fără îndoială,
Pe lîngă insulte mîncîci și trînteală.
Află că-orice formă de guvern să fie,
Un popor rămîne tot sub tiranie,
Daca el nu este demn de libertăți !
Un tiran lovește pe față dreptăți,
Lege și oricare instituțiune,
Electivul bate prin corupțiune,

Cînd popor și nobili n-au nici scop, nici plan
Și cînd fiecare este un tiran.
Noi în cer, știi bine, nu vă voi mai spune,
N-avem d-ocamdată Constituțiune.
Este monarhie, guvern absolut.
Lucrul merge bine, precum ați văzut.
Dar să fim drepti iară ! Lucrul merge bine
Căci în cap se află Domnul de lumină.
Dar la voi acolo, fără de control,
Nu știu daca statul n-ar rămîne gol !
Noi aci în ceruri n-avem viațerie,
Nu avem bugete, credite... Să fie
Astfel de ispite poate că și noi
Am simți nevoia să facem ca voi !
Însă cu parada ce faceți în lume
Că serviți virtutea, faceți tot cu nume.
Cel ce-avu păcatul să fie curat,
Fiind în serviciul statului intrat,
Cată să plătească cît trăiește-n lume
Crima că-și făcuse de om onest nume.
Cînd din împotrivă, cel ce a hrăpit,
Cel ce contra legii s-a înavuțit,
Va fi totd-auna, sub orice domnie,
Obiect de stimă ; căci oricine fie
Ce despoaie statul, este negreșit,
Este totd-auna cu mai mulți unit.“
— „Sînte, zice Ștefan. Ieri avui de știre
Că în Italia, țară de mărire,
S-a propus înuntru un mare-mprumut
Să plătească neamțul, și că s-a făcut
În trei zile numai de trei ori mai mare
Decît trebuința a cerut, îmi pare !
Cînd la noi, românii, nu dau nici un ban
Cînd e trebuință !“ — „Dragul meu Ștefan,
Zise Sîntul Petru, colo-n Italia
Toți cei ce posedă toată avuția,
Moșii, acareturi și comerț și tot
Ce fac capitalul, este patriot,
Italian, dorește pentru-al lui pămînt ;
Cînd la voi aceste capitaluri sunt

În streină mină — greci, bulgari, jidanii,
Ei au tot comerțul, ei posedă banii,
Și nu sunt de vină, ei sunt mai bărbați.
Voi, din împotriva, sunteți birocrați.
Deci străinii care au comerțu-n mină
Nu au simțimintul de țară română.
Deci românii care au inima lor
Pentru a lor țară, pentru-al lor popor,
Nu au capitaluri. Starea boierească
Trece azi în mină greacă și nemțească.
Cine-o să ajute țara-ngenucheată ?
Cei ce de la țară hrana lor așteaptă ?“
Cînd vorbește astfel, iată că venea
Pe un car de scoică ce ca focu-ardea,
Tras de șeșe demoni cu chipuri barbare,
Catherina, soața Petrului cel Mare.
Dinapoiul scoicii urmă și se-nșir
Mai întii celebrul princip Cantemir,
Om de mare merit chiar azi cînd să fie
Printre pricepuții cei din Românie.
Se mai vede-un suflet de durere plin,
E Ștefan din casă de Cantacozin,
Cela ce lucruse p-atunci mai tot anu
Cu împărăteasa, ca pe Brâncoveanu
Să-l facă să piarză viața lui în dor
Pentru că lui Petru fuse trădător.
Cînd Ecatherina a văzut pe maluri
Cei doi domni, oprește carul ei pe valuri.
Ea păstrase încă frumusețea sa
Blondă, de Diană ce tot fermeca.
Ea păstrase încă cea cochetărie
Ce-o făcuse-atita plăcută să fie.
— „Tu, Mihai, tu, Ștefan ! bine ați venit !
Ce v-adună însă în ast loc cumplit ?
Eu sunt Catherina... Iată lîngă mine
Cantemir și Ștefan ; îi cunoașteți bine.
Împăratul Petru este pus în rai
Căci, deși fusese un despot, Mihai,
Însă cu-al său geniu făcu națiune,
Dîndu-i legi, putere, civilizațiune.

Tot ce bun făcuse lui a revenit,
Tot ce rău făcuse mi s-atribuit
Și mi-a dat exilul în această pară,
Numai șeșe veacuri, căci domnind în țară,
Am trimis eu însumi mulți nenorociți
În exil departe, spre a fi zdrobiți.
Mi s-a dat putere să mă plimb prin iaduri
Ori pe unde-mi place prin aceste vaduri.
Rogu-te, Ștefane, rogu-te, Mihai,
Vă rugați de Petre, cînd veți fi în rai,
Ca să roage Domnul Domnilor să facă
Chinurile mele cele lungi să tacă,
Să-și aducă-aminte ceea ce-am făcut,
Cînd scăpai creștinii de păgini, la Prut.“
— „Tu ești Catherina Petrului cel Mare,
Zisă Martha Rabe ! strigă Petru tare.
Ai și tu cam multe pe sufletul tău,
Dar făcuși mult bine lîngă multul rău.
Tu scăpași altarul lui Isus, muiere,
Speră că va trece cruda ta durere !“
— „Îmi vei spune mie, domnii a-ntrebat,
Cum scăpași Rusia lîngă Prutul lat ?“
Catherina zise : — „Turcul ne bătuse.
Mai toată armata noastră s-abătuse.
Petru nu-i rămase decît a muri,
Sau, trăind, să cază rob, spre-a suferi.
Cînd văzui aceasta, trimisei îndată,
În secret de Petru, cum și de armată,
La vizirul mare, ce sta în ordii,
Tot ce-aveam cu mine în bijuterii.
Cu mijlocu-acesta închiarăm pace
Și scăparăm legea.“ Catherina tace
Și inclină capul, rumenind ușor
Și jucînd cu mîna-n păru-i bălăior.
Apoi preurmează : — „Vizirul îmi pune
La-nchierea păcii o condițiune,
Să-i dăm lui în mină domnul Cantemir.
Împăratul Petru ce toți îl admir,
Zise-atunci aceste vorbe de mărire,
Ce-au rămas din viața-i scumpă suvenir,

Care umiliră însuși pe vizir :
Că își dă el viața, nu pe Cantemir.
Căci ce-i bună încă viața trecătoare,
Cînd această viață n-ar avea onoare ?“

(Va urma.)

VIZITA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI A LUI MIHAI ÎN IAD ȘI ÎN RAI

(Urmare)

— „Brâncoveanu vostru, zise lui Mihai,
Care astăzi este așezat în rai,
Ne-au trădat atunce ; nu prin răutate,
Ci prin neștiință și prin molătate.“
— „N-am știut, răspunde marele vizir,
Ce păru atuncea lângă Cantemir,
Menințînd cu pumnul, — că n-aveți oștire !
Vă-necam în apă numai c-o lovire !“
Iată că mai colo vine un alt car.
Catherina-doua, geniu mult mai rar.
— „Ce fel ? strigă sîntul, partea românească
S-a făcut acuma parte muscălească ?
Atîta rusime ?... — „Ce vei ? zice-un drac,
Cînd s-arată turcii, rușii sunt la prac.
S-a surpat păreții d-un cutremur tare,
Din iaduri în iaduri s-a făcut intrare.
Ai să vezi aice, nu mă îndoiesc,
Suflete din popoli streini, cîți trăiesc.“
Catherina vine ; caru-i tras prin unde
De suflete multe ce dorul pătrunde.
Toți amanți în viață. Iată Solticof
Și Poniatoski, precedînd p-Orlof
Ce nebun murise ! Iată pe Panin
Mort de gelozie, iată Potemkin,
Momonof îi urmă, Voltaire ține hățul
Șezînd pe chichiță și bătînd cu bățul.
D'Alembert celebrul și cu Diderot,
Carul Catherinii îl urmează-n-not.

Carul se oprește lângă niște pietre
Unde stă pe gânduri cuviosul Petre.
— „Catherina-doua, Sinte Petre, sunt.
Am făcut eu multe lucruri pe pământ,
Bune cum și rele, dar mai multe rele.
Am robit Lehia capriților mele.
Printr-o răzvrătire ce făcui chiar eu,
Mă urcai pe tronul bărbatului meu,
Ce muri-n prinsoare. Cînd trecui din lume,
Unde eu lăsasem cel mai splendid nume,
Dupe-aceste crime, Ștefane, Mihai,
Mi se dete locul într-un colț de rai.
Căci Voltaire-acesta, om plin de finețe,
Însă bun de gură pînă-n bătrînețe,
Și-anciclopediștii toți de la Paris
Mă-nsemnară bine sus la paradis.
Pe aceste note, bine fui priimită.
Însă fericirea mea a fost răpită !
Ah ! amorul dulce și desfătător !
Am căzut și-acolo iară prin amor.
Cînd văzui frumoasa față îngerească,
Inima-mi nu poate să se stăpînească.
Cu îngerii candizi atît cochetai,
Cît toți s-amorară de mine în rai.
Și simțitul Petru, cu ură amară,
Mă luă de mîină și m-aruncă-afară.
Apoi jos în tartar dracii m-au condus ;
Pentru tot-d-auna aicea m-au pus.“
Astfel ea vorbește. Rară frumusețe
Arde și se varsă p-ale sale fețe.
Dracii toți din tartar stau încremențiți,
Căutînd la dînsa și l-ai săi iubiți.
— „Eu sunt Catherina pentru care-a zis
Potemkin aceste vorbe ce s-au scris :
«Cînd această damă părea noaptea-n casă,
Lumina tot locul.» Iadul mă apasă !...“
— „Să-i lăsăm să treacă. Petru a vorbit.
Domnilor ! Nainte !“ Ei trei au pornit.
— „Astă Catherină nu va fi iertată
De aceste chinuri unde este dată,

Pe cît timp Lehia nu va căpăta,
Cu o nouă viață, neatîrnarea sa.“
Cînd vorbea el astfel, iată că văzură
Întrînd d-astă parte printr-o crăpătură,
Pe Rodolf al doilea, german împărat,
D-asasinul Basta d-aproape urmat.
— „Iată ! strigă Petru, și țara nemțească
Năvălînd în partea zisă românească !
Iată împăratul, al tău protector,
O, Mihai, și Basta, crudu-ucigător !“
La aceste vorbe, domnul Munteniei
Tremură-n suflarea urii și mîniei.
Dar Rodolf îl vede, stă încrîncat :
— „Să ne-ntoarcem, Basta, de unde-am venit.
Căci Mihai Viteazul ne așteaptă-n cale.
Tu ești ucigașul, vai ! zilelor sale !
Și nu se cuvîne să vă întîlniți,
Oricît de politici, diplomați să fiți.“
La aceste vorbe Basta se cofundă,
Apoi sare-n flacări unde se afundă,
Preferînd arsura focului turbat
Decît căutarea marelui bărbat.
— „O, Mihai ! îi zise, cu dor, împăratul,
Merita atîta grijă tronul, statul,
Gloria, mărirea, ca să viu acum
Să trăiesc în noapte, în flacări, în fum ?
Dar îmi spune mie, ce știi tu din lume ?
Germania are marele ei nume,
Marea ei oștire, marele ei stat
Pînă unde-n mare Isterul cel lat
Varsă ale lui ape, cum eu dasem planul ?“
— „Ce ! Visează-acesta ? zise moldovanul.
Marea Neagră este lac moldovenesc ;
P-acolo trăiește popol românesc.
Cu armele-n mîină le-au luat românii,
Le va da nepoții cum le-au dat bătrîinii,
Înecînd în mare pe toți ce-ar veni
Să le cotopească ; oricine va fi !
Să aveți de știre, o, tirani d-afară,
Nu veți pune mîna pe această țară,

Decît daca neamul în vițiu căzut,
De corupțiune putred, abătut,
O să înceteze d-a avea rușine
Să mai fie liber, viețuind prin sine !
Cînd corupțiunea, verme ce apasă,
Nu va cruța încă, vai ! pe nici o clasă,
Oh ! atunci un astfel de neam, cînd ar fi,
Își va perde dreptul încă d-a trăi,
Moartea pentru dînsul îi va fi un bine,
Viața o povară ! Viața o rușine !
El pleca-va capul ori la cine vei,
Și la neamuri mîndre și chiar la evrei.“
— „Te-nșeli, îi răspunde Rodolf impasibil,
Tot în România astăzi e posibil ;
Dar în tot aceia cari ar fi rău
Pentru viața țării și numele său.
Nu mai au simțire, nici ambițiune
Nimene acolo pentru națiune.
Aste simțimînte ce-ndumnezeiesc,
Pe românii d-astăzi îi fac de roșesc.
Toți vor, simț, prin cele șapte mari puteri,
Și poporul țării, miniștri, boieri,
Toți înclină capul către fiecare,
Fericiți d-această umilită stare.
Cade-un domn din scaun, cade-un minister,
Județele toate, neștiind ce cer ;
Scriu felicității celui care vine,
Blasfemînd p-acela ce-are să decline,
Cărui mai-nainte tot așa cînta !
Asta se repetă la toți tot așa !
Toți vor libertate, însă fiecare
Dorește s-o aibă numai pentru sine.“
— „Ce zici, maestre, poate fi așa ;
Dar românii încă se pot îndrepta.
Tot mai este-ntr-înșii o rază de viață,
Cum o stea lumină ascunsă în ceață...“
Petru intra-n vorbă și așa zicea :
— „Poziția țării astăzi este grea !
Interesul vostru este ca să fiți
Nu cu Nordul cărui nu vă potriviți

În nimic în lume ; nu cu Occidentul
La toți antipatic, ci cu Orientul,
Orientul popul însă nu tiran,
Orientul liber de jugu-otoman,
Grec sau slav, nu-mi pasă d-orice jug să fie.
Chiar de jugul vostru, cînd ar fi să vie !“
Astfel zice Petru. Dar Mihai plecase
Pe potică strîmptă, căci se încase.
Ștefan și cu Petru după el pornesc.
Sîntul le vorbește : — „Principul nemțesc
În cele ce zice mie mi se pare
Că are dreptate. Rana este mare...
Nu trebuie-ascunsă ! De o veți nega,
Nimeni niciodată n-o va vindeca.
Țara voastră-mi pare precum o vădană
De toți părăsită, singură sârmană,
Ce își vede fiii săi cei rătăciți
Însuși între dînșii de ură-nvrăjbiți
Și pe a lor mumă ce n-o mai ascultă,
La cine s-arată, o las d-o insultă.
Veți vedea la urmă locul destinat
Celor ce făcură rele-acestui stat.
În cele din urmă, cei ce sunt în țară
Cum vor fi odată, în inferna pară.
Dar zăresc acolo element străin
În aceste locuri românești de chin ?“
— „S-a surpat păreții ! demonii zic tare.
Așteptăm să vie pentru reparare,
Bună și solidă, pe un arhitect
De la România, un om înțelept,
Ce-a făcut capela la Mitropolie
În Iași, renumită prin a sa tărie.“
Dar abia demonul vorba termină,
Printr-o crăpătură din stîncă intră
Trandafirof care venise să ceară
Să exploateze minele din țară,
Care îl goniră bătrînii ciocoi
Cum n-ar face astăzi liberalii noi,
Lovit d-Eliade într-o poezie
Cum poeții d-astăzi nu mai știu să scrie.

Dupe el urmează p-al focului curs
Un om care duce cu lanțul un urs.
Însă după dinșii vine-un diplomat,
Crocodil sălbatic și înveninat.
Privește demonii, apoi stă pe loc,
Stă pe fața lată riului de foc
Și-astfel le vorbește în limba rusească :
— „Voi sunteți din țara zisă românească ;
Eu am fost acolo consul renumit
Și boierii voștri tare m-au iubit.
Dar Alexandrescu ce muza aprinse,
M-au trimis la dracul și dracul mă prinse.“
Zice și să duce, căci dracii ajung
Și cu ostii late în spate-i împung.
Iată că din fundul unei peșteri pare
Sufletul ce Petru cu vorbe amare
Și cu mai amare lovituri goni
Din aceste locuri, iată-l reveni.
El ținea de mână un suflet ferice.
Petru îi vorbește : — „Ce vii tu aice ?
Ciomagul pe spate nu te-a săturat
De revii la mine ? Pe unde-ai intrat ?“
— „Printr-o crăpătură. Dar viu a vă spune,
O ! ce fericire ! Am novele bune...
A murit !... și vine în iad, nu în rai...“
— „Cine ?“ — „Dar... statutul de la două mai !
Asta e statutul... Pe drumul cel mare
Se ducea spre poarta raiului, îmi pare.
Cînd ghicindu-i scopul, l-am adus cu mine,
În aceste locuri unde-i se cuvine.“
Zice ; îl depune și, tremurător,
Fără să aștepte, o ia la picior.
— „Vai ! sînțite Petre, a vorbit statutul,
Care în arhive depusese lutul,
Am venit în viață june, rizător,
Botezat d-Europa, primit de popor.
Dezrobii țărării de clacă barbară,
Dînd drepturi politici la toți cei din țară.
Cu aceste fapte aveam viitor,
Dezlegam din lanțuri sârmanul popor.“

Dar abia în viață, toți mă părăsiră,
Toți, și mic și mare, în mine loviră,
Domnul și miniștrii, Cameră, Senat,
Curtea de Casații, Consiliu de Stat
Și Curte de Compturi, ba și chiar poporul
În cele din urmă mi-au dat cu piciorul.“
Petru îi răspunde : — „Nu te întrista.
Ai avut tu bunul și eroarea ta.
Ai credință tare ! Va rămînea bunul !
Ce-au fost rău va trece cum se duce fumul.
Tot ce face omul nu e scris în cer,
Căci atunci în ceruri, pentru cei ce per,
N-ar putea să fie nici o pedepsire.
Ceru-ar fi complice cu-a lor rătăcire.
Misiunea lumii este a lupta
Ca să dobîndească fericirea sa.
Lupta este-amară, pentru că oricine
Se-nșală și răul îl ia pentru bine
Și binele însuși îl ia pentru rău.
Asta o decide numai Dumnezeu.
Tu vei sta cu mine. Ființa ta are,
Cine orice-ar zice, o idee mare.“
Sufletul acestui fericit statut
Urmează pe Petru, devenind tăcut.
Dar atunci d-odată peste tot răsună
Mii de voci de demoni, ce făcute ună
Astfel se exprimă : — „Sufletul lui mai
Va veni-n tartar, nu cu voi în rai.“
Trîmbița tartară sună — și sunetul
În fundul smîrcului repede plumbă,
Scoarnă răsunete ce, retrecîndu-le,
Scorbora scorbării bumbă, răzbumbă.
În fundul riului întunecimele,
Soațe cu crimele, lung tresărîră.
Răspund prin răcnete, rozîndu-și hearele
Unde ursitele le lînțuiră.
Beznă teribilă, unde luminele
Tuturilor sorilor n-ar da o rază !
Varsă zbucnindu-se, cetele dracilor,
Umbra statutului voind să vază.

Riul de flacără crapă și demonii
Par între undele larg despicate.
Rînjesc ca ienile ; colții lungi clonțâie,
Ghearele ricîie, coada lor bate.
Pizma cea palidă turbură demonii.
Ura-i teribilă pe toți străbate.
Pizma către Petru zice păsul său :
— „Dați-ne-acest suflet ce ne-a făcut rău,
Să-l ducem în iadul ce nu are nume,
Ca să nu mai iasă de acum în lume !“
Petru cu ciomagul cată a goni
Cetele turbate, fără izbuti.
Ele se apropiau să apuce-n gheară
Statutul ce vine tremurînd din țară.
Petru ia de mîna statutul din mai
Și la draci le zice : — „Eu îl duc în rai !“
Dar turbata Pizmă, cu ură adîncă,
Din mîna-i îl smulge, apoi îl mîncă.
— „Astfel eu mîncă-voi oricare legi bune,
Chiar acea vestită Constituțiune.“
Astfel zice Pizma. Petru-și face pas.
Îi smulge din gură ce a mai rămas.
Iadul s-alinase. Marele Ștefan
Privi cu durere la domnul Șerban.
— „Sînte ! zise-acesta, de timp ce creștinul
Naște ca să soarbă atît de crud chinul,
Pentru rele fapte care a făcut,
Ar fi fost mai bine nici să fi născut.“
— „Tu zici, zise Petru, nu zic astfel eu.
Viața-i un principiu, viața-i Dumnezeu.
Ea nici nu se face, nici nu încetează.
A fost totdeauna, va fi, căci viază
Ne-ncetat și ceea ce moarte numești,
Este-o transmutare de formi, ce zărești.
Dumnezeu e viață. De la un atom,
De la o insectă și pînă la om,
De la om la înger și-nainte încă
Ea se manifestă, combinare-adîncă !
Prin diverse grade de perfecțiune
Pin' la cel ce totul ce-i viu se supune.

Căci nimic nu piere, nici spirit, nici lut.
Tot își schimbă forma cu care-a născut.
Tot ce are-n sine de viață scinteie,
Va fi totdeauna, nu poate să pieie.
A fost totdeauna !“ — „Cum, Ștefan zicea,
Sufletele-acestea, chiar ființa mea,
Au depus argilul ce-a primit odată
Și sub altă formă aice luată,
A lor semănare cu forma dintii
N-a pierdut-o încă ?“ — „Asta să ți-o spui.
Sufletele-au altă formă, cum îți pare,
Însă cu aceeași veche semănare.
Nu putea fi altfel din acel minut
Ce-au aminterea despre-al lor trecut.“
— „Dar cum înainte de a naște-n lume
Nu-mi aduc aminte de nimic ? îmi spune,
Cînd în astă viață știi tot ce-am făcut ?“
Petru tace,-apoi iar a început :
— „Să lăsăm aceste vorbe despre-o lege
Ce spiritul nostru de om nu-nțelege,
Dar pe care alte ființi mai perfecți
O-nțeleg. Ai lumii mizeri înțelepți
Bătutu-și-au capul, despiciînd gîndirea,
N-au aflat nemica decît uluirea.
Și atunci lumina din cer a venit
Și le-a zis să crează precum au găsit.“
Domnii-naintează. Dintr-o crăpătură
D-unde curge riul de foc, ei văzură
Naintînd prin valuri, venind către ei,
Turme numeroase, hidoase, d-evrei,
Cu perciuni, cu barbă. Pe Petru văzură
Și spre el s-avîntă, cu multă căldură,
Dînd din mîni cu toți și strigînd mereu :
— „Petre, pietate ; ca noi, ești evreu !
Sîngele vorbește... Ai dar îndurare !
Scoate-ne d-aicea. Scăpare ! Scăpare !“
Petre le răspunde : — „Dacă sunt evreu,
N-am suit pe cruce, ca voi, Domnul meu.
Dar îmi spuneți mie ce-ați făcut voi încă
De v-au pus în astă peșteră adîncă ?“

— „Suntem din Moldova. Domnul Constantin Ipsilant, el însuși acolo strein, Prin hrisov oprește d-odată jidanii Să facă prin sate comerț cu țărani, Să ție-n arendă moșii și păduri, Să șează la sate, să dea băuturi, Zicînd că evreii insult, jefuiesc *.”

Petru le răspunde : — „Nu mă îndoiesc, Căci știți, ne cunoaștem, din timpuri trecute. Nimene nu poate ca să vă ajute. Ați lăsat pămîntul care v-a născut Și prin țări streine sub dor ați căzut. Este împlinită sînta profetie, Piatră peste piatră mai mult să nu fie Pe cetatea sîntă ; iar copiii săi Să fie în lume risul celor răi. Mergeți de la mine !” Astfel Petru zice. Și văzîndu-i astfel, el părea ferice.

— „Cine sunt aceste suflete sfioase Care vă urmează turmele hidoase ?”

— „Sunt boieri din țară ce ne-au ajutat Satele Moldovii de le-am înecat.”

— „Este scris — vorbește Petru gînditor — Prin el chiar să piară oricare popor !”

Cetele hidoase zic cuvinte rele, Strigă la creștinii mestecați cu ele :

— „Voi ne-ați dat prin sate, pentru mai mulți bani, Dreptul de robie p-ai voștri țărani !”

Zic și în turbarea care îi coprinde O luptă barbară îndată se prinde. Români, mai sprinteni și luptași mai buni, Apucă jidanii de lungii perciuni, Cînd turme de demoni vin ca să-i despartă Și cu toți acolo s-apucă de harță. Iată altă turmă ce sosește-n-not Pe rîul de flacări. Toți strigau cît pot :

— „Noi suntem aceia ce nu ascultară

* Vezi hrisovul din 1782, noiembrie 28, a lui Alecsandru Const. Ipsilant. Vezi și legea votată în 1844 de Obșteasca Adunare a Moldovii în acest simț (n.a.).

D-un hrisov ce dete un domn către țară,
Nici anaforaua dată de boieri
Ca să nu mai fie velnițe, în țări,
Căci a lor ființă face străciune
Și coboară neamul la corupțiune.*

D-ascultam pe domnul și p-ai săi boieri,
N-am fi noi în flacări supuși la dureri.
Sînte Petre, roagă unde se cuvine
Să ne ușureze de aceste chine !”

Astfel zic sârmanii. Petru le zicea,
Clătîndu-și capul : — „Culpa voastră-i grea !
Veți avea iertare numai cînd în țară
Nu vor mai fi velniți ce o degradară.
D-aveți cunoștințe în acel popor,
Rugați să le strice ; v-ar fi în favor !”

Ștefan îi răspunde : — „Dar, sînte părinte,
Tot comerțu-i liber, îți aduc aminte !”

— „Liber, zise Petru, pe cît n-ar strica
Țara în morală și-n ființa sa.”

(Va urma.)

* Vezi arhiva românească, hrisovul domnului Alecsandru Constantin v.v. către boierii D. Sturdza, C. Roset, Ioan Canta Lupul Costachi, N. Roset, Ioniță Canta, Iordache Canta, Gr. Sturza, Lascarachi Roset, C. Roset, Iancu Caragea, Alexi Mizoglu, Matei Canta, Iordachi Balș, Iancu Canta, Dapasti și anaforaua boierilor prin care declară că velnițele de spirt de bucate au îngenucheat Moldova și au corupt populațiunea rurală, și găsesc de trebuință a se opri de a mai funcționa (n.a.).

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREȘTI
CĂTRE
BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEȘTI

Citii ieri în *Românul*, gazetă neatîrnată,
D-a ta luminăție o carte subsemnată,
Prin care, mi se zice, că ai fi lovit tu greu
Pe frate-meu din mijloc și pe strămoșul meu.
A sa luminăție s-a dus din întîmplare
Să ia de la sultanul topuz și neatîrnare.
Cei doi miniștri harnici, un *Sturză* și-un *Știrbei*,
Putură ca să smulgă tratînd cu marii bei.
El (frate-meu din mijloc), fiind acum pe unde,
La Roșiori, ca tine, nu poate a răspunde,
Trebii mari cu Brătianul avînd în capul său.
În locul lui, bădiță, îți voi răspunde eu.
Și-o să te fac piftie, cum te-am făcut nainte,
În sala Slătineanu, dacă ți-aduci aminte.
A roșilor lumină știi că am stîns-o eu,
În sala sus-numită prin marafetul meu.
O să ți-o sting și ție, ca să mă pomenești,
Tu, beizadea Costică, boier mic din Ploiești !
Ce tot îmi spui tu mie că moșul meu ucise
Pe moșul tău — acestea sunt numai niște vise.
Dar chiar așa să fie, chiar dacă pe trecut
Străbunii noștri astfel să facă le-a plăcut,
Noi n-am ucis pe nimeni. Dar astă una dată
O să te fac pe tine friptură cu salată !
Vorbindu-mi de coroană, tu o numești o *cucă*.
Alți domni și mult mai tineri le-au pus în cap perucă.
Dar care domn în timpii din urmă, ia să-mi zici,
Sub o coroană mîndră noi l-am văzut aici ?

Descoperiși complotul *lui august*... foarte bine,
Eu sunt *enfant terrible*, dar tu mă-ntreci pe mine.
Credeau toți că trei august fu faptu-unui tiran,
Cu *Libriht*, cu *Florescu* și cu *Marghiloman*.
Tot blamul rămăsese pe dînșii, și tu pasă,
Denunți că conspirarăm, la *Butculescu-acasă* !
Ca mine, din păcate, fiind tu deputat,
Trimis ca să faci parte la *Cameră*, *Senat*,
Vei zice-n gura mare că rău s-au dus boierii
Să ceară la sultanul să le vopsească perii !
Nu poți să faci nimica ! Boierii au plecat
Și lumea pupativă în cale le-a urat,
Și-apoi vopseaua voastră din *Constituțiune*,
Nu ține două zile, neavînd dechisuri bune.
Nu protestează nimeni, cu toți aplaudăm ;
Turci noi, turci voi, turci țara, la ce ne mai certăm ?
O țară ce alege un deputat ca *mine*,
Ca *tine*, *Costăchiță*, cum nu va merge bine ?
Vezi, eu sunt franc, cu totul ; noiăștia cei bătrîni
Ne-am învățat cu turcii, ca să-i vedem stăpîni.
Și știi ce vorba veche adesea ne-amintește,
Nu-nvăța în buiestru un cal ce-mbătrînește,
Dar voi ce proclamarăți la *Londra*, pe hîrtie,
A libera pe popoli și turci să nu mai fie,
Nici domni, nici regi în lume, precum nici împărați,
La *Țarigrad* cu turcii pe dracul căutați !

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREȘTI
CĂTRE
BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEȘTI

Despre alegeri

O biruință încă ca ceea ce-am luat
Și vom peri cu toții, a zis un vechi bărbat.
Așa e biruința ce-n capitala veche
Luară primăriștii dînd lumea de ureche,
Adăogînd la pine, să aibă pe brutari,
Adăogînd la carne, să aibă măcelari,
Cînd piața lui Bazaca sub ghieroc și cojoace
Posedă totdeauna atîta dobitoace !
Costache, capitala iar v-a ales pe voi,
Dar toată, toată țara ne-a preferat pe noi.
Izbînda-i parțială și nu așa de mare :
O să vedem în Cameri cine va fi mai tare.
Senat și Adunare sunt lebede cerești.
Cei doi bancheri din grupa ieșită-n București,
Odată-n Adunare, la noi vor face pas,
Deși i-ați uns cu roșu, tot lebede-au rămas.
Cînd v-ați ales, îndată, de multa bucurie,
Locuitorii pieții scăldați în ambroazie,
Cu torțile aprinse, se duc la minister
În care numai unul e mai puțin boier,
Se duc, zic, la miniștrii boieri, să mulțumească,
Căci de boieri scăpară ei țara românească.
A noastră conștiință se-ntreabă mirătoare
Pe ce se cert boierii cu Rusetiștii oare ?
Ei au tot o programă, acelaș lucru vor :
Să scoată din alegeri pe bietul prost popor.
Voi ați născut ideea ca să se facă lege
Cu censuri și colegiuri ce pe boieri alege.

Voi ați strigat atuncea pe carul triumfal :
Jos pentru totdeauna sufragiu-universal !
El sprijină poporul, poporu-i o mașină
Ce-o învîrtesc tiranii și la tirani se-nchină !
Voi, voi ați zis acestea, precum le-am zis și noi,
Și-am scris chiar în gazetă, precum l-ați scris și voi.
Avem tot o credință, avem tot o programă.
De ce dar Rusetiștii vin astăzi și ne blamă ?
E vorba de persoană ! Cunoaștem acest joc.
Persoana este scopul, principiile sunt mijloc.
Exclusivismul vostru o să vă-albească perii.
El este care-aduse în Cameră boierii.
Vorbiți de libertate, dar numai pentru voi,
În timpii buni ai noștri așa făceam și noi.
Dar cerul ne lovește cu șapte ani de chine,
Ca să vedem puterea în alte mîni streine.
Dar din aceste toate ce iese pentru țară ?
Să nu i se urască și să ne dea afară,
Pe toți ! De sunteți încă amici cu-acest popor,
Ce faceți pentru dînsul ? Curmarăți al lui dor ?
Oprirăți sau strigarăți cînd ministerul țării
Făcu legi prin bugete la nasul Adunării ?
Închise împrumutul din urmă *cel vestit*
Și care ni se zice că trebuie plătit ?
Concesiuni ciudate făcîndu-se afară
Și fără să întrebe nenorocita țară,
Suspendă charta țării, născută în durere,
Și voi păstrați la toate o nobilă tăcere !
Voi, ce în alte timpuri, de lucrul cel mai mic,
Ca pasera cicală cîntați cu țic ! țic ! țic !
Așadar, dragă vere, d-acuma înainte
Rup orice amicie, adio ! n-am cuvinte !

ȚIGANII LIBERAȚI CĂTRE EVREI

Ni s-a spus și nouă, liberați țigani,
Că vreți și voi drepturi în țară, tîrtani !
Iată nebunie ! Atît vă lipsea !
Ce-ați face cu ele dacă le-ați avea ?
Ați face ce face cu ele țiganul
Ce cîntă din scripcă și bate ciocanul.
N-ați fi nici miniștri, n-ați fi nici primari,
Ci ați fi ce sunteți, birtași, cîrciumari.
Pe voi nu vă-alungă ca nebotezați,
Ci numai ca oameni încă nespălați !
Noi ne dezrobirăm de mult de stăpîni,
Avem tot o lege țigani și români,
Avem tot un popă, tot o primărică
Și drepturi politici ca o românică.
Și cu toate astea, ce am folosit ?
Nici un țigan încă nu s-a boierit,
Nici un țigan încă nu-i în Adunare,
Nu e nici ministru, nici ispravnic mare,
Nici zapciu, nici popă, ba nici chiar notar !
Sub Kogălniceanu aveam un primar ;
Dar cînd revoltanții veniră în țară,
Pe primarul nostru vru să-l dea afară.
De noi și de roșii nu mai au habar :
Roșii-au un ispravnic și noi un primar !
Și-asta ni se-ntîmplă fiind botezați ;
Dar ca voi, se vede, suntem nespălați.
Voi țineți la drepturi să vă facă parte.
Noi le-avem ! Rămas-au numai scrise-n carte.

Nu mai cereți drepturi politice lor !
Mulți români le are și de foame mor.
Asta mi se pare curat fudulie,
Numai să vă scoată perii prin tichie.
Dar fiindcă lucrul este-ajuns aici,
Fiindcă tot omul, mari precum și mici,
Sunt în Constituța dată Adunării,
Primiți d-opotrivă în slujbele țării,
Să facem adresă la vrun liberal
De la comitetul poreclit central,
Ca să puie-n lista cea de deputați,
Dintre noi pe unul, fiind cu toți frați.

BĂTALIA ROȘILOR CU ALBII LA SALA SLĂTINEANU

Poemă epică în două rapsodii, compusă dupe
notițiile ziarului *Trompeta*

Rapsodia I

Ce diferență d-astăzi și ziua de banchet,
Cînd *roșii* și *albii* în deal la Filaret,
Aplaudați d-un popul trimis de prefectură,
Ca niște porumbițe se sărutau în gură.

EUMENIDELE NO. 2

Adu-mi aminte, muză, cum oare s-a iscat
Această mare ură în cîmpul aliat,
În albi cum și în roșii, soldați ai libertății,
Ce conduceau poporul pe calea verității.
De șase luni perise din lume Crețulescu,
Căzut de la putere cu micul Teulescu.
Ei în singurătate ascunși, tăcuți, sfioși,
Medită să dezbine pe *albi* cum și pe *roși*.
Căci orice dezbinare, la orișice putere,
Aduce slăbiciune și repede cădere.
În fine, Teulescu propuse-ai dezбина
Printr-o fermecătoare ce iadul domina.
Aproape de Tismana se-nalță munte mare.
Acolo, sub o ripă, o peșteră apare,
Cînd ale serii umbre din munți se las ușor,
Ei singuri, în tăcere, în peșteră cobor.
Găsesc pe baba Vișa, bătrîna și zbîrcită,
Pe lingă-un foc de frunze șezînd încolăcită.
Ei spun pe lung durerea și spun ce-au hotărît,
Și roagă pe bătrîna să *facă de urit*.

Iar baba stinge focul. Un tînet se aude,
Un fulger, vorbe multe și lamentații crude.
Dar Aghiuță pare cu ochii vîpăiați,
Cu coada ridicată, cu perii vulvuiati.
— „Mergi, zise lui bătrîna, în marea capitală,
În care albi și roșii, uniți, domnesc cu fală.
Fă tot ce știi a face, de cite ori tu vrei,
O ură ne-mpăcată să nască între ei.
Nimica să nu stingă a furii vîpăie
Și dragostea lor veche să piară prin bătaie !
Te du și dă dovadă boierilor ce ești !“
Ea zice. Aghiuță zbură spre București.
Pe un fotoliu verde, la masă de culcare,
Mijînd d-un somn ferice, stă o persoană mare.
Cel ce conduce albi, proprietarii mari,
Pe *Sentinela*, *Ghimpe* citînd cu ochelari.
D-odată se ridică și face mare gură :
— „Ce ? Aliații noștri au pus de ne înjură ?
Aceasta este astăzi recunoștința lor ?
Aceasta e frăție, concordie, amor ?“
N-apucă să termine, sub forma unui june
S-arată Aghiuță și astfel el îi spune :
— „Măria-ta ! îi zice. Eu sunt proprietar.
Tu dormi, pe cînd sub roșii suspină țar-amar.
Prin biruri, rechiziții și volintiri ridică.
Bancnote vor să facă, tot turbură, tot strică.
Pe impiegați rețineri ! Mai la un milion
De galbeni costă țării acest frumos plocon
Ce ne-ai făcut. Ascultă ! și vino de ne scapă
De cei ce pe voi însuși pe dedesub vă sapă !
Unire între dinșii și voi nu are loc,
A fi să unești apa cu arzătorul foc.
Ei vor să treacă riul făcînd din voi o punte,
Vor să vă lase-n urmă și ei să fie-n frunte.
Vă aduceți aminte cît ei v-au combătut,
Pe cînd erați miniștri sub Cuza ce-a trecut ?
Ferbînții sunt acolo și multe lucruri spune ;
Precum și *Filaretul* cu unsprece iune.
Dealul Mitropolii fu martor ocular
La scena ce-ți făcură cînd tu erai primar.

Acestea și alte încă, *ce ei vor*, vă aminte.“
— „Aceste vorbe mie îmi par cu multă minte,
Răspunde căpitanul ce albiu comanda,
M-a săturat frăția cu domnul Iorganda !...“
Urmează Aghiută : — „Ce-o zice astă țară,
Cînd voi, conservatorii, printr-o minune rară,
În loc să dați exemplu d-adînc respect la legi,
La ordine, la țară, vă faceți sacrilegi.
Vă duceți mai departe, voi care aveți ce perde,
Întreceți căuzașii ce n-au nici frunză verde !
Să nu vă umbrărească cuvintele ce-am zis !
Sunt sincere. De țară, la tine sunt trimis.“
El zice. Căpitanul se scoală, cuvîntează :
— „Mergi, spune că frăția cu roșii încetează !
De mine noi vom face, noi albiu, un ziar
Al *ordinii*, războiul cū *ei* va fi amar.“

La Rașca, o grădină în care bună bere
Pe cetățeni îi face să uite-a lor durere,
Sub arbori, la o masă, c-un mititel fanal,
S-adună comitetul constituțional.
Acolo e *Românul* cu puii săi sălbatici,
Ce nu țin compt de limbă, de logică, grămatici,
De stil, de cugetare, d-estetică, nimic !
Ce născociră arta, în tragic și comic,
Că-n țara românească pot ca să-și facă parte
De autori și fără ca să învețe carte.
Așa cum lăutarii ce inima ne-ncintă,
Cînt arii din Rossini și fără note cîntă !
Românul face predici. Nainte d-a vorbi
O vorbă, toți strig : bravo ! Ce fuse cînd fini ?
Vorbește *Sentinela* și *Ghimpele*, cam bont,
Aplauzele cură și-aleargă peste rond...
— „Ce mare e *Românul* ! Ce mare-i *Sentinela* !
Ce mare este *Ghimpe* !“ răsună toată *cela*.
Dar iată Aghiută apare-n acest loc,
La *cela* ce comandă pe roșii toți în bloc.
El își înclină capul și astfel îi cuvîntă :
— „Cînd *albiu* azi în țară poporul îl frămîntă

Și au să vă răstoarne din car triumfător,
S-aducă iar sistemul *c-o turmă și-un păstor*,
Voi, fără nepăsare și fără de veghere,
Lăsați să-și facă treaba și beți aicea bere !
Crezut-ați vreodată că s-au unit cu noi
Căci le plăcuse nasul sau ochii ce-aveți voi ?
Le trebuiau stîndardul și-a voastră energie,
Spre a goni pe Cuza și Libriht din domnie.
Deci Cuza nu mai este. Deci astăzi s-a sfîrșit
Motivul ce odată cu dînșii v-au unit.
Cînd cauza dispăre, efectul încetează !
O rupere cu dînșii de astăzi chiar urmează.
Crezut-ați vreodată că-un Oteteleșanu
O să se pupe-n gură c-un Lascăr Vlășceleanu ?
Ei au putere încă. Să nu vă înșelați.
Streinii, pămîntenii de ei sunt descîntați.
Au case mari, au mese, au vase aurite,
Lachei muiați în pene ; la ei pot să invite.
Știu limbi streine încă, au spirit, manieri
Și educațiune... Voi, ridicați de ieri,
Voi nu aveți nici case, nici mese a invita ;
Nu le puteți întoarce dinele ce v-ar da,
Abia-mpăcați stomahul la Lazăr sau la Iug.
E dar nepotrivire, rău ați intrat în plug...
Aceasta să vă-nvețe că voi mai niciodată
Nu o să aveți în țară *putere-asigurată*,
În zilele de pace, de ordine *Română* ?
Ci numai în furtună, pe drum, cu chica-n mină !
Aveți a vă alege acum și-ntotd-auna
O pace fără fală sau fala și furtuna !“
Aceste vorbe ageri au turburat pe toți
Și turburare aprinde cei șapte patrioți.
— „Război ! strigară frații. Război și mina-n chică !
Jos *albiu* ! Jos tiranii ! Jos beizadea Mitică !“
A doua zi *Românul* adresă un bilet
La capul ce comandă pe *albi* în comitet.
Polemica începe, *ce e subvențiune* !
P-acest tărîm, piciorul noi nu voim a pune.
Nu intră-n cadru nostru, nici a privi măcar,
Căci arta are reguli și satira hotar.

Războiul se declară sau lumii se vestește
Cu timpul de alegeri... Tăcută, ura crește.

Acuma, te coboară din splendidul Olimp,
O, muză cu păr d-aur, acuma este timp...
Cu focul tău ardinte încinge-a mea satiră !
Dă-i viață și nobleță ! Vin, muză, de inspiră,
Cum inspirași odată pe Omer, pe Virgil,
Ce au cîntat eroi, Eneu, Ector, Achil,
Căci voi să cînt o luptă cu pumni și toroipanu,
Din sala ce se zice lui Iancu Slătineanu,
Fă cum să se mărite cu grația aici,
Idei mari, mîndre, epici, pe niște lucruri mici.

În sala Slătineanu toți albi se adună,
S-aleagă comitetul ce meditau d-o lună.
Deja circulă lista cu nume de bărbați
Ce cată să-l compuie din albi cei mai colțați.
Boieri mari altădată, formînd o clasă tare
Cu drepturi feudale. Și astăzi, ce schimbare !
Ei singuri aruncară acestei privilegii,
Votînd în Adunare cele mai roșii legi !
Ce vor să facă albi ? Cum văd ei viitorul ?
Sunt pentru libertate și servă ei poporul ?
Cînd voi mi-ați spune mie ce roșii au în cap,
Și eu voi spune vouă ce albii noaptea sap.
Destul să știți aceasta că toți avem o țintă.
A țării neatîrnare. Și fericirea-i sintă.
Ca să mergem la țintă, luăm mai multe căi,
Unii prin vîrf de munte și alții printre văi.
E adevărat că unii urmînd această țintă
Pe căi cam încurcate, pierdute se avîntă.
Încît, în loc s-ajungă la scopul cel dorit,
Ajung din împotrivă, la tot ce n-au gîndit.
Și-atunci tot biata țară plătește rătăcirea,
Bir nouă ce datorează de cînd cu *mîntuirea*.
În cazu-acesta țara nimic nu va plăti,
Alegătorii singuri vin spre-a se jumuli.

Ce ziceți d-astă gîscă ce de vro șapte ani
O poartă la alegeri ai noștri căpitani
Și tot o jumuliră și ea tot plînge nouă.
Și iară se prezintă spre jumulire nouă ?
Dar să urmăim cu firul descrierii ! Am spus
Că lista se făcuse cu patru zile-n sus,
Să nu mai dea la nimeni această greutate
De a mai face alta de nume chiar uitate.
De cînd cu plebiscitul s-a întrodus așa :
Eu îți propun un lucru ; tu zici ori *ba*, ori *da* !
Așa nu perdem timpul : n-ai să mai zici nimic
Și lucrurile țării merg apoi tiriplic.
La căpătiul sălii se întindea o masă,
Cu luminări aprinse, hîrtie : ce ne pasă !
Mulți căpitani de frunte. Cel mare sta-ntre ei
Așa precum Atride ședea între ahei.
Toți se uita la dinsul cu admirațiune,
Tot lui i se închină, tot lui i se supune.
La celalt cap de masă, în straie de turist,
Milord, c-o bită-n mîină, se vede-un ziarist.
El are ochii asupra aceluia ce comandă
Și mai ales asupra cămășii de olandă,
Frezurii grațioase ; d-aci privirea sa
Pe brațele-i nervoase pieziș se cobora.
Al albilor cap însă ia vorba. Fac tăcere.
— „Alegerile, zice cel ce cuvîntul cere,
S-apropie. E timpul s-avem un comitet
Ce ca un far de noapte, cu capu-i înțelept,
Să verse-a lui lumină oriunde s-află norii,
Ca astfel să guideze în drum alegătorii.“
— „Da ! da ! așa să fie !“ toți albi au strigat.
— „Pe cine să alegem ?“ întrebă un liberat.
— „Pe beizadea Mitică !“ răspunse un vecin.
— „Nu, nu voi pe Mitică !... ci pe Cantacozin !...“
Strigă cu voce surdă un om cu peptul mare,
Ce intră cu o sută de roșii în adunare,
Toți gata pe gilceavă și poate pe bătaie,
Căci certele politici iau focul ca o claie,
Dintr-un chibrit ! O sută de voci s-au ridicat,
O sută le răspunde : — „Jos ! jos ! aristocrat !“

— „Cantacozin ! Ce lucru să fie asta frate ?“
— „Un principe.“ — „Să fie de cei din Principate ?“
— „Citește o scrisoare ce în *Românu*-a scris
Lui beizadea Mitică. Alt n-am nimic de zis.
Ea va vorbi mai bine.“ — „Jos beizadea Mitică !“
Strigară încă roșii ce insuflau panică.
Pe cele două taberi bastoane se-nvîrtesc,
Deja vor să s-arunce, dar iată se opresc.
Un mare întunec pe sală se întinse,
Căci beizadea Costache luminile le stinse.
— „Ce ? strigă beizadeaua. Dar astia sunt *romani*
Ce-au cotropit sabinii, sunt vro trei mii de ani.
Să nu glumim cu dânșii ! Noi am plătit pe casă,
Noi am făcut plăcinta și ei se pun la masă !
Asti oameni sunt în stare, nu jur pe Dumnezeu,
Luminile să mînce, crezîndu-le de seu.“
Zicînd aceste vorbe s-aruncă către masă
Și sfetnicile toate le-adună de prin casă,
Le ia la subțioară și cată loc de dus,
Neconținînd cu vorba pe tonul cel mai sus.
Și vrînd ca să pătrunză această vilvătaie,
Striga : — „Dar îmbulzeala se schimbă în bătaie !“
Fug albi cu grămada și scările cobor,
Iar roșii se așează sub corturile lor.

(Va urma.)

LOGOFĂTUL ECUMENICII PATRIARHII
CĂTRE
COMISIUNEA NUMITĂ CU REVIZUIREA
TUTULOR LEGILOR

Am auzit din gură de preoți și despoți
Că boieria voastră ați fi toți patrioți,
Am auzit eu încă, că astăzi ministerul
V-a pus în comisie (frumos să-o-nsufle cerul !)
Ca să-ndreptați în țară cele mai bune legi
Ce s-au făcut sub Cuza numai într-un cișlegi ;
S-aude că legi multe, găsite fără roadă,
Aveți în comisie să le trageți de coadă !
Să tundeți, cu-alte vorbe, tot ce nu vor boierii
Ce s-au pupat în gură d-au speriat vierii.
În legile acelea e una, negreșit,
Cu *secularizarea* ce-aici ne-au vestejit.
Aceasta dintre toate ar trebui-ndreptată,
Sau ce ar fi mai bine, de tot desființată.
Cînd ați gonit pe Cuza, acest nou Policrat,
Cînd ați lovit cu spada pe *ierofagul* Strat,
Stricîndu-i împrumutul, (deși pus pe canoane)
O sută, mi se pare, și cincizeci milioane,
Noi am crezut aicea că tot acest lung joc
A fost ca să aduceți pe chiriarhi la loc ;
Dar v-ați oprit, se vede, ca să se liniștească
Raiaua țipătoare din Țara Românească ?
Această cestiune oricum se va curma,
Nici cum voiră popii, nici cum raiaua va.
Așadar faceți lucrul, în termeni buni sau șchiopi,
Să vie-n România comisia de popi,
S-asiste totd-auna la licitațiune
Cînd statul cu arendă dă ale noastre bune.

Contractul să suscrie — să facă chiar recurs
La consoli cînd lucrarea își va lua alt curs.
Să ia dupe venituri guvernul țării una
Din trei — iar cele două la noi întotd-auna.
Tot el să întreție biserici și moșii,
Să facă binefaceri ; și cînd ar vinde vii,
Păduri, moșii, să ceară a noastră aprobare ;
Egumenii să fie creștini de peste mare.
Acesta e proiectul ce de la voi aștept
Și despre care-aice vă dau un scurt concept.
Aveți învățătură, ceva filotimie
Și-ți face albul negru și negrul alb să fie.
Dar două luni trecură de cînd voi v-ați numit
Să peptănați acele legi bune de *lipit*,
Și pînă astăzi încă, nu darăți semn de viață !
Pe lucrurile voastre s-a-ntins o deasă ceață !
Făceți ceva ! ce dracul ! Din ziua de pupat
N-ați mai făcut nimica decît v-ați tot certat !
Căci chiar daca nu sunteți miniștri catafto,
Dar sunteți cu guvernul înalt : *conda ! edo !*

CONSTITUȚIUNEA
CĂTRE
STATUTUL DE LA 2 MAI

Statutule sărmane, copil din plebiscit !
Că ești gelos de mine acum am auzit,
Acum îți voi răspunde. Această gelozie
De Constituțiune nu are drept să fie.
De la Constituantă, ce-a fost Țopila ta
Și mie mamă bună, sau de la moartea sa,
În leagăn de mătase miniștrii m-adormiră.
Și de atunci la mine mai mult ei nu gîdiră.
Tu nu știi, o, statute, cît sufăr despre-ai mei !
Nu știu cu mine încă ce vor să facă ei !
Știu numai că ce este nu mi se pare bine :
Mi-e frică mie însă să nu viu dupe tine !
Trompeta mă anunță că roșii Rusetesti,
Uniți cu ministerul aici la București,
Ar vrea să-mi dea acuma o altă guvernantă,
Căci cea ce-mi dete țara nu prea e complezantă
Cu ministerul d-astăzi și cu amicii lui.
Ba chiar e bănuită și trebuie să-ți spui
Că are simpatie ascunsă pentru tine.
Amicii mei mă lasă cu comitetul lor,
Deși-mi jurau odată un infinit amor,
Făcînd societatea, cu patru lei pe lună,
Să sprijine în viață experiența-mi jună.
Acum perdură dorul și ca pămîntul tac
Cînd cei de la putere afronturi mie-mi fac.
Văz împrejuru-mi oameni, și trebuie a-ți spune,
Ce n-au visat în viață de Constituțiune.
Prefecți de prin județe, antici funcționari
Ce pe ale lor posturi devin ereditari.

Văz favoriți cu două, cu trei, cu patru posturi
Ce printre ministere ce trec, rămîn cu rosturi.
Acestea și-alte multe nu sunt augure bune.
Nu-mi seamănă atîta a Constituțiune.
În cele mai din urmă, iau mărturie cerul !
Cu paraponisiții trecu chiar ministerul !
El, în mesagiu, găsește și spune bucuros
Că împrumutul este puțin cam oneros,
Că vițiul domnește-n administrațiune,
Justiție și alte ce nu poci a le spune.
Cînd ei, domnii miniștri, avură zece luni
Și n-au stîrpit aceste antici corupțiuni.
Cine-a oprit guvernul să schimbe magistrații ?
Făcut-a decît asta ? Să scoată împiegații ?
Cine-a oprit guvernul să nu dea judecății
Pe cei ce rătăciră în calea nedreptății ?
Așadar ministerul sub Constituțiune,
Cu paraponisiții, chiar contra sa se pune.
Din toate-acestea, lucrul devine încurcat
Și teamă-mi este foarte de vreun colp de stat.
Și sunt a dumitale, cu plecăciunea toată,
Supusă, doritoare și tînără nepoată.

FABULE

CIOCÎRLANUL

Un ciocîrlan odată în iarbă la o parte,
Nainte d-a zbură,
Mereu se lăuda,
Că nimene nu zboară ca dînsul mai departe.
O cioacă îi răspunde : — „E lucru prea știut,
Mai sus decît oricine că ciocîrlanul zboară.
Dar este cunoscut
Și este adevărat
Că numai el ajunge la vîntul cel turbat.
Și-ndată ce-l răsufală, turbează și coboară.“

MUNTELE CE NAȘTE

P-un munte îl apucă dureri : voia să facă.
Sub chinurile sale el nu putea să tacă.

Tot vecinul

Vede chinul

Și toți cu grozăvie aștept cătînd la el.
Iar muntele cel mare născu un șoricel !

Morala privește

Pe cel ce vestește

Că are să facă minuni omenești,
Și cînd o să facă, nimica nu zărești !

ASINUL ȘI BĂTRÎNUL

Adesea-n revoluții, nimic nu se preface
Decît numele celui ce-al tău stăpîn se face,

Asta pentru orașani

Fără posturi, fără bani.

Un bătrîn odată își păștea asinul,

Cînd el auzi

Zgomotul de arme ce făcea streinul

Ajungînd aci.

Ca să fugă iute pe asin silește,

Să nu cază prins

De cel ce-i gonește.

Asinul, atins,

Întreba : — „Ia spune, crezi că vingătorul

Două samare

P-a mea spinare

O să-mi puie mie, tot așa cu zorul ?“

— „Negreșit că două“, a răspuns moraru.

Asinul mai zice : — „Fie, bun bătrîn !

Daca totd-auna am să port samaru,

Ce îmi pasă mie cine-ar fi stăpîn ?“

LEUL MORT ȘI MĂGARUL

Abătut de boală, leul sta pe vale,
Răsufliind abia.

Taurul, mistrețul l-au văzut în cale
Unde el era.

Ei răzbun asupra-i o insultă veche
Și-n picioare calcă corpul-i maiestos.
Cînd vine măgarul falnic în ureche,
Vede leul jos.

Fără o apărare el să somețește,
Îi lovește capul cu piciorul-i lat.

Leul care moare astfel le vorbește :

— „Cînd cei tari pe mine azi m-au înfruntat
De mai multe ori,
Am gemut eu tare,

Dar să sufăr răul ce-mi faci tu, măgare,
E să mor acuma chiar de două ori :
Pe acel ce cade dintr-o demnitate
Asfel tot mișelul vine și îl bate.“

CHELUL ȘI CURTEZANELE

O femeie trecuțică
Iubea p-un om *de mijloc* ;
Alta însă, tinerică,
Ardea pentru *el* cu foc.
Însă amîndouă, vrînd ca să s-arate
Potrivite-n vîrstă cu acest bărbat,
Îi tot smulgea părul, vedeți ce păcate ?
Una după alta și neîncetat.
El credea că *ele* îi dregeau frezura,
Cînd se pomenește pleșuv ca custura.
Cea jună-i scosese părul-i alb, de tot,
Și bătrîna încă-părul negru tot.
Astfel roșii, albi, vrînd să potrivească
Dupe dinșii țara, au să ne-o chelească !

CALUL ȘI MISTREȚUL

Un mistreț odată turburase riul
Unde calul, mîndru, căci nu știa friul,
Merse de bău ;
Cearta se născu.
Calul'n ajutoru-i pe om îl chema,
Ca amic îl lasă a-l încăleca.
Apoi se întoarce către inamic.
Cavalerul trage sabia : — „Guic !...“
Bietul mistreț moare
Culcat sub picioare.
Apoi către cal
Zise triumfal :
— „Mie-mi pare bine că eu te-am scăpat ;
Cu privilegiu-acesta eu te-am infrinat :
Aflai ce servitii poți să faci tu mie.“
Zice și conduce calul în robie.
— „O, ce fără minte astăzi m-am purtat !
Strigă-atuncea calul foarte întristat,
De mistrețu-aceia căutînd răzbuna,
Iată-mă-n robie pentru tot-d-auna !“

CINE SĂ MÂNINCE PLĂCINTA

În țara turcească,
Sau arnăuțească,
Niște negustori,
Chiaburi muritori
Cu hamali de lucru iată se tocmesc
Și se învoiesc
Să le poarte-n spate o tipsie mare
Și le dau lor bani
Mai mulți gologani.
Cu ei dimpreună negustorii pasă.
Ajung la pădure, pun tava pe masă.
Hamalii la masă cei dintii s-au pus
A mînca plăcinta ce-n spate-au adus.
Însă negustorii ziseră : — „Vă rog,
Pentru voi la masă nu se află loc !“
— „Ce fel nu se află ? Noi purtăm d-acasă
Plăcinta pe spate : avem drept la masă.“
— „D-ați purtat pe spate plăcinta d-acasă,
Astă nu dă vouă drept să stați la masă.
Mergeți, mitocani,
Osteneala voastră s-a plătit în bani !“

OMUL ȘI NEVĂSTUICA

Nevăstuica, prinsă de un muritor,
Se ruga de dînsul cu chipu-următor :

— „Iartă-mă pe mine,
Căci eu îți fac bine.
Eu îți curăț casa,
Eu îți feresc masa,
De atîția ani,
De șoareci chițcani.“

Omul îi răspunde : — „De făceai vinat,
Să-mi faci bine mie, eu te-aș fi iertat ;
Dar tu faci aceasta în a noastră casă
Să ai demîncarea ce chițcanii lasă.

Deci să nu vorbești
Că mie-mi servești !“

FEREASTA ȘI COȘUL

În India bătrînă era un minister,
El dase o poruncă, idee după-masă,
Ca orice om ce moare, raiele sau ascher,
La groapă, prin fereste, să fie scos din casă.

Poporul, supărat,
Atunci s-a revoltat,

Strigînd că-această faptă miroase-a tiranie.
Pe minister doboară și-l duce la mormînt,
Și-alege-n locu-i altul cu multă omenie,
Ce promitea să facă chiar raiul pe pămînt.

Miniștrii noi ce domnul atuncea a fost pus,
Cum se văzură sus,

Au pus pristav să strige în zilele de moș,
Că orice om ce moare, din orișicare clasă,
Cînd va fi dus la groapă, să fie scos din casă
Nu prin fereasta casii, dar prin al casii coș !

BOUL ŞI BROASCA

Una dată broasca, mică cît un ou,
A văzut un bou.
Vru şi ea odată să se facă groasă,
Iată că-şi umflă pielea sa rîioasă
Şi întrebă puii, mică cît un ou,
Daca prin grosime a-ntrecut pe bou.
— „Nu“, răspund toţi puii ; broasca se umflă,
Încă, încă, încă, pînă ce crăpă.

MĂGARUŞUL

Trei părinţi ciobani
Din Căldăruşani
Umbla totdeauna cu un măgaruş.
Iată că măgarul a murit acuş.
Ei se duc prin luncă singuri, singurei.
Un ţăran îi vede numai pe ei trei
Şi aşa le spune :
— „Multă plecăciune,
Ce se face oare eminenţa-sa,
Stăriţelul vostru ?“ — „A murit !“ — „Aşa !“
— „A murit, îţi zicem, dar nici mort măcar
Nu mai dai tu pace bietului măgar ?“

TOLBA CU PĂCATELE

(Fabulă)

Cînd înaltul mare domn
A făcut pe *roșu* om,
I-a dat ca să poarte două tolbe late,
Una pentru peptu-i, alta pentru spate.
În cea de la spate i-a pus fapta bună,
În cea de la peptu-i a pus tot păcate,
Ca să le zărească mai întotdeauna.
Cînd *roșul* purcese de la ziditor
Și trecu pe cale un rîu umflător,
I s-arată dracii
Și îi ia desagii,
Ca să-l ușureze d-a lui greutate.
Omul trece, dracii port bagaju-n spate.
Cînd trec rîul, dracii
I-au schimbat desagii ;
Cel cu fapte rele pe spate îl pune ;
Iar pe pept, desagul cel cu fapte bune.
De atuncea *roșul* în desagul său
Nu mai vede rău ;
Ceilalți toți însă, cînd greșesc ceva,
Roșu vede tolba și-ncepe-a striga.

VRACIUL

Un vraci, om de-ntîmplare
Își face nume mare
De medic iscusit,
Procopsit.
Domnul din cetate, fiind bolnav rău,
Cheamă chiar pe vraciul lingă patul său.
Cere-un păhăruș.
— „Ia să bei acuș“,
Zice către vraciul, supărat, despotul,
Mestecînd veninul chiar cu antidotul.
Vraciului de moarte i-e frică cumplit,
A îngălbenit.
Și mărturisește că este un prost
Și că niciodată medic el n-a fost,
Ci-a fost un cizmar,
Sau un ciobotar,
Dar și-a luat zbor
Prin simplul popor.
Domnul cheamă atuncea cetățenii săi
Și le zice astfel : — „Ce mai nătărăi,
Capetele voastre a le încredința
Celui ce nu află picioare a-ncălța !“

BROAȘTELE ȘI SOARELE

Donici fabulistul, văzînd într-o zi
Nunta unui roșu cu o roșioară,
În drum se opri
Și ne spuse această mică istorioară :
— „Luminosul soare,
Vrînd ca să se-nsoare,
Broaștele-ncepură să orăcăiască ;
Dumnezeu întrebă ceata broscărească
Pentru ce țipa.
Iar o cetățeană a răspuns așa :
— «Astăzi e un singur soare pe pămînt
Și usucă toate cîte lacuri sunt,
De perim de sete ;
Dar cînd o să aibă soață, fii și fete ?»“

BUFONUL

Un bufon la teatru, unde-atrase lume
Ca să facă glume,
Învelește capul în mantila sa,
Ca purcelul începe de a guița.
Dar atît de bine, încît toți credeau
Că purcelul țipă ; proștii aplaudau.
Un țaran se scoală, strigă către lume :
— „Eu fac mult mai bine asemenea glume.“
Apoi dă de știre că p-a doua zi
El are mai bine a le guiți.
Multă lume vine, dar e prevenită.
Buful iar guiță, lumea e răpită.
Dar țaranul nostru, adevăr ascunde
Un purcel sub glugă, nimeni nu pătrunde
Astă stratagemă ! Și cu mîna sa
El ciupi purcelul care guița.
Lumea strigă-atuncea că acest țaran
Nu imită bine purcelul bălan,
Și să-l dea afară ; dar țaranu-ndată
Scoate chiar purcelul și la toți l-arată.
— „Iată, el le zice de mai multe ori,
Cît sunteți cu toții buni judecători !“

FEMEIA ȘI COPILUL

O femeie aproape de ușurămint,
Gemînd, se culcase, biata ! pe pămînt.

Iar al său bărbat
Îi zicea : — „Drăguță, du-te iar pe pat !“
— „Nu sper, îi răspunse, că dorul meu mut
O să înceteze unde a-nceput.“

Asta ne arată cu vorbe curate,
Domnul Crețulescu că n-are dreptate
În a sa broșură
Ce-a făcut atîta mare tevatură.

CĂȚEAUA ȘI PUII

O cățea bortoasă,
Slabă, uricioasă,
Ce latră zi, noapte la lupi prin grădină,
Vede o lupoaică într-o vizuină.
Roagă pe lupoaica a-i împrumuta,
Pîn' să nască puii, vizuina sa,
Subscriind tractatul ca-n viitorime
Să nu o mai latre cu atît-asprime.
Cînd lupoaica vruse să se-ntoarcă-n case,
Cățeaua o roagă încă s-o mai lase,
Pîn' vor crește puii ce sunt mititei.
Lupoaica urmează dorințelor ei.
Termenele trece, lupoaica s-arată,
Cățelii fătate cere casa-ndată.
— „Daca poți răspunde, să ții cap tu mie,
Cum și haitii mele, îți dau casa ție.“

Asta ne învață să nu dăm în țară
La streini pămînturi, căci vom sta afară.

CÎNII LACOMI

Cinii una dată văzură-o curea,
În fundu-unei ape abia se zărea.
Vor să-o scoată-afară ca să-o mănince ;
Dar ca să pătrună apele adince,
    Își inchipuia
    Apele să bea.
Deci băură apa ce întimpinară.
    Pînă la curea,
    Cinii toți crăpară !
Asta ne învață cînd avem un țel,
Prin măsuri cu minte să-ajungem la el.

CÎINELE CU MINTE

Un hoț într-o noapte aruncase pine,
Cercînd să adoarmă pe un mare cîne.
— „Ho ! ho ! logofete, ce mărinimie !
Vei să-mi pui în gură călușul să tac,
Ca să furi din curte lucruri care-ți plac !“

OMUL ȘI CÎNELE

Un om oarecare ce-l mușcase-un cine,
Muiase în sînge un petic de pîne
Și la cîne-l da,
Auzind din lume că a face așa
Este pentru rană leacul cel mai bun.
Unul zise atuncea : — „Bagă seama bine,
Să nu faci aceasta cum făcuși acum,
Cu alți cîni de față, căci e rău de tine.
Au să te mănînce văzînd că ai plac
Să plătești tu astfel rănile ce-ți fac !“

CIOACA ȘI PĂUNUL

Plină de trufie cioaca aduna
Pene ce păunul din coadă perduse,
Pe dînsa le puse,
Merse cu păunii a se-mpreuna.
Dar păunii o simte și mi-o dezbrăcară
Și cu ciupitură mi-o dederă-afară.
Cioaca întristată se-ntoarse l-ai săi,
Dar acești din urmă îi ziseră : — „Stăi !
Ne-ai lăsat odată vatra cu tăciunii,
Du-te de trăiește acum cu păunii !“

ALIANȚA CELOR SLABI CU CEI TARI

Vitea, capra, oaia, nemaigăsind dreptate,

Iată că se-aliază

Cu leul lung în gheară,

Ca ce-o vina, să-mpartă în cîmpuri și prin sate.

Un cerb căzu în cursă. Ei vor a împărți.

Dar leul face partea și astfel le vorbi :

— „Pe cea dintii iau eu,

Căci numele-mi e Leu.

Îmi veți mai da p-a doua, căci sunt eu cel mai mare !

Îmi veți mai da p-a treia, căci știți că sunt mai tare !

Îmi veți mai da p-a patra, fiindcă-așa voi eu.“

CĂMILA ȘI PANTOFARII

O cămilă-și vede urechile ei

Într-o apă lină ; i se par urite.

— „Oare n-ar fi bine ca să-mi pui cercei,

Cum poartă sultana ce umblă-n carite ?“

Astfel ea vorbește. Niște pantofari

Care îi admiră urechile mari,

Auzind aceste vorbe fără cale,

Vorbiră să-i taie urechile sale.

— „Noi avem aceste toarte aurite ;

Urechile-ți încă nu sunt găurite ;

Pleacă-te, te lasă să le undrelim !

N-ai nimic să suferi, ți-o făgăduim.“

Iată că cămila în genunchi se pune

Și lăsînd lor capul tot astfel le spune :

— „Eu ca o sultană voi purta cercei !“

Pantofarii taie urechile ei.

Le ascund la dînșii și îi zic sultanii

Că i-au pus cerceii ce lucesc ca banii.

Iar cămila merge pe maluri de lac

Ca să se privească și să-și facă plac.

Însă ce zărește ea în fața ei ?

N-avea nici ureche, dară cum cercei.

— „Vai ! striga cămila ce-o lovește strechea.

Am plecat pe cale să caut cercei

Și-am pierdut urechea !“

CONRAD

1867

CONRAD

CÎNTUL ÎNTII

IONIENELE

Era cînd farul lumii, în mare apuînd,
Poleie rochia nopții cu stele de argint
Și-n calea sa umbroasă, sub negrele-i picioare,
Așterne valuri albe suflate de dulci boare,
Munți, plaiuri, văi rizînde și fragede grădini,
Ce-noată în oceane de umbre și lumini.
Cotînd pe Cornul d-Aur, ieșia în Propontide
Un vas spărgînd cu peptul tărîmele lichide.
Dar cine-i omu-acesta ce-n vas stă izolat ?
E trist sau este mindru ? mai mulți au întreat.
Un servitor răspunde cu oarece sfială :
Că Țara Românească e țara sa natală.
Conrad e al său nume ; că este exilat,
El pentru libertate, poporu-a rădicat.
Proscris din a sa țară, el fără țel se duce
Oriunde îi surîde un cer senin și dulce ;
Dar cugetele sale se-nturnă ne-ncetat,
Spre patria iubită ce-n doliu a lăsat...
Credea în viitorul promis umanității,
Precum și în triumful justiții, verității.
Deși avea momente cînd sufletul coprins
De cugetile sceptici părea zdrobit și stîns,
Iubea să facă versuri deși prea rar le scrie :
A strînge arta-n reguli, credea că-i o sclavie.
Era poet el însă în suflet și scria
În proză pitorească tot ceea ce simțea.
El trece toată noaptea sub domele tăcînde,
S-asculte armonia naturii îmbătînde.

În toate-aceste locuri, oriunde el privește,
Apare-o lume moartă, ce-n suvenir trăiește.
În Helesponte, vasul pătrunde liniștit.
Conrad rădică fruntea și pare-ntinerit.
Colo fusese Sestos¹, locaș de desfătare,
Ce-amintă dulce nume și-l trage din uitare :
Pe grațioasa Hero, cu genele de fir.
Așa Conrad deșteaptă acest trist suvenir :

„Tu, zee cu păr d-ambru și tinăr adorată
În templul de la Sestos, locaș dezmerdător,
Ascultă preoteasa, pe Hero-namorată,
    Și vin în ajutor !
Această lungă noapte Leandru meu nu vine !
În dar veghez în turnu-mi și farul am aprins !
Sufla pe mare vîntul și prin întunecime,
    Ast far de vînt s-a stîns !
De ce nu vine încă, poți tu a-mi spune, zee,
Rămas-a în Abidos de vînt împotrivit ?
Sau marea amarată de dînsul, Cytheree,
    În unde-i l-a sorbit ?
De juna preoteasă ce-ți servă, zi și noapte,
O, zee, te îndură și spune un cuvînt.
Febus acum apare și niște surde șoapte
    Aud trecînd pe vînt.“
Așa se roagă Hero la zee, cu-nfocare.
Cyprisa nu răspunde. Febus a răsărit
Și corpul lui Leandru zdrobit, adus de mare,
    Pe mal s-a tipărit.
Amanta, desperată, revarsă în suspine
Durerea ce se naște în sufletu-i duios,
Și plîngerile sale, d-amărăciune pline,
    Răsună dureros :
„Sub mirthii ce se-nclină pe templul Cytherei,
Eu, Hero preoteasa și favorita zeei,
Cînd soarele dispare în aburi de rubin,
Pe harpa-mi de ivoriu cîntam un himn divin ;
Văzui trecînd la templu Leandru-nțîia oare.
El îmi păru mai dulce decît frumosul soare.
D-o patimă arzîndă tot sînu-mi fu coprins ;

Luptam a stinge focul ; dar focul fu nestins !
Rugai pe Cytherea să vie-n apărare ;
Dar ea vărsă în sînu-mi o flacără mai mare !
Leandru înțelese cît el era iubit,
Cîntările-mi arzînde ferice i-au vestit.
Cu degete de roze amorul îi deschise
Ast sîn plin de iubire, de fermece, de vise ;
Perfida Cytheree pe fruntea astui loc
Făcînd ca să plutească costița sa de foc,
Prefumul voluptății în aer revărsase ;
Tot sufletul de dînsul în Sestos se-mbătase.
O, timp de fericire, ce nu poci să exprim,
Amor, o, foc din ceruri, o, simțimînt sublim !
Cum vă schimbarăți cursul și cum divina miere
În cupa vieții mele s-a prefăcut în fere !
Leandre, dulce soare al sufletului meu,
Tu ai pierdut lumina ce-atît iubisem eu !
Stîns, tu te-nclini pe țărîmul ce cu a ta junie
Se-mpodobește ca noaptea cu steaua aurie.
D-acuma întristarea domni-va cu dulci șoști
Și paserea Minervii va-nlocui prin nopți
Suavele acorduri ce două lire june
Pe boarea dulce-a serii făceau ca să răsune.
Iar tu, o, muma Herii, plîngi pe copila ta !
Costițele-i bălaie nu vei mai răsfața !
Zeii cruzi, oh ! de la Hero ce în durere geme
Primiți drept sacrifice profundele blasfeme !
Voi ați vărsat în sînu-mi amorul fericit
Și voi loviți pe Hero, zeii cruzi, căci a iubit !“
Așa se plînge Hero pe turnul dupe mare,
Și mai plecînd în lacrimi vederea spre pămînt,
Ea se aruncă-n valuri, și soarele răsare
    P-albastrul ei mormînt.

Așa lăsa să cînte în vaga suvenir
Conrad, în Helesponte, poetica-i gîndire.
Acolo fuse Troada² pe unde-au strălucit
Heronii ce poetul Omer a nemurit.
Aceste-antice locuri, aceste mari ruine,

D-ursita omenească vorbesc cu mult mai bine
Decît o poate spune orice religiiuni,
Orice filosofie, nebune ficțiuni !
Cu lucru-i cîmpu-acesta ? O urmă de turbare,
De patimi frămîntate în oarba exaltare ;
Un lac fatal de sînge ce muritorul chiar
Vârsa să mulțumească instinctul său barbar ;
O luptă între semeni : popoarele nebune
Luptînd ca să împace fatal-ambițiune
Acelor ce-i guvernă, crezînd că se muncesc
Să aibă o libertate pe cînd ei se robesc.
Crezînd să dobîndească un nume, ficțiune !
Și cărui zic putere, mărire, națiune !
Ei uită că s-arată un timp cînd toate mor,
Cînd un mormînt pe toate apare-ntristător.

Acesta-i rezultatul atîtor lupte crude,
Atîtor intrigi, crime, dureri, amare trude,
Tot, un mormînt ? Acolo se sting și pasiuni,
Și viață, și durere, mărire, slăbiciuni ;
Virtuțile din toate las încă-a lor lumină
P-a secolilor umbră ce pe trecut declină.
Profită muritorul d-aceste lecțiuni
Ce-i dă amar mormîntul atîtor națiuni ?
Acum ca altădată tot vechea rătăcire
Conduce p-astă cale sârmana omenire !
Nimic decît în formă, vai ! răul n-a schimbat !
Religiuni, doctrine, schimbînd neîncetat ;
Și însuși cugetarea, născînd în libertate,
Fatala moștenire tot n-a putut abate !
Resbelul între populi urmează ca-n trecut ;
A fi un Cain încă tot omul e născut,
Și cauzele triste sunt tot acele care
Produs-au aste lupte fatale și barbare
Și popoli, ei însuși, al singelui trist fum,
Cu nume de mărire, de glorie-ncunun.
Aceeși rătăcire ce popoli domină,
Pe indivizi în parte nu cruță : tot suspină,
Tot geme, tot se plînge. Vai ! de la om la om !

Tot, tot, de la coliba percută pin' la tron !
N-a ars destulă smîrnă p-altarul providinții ?
Și n-a pătruns la ceruri profumul suferinții ?
N-a suferit atîta sârmanul muritor ?
Eternizat-a timpul, din toate, lungu-i dor ?
Conrad gîndește astfel și ochii lăcrimează.
Pe vechile ruine el doru-și întonează.

„Pe țarmu-acesta negru a fost acea cîmpie
Ce timpul în unire cu omu-a ruinat ;
Acolo fuse Troada, fu marea bătălie
Ce Omer a cîntat.

Tot a perit din lume și splendida cetate,
Și popoul acela ce-aici a locuit
Și mîndrele falange, de lauri cununate,
Tot ce a viețuit ;

Afară de poema cu cînturi imortale
Ce fiul Ionii în urmă-i a lăsat ;
Omer ! tot viețuiește în versurile tale
Ca-n timpii ce-ai cîntat.

Să stăm la umbra serii să plîngem muritorul,
Prin spirit atît de mare, prin lut atît de mic,
El ce răpește vîntul precum răpește norul
Și nu mai e nimic !

Ah ! dacă cum visează divinele ființe
Că dincolo de moarte lumină alte zori,
Așteaptă altă viață, și fără suferințe,
Sârmanii muritori ;

O să găsim p-aceia ce am iubit în lume,
Și moartea fără zile trăite i-a răpît,
Te voi afla pe tine, frumos și dulce nume
Ce-atîta am iubit !

Acolo, fără lutul supus la suferință,
De voluptate sintă, d-amorul infinit,
Vei îmbăta tu dulce sârmana mea ființă,
O, suflet fericit !

De cînd lăsași tu viața eu sunt strein în lume,
Și zilele-mi în umbră iau zborul lor și trec :
De cîte ori în juru-mi răsună al tău nume,
De lacrimi eu mă-nec !

Dar daca dupe moarte tot piere, incetează,
Și daca niciodată nu te voi mai vedea,
Tu vei trăi prin cântul ce lira îți păstrează,
O, fericirea mea !

Din traiul astor oameni ce-a mai rămas ? Morminte.
Șacalul și cu fiii superbii Engliteri
Au împărțit rămasul acestor oseminte,
Scobind în negre seri !

Dar numele lor încă plutesc cu strălucire
P-a secolilor noapte ca stelile-n eter.
Voi, umbre, ce vă pasă de este nemurire,
De este viață-n cer !

Și ce îți pasă ție, sărmană, tristă humă,
Să știi ce te așteaptă când lumea vei lăsa ?
Vezi tu pe fața mării trecind un val de spumă ?
El e figura ta.

Nu ești sătul de viață ? de suferinți amare ?
De vise fericite ce nu se împlinesc ?
Oriunde este viață, sub umbra ei apare
Dureri ce vestejesc !

Când vei vedea tu ripa zîmbind pe scurta-ți cale,
Om laș, te reîntoarce, și crede de voiești !
Vai ! daca-a ta credință, în chinurile tale
Tu poți să-o regăsești !

Prin umbră și lumină, pe-albastru Helesponte,
Plutește vasul ; pacea s-anunță p-orizontal.

Tenedos³ este-acolo cu clima răpitoare
Sub care rivaliză frumoasele fecioare
Prin grație, dulceață cu crinu-mbălsămit
Ce crește și suride pe stîncă de granit.
Îmi place frumusețea cu bucla sa bălaie
Cînd crește-n Oriînte sub soare de văpaie !
Ea este ca o boare din nord ce-a răcorit
Un aer cald și dulce, un foc de răsărit.

Conrad văzu pe vasul pe care el venise
O frumusețe rară, un rai ce se deschise !

Stambulul o crescuse și-o înturna acum
Frumoasă ca o floare ce-mbată prin parfum.
Avută, măritată, venea să vadă încă
Tot ce lăsase-n urmă p-această stearpă stîncă.
Oricît proscrisul nostru părea descuragiat,
L-atîta frumusețe, se simte-adînc mișcat.
El nu știa-nainte ce are să admire,
Această formă plină de mare strălucire,
Sau inima frumoasă, sau spiritul gingaș,
Acestii dulci fantasme, cu chipul drăgălaș.
Aici s-oprește vasul, dezbarcă pasagerii ;
El ne recheamă viața — imagine-a durerii,
Ce-n calea-i înflorită ici, colo cînd și cînd
Depune călătorii pe cîte un mormînt.
Conrad, cu ochii-n lacrimi, aruncă o cătare
Pe tenedesiana perind în depărtare.
Mult timp suava umbră din noaptea suvenirii
Frumoasă și divină ca umbra fericirii,
P-a lui singuritate venea de multe ori,
Venea precum o rază s-arată între nori.

Dar ziua se retrage în grotele umide
Acestor munți în care cel mai înalt o-nchide.
Răsari, balaie lună, pe cerul tău cel pur,
Lumină calea noastră pe brazdele d-azur !
Te leagănă tu, mare, delicios tezaur !
Sub boarea ce respiră acest polei de aur !
Ce-ți împrumută cerul în semn d-al său amor ;
Te leagănă, murmură, deliră-ncîntător !
Tu singură sub ceruri robia nu știi încă,
Tu singură, o, mare puternică, adîncă !
Teribilile flote le-neci sau le zdrobești.
Trufia omenească tu crud o umilești.
Ca cerul, pentru lume, tu ești streină, —o, mare ;
Ai altă destinată, imperiu de-ncîntare !
Frumoasă, rizătoare, plăcută-n timpul lin,
Sublimă, impozantă cînd timpii aspri vin.
În zi, în noapte, seara, în alba dimineată,
Un fermec fără nume se varsă p-a ta față.

Pe valurile tele ce ne-ncetat murmur,
M-ai legănat tu dulce, sint element d-azur.
D-o patrie frumoasă, dar dată moștenire
Tiranilor în secolii, respins, a mea iubire,
Pe sinul tău, o, mare, se leagăna cu dor ;
Tu i-ai luat ei locul în sintul meu amor.
Și valurile tele, sălbateci, furtunoase
N-au fost atât de aspre, atât de fioroase
Ca fiii țării mele, ca cruda tiranie
Sub care pleacă fruntea sărmana Românie !
Eu te iubesc, o, mare, p-al cărui sin curat
E liberă gîndirea ca valul tău spumat.
De cîte ori suspinul și lacrimile mele
S-au mestecat cu vîntul și valurile tele !
De cîte ori pe sinu-ți sau dupe-un-nalt granit,
Privind cu voluptate coprinsu-ți aurit,
Sorbind prefumu-ți dulce și legăndu-mi dorul,
N-am revărsat eu lacrimi ce-mi înspirase-amorul !
O, zile de junețe, de vise, de-ncîntări,
Ce vă rîdeți ferice d-oricare suspinări,
Ce v-ați făcut voi oare ? Atunci nu cunoscusem
Ce este-această lume, atuncea nu băusem
Din cupa îndoielii veninul cel amar
Ce stinge orice vise în viață mai apar !

Dar Lesbos⁴ se arată. P-albastrul horizonte
Apare-un nor de vase plutind spre Helesponte,
Vedere minunată ce nici un muritor
N-a cunoscut în viață p-ast cîmp desfătător !
Acest nor este flota puterilor unite
Mergînd să-nfrîne zborul trufii moscovite.
Curînd și largi torinte de sînge omenesc
Vor curge p-aste valuri ce dureros mugesc.
Oh ! fie c-acest sînge ce se revarsă-acum
P-altarul libertății să poarte-al său prefum !
Căci lumea toată geme sub barbară asprime !
Oriunde pui privirea, vezi lupta din vechime,
Vezi dreptul cu-arbitrarul luptînd neconținut
Și totd-auna dreptul se vede biruit !
Ai crede că destinul cu răul s-aliază,

Cu cel nedrept conspiră, cu crima triumfează !
Luptați, armate mîndre, căci sîngele vărsat
P-altarul libertății e binecuvîntat.
Dar sunteți oare siguri că voi mergeți nainte
Să faceți să triumfe sublimatele cuvinte ?
O, Francie generoasă și mare pe pămînt,
Anglie, tu, regina ce-aposul elemînt
Îți recunoaște lanțul și aspra ta dreptate !
Luptați să dați voi oare la popoli libertate ?
Puteți voi face liberi p-alți popoli subjugăți,
Voi, care-aveți popoare în lanțuri să păstrați ?

O, tu, amantă rece a soarelui, o, lună,
Ce te rădici din valuri și treci în noaptea brună,
Ca să lumini departe pe-ntinsul elemînt
Cărarea marei flote cu pînzele în vînt,
Îmi spune-acuma mie, de cînd lumini în lume,
Și de cînd libertatea primi deșertu-i nume,
Văzut-ai tu vrodată pe popoliu titani
Mergînd să libereze p-alți popoli, de tirani,
Vărsînd torenți de sînge, și cînd îi liberară,
A lor chiar tiranie nu fuse mai amară ?...
Din începutul lumii puțin s-a progresat.
Vai ! omul pretutindenî rămîne neschimbat !
Cînd vede-această flotă așa Conrad gîndește,
Căci el avea credința că nu se dezrobește
Un popul niciodată de jugul cel mișel,
Decît prin sacrifice, decît prin însuși el.
Sub ochii lui se-ntinde cîmpia cristalină,
Pe care dominează a umbrelor regină.

Ei au ajuns la Lesbos, al Safii vechi locaș
Ce-o dulce poezie făcuse drăgălaș.
Acolo Corneliu, Pompeu o zi apare,
Învins de Iuliu Cezar, zdrobit de întristare,
Dar neperzînd speranța în viitor, în zei ;
Cornelia cu lacrimi blasfemă soarta ei⁵.
Oh ! d-ai fi dat tu viața la cel mai splendid nume,

Atita renumire n-ai fi aflat in lume,
O, prefumată Lesbos, pe cît tu ai avut,
Căci Safo p-aste țarmuri odată s-a născut !
Perit-au toți eroii, toți regii, toți tiranii ;
Iar tu cu două ode ce nemuriră anii,
Trăiești, poetă dulce, și încă vei trăi,
Pe cît acele strofe nu se vor risipi.

Tu suferiși în viață, fiind desprețuită :
Disprețul învește a bardului ursită.
Cînd toți sorbeau nectarul, tu beai amar venin !
Poetul jos în lume va fi ca un strein ;
Dar cerul îl răzbună cînd nu mai este-n viață.
Acei ce-l persecută se duc, dispar în ceață,
El singur mai trăiește căci viața-i pe pămînt,
Începe din momentul cînd intră în mormînt.

Dar noaptea se coboară și zefirul adie ;
Și-un pasager întoană această melodie :

„Eu plec pe alte țarmuri sălbatece, streine,
Iar întristarea crudă cu ochii lăcrămați,
Se-nclină peste sinu-mi și zice cu suspine :
«Tu știi ? Noi suntem frați !
Te-am legănat pe brațe cum ai venit în viață,
P-a ta copilărie eu singură-am vegheat
Și fruntea ta ce nimeni în lume nu răsfață,
Tot eu am răsfațat.
Oriunde te vei duce, eu voi veni cu tine,
Și cînd te vei întoarce și nu vei mai găsi
Ființele dorite și sinu-ți de suspine
Amar se va zdrobi,
Cînd tu te-i crede-n viață strein și neferice,
Eu voi veni a plînge cu tine ce iubesc ;
Tot eu voi zice ție : nu ești strein aice ;
Eu nu te părăsesc !»“
Așa răsună-n noapte un cîntec de durere.
De ce Conrad ce-aude, suspină în tăcere ?

Ce este între dînsul și cîntecul de dor ?
În vecele plutinde adie vîntu-ușor,
Și marea, deșteptată, rădica alba frunte,
A stelelor regină dispăre de pe munte ;

Aici trăia cu Safo, Alceu, poet ostaș ;
El a iubit poeta cu brațul drăgălaș.
Dar ea rămase rece la sînta lui iubire.
Așa Conrad descrie această suferire :

Alceu către Safo

„Pîriul stinge focul ; dar lacrimile mele
Nu sting aceste flacări ce sînu meu coprind,
Și cum vor stînge focul cînd foc sunt însuși ele ?

Mai mult ele-l aprind !

S-ar despica și piatra cînd ar putea s-audă
Adîncile suspine din sinu-mi arzător !
Tu, Safo, ești mai rece, tu, Safo, ești mai crudă,
Tu nu simți nici un dor !

Cînd eu te văz frumoasă ca blonda Dionea
Și-aud pe lira d-aur cîntarea ta de foc,
Aș vrea să cază zeei, și tu, și tu, femeie,
Tu să rămii în loc !

Prin liră și prin spadă străluce-a mea junie,
O glorie-ndoită pe fruntea mea privești,
Amorul meu e sincer. O, Safo, spune mie,
De ce-l disprețuiești ?

Te blestem ! Al tău suflet d-amor să se consume !
Și să iubești p-acela ce nu te va iubi,
Să ți se pară ție cel mai frumos din lume
Care-a putut a fi !

Cînd nu vei fi cu dînsul să te usuce dorul,
Iar cînd vei fi cu dînsul, să simți disprețul său !
Să vezi tu p-altă nimfă ce-i poartă tot amorul,
Să suferi dorul meu !

Ca să-nțelegi ce chinuri încearcă jos în lume
Acela ce iubește și e desprețuit !
Să știi cît mi-ai fost dragă, poetă cu drag nume,
Să știi ce-am suferit !

Tu, zea cu păr palid, frumoasă Cytheree,
Fă astăzi o minune, eu sunt poetul tău.
Fă să iubească Safo, fă, grațioasă zee,
Răzbună pe Alceu !“

Așa cînta poetul și Cypris-a-l aude,
P-amor ea cheamă-ndată : „Purcede, fătul meu.
Și simțurile Safii cu patimile crude
Pătrunde-le ! Voi eu !

Amorul să devoare cu flacăra-i cerească
Femeia ce cutează a i se-mpotrivi,
Pe cel ce niciodată pe ea n-o să iubească,
Tu fă-o d-al iubi !“

Ea zise ; și amorul, ascultător, coboară
Prin domele supuse lui blondul Orion ;
La Lesbos se oprește, și Safo, vai ! adoară
Și moare de Faon ⁶.

Departa golful Smirni la călători apare.
Conrad înturnă ochii ce rătăceau pe mare,
Zărește-aceste țarmuri d-antice suveniri
De mari virtuți trecute, de triste suferiri.
El saluta pămîntul ce îi aduce-aminte
De Omer, cu-aceste amari și dulci cuvinte.
Fii binecuvîntată, o, Smirnă de demult,
Cetate-Eoliană ce barbarii insult !
Nu este altă țară l-al cării dulce soare
Să nască, să-nflorească femei mai răpitoare !
Fecioarele-au prefumul de flori din răsărit.
Nevestele-au ardoarea de vînt îmbălsămit
Ce Libia trimite și marea-i dă răcoare ;
Lumina variată de raze trecătoare,
Ce se răsfrîng în noapte pe valul de azur,
Au frăgezimea serii, al ei divin murmur.
Colo se-nalță Pagus domnind p-aceste ape.
Acolo fuse templul nălțat lui Esculape
P-a cărui colomnadă da marmur oglindind
Se restrîngea lumina oceanului spumînd.
La nașterea lui Meles vezi scorbora de fală
În care scrise Omer poema imortală.
Aici născu, aice se zice că-a trăit,
A lumii răutate aici a suferit.
Aici grenadul, mirtul, olivier și laur,

Se luptă prin coloare de purpură și d-aur
Îmbălsămind ferice locașul răpitor
D-eternă primăvară, de vise și d-amor.

Dar sub aceste clime frumoase, prefumate,
Ce sunt aceste turme de sclavi întirziate,
Ce calc aceste locuri și cu prezința lor
Atristă cadrul vieții, superb, desfătător ?
Vai ! ele ne recheamă fatala barbarie !
E sclavul și cu domnul ; o lume ce-ntirzie !
Egali în barbarie, fanatici în credinți,
Beau d-opotrivă valul amarii suferinți !
Nu simt ei trebuința mai fericiți să fie.
Și nu roșesc de viață josită prin sclavie.
Cînd ochiul nostru vede perind acest focar
Al artelor, științii, noi suferim amar.
Dar să nu cure lacrimi ! Atîta rătăcire
Domnește sub această amară suferire,
Încît al nostru suflet nu poate-a mai avea
Decît un ris ironic în desperarea sea.

Așa Conrad salută aceste țarmuri sînte,
De țara sa robită el își aduce-aminte.
O, țară, tot poporul ce-n glorie-a trecut
Își are timpul vieții în care a născut,
În care cîntă, strînge cunune luminoase
Prin lupte, prin științe, prin artele frumoase ;
Precum și-un timp de vițiu ce-aduce pe tirani,
Ce-aduce cruda moarte, cei mai din urmă ani.
Avuși și tu, o, țară, o, dulce Românie,
Un timp de libertate, un timp de vitejie ;
Avuși și tu un nume, avuși și tu cununi,
Și locul de onoare prin alte națiuni.
Dar moliciunea urcă pe tronul tău, o, țară,
Și viața ta d-atuncea a devenit amară !
Veni-vor zile rele cînd pe tunica ta
Streinii între dinșii sorți cruzi vor arunca,
Cînd fiica idalii, precum și trădătorul
Vor semăna rușinea să-ți faci viitorul,

Cînd omul cel de bine, de răi va fi lovit
În numele virtuții, popor nefericit !
Și voi, popoare slabe, în curse abătute,
Veți cununa tilhării și veți lovi-n virtute.
Mlăstara ce va naște p-această rădăcină
Va răsări din lacrimi ca putreda-i tulpină.
Al ei suc va fi veșted și sufletul bătrîn,
Nu va avea junete — sârman popor român !
Nu vei afla la dînsa decît indiferință
În sînta ta căldură și-n nobila-ți credință.
Va concentra în aur tot simțimîntul său,
Semn precursor de moarte... Atuncea Dumnezeu
Se va-ndura de tine, te va chema la viață,
Va risipi din ochii-ți a morții crudă ceață...
Atunci el va alege din neamul tău căzut,
Un om — ca să desfacă tot răul ce-ai făcut.

Dar orele se scură și ziua se arată
Și seara iar urmează de vise-nconjurată.
Conrad simțea în sînu-i un dor necunoscut ;
Pe podul singuratic ședea el abătut.
Zbura pe valuri vasul condus d-o vie boare ;
Ger, aer, valul mării, c-o palidă culoare
Se înveleau și luna pe cerul incolor
Părea că meditează p-al lumii aspru dor.
Moderatorul vieții se cufundase-n mare.
Ca o spreceană neagră pămîntu-n depărtare
În umbră și în raze se mai vedea mijînd ;
Și valuri dupe valuri veneau ca turme-albind.

Conrad aude-atuncea o dulce armonie.
Mai multe voci unite, voci pline de junie,
De simțimînt ferbinte, voci pure, femeiești,
Recheamă-acele-acorduri din horuri îngerești.
Aceste voci lăsără pe sînul serii dese
Ast himn pe care vîntul ferice îl culese :

„O, Doamne ! viața-i lungă și-amară suferință ;
Iar omul este-o iarbă ce vîntul a pălit ;
Vînt, vino de răpește plăpînda mea ființă !
Destul am viețuit.

Scutește muritorul ce nu cunoaște ferea
Din care se adapă sârmanii trăitori,
Și n-a văzut pe frunte-i umbrindu-se durerea
Ca bruma peste flori.
Dar eu a cării viață veni ca dimineața
Născută-n vijelie, la ce voi viețui ?
A vieții primăvară și-a scuturat verdeața
Nainte d-a-nflori.

Junie,-amor, plăcere, și gînduri ferice
În cursul vieții mele, nu, nu le-am cunoscut !
Și din cununa vieții doritește junele
Pe lacrimi au căzut.“

Așa cîntau cinci vergini surori diaconese,
Ce căutau prin insoli dureri a vindeca,
Vai ! ele ce durerea în lume alesese
Să facă prada sa !⁷

Conrad prin alte dame văzu cu admirare
O nobilă femeie venind din depărtare —
Și-n depărtate locuri trecînd cu-al ei bărbat.
O frumusețe rară ; chip splendid, inspirat,
Ce rechiema pe îngeri ; o floare-a frumuseții
Ce pare că pălește în primăvara vieții ;
O splendidă corolă ferice înconjură
Sub aurul ei dulce frumoasa sa figură⁸.
Conrad simți în sine un fermec simpatic,
Văzînd această damă, ast chip blînd, serafic,
Atît de dulce, nobil, și plin de frumusețe,
Și înzestrat atîta de urme de tristețe.
Durerea între dînsii născu un simțimînt,
O simpatie pură, un sacru legămint.

Treceau ei multe ore vorbind în sînul serii
Limbăgiul ce e propriu și simpatic durerii,
Limbăgi ce niciodată un suflet fericit

Nu poate să cunoască, căci nu a suferit.
Ei admirau natura și marea cea plăcută,
Amantă ce-n departe cu cerul se sărută.
Și stelele, flori d-aur în câmpii din eter ;
Această simpatie între pământ și cer ;
Această lege mare nestrămutată încă
Ce face armonia divină și adîncă !
Și tînăra femeie îl întreba cu dor :
Aceste fapte-nalte nu au un creator ?

Odată, într-o seară, această damă jună
Ședea pe pod cu Conrad la razele de lună.
Era o seară caldă, cer limpede, frumos ;
Sufla o boare dulce în păru-i riuros.
Streină influință simțirea sa străbate.
Simțea că o răsfată o dulce voluptate,
Un fermec fără nume ce-o face un minut
Să lase al ei suflet să zboare în trecut.
Ea pentru prima oare cutează să vorbească
Cu Conrad despre lucruri din viața omenească
Profane ; ea invită pe tristul călător
Să verse-n al ei suflet al lui suflet în dor.
Conrad așa răspunde. — „Durerea ce vibrează
În inima-mi, ce viața apasă și scurtează,
Nu are vindecare p-acest amar pământ.
Nu are liniștire decît într-un mormînt.
Eu am iubit. A-ți spune ce grații, frumusețe,
Ce spirit, simțiminte formau a ei junete,
Ar fi să se slăbească portretul ei divin ;
Dar moartea pleacă fruntea acestui dulce crin.
D-atunci această viață perdu orice plăcere.
Orice dorință seamăn, răsare o durere !“
Dar tînăra femeie uitîndu-se la el,
Cu oarece-îndoială, surise ușurel :
„Tot trece, tot se uită, oricare rău se curmă.
Și rănile ce face amorul, nu las urmă.
Tenesiana noastră de ar mai fi aici,
Ar rîde pe sub vălu-i de toate cîte zici !...“
„Nu ! zice călătorul, nici ea, frumoasă greacă,
Durerea ce m-apasă n-ar face ca să treacă.“

În sala de mincare Conrad a coborît ;
Acolo toată noaptea, la masă tăbărit,
Cercînd să scrie versuri, abia putu compune
Aceste strofi din care puține pot fi bune :

LA JULIA

Peste viața mea umbroasă,
Cînd ferice ai zîmbit
Viața s-a făcut frumoasă,
Mii de raze-au răsărit !

Cîte scinteioase stele
Mai-nainte s-au fost stîns,
Sub surîsul buzii tele,
Toate-acuma s-au aprins !

Nu e rază, nu e soare
Mai frumos ca dorul tău !
Corpu-ți ? rouă dupe floare,
Sufletu-ți ? parfumul său !

Tu faci soare, tu faci ceața
C-un surîs sau c-un suspin !
Tu-ncununi de roze viața ;
Vise dulci tu porți pe sîn.

Păru-i valuri lungi, plăcute,
Cheamă vîntul serii pur,
Care, ca să le sărute,
Lasă valul lui d-azur ;

Peste buza ta suavă —
Cuib de alb mîrgăritar,
Cyprisa ce-i a ta sclavă,
Varsă rouă și nectar.

Cerul îmi vorbește mie
Cînd tu mie îmi vorbești.
El îți dăte numai ție
Darul ca să mă răpești !

Viața-ți este a mea viață ;
Fericirea ta-i a mea,
Și p-a lumii deasă ceață
Tu ești singura mea stea.

O ! știi tu, vis blind, ceresc,
O ! știi tu cît te iubesc ?

Cînd termina cu scrisul, venise ziua mare.
Conrad citește... „Iată o nouă insultare !
Urmează el a zice. Ea nu le va vedea !
Sunt ridicul. Aceasta nu e natura mea !“
El zice, apoi rupe aceste strofe care
Bucăți se risipiră pe masa de mîncare.
Julia deșteptată, din cuibul ei ieși.
Salută călătorul și astfel îi vorbi :
„Scrii versuri mi se pare ?“ Întinde alba mină,
Bucățile căzute rizînd ea le adună.
Le-nșiră, le citește și zice : „Iară ea !
Această jună greacă ce-atîta îți plăcea ?
Nu am știut, urmează cu ton ceva cochet,
Ceva picant, Julia, că ești un bun poet.“
Ea vede o bucată ce-a fost format hîrtia,
Cu versurile rupte ; citește : *La Julia* !
Ea tace. Schimbă vorba, devine serioasă ;
Și purpura se-ngîină pe fața ei frumoasă.

Dar orele se scură și vasul a stătut
În portul de la Hio la călători plăcut.
Eden verde-al Egeii ! Sporadă grațioasă,
O, Hio⁹, viața-n sînu-ți mai poate fi frumoasă ?

Mulți ani de tiranie, din vechiul tău trecut
Pe sînul tău ferice c-urgie au bătut !
Dar nici o tiranie nu fuse mai amară
Cum fuse tirania lui Stratis, fiu din țară,
El înmadrit d-ast titru, cu moarte te lovea,
Și fruntea ta de mamă rușinea suferea.
Orice popor prin sine se perde, se omoară :
Prin fiii săi cei vitregi, prin vițiu ce-l coboară,
Prin materialismul cel orb și grosolan,
Prin lipsa de virtute, printr-un mișel tiran.
Streinul vine-n urmă cînd viața încetează,
Cînd sînul astui popol d-amor nu mai vibrează.
Guvernul din Athene venise să repare
Erorile din întru și plagele amare ;
D-atunci tu fuși robită, schimbînd tiranii tăi,
Plecîndu-te ferice la noii tăi călăi,
Tu n-ai știut să suferi nici zilele amare,
Nici sacrificii cerute de sînta neatîrnare.
E încă o virtute cînd știm să suferim,
Cînd știm la timp să cerem neatîrnați să fim.
Căci este-un timp pe care ursitele destină
Atuncea cînd un popol se face demn de stimă,
De viață, libertate, prin nobile virtuți !
O, popoli de sclavie striviți și abătuți,
Ați cercetat voi oare ce cauză vă ține
În lanțurile voastre ? Și ați gîndit voi bine
Și n-ați văzut voi oare că de veți deveni
Demni de neatîrnare, prin rari virtuți veți fi ?

Trecuse ziua. Seara frumoasă, lină, pare.
Pe malul ce se pleacă pe azurita mare
Ca cînd ar vrea să-i spuie mistere omenești,
Se-ntinde niște plaiuri sub domele cerești,
Edene-mbălsămite, locașuri grațioase
Cu arbori de climi calde, cu fructe auroase
Ce răspîdesc în spațiu un aer parfumat,
Un aer ce dă viață, plămîinii se îmbat.
Mai sus d-acele măguri par creste ne-nvelite.
Crezi că-ale lor frunți nalte, de ceruri coperite,

De la-nceputul lumii, de ceruri se tocesc.
Albeața lor lucește în spațiul ceresc.
Sub coasta ce se pleacă pe limpezile valuri,
Sub flacările lunii și-n umbrele de maluri,
Suspină dulce valul în sînul linii seri,
Unind a lui murmură cu cînturi de plăceri.
Conrad ședea pe coastă, răpit de frumusețea
Ce ca un vis ferice îi legăna tristețea.
Acest tablou feeric privirea lui sorbea,
Cînd auzi pe mare un cîntec ce zicea :

„Ți-amînți tu, frumoasă și jună vergină,
Plimbările noastre pe marea d-azur,
În barca tăcută, prin noaptea senină,
Cu dulce murmur ?
Pe fruntea ta viața, de tine-amorată,
Vărsase răsfături — cerești desfătări,
Cu buze de rouă plăcerea curată
Îți da sărutări.
Pămîntul și cerul formau împreună
Podoabele tele, o, sufletul meu,
Amoru-avea roze să-ți facă cunună
L-al tău himeneu.
Dar zilele tele plăpînde, junele,
Căzură d-odată pe tristul mormînt,
Și hora suavă dorințelor tele
Se sparge în vînt.
S-a stins a ta umbră pe marea spumoasă !
Pe buze surîsul acum a-nghetăt,
Ghirlanda de nuntă din fruntea-ți frumoasă
În plîns a picat.
Mormîntul se-nalță pe zilele tale ;
Pe numele-ți dulce tăcerea s-a-ntîns ;
Puținile pasuri pe scurta ta cale
Vai ! urma și-au stîns.
S-au stîns ! Și pămîntul păstrează cununa,
Și cerul revarsă lumina mereu,
Și marea-i frumoasă ca întotd-auna
O, sufletul meu !

Așa răsună-o voce pe marea legănată
În murmuri fericite, de boarea parfumată.
Dar barca se confundă prin umbrele ce joc.
Conrad zicea : durerea e dar în orice loc.

Dar țărmul Ionii ne-arată-n depărtare
Tărîmul unde fuse Efesus, templul mare
Al zeului Apolon, ce timpii-au abătut.
Fantasmă uriașă-nălțată pe trecut.

Cum ați căzut, o, locuri, acum atît de jos.
Pămîntul cel mai magic, cel mai delicios
În care tot respiră amor și poezie,
În care tot e splendid, tot este feerie !
Civilizațiunea d-aicea s-a născut,
Aici i-a fost locașul pe care l-a pierdut,
Aici e princioasă și totul o favoară,
Și cerul, și pămîntul, și delicata boară ;
Aici pămînt și mare ferice se unesc
Să poarte cugetării un zbor înalt, ceresc.
Tu vei veni cu timpul civilizațiune
P-aceste locuri sacre să-ți iei posesiune
Atunci cînd aste neamuri nu vor mai viețui,
Sau oarbe prejudețe să scuture vor ști,
Cînd spiritul puternic de sîntă-umanitate
Va risipi eccesul de naționalitate.

Colo înalte ripe se învelesc în nor,
Cu creștetul fantastic, trufaș și visător,
Ici marea turburată sub vînturi asiatici,
Cu valuri ce s-aruncă pe coastele sălbatici
Lăsa să se auză un gemet infinit !
Abia un val se sparge de colțul de granit,
Abia se răspîndește și alt val îi urmează,
Următ de alte valuri ce-ajung ; mugesc, spumează,
Și se anunț departe pe ceru-umbros albînd
Trufașe, gemătoare, neconținut venind ;
Ai crede că sunt niște colonne de armate

Ce-aleargă să atace, să surpe o cetate.
Un nor trecea pe ceruri, pământul aburind ;
Luci pe fața mării un fulger șerpuind
Urmă d-un tare trăsnet, făcând să tacă-ndată
Și Notus cel sălbatec și marea-nfuriată.
O navă-n depărtare, mergind la ținta sa,
Cu pânzele ei strînse, la valuri se lăsa,
Imagine fidelă a ceea ce jos în lume
A omului ce luptă cu valul său de spume,
Amara suferință, s-ajungă către-un țel.
Și care este țelul la care merge el ?
Mormîntul unde trece, mormîntul ce-l așteaptă,
Din care nici o voce mai mult nu-l mai deșteaptă.

Pe vechile ruine, șacalul cobitor
Unea cu vijelia un gemet plin de dor.
Și paserea de mare venea, cătînd pământul,
Unind a sa cîntare cu marea și cu vîntul,
Așa cum însoțește neadormitul chin
Cu slabul fiu al lumii, amarul său suspin.

Priviți acele ziduri ce mușchiul învelește,
Și întrebați țărîna ce-aici se odihnește,
Mai întrebați și zeii ce-aici s-a adorat,
A lumii suferință d-atunci a vindecat ?
A sa religiune putut-a să oprească
Ast rău ce se întinde pe vița omenească ?
Și dacă oricî crimă ce-n lume s-a făcut,
Nu s-a făcut d-aceia ce-atîta au crezut ?
Nu s-a produs sub brațul celui mai fervinte,
Ce tîmîiase templu ? Răspundeți, voi, morminte !

Om, fiu al periciunii, mergi, vezi tot ce-a rămas
Din tot ce-aici în lume făcea al tău extas,
Plăcere, fericire și te făcea fanatic,
Nedrept : un colț de poartă sub un figar sălbatec !
Copil al rătăcirii al căruia cuvînt,
A căruia speranță se sprijină pe vînt,

Privește-aici mormîntul iluziilor tele,
Credințelor fanatici, sorginte de mari rele !
Tu nu poți a te duce la negrul tău mormînt,
Făr-a-ți crea iluzii ce se răpesc de vînt,
Iluzii d-altă viață, nu poți a face bine
Cum ți-ar lipsi ideea de fala ta, de tine,
D-o mare recompensă ! Tu, geniu ne-nțeleș,
Îmi spune, trebuit-a meschinul interes
Să vie să s-ascundă chiar în a ta credință ?
Chiar în a ta virtute ? O, mizeră ființă !
Doctrine rătăcite ! Amari prejudecăți !
Făcurăți să se curme loviri, inichități,
De care geme lumea și care fac din viață
O zi făr' de lumină, un cîmp făr' de verdeață ?

Această climă dulce împacă-al nostru dor,
Îl scaldă în nectarul unui ceresc amor.
Conrad cu toată ziua simțea ceva schimbare,
Simțea că se risipă abaterea sa mare.
Acel dezgust de viață, venin omoritor,
Acea-ndoială tristă ce-avea de viitor,
Ce-avea de tot în lume, chiar de progres, de bine,
Dispar cu tot momentul sub aste clipe divine.
Și frații lui d-un sînge, lipsiți de viitor,
Purtînd a țării cruce și țara lui în dor,
Purtînd al morții doliu cu hearele streine,
Păreau lui sub culoare mai limpezi, mai senine.
Din timp în timp el simte că inima-i avea
Mărinimoase zboruri ; că amoru-i surîdea.
Fantasma vieții sale, acea ființă dulce
Ce-a iubit în viață și care i-o aduce
Frumoasă, iubitoare, prin vise de amor,
A lui închipuire ce se agită-n dor,
Ast obiect ce face o dulce suferire,
Mai rar acum vizită amara lui gîndire.

Era prin alte dame pe vasul plutitor
O nobilă myladi, un vis desfătător.

Claricia cu nume. Ea răspîndea dulceața
Și admirațiunea. El îi scăpase viața.
Myladi una dată urcîndu-se în vas,
Alunecase-n mare, trădată d-al său pas.

Dar vasul naintează p-o mare ca o gheață
Și Samos se arată prin azurită ceață.
Al lumii far se culcă și așterne, apuind,
Pe mare altă mare de raze scînteind.
Micale se înalță cu vîrfurile cel verde,
Prin umbre depărtate, mijind tăcut, se perde ;
Din creștetul său, seara pe caru-i neguros
Coboară către poale, plutind misterios.

Aicea flota greacă învinse barbaria
Ce menința Europa cu jugul și sclavia.
Tot este ca-nainte afară de cetăți,
De templuri, de științe, de arti și libertăți.
Barbarii sunt de față, ca-n timpurile-antice.
Dar ceea ce nu poate ca să mai fie-aice,
Sunt oameni ca Xantipe și ca Leontihid.
Azi sclavul locuiește sub cerul său splendid.

Micale ! Seara vine și-atristă mîndra-ți frunte.
Ce ai de ești pe gînduri, tu, cel mai mîndru munte ?
Ești părăsit de lume ? De viață ești deșert ?
Nimic n-auzi în juru-ți decît acel concert
Fantastic, melancolic ce valurile mării
Întoană să te-adoarmă în cîntul întristării !
Ca tine, vai ! eu însumi de lume părăsit
Plîng anii fericirii ce timpu-a risipit :
Oh ! cîți trăiesc în lume și lumea-i părăsește !
Cîți ura și disprețul aici nu înfilnește !
Cîți în această viață privesc în împrejuiur
Schimbîndu-se în lacrimi al vieții dulce-azur !

Dar ce devine urma acelu Panium ?
Tot a perit, Micale, p-al gloriilor fum.
Tot ce-i frumos, ce-i mare, se perde-aici în vale,
Și noi sperăm, vai ! încă pe scurta noastră cale !
Dar secolii cer pradă și slabul muritor
Cu slabele lui fapte, se face prada lor.
Ionie frumoasă și plină de dulceață !
Cum ai rămas deșertă de ceea ce-ți dă viață ?
Cînd știm că-n aste locuri odată-au strălucit
Științi, frumoase arte în gradul lor mărit,
Și astăzi nici o urmă și nici o suvenir
Popoarelor barbare nu las ca să te-admire,
Se-neacă ochii-n lacrimi, gîndind că-orice popor
Ca popoul acesta va trece călător !
Căci răul care face să peară-o națiune
Există : slăbiciunea pe muritori supune.
Resbelul și conchista ca în vechime sunt,
Au drept de moștenire aicea pe pămînt ;
Iar omu-i tot acela, cu-aceeași slăbiciune,
Cu-aceeași rătăcire ca-n timpul său cel june.

Aicea ce lovește mirarea-n răsărit
Văzînd aceste turme de sclavi ce-au survenit,
Nu este numai starea popoarelor învinse ;
Sunt însuși concheranții cu sufletele stinse !
Ei sunt egali la toate cu popoli supuși,
Căci concherant și sclavul p-o cale sunt conduși
D-aceeași soartă tristă, d-aceeași ignorință.
Și toți de libertate, toți, vai ! au trebuință !
Barbarii subjugat-au pămîntul fericit,
Și arte și științe, lumini au năbușit,
Și providința pare la tot indiferință
Văzînd cum tot pămîntul în doliu se-nvestmîntă !
Periți de pretutindeni, credințe și lumini !
Și tu, fatalitate ce pari că tot domini,
Tu, mare întunerec, tu, oarbă nedreptate,
Minciună, crimă, sînge, dureri, inchitate,
Pluțiți p-această lume, căci soarele divin
Va lumina tot dulce, tot splendid, tot senin !

O, fiu al lui Mahmude, tu, cărui moștenirea
Ți-a dat acest imperiu, puterea și mărirea,
Măreață trinitate la care se avînt
Ambițiuni streine aicea pe pămînt,
Nu căuta prin arme să-ți faci a ta țarie !
Căci rezultatul luptii de nimeni nu se știe ;
Ci-n marea dezvoltare a sintelor științi,
Precum și-n libertatea diverselor credinți ;
Căci dreptul totd-auna recheamă datorie.
Fă ca lumina veche aicea să revie.
Din noaptea barbariei ce tot a învelit,
Conchide prin lumină anticul răsărit !
Căci unde cerul are atîta frumusețe,
Și soarele lumină, și clima tinerețe,
Mult n-au să mai domnească nici crudul iatagan
Nici noaptea barbariei pe spiritul uman.
Popoarele Europii mai mari, mai luminate,
Întîrzie să rupă cu multe triste date.
Historia ea însuși aici s-a rătăcit :
Din sînge, din despolii cununi ea a-mpletit,
Preconizînd resbelul ca o necesitate,
Din rătăcirea lumii făcînd necesitate,
Din crimă, o virtute, din asasini, eroi.
Trecutul se răsfrînge chiar astăzi, chiar în noi,
Și vechea barbarie conduce muritorul,
Știința, și credința, tiranul și poporul.
Orice război e crimă din zilele barbare.
Afară, vai ! de dreptul cel sînt de apărare,
Și ferul ce lovește pe cîmpul cel fatal
Sub scutul legii este p-atît de criminal
Cît este și cuțitul ce ține-ucigătorul.
Mărirea ce-ncunună mai bine muritorul
E ceea care-l face egal cu Dumnezeu
Prin geniu, prin virtute și prin progresul său.
Ferice de poporul ce lasă dupe sine,
Nu urme de durere, de sînge și de crime,
Ci raze de mărire culese prin virtuți.
Asti popoli sunt mari încă și chiar cînd sunt căzuți.

Și ce-ai fi fost tu oare, frumoasă Ionie,
În suvenirea noastră cînd din a ta junie
N-ai fi lăsat în lume decît un sunet sec
De lupte sîngeroase ce-abia mormîntul trec ?

O, țara mea română, nu poci vorbi eu încă,
D-o mare cugetare sau d-o durere-adîncă
Să nu gîndesc la tine, acest antic pămînt
Al unor timpuri de viață, dar astăzi un mormînt.

Așa medită Conrad privind aceste locuri
Ce-apar în depărtare prin umbră și prin focuri.

Bălaia auroră cu brațul de argint
Desface vălul nopții și-apare strălucind.
Colo se-nalță Samos cu creștetul în ceață,
Mai dincolo e Patmos¹⁰ ce plînge-a sa verdeață.
Din vasul ce repoză se vede depărtat
Murind frumoasa mare sub cerul azurat,
O boare se balanță pe fața sa senină,
Formează miriade de crețuri în lumină,
Ce scînteie, tresare, schimbîndu-și forma lor
De cum pe ceru-albastru apare cîte-un nor.
Așa p-al nostru suflet plutesc în strălucire
Mii de dorinți aduse d-un vis de fericire,
Și cînd pe viață trece, într-un minut, un nor,
Aceste dulci dorințe se turbură și zbor.
În părțile Carii tabloul diferează.
Micale se întinde în marea ce spumează,
Acoperă cu umbră un spațiu depărtat
Și răcorește valul sub soare-nflăcărât.
Mai dincolo de munte, alt lanț de munți apare,
Gigantici ce domină trufaș această mare,
D-un cer senin și magic adesea cununați ;
De raze și de umbre, ca viața semănați.

Credința poporană pretinde că în noapte
Cînd vîntul răsîndește misterioase șoapte,
Cînd blonda fiică a nopții s-acoperă de nori,
Pe muntele din Samos apar, ca niște ziori,
Lumini ce se coboară pe marea-ntăritată
Și calea către Patmos la pelerini arată.

O, popol sclav ! atîta știi tu ca să ne zici
Din vechea strălucire ce a domnit aici ?
Tu nu știi în vechime ce-a fost această mare !
Ce-au fost aceste țarmuri ! Trecutul fu prea mare !
Și inima-ți prea mică să știi să prețuiești
Mărirea națiunii din care crezi că ești.
Privește-aceste țarmuri pe care frumusețea
De secolii fără număr revarsă tinerețea,
Revarsă suvenirea de timpi ce au trecut,
Și spune, al tău suflet, sub lanțuri abătut,
Nu a simțit arzîndu-l acea necesitate
S-aspire aer dulce de viață, libertate ?
Țărîna sclavă ! Spirit ingenucheat, căzut,
Nu mai spera la vise ce-n noapte-ți ai făcut
Că vei găsi în ceruri ce n-ai avut în lume !
Nu ! nemurirea este un vis, un dulce nume,
De care tu, o, sclave, nu te vei bucura !
Căci n-ai să lași nimica aici în urma ta !
Grăbește de te face, prin fapte imortale,
Prin dalbe sacrifice p-a vieții scurtă cale,
Demn pentru nemurirea ce-aștepți în calea ta,
Căci numai fapta bună își are viața sa !

Voi, locuri de delicii, edene fericite,
Voi nu ați fost făcute se fiți, vai ! locuite
De sclavi fără de viață și fără viitor,
Al căror suflet n-are în voi destul amor !
Sclavia nu-i făcută ca să vă locuiască,
Nici sclavul să v-admire, sau să vă disprețască.
Vedeți aceste țarmuri cu ceri desfătători ?
Aici nasc, cresc, înfloară și arbori rari, și flori.

Sub boarea dimineții, sub clima lor cea dulce,
Sub cerul lor cel splendid ce-a pururea străluce,
Natura, de la sine, prin pomii roditori
Hrănește ca pe paseri sărmanii muritori !
Tot spune, tot respiră sub aste climi curate
Frumosul, idealul, un vînt de libertate.
O, Patmos ! ce-ți rămase din splendidul trecut ?
O stîncă între valuri c-un cer senin, plăcut,
O mare fericită, un soare dulce încă.
Oh ! soarele luminează pe fiii tăi din stîncă ;
Dar nu mai încălzește d-acuma suflul lor,
Nu-l mai reînflorește din sîntul tău amor !

Se rupe orice suflet văzînd cea mai ferice,
Cea mai frumoasă climă, făcînd contrast aice
Cu cea mai degradată, mai rea din barbarii !
Mormintele aice se par a fi mai vii !
Dar pentru ce vom spune aceste plăgi amare,
Ce-neacă orice suflet d-adîncă întristare,
Ce face viitorul în lacrimi să-l privim ?
Speranț-acestor oameni, nu ! nu ! să n-o zdrobim !
Nu știe nimini încă ce viitoru-ascunde
Acestor locuri sacre sub umbrele-i profunde.

Cît este de suavă, plăcută,-mbălsămită
A serii adiere ce undele agită !
Plămînul se adapă d-un aer parfumat.
Vederea de seninul eterului curat,
Urechea de murmura dormindelor mici valuri,
De cîntul filomelii pe depărtate maluri.
E timpul cînd fecioara visînd delicios,
Privește să zărească pe cîmpul cel apos,
O velă fericită ce-amantul ei aduce,
Și binecuvintează a serii boare dulce ;
E timpul cînd amantul, d-amanta sa respins,
Suspînă pe caicu-i d-un foc arzînd încins ;
E timpul cînd piratul în umbra ce coboară,

Prepară a lui barcă ca paserea ușoară,
Așteaptă sub o stîncă un vînt părtinitor,
Și noaptea ca să plece, să prade-un călător.

Creștini ! Aceste fapte pălesc al vostru nume !
Nu-s demne pentru-un popol ce-aspiră-aici în lume
Prin alte mari popoare să-și ia un loc mărit :
Prin crime nici un popol din lanțuri n-a ieșit.
Cînd Dumnezeu ridică un popol din robie
E cînd el are titruri neatîrnat să fie.
Aceste sînte titruri, la popolii căzuți,
Ce vor să fie liberi, se capăt prin virtuți.
Toți sunt egali în față cu sînta providință,
Nici numele ce poartă, nici felul de credință
Nu dau aceste titruri, nici nu le-mpuținez.
Virtuțile ce p-oameni cu zeii egalez,
Aceasta este titrul și-acea condițiune
Ce dă dreptul a face din sclavi o națiune.

A Samosului mare devine un cristal ;
O boare prefumată adie pe canal,
C-o legănare dulce, molatecă și lină,
Ea friză fața mării d-azur și de lumină,
Făcînd din toate-acestea tablou desfătător,
Ce-mbată, ce încîntă streinul călător.

Cînd toate-aceste țărături suspin încatenate,
O, Samos, tu ai încă un fel de libertate !
Ast drept, cu mîni armate, prin sîngele vărsat,
Prin dalbe sacrifice tu încă l-ai păstrat.
Nu-i numărul ce face să fie-o națiune.
Ci sufletul cel tare ; ci focul care pune,
Ci viața ce dezvoltă, voind a vieții.
Cînd numărul e moartea, el n-are drept a fi.
Sultanul te ascultă în drepturile tale.
Ridică-te, Turcie, p-a ta umbroasă cale !
Ieșiți, o, turci, din noaptea sub care v-au ținut

Prejudecăți fatale răsfrînte din trecut !
Mergeți cu strălucirea progresului, cu viața !
Al libertății soare azi risipește ceața
Erorilor trecute pe răsăritu-n nori.
Cei ce rămîn în urmă nu sunt conducători.
Dați libertăți, dați drepturi popoarelor creștine,
Le faceți solidare cu voi, cu-al vostru bine,
Cu-al vostru rău, cu viața și moartea ce-așteptați.
Oh ! daca viitorul voi încă salutați !
Ce pasă vouă modul cu care-un muritor
Glorifică și roagă p-al vieții creator ?
Cel ce-a făcut ființa credeți că nu-nțelege
Mijlocul ce posedă să roage-orice relege ?
Dar daca prin biserici și daca prin geamii
Voi nu puteți da mîna cu popolii cei vii,
Căci fanatismul încă domină în altare,
Uniți-vă prin școale, ast sanctuar mai mare !

Aici Iupiter vine la Iuna sau Herea
În timpul vijelii, aici îl prinde zea
Sub mantia regală, sub forma unui cuc.
Dar tote-aceste fabuli cu timpul lor se duc !
Las locul altor fabuli în viața omenească,
Căci omul în minciună îi place să trăiască !
Minciună, vai ! el însuși în viața lui d-o zi,
Îl sperie-adevărul : nu poate a-l simți.

Tot s-a schimbat, afară de-această mare lată.
Ea a rămas ca-n timpul cînd zea adorată
Serba în aste locuri divinu-i himeneu,
Cu marele Iupiter, al fulgerului zeu.
Lucrarea minii noastre fu singură plecată
La moarte, cînd natura rămase neschimbată !
Și tu te măsură încă, cu zeul infinit,
Om, mizeră țărînă, ce vîntu l-a răpit,
Și vei pe elemente să-ntinzi a ta putere,
Tu, ce-ai născut să suferi, să mori, vai ! în durere !

Ce s-au făcut cetatea cu templuri de granit ?
De marmur ? Pe palate azi piru-a răsărit.
Amar acelor popoli răpiți d-o mîndră soartă,
Ce-și fac trufașe titruri din numele ce poartă,
Disprețuind p-alți popoli căzuți sub jugul lor,
Cînd știu aici în viață că toate trec și mor !
Periră și tiranii și sclavii dinainte,
Singurătatea plînge pe ale lor morminte.
Amar acelor popoli ce îi imbată viața !
Ei sunt ca niște arbori în flori de dimineată,
Și seara perd în vinturi cununele de flori.
N-ați învățat nimica, din viață, muritori ?
Voi, popoli ce robia usucă și abate,
Nu plîngeți ca copiii că n-aveți libertate !
Căci mine sau poimîne puteți s-o căpătați ;
Dar fără de virtute, puteți să o păstrați ?

Dar umbra se lățește născînd cu ne-nctare.
Ai crede marea umbră ce din mormînt răsare
Acelor generații trăite în trecut
Ce pe aceste țarmuri în nopți revin tăcut !
Umbra lui Polycrate ! În serile senine
Vii tu să plîngi ca dorul pe vechile ruine ?
Ah ! dacă pe aicea tu poți a reveni,
Și dacă poți tu plînge, plîngi, rege de o zi !
Tu fuși tiran în viață ; sub aspra ta voință
Se înclina poporul perzînd a lui ființă.
Dar cel puțin tiranul era din al tău sîn,
Era din al tău sînge, și astăzi e strein !
D-acolo Polycrate la Oretes se duce
Să moară prin trădare în chinuri și pe cruce.
Acolo a sa fiică, vestită printr-un vis,
D-apropiata moarte, rugînd, plîngînd i-a zis,
Să nu se depărteze de insula iubită.
El menință fecioara că nu o mai mărită
De s-ar opune încă. „Mai bine rămîi eu
Nemăritată, numai să-ți scapi tu capul tău.“
El pleacă. Și fecioara în lacrimi inundată,
P-aceasta coastă tristă rămîne leșinată.
Poetul Anacreon ¹¹ aici a modulat

Suavele concerte de grații inspirat.
Aicea sub povara bătrînilor lui zile
Cînta suava roză, p-amor și pe Batile,
Bătrîn iubit de grații și geniu imortal ;
Dar fără conștiință, pervers și imoral.
Dai simțurilor formă atîta de streină,
Atît de elegantă, suavă și divină,
Încît tu faci din vițiu un sentiment frumos.
Ce ? omul nu fusese destul de vițios ?
Ce ? oare viața noastră e fără misiune ?
A face bine-n viață e tot iluziune ?
Oh ! chiar cînd astă viață n-ar trece de mormînt,
Noi tot avem ce face trecînd p-acest pămînt :
Avem a face bine acelor ce suspină,
Acelor ce la chinuri ursitele destină.
Avem cu viața noastră, ce tu numești un fum,
Să facem sacrifice în binele comun.
Acel ce dete viață, nimic nu datorase ;
Noi datorăm lui totul, doctrina ta rămase
În cea dintîi onoare trecînd prin mii de ani,
Și desfătînd ferice pe sclavi și pe tirani !

Trecuse miezul nopții. În mica sa cabină,
Julia ingenuche. Se roagă și suspină,
Cu brațele pe peptu-i, cu ochii ridicați
Spre cer, în frumusețe și lacrimi inundați.
Un crucifix se vede în fața ei ; ea plînge.
A lampii rază lină pe fața-i se răsfrînge.
Pe păru-i ce se varsă, tot aurul plîngea ;
Ca raza-n noapte, chipu-i în doru-i se scâlda.
Pronunță niște vorbe ce nu le poți alege,
Un nume ce se-ngîină, tot ce se înțelege,
Tot ce-a lăsat să sune ast suflet îngeresc,
E numai : „Mă protege ! O, Doamne ! eu iubesc !“

Conrad trecuse noaptea să scrie-o poezie.
Lui pentru prima oară îi vine-acea manie
De multe ori frumoasă d-a face pe poet.
Deci iată cum descrie o odă la Milet ¹² :

O, rege al Carii, Meandre, fluviu-dulce
Ce faci mai multe volte în țara ce stropești,
În valurile mării nainte d-a te duce,
Atît tu ții la țara frumoasă ce iubesti ;
Primește salutare, tu ce-mi aduci aminte
De-atîtea fapte mîndre și rari evenimente !

Iar tu, Milet, tu perla acestii țări antice,
Primește trista-mi umbră în sînul tău zdrobit.
Ca tine, gîndu-mi astăzi strein d-orice-i ferice,
Trăiește cu trecutul și plînge ce-a iubit.
S-a stins trufașa-ți flotă, s-a spart a ta cetate,
Coloniile tele din Pont sunt fărâmate.

Aici în tot apare o urmă de mărire,
Ce dureros ne spune că tot ce va trăi,
Regi, popoli, monumente, nu scapă de perire ;
Că astfel orice luce, odată va păli !
Om muritor ! cînd viața sub ochii tăi apare
Atîta de fragilă și plină de-ntristare,
Și cînd ți-aduci aminte că viața ta ce pere
E fragedă ca visul ce-apare într-un vis,
Oh ! spune, nu te saturi ca să mai strîngi avere
P-acest pămînt de doliu pe care ești proscris ?
Oh ! spune, nu te saturi, prin crimă, nedreptate,
Să mulțumești dorințe de ceruri condamnate ?

Eu nu-nțeleg, vai ! omul, și d-am vărsat odată
O lacrimă ferbinte, și d-am simțit un dor,
Am plîns a lui ursită de patimi turburată,
Am plîns nu pentru mine, ci pentru muritor.
O, Doamne, despre care nimic nu se-ndoiește,
Ce lucru este lumea ? La ce îți trebuiește ?

Creat-ai tu ființa din aer, foc, țărînă,
Ca prin amărăciune și-n doliu să o vezi ?
Să piară cînd pe dînsa repoză a ta mîna ?

Și să se-mbete-n crime cînd tu pe ea veghiezi ?
Ești tu un zeu de rele ? Un zeu de răzbunare ?
Îți place să vezi omul în suferinți amare ?

Tot suferi, tot geme, tot ce-are viața în sine !
Un gemet este viața, un gemet infinit !
Sublimă providință, hazard, fatal destine,
D-a tot lovi țărîna tu nu ai obosit ?

În dar se naște totul, în dar trăiește, moare.
Oriunde naște-un bine, se-ntinde-un rău amar ;
Onoare și virtute, gonite de sub soare,
Respinse pretutindeni oriunde mai apar !
Dreptatea, o fantasmă servind cu-al ei dalb nume,
Pe cel ce o-nțelege ca p-un mijloc în lume,
Să facă să triumfe amara nedreptate !
Și crima pretutindeni ! În tot iluziuni !
Și pretutindeni chinuri, în tot inichitate !
Tot ce ne pare dulce, lăsînd amărăciuni !

Cît de frumoasă este sub cerul fără ceață
Din aste verzi edene, bălaia dimineată
Cînd rîde printre umbre, venînd încet din sus,
Din creștetul sălbatec ce arată Taurus !
De cîte ori în noapte, perdut în vijelie,
Acela ce plutește văzu cu bucurie
Frumoasa dimineată pe munte apărînd,
Și calea lui pe mare ferice luminînd ?
Atunci această creastă ce ochilor s-arată,
De călătorii mării e binecuvîntată.
Iar neaua sa eternă ce luce sub lumină
Rîu d-ambru, se înșină cu purpura divină
Și se răsfrînge-n marea de spumă și d-azur
C-un cer ce-atîtea stele îl fac și mai obscur !

La stînga Cos apare, în mantia sa verde,
Cu poala înflorită ce în azur se perde.

Acolo fu statua Cytherii apărind
Din valurile mării ca viața surizînd,
Acolo fuse templul în care Esculape
Domnea prin a lui artă pe toate-aceste ape.
O, Cos, locaș ferice, dezmerdător pămînt,
În care portocalul prefumă linul vînt.
Ce ? ai uitat tu oare pe cei ce te zdrobiră,
Ce cupa cu veninul rîzînd îți oferiră ?
Ce te-au făcut a geme ? Ce fruntea ți-au plecat
Și pentru libertatea răpită nu ți-au dat
Nici pace, nici putere, nici glorie, nici viață ?
Ca niște negre vise ei au trecut în ceață.
Cos știe două nume ce dulcele el le zice :
Apeles, Ipocrate, ce au născut aice.
Vai ! din atîtea nume d-heroi, nu știi mai mult
Decît aceste geniuri ce seculii consult !

Mai colo p-al Asii frumos și splendid sol
Fusese altădată mormîntul lui Mausol.
Frumoasa Arthemisă înaltă-acea minune,
Și bînd în cupa d-aur a soțului său june,
Cenușă mestecată cu vin delicios,
Depune a sa viață ca crinul cel frumos.
Căci inima femeii e-o liră ce nu sună
Decît sub mîna urii teribili, ce răzbună,
Sau sub suflarea caldă a dulcelui amor.
Ferice cine naște ast sunet iubitor !
Nu trebuie a plînge aști popoli ce se-nclină
Sub jugul tiraniei de țara lor străină !
Prin chiar a lor voință la jug s-au condamnat.
Ei nu au decît soarta pe care-au meritat.

Dar să lăsăm aceste morminte și deșerte,
Și să privim natura cu fragede concerte !
Acolo se înaltă din dealuri verzi, din vii,
Munți nalți ce varsă umbra pe mări și pe cîmpii ;
Un val de raze cade p-această mare lașă
Ce-abia se încrețește d-o boare drăgălașă,

Și face să răsare miriade de luciri
De raze colorate, bizare încrețiri,
Ce se-mpletesc ferice și scînteii tremurînde
Pe urmele suflăte de boarele arzînde.
Pe turnul ce se-nalță pe un castel tăcut
Lumina lunii pline ce-n spațiu a părut
Răsfață armăria pe ziduri încrustată
Ce-aminte cavalerii domnind aici odată.
În timpul lor veniră și-acești tirani bizari,
Supuseră-omenirea cu lovituri amari,
Servi ai lui Christ ei fură streini d-a lui doctrină,
Venii ca să proteje biserica creștină.

Dar vasul naintează ; la Rod ancora cade ¹³ ;
În aste ape limpezi mai multe ore șade.
Aicea marea este un fermec răpitor.
Cer, valuri rivaliză, în sîntul lor amor,
Cu insola frumoasă, locaș de tînerete
Să merite cununa prin rară frumusețe.
O, muritor ce soarta gonește aicea jos,
Ce ura omenească urmează furios,
Tu care clima rece ca cruda tiranie
Și cerul fără soare ca viața sub robie,
Un aer fără balsam, un sol ce n-are flori,
Apasă viața tristă, copil de muritori,
În țări nepriincioase civilizațiunii,
Lăsate tiranii, lăsate-amărăciunii,
Vin ca să schimbi pămîntul în care ai născut !
Vin, vin cu fericire sub cerul cel plăcut !
Tu ai puține zile ca să rămii în viață,
Și moartea care vine va fi eterna ceață
Pe care nici un soare, pe care nici un vînt,
Nu va putea să spargă aici jos pe pămînt.
Vai ! Tu vei trece viața sub chine și durere
Și dincolo de viață, nu ! nici o mîngîiere !
Mister și întuneric ! Ce-ai fost tu pe pămînt
Mai mult decît o pradă ursită la mormînt ?
Tu vei peri, și nimeni aicea jos în lume,
Nu va șopti atuncea la nimeni al tău nume.

Trăiește scurta viață ce Dumnezeu ți-a dat
În clime fericite, sub aerul curat,
Sub soarele cel splendid, sub cerul ce străluce.
Căci locul țării este oriunde-i soare dulce.
Regreți un cer d-aramă și soarele de fer
Sub care vezi în lacrimi cum anii trec și per ?
Numești tu a ta țară acolo unde chinul
Și jugul și durerea ți-apasă viața, sînul ?
Acolo unde floarea nu este dreptul tău,
Dar unde numai spinul îți este dat spre rău ?
Numești acestea toate o *patrie iubită* ?
Atunci dar îți voi zice : ești demn d-a ta ursită !
Vai ! tu te bucuri, sclave, sub soarele umbros
Cum orbu-n întunec se pare-a fi voios,
Căci ochii lui în viață n-au cunoscut lumină !
Regreți tu jugul barbar ce fruntea ta inclină ?
Regreți tu tirania căci te-a văzut născînd ?
Regreți un cer d-aramă căci l-ai privit plîngînd ?
Vei părăsi cu timpul aceea ce zici țară,
Vei bea, vei bea, sărmane, din cupa morții-amară.
Atunci lăsa-vei totul aicea pe pămînt
Și patria ta fi-va tăcutul tău mormînt.
De cînd numiți în lume o *patrie iubită*,
Îmi spuneți, încetat-a d-a fi nefericită ?
De cînd credeți a-i face un dulce viitor,
Scăpat-ați de necazuri, de lanțuri pe popor ?
De cînd vă dați voi viața pentru această țară,
E oare ea scutită de tiranie-amară ?
Vai ! toată munca voastră n-a fost atîția ani
Decît să dați putere mai mare la tirani !
Ei au robît creștinii mai rău cum au urmat
Mahometanii însuși ! Nimic ei n-au lăsat
Pe urma lor, afară de ură și blasfeme.
Sub pasul lor în lume, tot suferă, tot geme.
Dar pentru ce lovi-vom p-aști nobili venetici
Căci au făcut să geamă creștinii dupe-aici ?
Merită numai dîșii lovirea istorii !
Făcură mai mari rele în timpul barbariilor,
Decît n-ar face astăzi aceste nații mari
Popoarelor zdrobite în suferinți amari !

Primește salutare, părinte-al istorii —
Herodote ! tu, care dai vii lumini Grecii !
Ai spus frumoase lucruri precum și mari minciuni,
Să-astimperi fanatismul acelor națiuni.
Al tău mult mare geniu nu a putut să zboare
Mai sus de prejudețe, de regi și de popoare !
Puteai tu face altfel cînd fabula domnea,
Noi, ce trăim în timpul de civilizațiune,
În templuri și în datini, și lumea conducea ?
Suntem scutiți de fabuli, tu, mare umbră, spune ?

Spre sudul lui Meandru au înflorit Tymbria,
Pyraha, Heraclea, cînd viața și junia
A Ionii frunte frumos încununau.
Cînd fiii săi de geniu măreț se luminau,
Palate, teatre, templuri se înălțau ne-nvinse,
Tot s-a făcut ruine și altele sunt stinse,
Tot ce-a scăpat de spada tiranului strein,
A cotropit nisipul Meandruului divin.
Acolo unde-odată fu civilizațiunea,
Acum domnesc tăcerea și dezolațiunea.
Natura-i părăsită și pare-a suferi
D-a omului absență ; ici, colo veți zări
Colibe mizerabili a căroră nălțare
Însultă aceste locuri cerești de desfătare,
Ce încă mai păstrează un fermec răpitor,
Cu toată ruinarea și văduvia lor.
Dar cerul, marea, clima nimic n-au suferit.
Natura are-aicea un fermec infinit.
În verile arzinde, din nord suave boare
Ce vin cu dimineața, dau fragedă răcoare.
Cu seara vîntul cade ; dar roua, ceresc dar,
Adapă flori și arbori ca un divin nectar.
În ierne, vînturi calde temperă-orice suflare
De gheață ; minunată streină combinare !
Flori prefumate, arbori pe malul odorant
Dau aerului serii balsam vivifiant.
Tot ce al nostru suflet încîntă, se găsește
În aste elemente în care-mpărățește

Un fermec fără nume ; în marile ruini
Ce a lăsat trecutul, oceane de lumini ;
În lumea de morminte ce în țărină zace —
Și ne vorbesc mutește, mai mult decât ar face
Societăți trăinde în civilizațiuni ;
Ne spune ce-au să fie aceste națiuni
Ce stăpinesc pământul prin aspra tiranie
Și-nlocuiesc dreptatea prin forță și tărie.
Aici găsim misterul ființii omenești
Pe care-n academii d-acum nu mai găsești.

Ideea ce streinul își face când zărește
Acest eden de viață ce-aice strălucește,
E pentru ce să fie în mină de barbari !
Dar colo unde viața își are doi focari
De civilizațiune, îmi spuneți, omul are
În slaba fericire mai multă-ncredințare ?
Respiră el mai liber ? E mai puțin supus
La ură, la dispreț, la hulă, la prepus ?
Civilizațiunea putut-a să oprească
Mizeria umană, durerea omenească ?
Făcut-a ea în lume pe toți mai fericiți,
Vai ! fără trebuință, să-i țină liniștiți,
D-un sistem de moarte și de corupțiune ?
Om, fiu al vanității, vin tu aici și spune !
Pe cîmpul bătăliii a curs un nobil sînge,
Ca hearele sclăvii mai bine a vă strînge ?
Exilul, închisoarea sorbit-au nobili vieți,
Dar toate profitară tiranilor ce-aveți ?
Ah ! dacă tot ce face în jertfe un popor
Sperînd ca să creeze un dulce viitor,
Nu servă decît numai tiranii să-ntărească,
Acele sacrificii mai bine să lipsească !
Atunci indiferența de binele comun
Devine o virtute, om, generos nebun !
Aici a fost odată colosul de aramă.
Un cataclism survine, colosul se fărâmă.
Așa se stinge-n lume tot ce-i material.
Eternitatea este în ordinul moral.

Julia se arată, lucind, ca o magie.
Iar Conrad îi citește atunci o poezie,
Pe care cititorii mai sus au auzit,
O plîngere, un țipet, din sufletu-i zdrobit.
Frumoasa călătoare îi zice astă dată :
Această cugetare se pare inspirată
D-un geniu de minie și nemărinimos !
Ucide tot ce-i viață, speranțe, vis frumos.
E impie și zice eterna salutare,
La tot de este viață, speranță, resignare.
De ce zdrobiți în inimi orice iluziuni ?
Nu sunt, fără-aceasta, destule-amărăciuni ?
Morți în orice speranță, voiți voi a ucide
Cea mai din urmă viață ce-n inimi se închide ?
E nebulie-a zice, a crede mai ales
Că-alături cu moartea nu este un progres.
E lașetate a crede că o societate
N-are decît a plînge, a geme, a s-abate,
Căci viața trece iute, căci omu-i peritor,
Și pentru că tot are destinul său de dor !
Alătura cu răul nu este nici un bine ?
De sunt noroase zile, nu sunt și zile line ?
Și răul ce datoară sărmanul muritor
Lui însuși, nu e oare și mai apăsător
Decît cel rău ce cerul se crede că-i ursește ?
Culpabil este cerul căci omul rătăcește ?
El are libertatea, ast dar venit de sus ;
De ce dar muritorii de dînsa fac abus ?
Această libertate e cel mai mare bine,
Uzează ei de dînsa așa cum se cuvine ?
Și Dumnezeu e doară obstacolul fatal
Ce-mpiedică progresul, în ordinul moral ?
Obstacolul acela e însuși muritorul.
El singur își crează nefericirea, dorul.
Să nu plîngeți ursita, fragilă, trecătoare
A omului, plătîndă și fugitivă floare !
Să tremurăm de moarte noi, oameni ce perim ?
Dar suntem noi în lume ca să o moștenim ?
Mormintul este țelul acestii vieți plătînde,
Acestui geniu splendid ? dorinți, credinți arzînde ?

Nu ! este altă viață ! A tremura aci
În fața suferinții, a nu ști suferi,
Muri pentru un bine și pentru libertate,
Aceasta-i slăbiciune, aceasta-i lașetate.
Ați zis, sub influința durerii ce asprește :
Ce lucru este lumea ? La ce mai trebuiește ?
Și cine spune vouă că spiritul pe pământ,
Cu mizera țărină, se curmă în mormint ?
Că tot cel ce există începe-aci în lume,
Și aicea încetează, perind fără de nume ?
Cînd viața ni s-arată d-odată la vederi
Ne pare o țesătură de chin și de dureri.
Ar fi o combinaire făcută de nebuni
O lume monstruoasă ce n-are misiuni !
E dară altă viață, o viață viitoare ;
Ne-o spune chiar a lumii durere strigătoare.
Om, ce iubești virtutea, de ce dărîmi tu jos
Speranțele promise la omul cel virtos ?
Om, ce iubești dreptatea, de ce calci în picioare
Dreptățile promise de ceruri la popoare ?
De ce hrănești tu vițuri și crude nedreptăți,
Spuind că-aceste rele nu au impunități ?
Să proclamăm cu toții perirea dupe moarte !
Figura nemuririi strălucitoare foarte
De adevăr, lumină, mai mult va răsări
Din haosul acesta ! Atunci am trebui
Ca să negăm aceea ce ochiul ne răpește,
Această armonie ce-n univers domnește,
Ce-anunță-un autore, ast ordin minunat
Ce nimenea nu schimbă, efect nestrămutat,
Ce vine și dezmente fatala întîmplare.
Ah ! dac-această lume era a sa lucrare,
De ce a zee oarbă nimic n-a mai creat,
În ordinea naturii aceeași ne-ncetat ?
O cauză s-anunță în orișice efect,
Această lege mare, ce-nsuflă sint respect
În ordinea naturii, o cauză vestește.
Natura ei ne scapă, căci darul ne lipsește.
Destul e pentru mine să crez în Dumnezeu,
Ce-l simț că mi s-anunță și nu poci să-l văz eu.
Aceasta așezată — al nostru țel se pune

Și țelul e progresul către perfecțiune,
Prin sintul exercițiu al naltelor virtuți
Ce singure înalță pe popolii căzuți.
Din ele sacrificiul de sine pentru țară,
Umanitate : este virtutea cea mai rară ;
Să suferim ca ceialți să fie fericiți.
Și să murim ca ceialți să nu fie trudiți.
E altceva mai nobil, mai demn, mai rar, mai mare
Decît această țintă ce omu-n lume are ?
Blamați cer și pămîntul, pe oameni că sunt rei ;
Dar voi făcut-ați oare mai bine decît ei ?
Aveți ceva să faceți, decît a vă abate ?
Muriți pentr-o idee cu generozitate !

Așa vorbi Julia, și sufletu-i gentil
Da fermece divine frumosului argil !
Conrad vru să răspundă ; dar gura lui se-nchise,
Și inima sa zboară pe grațioase vise.

Ce este-acea femeie ce cu zimbirea sa
Gonește trista umbră plutind pe fruntea mea,
Cu-atîta înlesnire ? zicea Conrad în sine.
Ea ne îngină dulce credințele în bine !
Tot ce îmi zise mie au zis-o mai demult
Atîtea cărți pe care n-am vrut nici să ascult.
Dar ea le spune mie cu-atîta gust și minte,
Că simțul meu cu sete bea dulcile-i cuvinte !

FINELE CINTULUI INTII

NOTE LA CÎNTUL I

1. Sestos și Abidos, două cetăți față în față pe țărmurile Helespontului sau Dardanelele. Sestos în Europa, Abidos în Asia, aceste cetăți fuseră celebre prin amorul Herii și lui Leandru, cum și prin podul de vase ce Xerxes, rege al persilor, aruncă aici ca să treacă în Europa. Hero era o tinăra și frumoasă preoasă ce servea în templul Venerii din Sestos, pe țărmul european, unde primea noaptea pe Leandru, amantul său, care locuia la Abidos, pe țărmul din față din Asia. Leandru trecea canalul Helespontului înot noaptea. Un far aprins de Hero, pe un turn, îl călăuzea spre mal. Într-o noapte de vijelie, farul stingându-se, Leandru peri în timpul trecerii înot a Helespontului. Cînd se revarsă zorile, Hero zări corpul amantului său pe mare, plîns, se desperă, și se aruncă din turn în mare. Strabon, Martial, Lucian, Silius Italicus, Stațiu, Pomponius Mela, Servius, Antipater și Museu au vorbit despre această întâmplare, în timpii vechi. În timpii noi au tratat acest sujet scriitorii Gentil Bernard, Lefranc de Pompignan, la Porte, du Theil și Denne Baron al cărui stil are o eleganță admirabilă. Să găsec încă camee și medalii prin care se mărturisește această tristă întâmplare. Lord Byron, celebru înotător, voi să verifice faptul trecerii înot de la Sestos la Abidos, și trecu urmat de o barcă. Ceea ce îi dete niște friguri rele pe care le spune el însuși într-o mică poezie.

2. Vedeți Troada în *Călătoriile în Asia Mică*. Însă nimic nu se înțelege înainte de a citi nemuritoarea poemă *Iliada*.

3. *Tenedos* este o insulă rîpoasă spre coastele Troadiei. Aici se văd ruinele templului lui Apolon. Dupe tradițiune, numele său vine de la regele Tenes. Ea se făcu celebră în timpul înconjurării Troadiei. Aici grecii ascuseră flota lor, ca să înșale

pe troieni, făcîndu-i să crează că au renunțat la resbel. Grecii, persii, romanii au dominat-o. În mîna Turcii căzu pe la 1322. În timpii vechi era renumită prin viile și olăriile ei. N-are astăzi decît 7 000 locuitori. Tenedos e capitala. În anul 1656, venețienii, dupe ce bătură flota otomană, o luară; dar dupe moartea amiralului lor Mucenigo, o perdură, în 1807. Rușii bătură aici pe turci, în 1822. Canaris și Kiriak arseră flota otomană aici.

4. Aproape de coasta Asiei, tot în marea Egeii, este Lesbos sau Metelin, insula cu o suprafață de opt miriametri pătrați; vechea ei capitală se numea Mitilina. Populația se poate urca pînă la 50 000 suflete, din care marea majoritate este formată de greci. Dupe tradițiune, numele de Lesbos îi veni de la fiul lui Lapithe, care aduse aici o colonie, mai întii Pelasgia. Nouă cetăți înfloreau în antichitate aici și cele mai renumite erau Mitilina, Pyraha, Methimna, Arisba, Eressus și Antissa. Din monarhie, Lesbos se transformă în democrație puterică; trecu în urmă sub depedința Samosului, apoi se recunoscă vasală a persilor, și dupe lupta de la Micala se aliă cu athenienii. Se luptă cu atheninii mai tîrziu, și fuse învinsă și zdrobită.

În antichitate, lesbiniile aveau reputațiune urită în privința datinelor, cu toate că erau foarte înaintați în privința științelor și artelor frumoase. Aici născură filosofii Pitacus, Theofraste, Thofan, și istoricul Hellanicus. Epicure și Aristotele locuiră mult timp aici. În secolul 14-lea imperatoarea Bizanției cedară insula către familia genoveză Gatuza. Dar în anul 1462, Mahomet II o luă prin arme.

Venețienii de două ori și grecii o dată zdrobiră flota otomană în apele Lesbosului.

Lesbos a fost patria multor poeți renumiți: Arion de Methimna din această insulă, Terpandru, Safo cea dulce, Alceu și Erina. Arion născoci dithiramba. Trăia în anul 622 în. de Christ, la curtea lui Periandru, rege al Corinthelului; călători în Sicilia și Italia. La Taranta luă premiu asupra muzicienilor ce cutezară a-i disputa gloria. Mai toți poeții lirici ai Greciei vechi erau și compozitori de muzică. Acesta cînd se înturna la amicul său Periandru, pe o navă corinthiană, vislașii voiasă să-l ucigă, ca să-i ia averea. Apolon îl vizita printr-un vis. Acesta se îmbracă ca într-o zi de sărbătoare, cu lira în mînă, înaintă pe podul corăbii și cîntă prin cîntece dulci a atinge inima vislașilor. Delfinii adunați în jurul vasului îl ascultau cu lăcomie.

Vislașii rămaseră nesimțitori. Arion se aruncă atunci în mare, dar un delfin îl luă în spate și îl duse la Tenare (Capul Mataan). Lira lui Arion și delfinul care îl scăpase fură puse în ceruri ca strălucitoare constelațiuni. Din poeziile lui Arion n-ai mai rămas decât oda la Neptun și se află tipărită în *Analectele* lui Bruck.

Terpandru era poet liric înflorind în 650 înainte de Christ, dupe unii. Era născut tot în Methimna din Lesbos. Fuse chemat la Sparta din cauza răspunsului făcut de oracolii consultați asupra ce era a se face spre a se curma turburările interioare. Terpandru joacă rola lui Orfeu. El adăose trei coarde mai mult la liră, care pînă la el nu avusese decât patru. El inventă *Proemiile* și *Scoliiile*. Melodiile sale purtau nume de *Lesbiene*. Puține bucăți din scrierile sale au ajuns pînă la noi. Scheidevin a explicat aceste rămășiți poetice.

Erina trăi numai douăzeci de ani. Se crede că era contemporană cu Safo. Ea are mai multe ode, Fulvius Ursinus a unit mai multe din versurile ei; antologia încă ne dă cîteva. Erina a scris și o poemă lungă asupra furcii.

Este un lucru de însemnat cum civilizațiunea prinsese rădăcină în Ionia, cum Ionia fuse muma celor mai mari și mai mulți poeți. Astfel găsim în Smirna sau Hio pe părintele poeziei, Omer; în Milet, Tirteu, cel mai mare poet al cîntecilor de război; în Efes pe Callinus, cel mai vechi poet elegiac trăind în al nouălea secol înainte de Christ. Se păstrează încă un fragment de la dînsul dintr-unul din cîntecile sale de rebel în care îndemna pe efesieni a se apăra cu bărbăție contra magneșienilor; în Sarda din Lidia pe Aleman ce înflorea pe la 670 înainte de Christ; și care trecu la Sparta unde fuse în mare onoare. Lacedemonenii îi rădicară un monument dupe moarte. Patru gramerieni din Alexandria comentară scrierile sale din care au rămas cîteva fragmente foarte remarcabile. În Welcker se găsesc cîteva himni și alte poeme lirice scrise în dialectul dorian. În Smirna, Bion, ce cultiva idila, cărui Moschus la moarte compuse o elegie superbă; el muri înveninat în Sicilia. Cea mai frumoasă din elegiile sale cîte au trecut pînă la noi este elegia lui Adonis murind. Scrierile sale străluciau prin finețea expresiunii și delicatetea simțimîntelor. În Efes mai găsim pe Hipponax; Esop din Frigia și alți mulți încă.

Toți criticii antici sunt de acord că Alceu a fost unul din cei mai mari poeți lirici ai Grecii. El înflorea aici pe la

604 înainte de era creștină, contemporan și compatriot al Safii. Alceu cîntă fermecile ilustrii sale concetățene; dar fără să poată a-i atinge inima. El era poet și ostaș. Războaiele civile din patria sa îl făcură și pe el să ia armele în mînă, combătut pentru libertate cu lira și cu spada. Mai întii fuse de partida lui Pitacus, apoi se aruncă în partida contrarie. Cînd micii tirani căzură și învățatul Pitacus rămase tiran în numele libertății, Alceu emigră, apoi reveni în capul emigraților cu armele în mînă și căzu în puterea lui Pitacus. Acesta însă fu generos: îi făcu grație în considerațiunea talentului său. Poezia lui Alceu era însuflețită de un bărbătesc patriotism. Niciodată însă geniul său nu strălucia mai splendid decât atunci cînd el lovea tiranii, sau cînd descria fericirea libertății, durerile și ostenețele exilului. Printre poemele sale erau himni, dithirambe, ode și cîntece. Din nefericire, nu a rămas de la acest mare poet decât cîteva bucăți, scrise în dialectul eolian. El inventă măsura ce se numea *alcaică*, cea mai frumoasă și mai armonioasă. Aceste fragmente de poezii se pot găsi în *Analecta* lui Bruck și în *Anthologia* lui Jacobs.

5. Vom cita un pasagi din Plutarco despre Pompei și Cornelia în ceea ce atinge insula Lesbos dupe bătălia de la Farsala: „Îndrepta vasul spre Mithilina unde era femeia sa Cornelia. Pompeu ședea pe pod tăcut și ca perdut în contemplarea mării. Ajungînd la insula Lesbos, trimise pe cineva să dea de știre Corneliei. Cornelia aștepta să auză dupe cele din urmă scrisori ale lui Pompei, învingere lesne și strălucită, și iată ce mesagerul îi spuse: «Dacă vei să-l vezi încă, el este acolo, pe o singură navă, și care nici aceea nu este a lui». Cornelia cade fără cunoștință la aceste vorbe, apoi dezmeticindu-se îndată, trece prin cetate alergînd și se aruncă în brațele lui Pompeu. «O, bărbatul meu! îi zicea ea, nu plîng nefericirea luptei, plîng soarta mea. Nu înțelegi tu, Publius Cratus, cel întii bărbat al meu, a murit ucis de mîna parthilor, și era destul ca viața mea să fie unită cu a ta ca îndată să se schimbe în nefericiri neauzite fericirea lui Pompeu! O. Pompeu, Pompeu! pentru ce m-ai cunoscut, și pentru ce nu m-am culcat, cum voiam, în mormîntul marelui Cratus». Pompeu o ridică și îi răspunde. «Nu acuza norocul, Cornelia, pe puțini oameni el a favorat atît de mult timp cum m-a favorat pe mine. Pentru că nu mă părăsise pînă aci, crezi tu că eu îl stăpîneam? Iată eroarea ta. Nu îl blasfema, Cornelia, și gîndește-te că dacă din ce am fost m-a făcut ce sunt

acum, din ceea ce sunt poate să mă facă în ceea ce eram». Cornelia strînse bijuteriile sale, chemă sclavele. Pompeu se îmbarcă cu nevasta sa și pluti spre Atalia. De aici se duse în Egipt, unde regele îi trimise o barcă ca să-l scoată din navă la mal, și în care barcă îl asasină din ordinea regelui Egiptului, prin trădare.*

6. Safo a avut trei frați, unul, numit *Charus*, fuse amantul celebrei curtisane *Rodopa*. Acesta era neguțător de vinuri, foarte avut. Ea însuși ar fi fost avută și văduvă a unui neguțător de la Andros, numit *Cercala*, și ar fi avut o fată numită *Cleis*. O medalie găsită la Eresos, care pare a fi fost bătută în onoarea *Safii*, a dat să se creadă că au existat două cu numele de Safo, una ce trăia cu 300 ani în urma celeilalte. Atenci și Elien vorbesc de o Safo curtizană de la Eresos, înamorată de un Faon, dar care nu era poetă. Nu se știu atunci dacă statua lui Britaneu din Siracusa, pentru al cărei furt Ciceron acuza pe *Verres*, este a *Safii* din Lesbos sau a *Safii* din Eresos. Se zice că Safo din Lesbos plecă dupe Faon care fugea să scape de dînsa, și că ea îl urmă în Sicilia, de unde se duse în insola *Levcadia*, ca de acolo să se arunce în mare.

Platon pretinde că Safo era frumoasă. *Suidas* încredințează că ea știa să joace cu toate instrumentele dupe timpul ei. E sigur că juca pe liră, că inventă versurile armonioase ce poartă numele ei. Cei vechi puseseră pe Safo în rîndul muzelor, versurile ei le numeau : *focuri*, *flacări*, *arșițe*. Oda sa delirantă *La o femeie*, este scrisă în strofe și în versuri safice. Catulle și *Delile* au căutat să o imiteze și nu au reușit. O altă odă, ce ne-a păstrat *Denis* din *Halicarnas*, este îndreptată către *Venera*; este tot ce a rămas din scrierile ei.

7. Aceste voci erau ale mai multor diaconese protestante și june, frumoase, palide, urmînd prin insolele Grecii misiunea lor impusă de propagandă religioasă. Mi s-a întîmplat să întîlnesc de mai multe ori aceste diaconese în *Oriente*.

8. Această damă nu putea fi decît imaginară. Îi trebuia neapărat poetului un model de perfecțiune, un inger de blîndețe, de amoare, de puritate, de speranță, de idealism, care să opue scepticilor cugetări ale heroului. Îi trebuia un far în întuneric, atît ca să lumine sufletul călătorului, cît și să intereseze șirul poeziei.

9. Insola Hio, sau Chius. Turcii o numesc *Saki-Andassi*, *Sakis*. Se află între Lesbos și Samos. Cel mai nalt munte al ei

este *Elias*, în centrul insoliei : are 60 000 locuitori turci, greci și alții. Hio este orașul capital a insolei, cu 14 000 lăcuitori. Un guvern turc și un mitropolit grec au aici reședința lor. Pelasgii fuseră cei dintîi locuitori ai acestei insole. Fiul lui *Bachus* învață pe hioți să cultive viile. O mie și mai bine de ani înaintea lui *Hrist*, ionienii așezară aici o colonie. În curînd hioții deveniră stăpîni pe marea Egea prin comerțul lor. Ei avură întîi o constituțiune democratică, pe urmă căzură sub tirani, din neamul lor, dintre care cel mai aspru fuse *Stratis*, apoi sub persi și athenieni. Hio avusese o școală renumită de sculptură sub direcțiunea lui *Melas*. Hio este surnumită *Paradisul Grecii*. Astfel țărnicurile ei cele plecate sunt incununate cu grădini de arbori delicați de toate felurile. Masticul se face aici, curge dintr-un arbore numit *lentisc*. În timpii vechi, Hio se bucura de bună reputațiune de castitate. Înainte de revoluțiunea din 1822, Hio număra 120 000 locuitori ; dar dupe ce turcii trecură sub sabie multă populațiune, abia rămaseră 60 mii suflete.

Afară din oraș este *Școala lui Omer*, o stîncă în care este săpată o bancă rotundă cu un scaun în mijloc, însoțită de chipuri de animale sculptate.

10. *Patmos*, insulă nu departe de *Samos*, mult mai mică decît Hio. Ea este numită ca loc de exil al evanghelistului *St. Ioan* care, după cum se zice, scrise aici apocalipsul său sub un arbor. În virful muntelui insulii este un schit *St. Ioan*, unde se află o bibliotecă și o colecțiune de medalii antice.

11. Poetul *Anacreon* născuse la *Theos* în *Ionia*, el înflorea către anul 530 înainte de *Christ*. Dupe *Platon*, el s-ar fi tras din regele *Athenii*, *Codrus*. *Policrate*, tiran al *Samosului*, și *Hipparc*, fiul lui *Pisistrate*, tiran al *Athenii*, numărau între poezii lor pe cîntătorul amorurilor și grațiilor. *Anacreon* locui la *Samos* în timpul lui *Policrate*, unde trecu cei mai frumoși ani ai vieții sale în mijlocul plăcerilor unei curți voluptoase.

Dupe moartea lui *Policrate*, *Hipparc* îi trimise la *Samos* o galeră cu cincizeci de lopeți ca să-l ducă la *Athena*. Acolo el cunoscu pe *Simonide* de la *Ceos*, alt mare poet liric care a trăit în urma lui și i-a făcut un îndoit epitaf. Cînd *Hipparc* căzu sub cuțitul lui *Hermodiu* și *Aristogiton*, *Anacreon* se întoarse la *Theos*, de aici se duse la *Abdera* unde se zice că muri, în etate de optzeci și cinci de ani, înecat cu o sămîntă de strugure. Locuitorii din *Theos* gravară chipul lui pe monede și

athenienii îi rădicară o statuă pe Acropole lângă a lui Pericles și Xentipe, coronat de roze, sub figura unui bătrîn cîntînd în beție. Poeziile lui au molețe, grație, colorii, delicateță, voluptate, dar sunt toate făcute cu ocaziunea unui evenemînt din viața sa. El are conciziunea și ușurătatea. Reputațiunea sa egală pe a lui Pindar și Omer. Din nefericire, moralitatea nu este cununa acestor delicioase inspirațiuni. Ca Marțial, ca Ovid, ca Petrone, ca Apulé, el se resimți în scrierile sale de căderea societății sub corupțiune, și cînta a ei destrucțiune între vin, roze și femei, tot ce mai rămăsese în Grecia.

Eu am tradus versurile lui Anacreon în românește. Nu sunt încă publicate. M-am silit ca să ascund cît se va putea mai mult nuditatea simțualismului ce domină în aceste poezii. Recomandăm junilor poeți români să nu adopte școala anacreontică.

12. Vedeți în Asia Mică, Milet, Halicarnase. Templul lui Apolon.

13. Insola Rhodului, situată aproape de coasta Asii Mici. Eliazii, coborîtori ai soarelui, fuseră cei dintîi locuitori, dupe tradițiune; pe urmă veniră aici fenicienii și cretanii. Era republică. Legile maritime ale Rhodului erau aplicate în vechime pe toată Mediterana. Historia ei fuse mai tot aceea a celorlalte insole vecine. Vespasian îi ridică dreptul de autonomie, califii o luară asemenea, pe urmă o luară cavalerii ordinului *Sintului Ioan din Jerusalem*, ce se numiră de atunci cavaleri de Rhod. Aceștia o schimbară pentru Malta. Astăzi împreună cu alte opt insole vecine ea formează un sangeac din eiletul Gessair, se supune guvernemîntului insulilor din Archipel, nu are decît 20 000 locuitori. Rhod are două porturi: cel mai mic era renumit în antichitate prin Colosul său, una din minunile lumii. Rhod avea atunci o școală a rithorelul Eschine.

14. Aici se termină hotarele Ionii cu cîntul I al poemii lui Conrad. De aci începe Licia, Pamfilia, Cilicia, trei rigate în vechime, despre care vorbesc historicii vechi. Ele păstrează încă urme de civilizațiune, deși centrul civilizațiunii erea în Ionia.

Cînd am publicat pentru a doua și a treia oară poeziile mele, mai mulți au pretins că nu mai era prefumul, tinerețea, suavitatea, grația ce avusese primele poezii; atribuiră această schimbare sau decadință, cum ziceau, înrîuririi politice. Unul zise aceasta și mulți o repetară, fără chiar să fi citit nici cele întii, nici cele din urmă poezii, ba nici chiar să le fi luat în

mină. Multe din poeziile ce tipărisem în urmă și pe care le găseau palide, erau scrise înainte chiar de a tipări pe cele dintii poezii, unele scrise poate în același an, în aceeași lună, în aceeași zi cînd fuseră scrise poeziile publicate la început. Lucru și mai curios că tot astfel se întimplă și lui Lamartine. Reproducem aici cîteva rînduri ale acestui mare poet prin care spune acest fenomen:

„...Eram acelaș om; aveam aceeași etate sau un an mai mult; nici nu cîștigasăm, nici nu perdusem o singură floare din inimă; cea mai mare parte din meditațiuni care compuneau această a doua culegere de meditațiuni fuseră scrise în aceleași date și sub focul sau lacrimile acelorași impresiuni ca cele dintii; erau fii din acelaș arbor, din aceeași sevă și tigă; și cu toate acestea, publicul nu găsi în cel dintii moment tot aceeași frăgezime, tot aceeași culoare, tot aceeași savoare. «Nu mai este tot acela, strigau din toate părțile; nu mai este tot acel om, nu mai sunt aceleași versuri.» Invidia, deșteptată prin cel dintii mare succes surprins în mirarea lectorilor, avu timpul a se arma contra unei recidive d-admirare, și se armă cu volumul întiielor mele poezii împotriva volumului cu cele din urmă poezii, astfel încît cei mai buni voitori admiratori ai mei erau ei însuși oarecum avari și geloși în iuțeala expresiunilor ce încercaseră la citirea întiielor poezii.»

La a treia publicațiune a poeziilor mele, amatorii găsiră că prostituasem poezia. Cu toate acestea, erau aceleași poezii pe care le admiraseră altădată, afară de cîteva noi.

Românii erau dedați cu acel fel de poezie cu vergine murinde, cu flori, cu fluturi, cu stele, cu lacrimi, buchet grațios al poezii în copilărie; cînd văzură idei mai mature în scrierile mele, doriră verginele, florile și fluturii.

Societatea omenească a încercat o mare schimbare, poezia nu poate să rămîie în urmă. Poezia este în muzică, în pictură, în sculptură, în arhitectură etc. Dar aici voi vorbi numai de partea ei spețială în *litere*. Ca simțimînt de frumos, de sublim, ca ridicul, poezia are de obiect umanitatea, natura și pe Dumnezeu. Poezia este în evenimentele istorii, în patimele umanității, în spectacolul naturii, în contimplarea infinitului, poetul cată să excite admirațiunea, spaima, simpatia, ura, a stoarce lacrimi și a provoca risul. Misiunea poezii de a împinge neconținut neamul omenesc către mai bune ursite, și ca să ajungă acolo cată

să atingă toate coardele vieții, să spuie măririle și mizeriile umanității. A spune numai unele și a ascunde pe celealte, nu este a urma misiunea sa. Ea nu trebuie să fie exactă imitațiune a realității, căci nu ar putea lupta cu realitatea: aceasta din urmă ar fi totdeauna învingătoare, avînd pentru ea viața și mișcarea mai mult decît arta, dar nu trebuie nici să fie o visărie depărtată de realitate, streină de om, de societate; necunoscînd decît binele, trecînd asupra răului cînd umanitatea este prada relelor.

Iată, în puține vorbe, calea ce credem a lua poezia. Am cătat în această poemă aceste două lucruri; nu știu dacă am reușit.

Umanitatea, natura, Dumnezeu sunt cele trei lumi cu care am pus în contact pe cititori.

Am cătat poezia în istorie, în patimile omenești, în spectacolul naturii și în contemplarea infinitului.

Am luat un om astfel cum l-am găsit în sinul societății noastre moderne. Sceptic, ucis de patimele societății, dar nu încă corupt. O femeie pură, sublimă îl ridică, îl împacă cu cerul; cînd înțelege providința, el înțelege tot, devine fericit. Viața lui însă se curmă.

Cîntul al doilea duce pe țărmurile și insulele Sirii; în Liban, în Balbec, la Palmira, în Fenicia, în toată Siria și Palestina cu Ierusalimul. Cîntul al III duce în Egipt — prin Alexandria, Memfis, îl urcă pe Nil pînă la cataracte, trecînd și descriind mărețele ruine ale Thebii, în societatea celor două dame streine. În cînturile ce urmează, Conrad descrie insulele Mediteranii, Africa; Provancia din Francia, Parisul, Londra. Se înturnă în Italia, dupe ce descrie Alpii, salută Lombardia, Roma și merge să moară la Neapol.

Toată poema va conține patru cînturi mari cu note explicative în care m-am silit a da cea mai mare dezvoltare faptelor istoriei, numelor geografice pe cît pot să între în niște note.

CÎNTUL II-LEA

SIRIENELE

Deja pîndarul lumii cu pavăz-aurită
Se ascundea în unde, și hora înflorită
De perfidii, de crime se arăta sub cer
Și cobora pe lume conduse de mister.

Acolo fu Licia. Primește salutare
Olen, poet cu dulce și fragedă cîntare,
Ai cărui himni odată cîntau în sărbători
Fecioarele din Delos¹ cu fruntea lor sub flori.
Olen! din tot ce fuse aicea mai-nainte,
Herodot te rădică pe tine din morminte!

Ale Licii coaste au un aspect umbros;
Dar Taurus s-arată în fund majestuos
Și pare că-și aruncă pe ale lui picioare
Mantia de verdeață cu splendide coloare.

Colo se vede Ciprul². În timpii depărtați
Venus avea un templu p-acești țărmuri parfumați.
Nu te invoc pe tine, frumoasă Cytheree,
Ca să-mi acorzi tu lira cu mîna ta de zee;
Mă tem să nu amesteci în cintu-mi sunător
Molatece acorduri și-un impudic amor.
Fenicia pretinde că alba Afrodită
Cînd a ieșit din mare pe conca poleită,
Pe calea azurată, fu dusă de zefir,
Abia învăluită de coama sa de fir;

În insola splendidă în care dulci suspine
D-amanți pe orice frunză se legăna, ea vine
Și junelui Adonis de frumusețe plin,
Deschise-un braț al cărui crin încă fu vergin.
Cînd el muri, ea plînse ; și roza ce răsare
Din singele lui tînăr, goni a sa-ntristare.
Ea dete-atuncea rozii lumina-i din obraz,
Cu rara rotunjire a albului grumaz ;
Resfiră dulce roza, îi dă a sa suflare,
Și-o face-a sa cunună, emblem de desfătare.

Aicea fuse Pafos ce nu mai e numit
Decît să ofilească un vițiu neauzit.
Aici avea ea carul cu lebede frumoase
Pe care la ieșirea din undele spumoase,
Copilele rizînde ce tată au pe timp,
Pe aripi prefumate, o poartă în Olimp,
La marele Iupiter, avid să-o ia soție,
Și turbară pe Iuna de ură și minie.
Aici erau porticii perduți prin verzi grădini,
Edene prefumate, iubite de streini.
Amorul ce inspiră surîsul tău, o, zee,
A degradat amorul, pe om și pe femeie.
Venusă-Urania³ ce locuiește-n cer,
Ce-naltă, nobilează, eu ție o prefer.

I

Marea sub poleiul dulce
Mestecat cu trandafiri,
Tremură, scînteie, luce,
Sub săruturi de zefiri.

II

Asfel alba frumusețe
Lasă-a se întrevedea
Rozele de tinerețe
P-al ei braț, zîmbind abia.

III

Colo sub ripoase maluri,
Fața mării s-a umbrît ;
Dincolo dorminde valuri
Gem sub malul de granit.

IV

Tot se schimbă, variază
Dupe ceruri, dupe nor,
Dupe noaptea ce viază,
Dupe malul-ncîntător.

Din rîpele pleșuve, mărețe, visătoare,
A serii deasă umbră coboară spre picioare,
Spre mare ne-ncetat ;
Pe verzile dumbrave, pe văile ascunse,
P-albastrele, mari cîmpuri, de focuri vii pătrunse
Și se revărs treptat.
Sub rîpele sălbatici, locașul vijelii,
Locașul maiestății și al melancolii,
Pe vîrfurile lor cu nea,
Se frînge încă raza murindă, jucătoare
Ce lasă dupe dînsa prin umbra plutitoare
Scînteitoarea stea.
Eterul se poleie cu pulbere de stele,
Fecioare grațioase cu plete bălăiele,
Ce-n spațiu locuiesc !
Și luna se ridică pe calea-i însemnată.
Un zefir suflă dulce. Conrad, tăcut, se-mbată
D-acest tablou ceresc.
Pe fața ta, o, Cipre, trecură multe valuri.
De la-nceput tu încă văzuși p-aste maluri
Schimbîndu-se tiranii streini, neconținut,
Și astăzi încă, Cipre, dormi trist și lăntuit.
Selim fu cel din urmă ce fruntea ta înclină,
Veneția-i dispută coroana ta divină ;
Celebru Bragadini se luptă ; dar robit,
El cade, și barbarii de viu l-au jupuit.

Ce-ai câștigat tu oare, Veneție trufașă,
Tu, care pe Cornaro, regina drăgălașă,
Ținuși închisă-aicea în propriu-i palat,
Ca să-i răpești tu dreptul de Lusignan lăsat ?
Și nu-i dași libertatea decît făcînd tractate
Să-ți treacă ție dreptul de suveranitate ?
Republică nebună de principii comercianți,
Spui tu a ta eroare la noii concheranți ?

Antica moliciune aicea se resimte,
Ai crede că renaște din vechile morminte.
Ce ? insola Venerii sub cerul ei frumos
Nu mai produce încă nimic delicios ?
Uscată-i rădăcina heroilor aice ?
Nu mai aspiți la viață ? Nu vei să fii ferice ?
Sub lanțurile tele nimic nu mai voiești ?
Mori dar ! de nu ești demnă mai mult ca să trăiești !

Și tu, o, Românie, ce plîngi ingenuncheată
Cu lacrimi cît pumnul, de fiii tăi lăsați
Streinilor, tu însuți o văduvă de domn,
Purtînd al morții doliu, și tu te dai la somn !
Durerea, truda, păsul te-au obosit, o, țară,
Și capu-ți trist se-nchină pe ale tele hiară !⁴
De simți în sinu-ți încă un foc de viață sînt,
De ce tu cu durere pleci capul pe mormînt ?
Te luptă ! și triumfă cu armele în mînă,
Sau mori cu strălucire, o, patrie română !
Dar dacă la mărirea tu nu te mai gîndești,
Oh ! lasă-atunci a plînge acel ce tu gonești !
O misiune mare orice popor primește,
Și cînd el n-o-nțelege, el nu mai trebuiește !

Așa Conrad visează, văzînd acest popor,
Strein d-al libertății, d-al patriii amor.
De multe zile încă Julia nu părăuse
La masă. În cabină ea singură trecuse.

În fine se arată ca soarele plăcut
Ce dupe negre zile pe cer a reapărut.
Conrad zicea în sine văzînd-o : „Ce femeie !
Și ce perfecțiune de frumuseți ! o, zee !
Miragi de fericire, buchet strălucitor
De frumuseți, de grații — cu păru-i plutitor
De umbră poleită cu raza ce-l atinge,
Ochi ce recheamă lacul ce soarele încinge.
O talie, de finic, cu buzi de trandafir,
O peliță de marmur, un suflet în delir
De cugetări divine... Eu simț inima mea
Cu toată-a sa zdrobire zburînd drag către ea ;
Dar nu ! Sunt niște vise, readuceri aminte
Ca gînduri dulci de viață ce plană pe morminte.
Nu ! Inima aceasta nu poate a iubi.
E moartă de acuma, sau trebuie-a muri.
Amor pentru-o femeie ! Dar e copilărie !
S-au dus acele timpuri d-idili, de poezie.
Să conservăm tot focul ca să iubim o țară
Și-aceea umanitate ce suferă sub heară !
Ce sacrificiu mai nobil, dictat d-amor mai sînt,
Decît spre-a lor scăpare, cătînd un dalb mormînt ?“

Așa Conrad atuncea lui însuși gîndul spune.
„Să desfrînăm femeia, avem noi misiune ?
Crescutu-ne-a o mumă cu laptele ei sînt,
Spre a ne face-unelte de vițiu pe pămînt ?“

Julia și Claricia pe pod atunci părăură.
Pe Conrad îl salută cu un suris pe gură.
„Natura are fermeci ce sufletul încînt
Și v-ați perdut în sinu-i, uitînd tot pe pămînt.
Voi contemplați prin umbră a zeii cingătoare⁵
Ce-i dete-odată Omer ? mai zise rîzitoare,
Claricia ; dar nu sunteți îmi pare-admirator
Prea mare-al frumuseții și al dulcelui amor ?“
Era cînd creatorul, sub albele picioare
Ale-aurorii, așterne oceane rîzătoare

De roze cu prefume sub rouă scinteind ;
Conrad urca p-o stîncă cu piscul de argint.
El vede o cascadă căzînd din stîncă-n stîncă,
Perzîndu-se cu huiet în peșteră adîncă.
Spăimîntător imagin al negrului abim
Al lumii ne-nțelese în care noi perim.
P-o creastă ce se-nalță în ceață innorată
Un cimiter în jurul bisericii s-arată.
O tînără femeie plîngea ling-un mormînt,
Lăsînd aceste vorbe-a se răpi de vînt :

„Tu nu mai ești în viață, lumina vieții mele !
Cînd paserile toamna pămîntul au lăsat,
Tu, sufletul meu dulce, te-ai depărtat cu ele,
Pe albele lor aripi ferice legănat ;

Dar ele se-nturnară cu primăvara dulce ;
Vedeam cum fiecare venea la cuibul său.
Tu singur nu vii încă ! Nimica nu te-adoce,

Mai mult la dorul meu !

Tu ai plecat în locuri de unde nu mai vine
Acela ce purcede și lasă-acest pămînt,
Tu ai plecat, departe, și m-ai lăsat pe mine ;
Cît voi trăi în lume, cu tristul tău mormînt !
Erai frumos și june ca bradul dupe stîncă
Ce-o viță amoroasă încinge tinerel.
Căzut-a bradul tînăr, și vița verde încă
Se-nchină lîngă el.

Dar lacrima ce varsă pe trunchiul fără nume
Nu poate să-i întoarcă ce moartea i-a răpit.
O, Doamne, ca să moară tu l-ai făcut în lume
Așa frumos și dulce, și mie-așa dorit ?

Avea nevoie moartea d-un mire-atît de june
Să-mpodobească patu-i, îmi spune moartea rea,
Atunci cînd himeneul îi împletea cunune
Și-amorul cel ferice al meu sin deschidea ?

Tot e plăpînd în lume și lumea-i trecătoare,
Tot pere ca prefumul ce floarea-a răspîndit ;
Iar omul crede încă, în viața-i peritoare,
Să fie fericit.“

Conrad ascultă plînsul ce lasă juna greacă.
Ce simte atunci streinul ? căci plînsul îl inecă ?
De ochii cruzi ai lumii nemaifiînd constrîns,
În aste mari deșerturi, desfrînă al său plîns.
În inima această ce se părea de gheață
Era dar tinerețe, amoare, foc și viață !
Tot ce iubise-n lume amantă, mumă, sor,
El le-au văzut din brațu-i luînd eternul zbor.
Tot ce iubise-n viață, chiar patria natală
Căzură răsturnate de soarta lui fatală.

Tu ai cine să plîngă pe tristul tău mormînt ;
Dar eu nu am pe nimeni mai mult p-acest pămînt.
Și tu chiar, Românie, o, țara mea ce pere,
Tu, pentru care-n lume băui atîta fiere,
Într-un exil pe viață de lume părăsit,
Tu, pentru care-atîta aici am suferit,
Tu, pentru care viața-mi, sorbind a ta tristețe,
Trecu fără plăcere și fără de junețe,
Nici tu, sărmană țară, nici tu nu mă iubești !
Tiranul mă lovește, și tu, vai ! mă lovești !
Ce simpatie naște între tirani și tine,
De sacrifici p-aceia ce vor a-ți face bine ?
Oh ! toate-aceste lupte ce dur d-atîția ani,
Nu sunt decît să schimbe tiranii pe tirani ?
De posedai tu, țară, un domn despot, dar mare,
Ca să-ți dea ție viață, putere, neatîrnare,
Aș săruta eu jugu-i de viață dătător ;
Dar jugul care-ți dete, e jug umilitor !
O mumă părăsită de cei ce te domină
În sînul tău, o, țară, e stînsă-orice lumină.
Orice dorinți s-avîntă la nobil ideal,
La patrie, mărire, în vițiul fatal
Ce inima slăbește și sufletul coboară
Din zi în zi, ursita le-aruncă, le devoară.

Putere și mărire, belli arte și științi
Nu sunt în ale tele speranțe și credinți
Și limba ta cea dulce, de dinșii disprețită,
D-un streinism ignobil, în popul e gonită !⁶
Așa cit călătorul ce-n sinu-ți a trecut
Văzînd amara stare, știind al tău trecut,
Se-ntreabă, astă țară ce misia-i lipsește,
În armonia lumii la ce mai rătăcește ?

Dar soarele apare în marea de lumini
Și rozele-aurorii se schimbă-atunci în crini.
Fecioara ingenuche cu ochii plini de rouă,
Primește p-a sa față o strălucire nouă.
Un vînt ușor să joacă în buclele ei lin,
Răpîtă-n contemplarea eterului divin.
De ce nu poci a trece o viață ce se duce,
C-o inimă curată, simpatică și dulce,
În aste mari deșerturi, de lume depărtat,
Uitînd tot răul care în sinu-i am cercat ?
Să concentrez amoru-i, speranță și credință
Atîta de zdrobite, pe dulcea sa ființă ?
Dar asta nu se poate. Deja fugosul vas
Anunță că puține minute mi-a rămas.

Să mergem dar ! Ursita să fie împlinită.
Pe stîncă vieții, viața-mi alunecă zdrobită !
Voi s-aflu tot amarul ce beau de la tirani
Nefericiții popoli d-atîtea mii de ani !
Să mai privim o dată din vîrfu-acestii stînci
Ce pare-a spune mării durerile-i adînci !
O, mare, tu pari mie că-ai fi luat știință
D-acestor generații amară suferință,
Și neputînd, o, mare, să schimbi durerea lor,
Zi, noapte, cerci a sparge ast cuib fatal de dor !

Nenumărate trîmbe de valuri spumegate
Lovesc în aste ripe ce stau nestrămutate.

Sub raze și sub umbre aceste turme vin,
Pe mare, scuturîndu-și flamida lor de crin.
Aci înaltă fruntea, aci se pitulează,
Și mai în depărtare mugind iar se formează.

Tabloul schimbă fața și munte, mare, cer,
S-acoperă sub umbre, delicios mister !
Senin apare cerul, dar vîntul naște-o ceață
Ce luptă cu lumina : priveliște măreață !
Oglindă minunată în care-albastru cer
Cu totul ce-i nuanță în splendidul eter,
Azur, lumină, purpur, și cețe-ntunecate
Se miră, se răsfrînge c-o dulce voluptate.
Și fața sa cerească răsfrînge-n împrejur
Miriade de tablouri de purpur și d-azur.

Om, fiu al îndoiieli, te-apropie, admiră
Această scenă rară ce-nalță, ce inspiră !
Nu te-affli-n fața morții. Cînd moartea-ar fi venit,
Oricare poate zice că nu s-a îndoit.
Ești liber de gîndire și moartea-i depărtată :
Deci spune, în această privire minunată,
Nu vezi acea putere mai sus de muritor ?
Nu vezi tu nefinitul sublim, combinător ?
Am inima zdrobită și tristă bea paharul
D-amărăciuni ce-n lume mi-a dat, vestînd nectarul,
Dar cit de mare pare acum puterea ta
Natură ne-nțeleasă, cînd tot poci a ierta !

Dar unde mergi, streine ? — „Oriunde mă voi duce,
Nu mă dorește nimeni, nici o ființă dulce,
Nici mumă, nici soție, amici sau cunoscuți,
Afară de durerea cu care m-am născut.“

Acolo Fenicia la călători apare⁷
Cu verdea sa tunică înaintînd în mare.

Antică Fenicie, tu care-ai dominat
Oceanul prin comerțul prin tine nobilat,
Industria măreață, mulțimea ta de nave
Ce impuneau voință la națiile sclave.
Puterea ta trufașă — și cultul imoral
Cu templul tău cel mare al zeului Baal,
Cult așezat pe forța fizică, peritoare,
Îmi spuneți, toate-aceste ce se făcură oare ?
Aceste vechi pămînturi au dispărut acum,
Ca cînd aceste toate n-au fost decît un fum.
Cînd omul prada sortîii, cu soarta lui s-alie,
În contra lui, mai poate a fi statoricie ?
Și voi, imperii mîndre, nedrepte cît și foarte,
N-aveți să fiți scutite d-aceeași crudă moarte !
Puterea chiar vă surpă și lîngă nalte stînci
D-odată se formează prăpăstii mari, adînci.

Și nu știm creatorul în marea lui vedere,
Cum a lăsat la popoli, mărire și putere,
Și glorie, și geniu, cînd el a hotărît
Să piară tot ce fuse măreț și strălucit ?
Dar iată o cetate din cele cinci, antice.
E Tripoli. Nimica n-a mai rămas aice !
În timpii vechi, în timpul războaielor creștine,
Era cînd zeul zilii se culcă în azur,
Cînd valurile mării sub raze și lumine

Melodios murmur,

O navă cruciată spre Tripoli plutește.
Pe podul ei, la pupă, se vede-un cavalier.
Spre țărîmul ce-l salută, vederea-i rătăcește ;

El e pierdut în cer.

Rudel e al său nume ; din Franția el vine,
Să vadă comitesa ce-n Tripoli domnea,
Pe care din elogiuri ce-a auzit de sine,

Adînc el o iubea.

O cugetare dulce și tristă totd-odată
Făcea a lui durere : să fie el iubit ?
Cu cît el se apropie de țînta-i adorată,
E mai neodihnit.

Ia lira, cîntă ; vîntul ce-adie-n sînul verei,
Spre Tripoli conduce ferbintele-i cîntări ;
Iar inima lui varsă prin armonia serii

Aceste suspinări :

„Voi, boare prefumate, voi, valuri d-albă spumă,
Spre țărîmul ce zăresc,
Zburați ! și spuneți dorul ce sufletu-mi consumă,
La ceea ce iubesc !

Cum frunza fără ploaie, cum floarea fără soare
Se vestejesc, se duc.

Eu fără-a sa iubire, simț inima-mi că moare,
Ca frunza mă usuc.“

Dar vasul său ajunge și pînzele jos lasă :
Și Rudel lînced cade pe patul de dureri.
Vașalii lui îl poartă pe brațe, într-o casă,
La niște cavaleri.

Acolo lincezește sub dulcea sa iubire.
Frumoasa comitesă aflînd d-acest amor,
D-a lui fidelitate, d-adînce-i suferire,
De nobilul său dor,

Se duce să console amantul care pere ;
Pe brațul lui s-aruncă și astfel i-a vorbit :
„Trăiește ! Fii ferice, gonește-orice durere,
Căci ești al meu iubit !“

Strîngînd-o blînd pe sînu-i, el cerul mulțumește
Că-a viețuit să vadă al vieții sale vis,
Și ea sărută fruntea celui ce iubește.

Și cerul i-a deschis.

Frumoasă comitesă, lași lume și mărire,
Iei vâlul de durere și intri-n monastire !
Acolo treci tu viața plîngînd p-acest iubit,
Atît de june, nobil și de nefericit ⁸.

Nu spuneți aste lucruri la lumea ce trăiește !
Ea rîde. — D-alte datini azi omul se domnește ;
El înaintea vîrstii acum a-mbătrînit,
Sub a reflecțiunii povară vestejit.
A desjunat ; dar a schimbat ea oară
Prejudecăți nebune ce popoli omoară ?

Și inima lăsat-a sublimii rațiuni
Imperiul în toate?... Amari iluziuni !...

Dar nu ! Să nu respingem divina cugetare
Ce din tot ce-are omul e binele cel mare !
Tot piere, lucruri, oameni, ce lume-a existat,
Tot, numai ea rămîne, viază ne-ncetat.
Ea singură rezistă la cruda tiranie.
Iar aurul sau frica, născute din sclavie,
Pot ca să plece fruntea, dar nu pot subjugă
Această facultate, în noi d-a cugeta.

Libanul se deseamnă ! „Primește salutare
O, munte, care-adoară popoarele barbare
Ce locuiesc în sinu-ți ! Îmi spune ce-ai făcut
Coroana ta de cedri ? Sub ce fer a căzut ?
Tu porți pe frunte iarna, pe umeri primăvara,
În sinu-ți tu porți toamna, iar la picioare-ți vara
Repoză somnoroasă și fără vijelii.“
Așa îți cînt poezii frumoasii Arabii.

Luminele din urmă ce soarele-apuind
Revarsă, vin, răsfață al tău creștet alb
Și norii albi dispută acestor piscuri brune
Favorul răsfațării, al stelii care-apune.
Vederea se răpește d-un fermec ce îmbată
Cînd sub un cer ferice apari tu deodată !
Pe vaea ta înoată un smalt undos, de flori
Ce numai răsfațarea zefirilor ușori
Fecunda ! A ta frunte pe care muritorul
Nu poate să-atingă și unde doarme norul,
Umbrește aceste locuri, munți, văi, un lung ținut,
Și vîntul nu agită acest eden plăcut.
Pe calea ce conduce d-aice la Damas,
Aproape de Beschere, turiștii au rămas.
Acolo se găsiră p-o înălțime mare,

Acolo nici o plantă sub ochii lor nu pare.
Acolo-i o capelă și cîțiva maroņiți
Călugări, se prezintă la nobilii sosiți.

Mai jos s-arată cedrii a căror renumire
E veche și recheamă atîta suvenire.
Aici creștinii servă pe fiecare an
O leturgie-n sînul pădurii din Liban.

Voi ați rămas, o, cedri, spre-a lumii admirare !
Ați rezistat la toate lovirile barbare,
Ce timpul și cu omul uniți neîncetat,
La tot ce-a fost în lume cu furie-au purtat.
Dar templul și palatul lui Solomon, la care
Voi ați purtat tributul, nici urmă nu mai are !
Și popoul cel mare ales de Dumnezeu,
În țările streine tirăște jugul său,
Tirăște-a lui cădere ce pare că vestește
La popoli că prin vițiu un popol se slăbește.
Oriunde ochiul cade, privește codri, stînci,
Cu formele bizare, prăpăstii largi, adînci.
Conrad nu se delasă să vază și s-admire.
Aicea el se vede întors cu fericire
În munții țării sale. Aici nu se credea
Așa strein ca-n lumea în care rătăcea.
Acele rîpi sălbateci cu suveniri antice,
I se păreau mai bune, mai blînde, mai amice
Decît societatea, locaș d-inichități,
Ast sclav ce poartă crucea atîtor nedreptăți !

Julia și Claricia păreau în aste locuri
Așa ca niște raze ce-n grațioase jocuri
Se-ngîină scînteinde în umbra desii seri,
Ca vise fericite prin vise de dureri.
Deșertul dă femeii un fermec mult mai mare,
Un fermec ce-are floarea cînd printre spini apare.
Al lor păr ce prezintă dezordin studiat,
Pe gîtul lor în unde se joacă revărsat.

Dar una e mai albă, și ceialtă mai pală ;
Părea că una este o lună matinală,
Ceialtă luna serii ! Doi trandafiri rizînd
P-o ramură cu două nuanțe îngînînd.
Cu ce grație umbra sprețenelor se-mbină
Și se desparte ! Apoi cu ce-armonie lină
S-alie rumeneala cu albul cel divin
Și nici aceste roze nu se inund de crin,
Nici crinul alb, de roze. Pe ripele-aburoase
Apar aceste chipuri suave și frumoase,
Cu genele lor d-aur, cu ochii lor d-azur.
Le-ai crede că veniră cu norul dimprejur,
S-asculte ce vorbește misterios pămîntul
Cu cerul, cu lumina, cu plantele, cu vîntul.
Pe boarele curate undează părul lor,
Ca razele de lună p-un val tremurător.

Aicea maronitul cu drusul își dispută
Pe munți a lor domnie ce-n singe-a fost născută.
Dar omul este liber, dar omu-i cetățean,
Căci în resbel tot omul aicea este-oștean.

Dar unde e *Hermonu*, acel mai mare munte
Ce sub o nea curată înaltă a lui frunte ?
Ce magică putere ridică corpul lor
Pe ripe, precum vîntul rădică sus un nor ?
Zicea Conrad în sine privind aceste două
Femei dulci și plăpînde ca tremurînda rouă.
Un suflu poate viața s-o poarte-ntr-un abis !...
Crezui o zi... dar ce zic ? acesta fuse-un vis,
Nu-mi este dat în viață să fiu iubit, în fine
Ce-ar găsi Julia ca să iubească-n mine ?
O cobe ce s-ascunde, cînd soarele-a părut,
Un suflet ce se închină pe cale-i abătut.
Bătrîn în tinerete și mort în plină viață.
O frunte ce s-arată umbrită d-a sa ceață,
O viață fără țintă și fără-iluziuni
Ce caută-a sa hrană în vii amărăciuni,
Un sceptic care vede tot rău-aici în lume ;

Un om ce n-are raze pe viață și pe nume.
Sunt niște rari momente în care mă răpesc
De o beție sintă, în care o iubesc,
Cum aş iubi zefirul ce trece și răsfață
Cu pura-i frăgezime a noastră-arzîndă față.

Femeile suiră Hermonul ascuțit,
Ar fi suit chiar cerul, mijloc d-ar fi găsit !
Picioare mici, mîni albe, de petrele crăpate,
De spinii cei sălbateci avură sîngerate.
Nici trudă, nici pericol, nu stau naintea lor,
Gingașe căprioare, săreau pe stînci ușor,
Plutînd pe precipise, abia țîind pămîntul
Cu lancea, cu piciorul bravînd vertigiul, vîntul ;
Conrad avu privilegiul pe brațu-i un minut
Să prînză pe Julia ce pasu-i și-a perdut ;
Să simță corpu-i tînăr și drăgălaș de floare,
Pe sînul său ; să soarbă suflarea-i răpitoare.
Ea rumeni ca roza și fără a mulțumi,
În brațele Claricii se duse spre-a roși.

Era o zi frumoasă, cer limpede, cu soare
Plăcut, pe mare însă nu suflă nici o boare ;
Nu plană nici o ceață, nu trece nici un nor.
Atuncea toți văzură tabloul răpitor,
Ce a putut natura s-arate vreodată,
Vedere ce răpește, încîntă sau îmbată !

Colo s-arată marea sub soare scînteind
C-o mie de nuanțe, de aur și d-argint.
Din sînu-i iese Cipru plutînd pe marea lină,
Ca norul, p-orizonte, în umbră și lumină.
Spre răsărit apare Beschka, frumosul plai,
Cîmpii Elyseene, miragiul unui rai !
Formînd o cale verde prin două late șire
De munți ce ne recheamă o mare suvenir ;
Ruinele celebre din splendidul Balbek
A soarelui cetate, vestînd cum toate trec,

Damasul și deșertul, cu palide coloare,
Loc unde totul tace, tot lincedă și moare.
Spre miazăzi s-arată ai Galileii munți
Neregulați, sălbateci, ripoși, înalți, mărunți ;
Ioan d'Acre ; lunca lată ce la Carmel conduce
Și pretutindenți piscuri pe care neaua luce.

Primește salutare al lui Baal oraș,
Balbek antic ca lumea, ca soarele trufaș !
Tu nu mai ești un templu din cele mai mărețe
Ce ne-a lăsat trecutul d-o rară frumusețe.
E tot ce-aduce-aminte că aici ai existat,
P-acest tărîm sălbatec, deșert neconsolat.
Aici fizica forță fusese adorată,
În soare rege-al vieții fiind impersonată.
Ce-ai devenit Astarte, fecioară din Sidon ?
O, zee întreită ? Și tu gentil Adon,
Precum și voi Cabire divinități antice ?
Voi ați lăsat aceste feerice portice.
Misterioase danțuri, festine și orgii
Se celebrau aicea în nopți de vijelii !

Dar noaptea despletește cosița ebenină
Nălțîndu-se tăcută pe doma cea divină
Și umbra coamii sale acoperă trufaș
Mai jumătate globul ; apare un oraș.
Ruine maistoase, antice, visătoare
Și luna le arată la grupa călătoare.
Cît sufletul lui Conrad căta a fi mișcat
Cînd ochii săi ruina Palmirii-a salutată !⁹
Ruine memorabili, ce timpul respectează,
În care-antichitatea mărirea sa păstrează.
Aici au fost palate și teatre magnifici.
Nici un oraș în lume, din timpii cei antici
N-a strălucit atîta ca splendida Palmiră,
Prin rară frumusețe ce lumea veche-admiră.

Aicea *Zenobia*, de grații strălucind,
Prin spirit, energie, popoarele unind,

La curtea sa chemase poezii cu renume,
Și cei mai mari, mai ageri cugetători din lume.
Armate ea formase ce însuși comanda
Cu brațul d-albastru nud, spada-n mîna sa,
O talie măreață, o față răpitoare,
Ochi infocați și-o coamă plutindă pe picioare.
Aurelian atacă frumosul ei rigat.
Zenobia se luptă cu mîndrul împărat.
Învinsă, se retrage, se-nchide în cetate ;
E prinsă prin trădare : puterea ei s-abate.
Frumoas-adoratoare a zeului Baal
A fost tîrită-n Roma la carul triumfal.
D-atunci aceste templuri, și teatruri, și palate
Sub furia romană căzură ruinate.

Voi, ce domniți pe popoli cu dreptul cel divin,
Priviți aceste templuri ce secolii ruin ;
Priviți mormîntu-acesta în care-o națiune
S-a cufundat cu viață, civilizațiune.
Nimic nu respectase tiranul cel strein,
Sub spada-i cade tronul și dreptul cel divin.
Nici cultul, nici puterea, nici civilizațiune
Nu poate să scutească de moarte o națiune.
Cum nu poate să scape pe nici un muritor.
Etern nimic nu este, nici om nici chiar popor.
Un timp de tinerețe, putere și mărire
Tot crește, se dezvoltă cu orice-mpotrivire ;
Dar timpul bătrîneții, căderii a venit,
Nimic nu folosește ; tot cade vestejit !
Al tău drept sînt la viață, Palmiră, ce devine ?
El a perit sub spada unei puteri streine.
Dreptul celui mai tare a fost, în orice țări.
Speculatori de inimi, de slabe cugetări,
De conștiinți plătînde, lăsați să moară-n pace
Acei ce chiar prin viață un pas spre moarte face !
Orice voiți a zice e fără de putere
În față cu aceste vestige de durere,
Ce ne vorbesc mai tare, mai bine și mai drept,
Decît orice doctrine, decît orice-nțelept.
Ce este-această lume ? A fi, e dar un bine ?

Și cine profitează cînd tot trece-n ruine ?
Și sclavul și tiranul, cel mare și cel mic,
Ce d-opotrivă-n urmă nu au lăsat nimic ?
Asti popoli fără număr, vai ! sufăr rele, chine,
Și-atîtea sacrifice spre a forma ruine ?
Religiuni, doctrine, virtuți, speranțe, sunt
Ca la finit să facă din lume un mormînt ?
Inchități, durere, trădare, intrigi, crime
Și suferinți, să facă morminte și ruine ?

Ursita este tristă ; dar eu nu o blasfem.
Ah ! cine spune nouă ce relele vedem,
Că fără-această soartă plăpîndă și amară
A răului lovire n-ar fi și mai barbară.
A răului domnie nu s-ar perpetua,
Inchitatea, crima mai mult n-ar prospera ?

Om, fiu al vanității, vin, binecuvîntează
A omului ursită fragilă, respectează
Al morții drept pe viață ! Toți beau acest pahar
Și sclavul ce se pleacă, și despotul barbar.
El este-un mare bine, el este-acea dreptate
Divină ce lovește, și slaba lașitate
Și cruda tiranie. El este-un dar ceresc.
Și numai înainte-i cei tari aici pălesc.
Vin ! binecuvîntează aceea ce blasfemă
Cel care nu-nțelege a omului dilemă !
Vezi aste triste urme ce-aici îți arăt eu ?
Prin ele te răzbună, pe tine, Dumnezeu,
Pe tine ce în viață nu ai găsit dreptate,
Ce-ai suferit umana și cruda răutate,
Căci ai fost slab în lume. Vin, vino a privi
Și-a ride de puterea acestui domn d-o zi !

Vin, sclave, și insultă topitele țărîne !
E dreptul tău acesta ; e tot ce îți rămîne
Ca să-ți răzbuni de răul ce suferi de la răi ;

Insultă morți, sărace, p-asupritorii tăi !
Insultă, rizi și cerul chiar îți va da iertare
Și zi : „Acesta este dreptul celui mai tare !“

Ce s-a făcut Palmira și bravul său popor ?
Acel stat plin de viață și plin de viitor ?
El a perit și-n lume nu se mai memorește ;
Dar cel puțin, acela ce-aice mai privește
Mormîntul de ruine, salută respectos
Poporul Palmirenei, popor mărinimos,
Mort pentru neatîrnare, cu armele în mînă !
Fii binecuvîntată, o, nobilă țărîna !

Cît merită disprețul acel popor mișel
Ce-ar prefera o viață sub lanțul de oțel,
O viață d-umilință, cu fruntea în țărîna,
La glorioasa moarte cu armele în mînă !
Un popol ca acela, nu-i demn ca să trăiască.
Prin viața lui insultă mîndria omenească !
Și cînd în umilința, de care e coprins,
Cea mai din urmă rază, de viață, i s-a stins,
El pere și-a lui moarte regres nu întilnește,
Ca tot ce n-are viață și nu mai trebuiește.

Veniți, voi, sclavi, aicea, ca să vedeți cum mor
Popoarele viteze ce simt mîndria lor ;
Ce nu vor să trăiască cu prețul umilinții,
Cu prețul degradării, cu prețul suferinții !

Așa Conrad gîndește privind acest mormînt
Ce-nsuflă admirare, respect adînc și sînt.

Conrad salută încă Beirutul ce domină
O mare fericită, născînd dintr-o grădină
De portocali, de citri, cu garduri de cactus ;
Sidonul ce apare pe mare mai în sus.

Sidon antic ca lumea, cetate renumită,
Cu templuri maiestose odată-mpodobită.
Regină prin putere cum și prin frumuseți,
A celor mai celebre, mai splendide cetăți.
Tu nu mai ești acuma decât un mizer sat !
Cununa de mărire în vînt s-a scuturat !

Și tu, o, Tir, tu, soră mai mare și mai bravă,
Ce înfloreai la viață sub clima ta suavă,
Prin arte, prin științe, comerț strălucitor,
Tu, ce-duceai avere anticului popor
Din lumi necunoscute, pe flota ta titană.
Din stîncă ta pe mare dictai ca o tirană
Voința ta la popoli chiar pînă în ocean.
Aici avea un templu Ercul Fenician.
Tu avuseși curagiul, heroului cel mare
Ca să rezisti tu numai ! atît erai de tare !
Azi doliul plutește pe stîncă ta, o, Tir !
Din vechea ta splendoare n-ai nici un suvenir.

Ce dulce este clima în aste părți de lume !
Cum aerul îmbată cu dulcile-i prefume
De arbori din climi calde, de roze și de crini
Ce-neacă ca o rouă plăcutele grădini !
Și aer, și pămîntul, și cer, și marea lată
Conspiră împreună, simțirile îmbată,
Și sufletul perzîndu-și elanu-ntinerit,
Pe leagănu-i de roze devine sibarit.

Acestii climi suave și dulce-mbătătoare,
Fenicia antică credința-i e datoare,
Conrad, acestii clime cerca înriurirea,
Înriurire dulce, ca viața, fericirea.
Simțea că al său suflet, ucis sub al său dor,
Își scuturase jugul, visa plăceri, amor.
Julia i se pare acum și mai frumoasă,
Deși prea ideală și prea misterioasă.
Gîndirea lui se duce la dînsa ne-ncetat ;
Pe buza ei rozată zărește-un sărutat.

În ochii ei o rază, o flacără-arzătoare,
Ce-i arde-a lui privire și-i place să-o devoare.
Și visele-nflorite formînd buchet divin
Se scald cu voluptate pe sînul ei de crin.
Senină e ca fața ce lacul pur prezintă
Cînd razele de soare aură sau argintă.

Dar dacă ea împarte ardoarea lui curată,
De ce devine-acuma cu el mai rezervată ?
Mai rece, mai polită ? Claricia, ce simți
Această nepăsare, începe-a se-ngriji.

Acolo e Carmelul și scorbora vestită
Ce-a locuit Elie. „Pășunea e-nvelită
Cu doliu, și Carmelul arată virfu-uscat !“
Zisese Isaia de griji împovărat.
Amara profetie s-a împlinit. O, munte,
Porți doliul pe poale și seceta pe frunte !

Dar colo e Taborul de alți munți despărțit,
Înconjurat de arbori, locaș îmbălsămit !
Aici Barac adună vitezele armate
Și contra lui Sisera se duce și combate.
Aici învinge Kleber pe turci și pe englezi,
Armată impozantă, c-o mină de vitezi.
Aici, dupe tradiții, a fost transfigurarea ;
Acum în aste locuri domină întristarea !

Salut, o, Galilee cu solul roditor !
Fu mare, fuse liber și brav al ei popor.
Conrad pe a lui cale salută Nazaretul.
Dar ochii lui se-ncintă văzînd Genezaretul, ¹⁰
Lac de azur ce-ncadră divine frumuseți !
Aice tot e verde și plin de tinereți !
Nu este sit mai splendid, vedere mai frumoasă.
O climă de tropice, prin boarea răcoroasă
Se temperă și face din ast loc părăsit,

Un oasis de viață, eden îmbălsămit,
Ce-nfrăgește dulce, rejună și răsfată,
O tristă rămășiță de glorie și viață.
E ora cînd în spațiu se lasă somnul lin
Și visele pe caru-i plutesc și se înclin,
Și se îngină dulce cu stelele-aurite.
Imagini ale vieții în spațiu răspindite ;
Surisuri de plăcere pe buza negrii seri,
Ce-anunță zi senină și fără de dureri.
Vai ! dacă viața noastră mai poate vreodată
Să aibă o zi frumoasă, o zi neinnorată !
Pe maluri, călătorii așază cortul lor.
Ei contemplau tabloul strein, desfătător.
Plămîinii beau un aer ce lacul răcorește,
Ce seara vivifie, ce floarea-mbălsămește,
Privigătoarea dulce suspină în grădini ;
Cicalele îngină suavii săi suspini.
O barcă ce-ntîrzie cu pescuitu-n noapte,
Ici, colo, cu lopata deșteaptă blinde șoapte.
O murmură suavă ce nu să definea
Pe mal, pe lac, în aer, se pare că via ;
Ai fi crezut că cerul vorbește cu pămîntul
Prin vâlul negru-al nopții ce leagă lin vîntul
În limbi neînțelese de slabii muritori,
Acești copii ai morții, în lume călători.
Nici vîntul cel de noapte, și nici umiditatea,
Nici roua-n aste locuri n-alteră sănătatea.
Nici un venin nu strică suflarea ce respir
Oleandrul, ciparisul, suavul trandafir.
Tot tremură sub vâlul de viață, de plăcere.
Tot, umbră, rază, floare, pămînt, cer, în tăcere,
Tot pare că admiră într-un mistic limagiu
Pe creatorul vieții p-acest ferice plagi.

Dar unde-i Tiberiada celebră înainte,
Cetate minunată ? O, lac, ți-aduci aminte
Cum ea perdu ființa într-un moment de chin ?
În sînul ei cel dulce, fierosul Saladin
Dă ordin să arunce p-ai ei locuitori,
Bărbați, femei, fecioare cu anii lor de flori.

Aici a fost odată cetăți strălucitoare,
Aici fu Betsaida cu blondele fecioare,
Frumoasa Tarihea, cum și Cafernaum,
Din care nici o urmă n-a mai rămas acum.
Kinereth fu clădită chiar unde-n lac s-abate
Iordanul, riul mare ce Siria străbate.

Julia, ce vis dulce răsfată al tău sîn
Și pleacă a ta frunte ca visătorul crin
În fața astor scene poetici, răpitoare ?
O, dulce frumusețe, de ce pari visătoare ?
Un simțimînt puteric, sublim de infinit,
Răpește al tău suflet, o, suflet fericit ?
De lutul său cel propriu, acum îl dezlipește,
Îl varsă-n armonia de unde el lipsește,
De unde el purcede, de unde a venit
Să ia o nouă firmă sub lutul poleit ?
Oh ! sufletu-ți, Julia, se duce, se-mpletește
Cu aste raze d-aur ce lacul răspindește,
Cu asti prefumi din aer, cu asti suspini ce zbor.
Iar p-al tău lut ce-adoarme, tăcut și visător,
Pe fruntea ta senină, pe genele-ți stufoase,
Pe coama de lumină cad raze voluptuoase,
Trec boare prefumate, răsfată sînul tău :
E viața, armonia, e însuși Dumnezeu.
Amorul vizitează acum întîia oară
Ast suflet blind și dulce ? Contactu-i îl omoară ?
Suava-i frăgezime, delicios carmin,
Era ca picătura de ploaie pe un crin
Cînd soarele trimite p-a noastră scurtă viață,
O blondă auroră, o lină dimineată ;
Dar dimineța vine cu degete d-argint
Să strîngă vâlul nopții pe lume filfiind
Și coama-i de beteală cu roze semănată
Prin umbra ce albește apare legănată
Pe aripa de roze ce orele întind,
Ieșind din sînul nopții sub cerul de argint.
Deja se desinează sălbatice coline
Și par că-nalță capul spre raze și lumine ;
Pe lac se-nalță-o ceață suptire către cer

Ce-o bea cu voluptate lumina din eter.
Iordane, riu celebru, ce Hermonul depune
Din neaua ce formează eternele-i cunune,
Tu cazi în aste unde, te perzi ca să reperi
De ceialtă parte în margine mai mari.
Și frăgezind o vale de suvenire plină,
Dînd viață și rodire, pe panta ta cea lină,
Alegi cu întristare mormîntul pe pămînt,
În marea asfaltită, adevărat mormînt !

Pe malurile tele, Iordane, din vechime,
Văzuși născînd atîtea calamități și crime ;
Oriunde omul pare și răul a părut ;
Dar, tu avuși, Iudee, un dureros trecut !
Virtuți mari și mari vițuri, plăceri mari și mari trude,
Tu datorezi, o, țară, aceste doruri crude,
Această stare tristă în care ai căzut,
Aceste suferințe ce-atîț te-au abătut,
Acelor certe triste pe tronuri și cunune
Ascunse sub cuvinte, vai ! de religiune !
Aceeși istorie oriunde și oricînd :
A cîștiga puterea, neîncetat luptînd,
Și speculînd mulțimea cu vorbele umflate
D-onoare, de virtute, de naționalitate,
Sau de religiune ! O, popoli crezători
Ce dați a voastră viață s-aveți apăsători !
Nu știți voi pînă astăzi, nu știi tu, sclav, om van,
Că un tiran nu cade decît prin alt tiran ?
Nu știi tu pînă astăzi că nu poate să fie
Tirani cînd nu sunt popoli ce merită robie ?
Nici stîncă cînd nu este prăpastie sub ea ?
Minciuna din credință puterea sa își ia...
Conrad salută Cana, în care, cum se spune,
Isus făcu la nuntă întîia sa minune ;
Endor ce vizitase Saul spre-a consulta
Vestita pithonisă în desperarea sa ;
Naim în care Domnul reînvie p-un june ;
Afek vestit prin lupta ce pe Saul răpune.

El intra-n Samaria ai cărui munți răzniți
Dau ospitalitate la mulți nefericiți
Ce ura tiranii streină și barbară
D-atîția secoli încă gonește-n astă țară,
Samaria antică clădită de Omri.
Sichen, Bethel, celebre, ce-au încetat a fi.

La Iezrahel s-oprește. Aici a fost cetate
În care Ahab clădise mărețele-i palate.

Trufașă Iesabelă ! Ce oare-ai devenit ?
Tu, muma Atalii, Baal te-a părăsit ?
Ce ai făcut tu oare cu-această mare turmă
De preoți ai naturii ? Periră fără urmă !
Și ce s-a făcut templul cu silve impudici,
Infamă Iesabelă ? Tot a perit aici ! ¹¹
P-o stîncă părăsită de flori și de verdeață
Apare Ierusalimul la călători, prin ceață.

Primește salutare, o, fericit pămînt
Ce-au nobilat durerea și-al lui Isus mormînt !
Mult sînge, multe lacrimi, superb-Ierusalime,
Au curs ca să te aibă popoarele creștine !
Și încă ești în mîna acelor ce urăsc
Și vor urî mult încă tot cultul creștinesc.
Puterile creștine încep resbelul mare
Ca să-ți întoarcă ție întreaga neatîrnare ;
Și cînd se face pace, o, glorios mormînt,
De tine în tractate, nimic, nici un cuvînt !
Mult timp în interese politice cu tine
Vor specula, tiranii, superb Ierusalime !
Trei munți, uniți, te poartă măreț pe fruntea lor.
Dar unde e puterea și vechiul tău popor ?
Ce ai făcut tu regii și templul glorios ?
Profeții tăi, armata, poporul credincios ?
„Nici peatră peste piatră nu are să mai fie.“
S-a implinit această amară profeție.

Periși, Ierusalime. Imperiul roman
Zdrobește sub picioru-i poporul tău sărman
Și din această pradă, murind în aspre chine,
Strivită sub aceste movile de ruine,
Se naște o doctrină ce zboru-i și-a luat
Și surpă păgînismul și popolu-împărat.
Dar omul chiar aice nu a putut scăpa
Al fabulii prestigiu d-a nu amesteca.
Copil în viață încă, a lui religiune
Îi trebuie fantasme, îi trebuie minune.
Nu știe să păstreze hotarul însemnat
De legile naturii, hotar nestrămutat,
A cărui neschimbare și sintă armonie
E cel mai mare merit ce a putut să fie,

Cristianism, credință curată și sublimă ;
Din tine însuți omul făcut-a o victimă !
Unealtă să păstreze tot ce ai lepădat :
Minciuna și sclavia ce tu ai blasfemat !
El plînse p-acești preoți ce-n cultul cel mai mare,
Mai sînt, mai pur, amestec mijloacele barbare.
Dar cînd văzu mormîntul, un simțimînt pios
Încinse acest suflet trufaș și îndoios.
El înclină genunchii plin de recunoștință
La cel ce-a vrut să scoată pe om din ignorință.
Era cînd sfera lumii turnînd neîncetat
În via răsufolare a zeului arcat,
Prezintă despre soare acea figură lată
În care Palestina în flacări se arată.
Atunci Conrad se urcă pe muntele numit
Al *desfătării*, unde, de frumuseți răpit,
Privește în departe desfătătoarea vale
Lui Ieriho, prin care Iordanul face cale,
Judea pîn' la mare ; Ebul și Garizim,
Hebron și Bethlehemul, aspect măreț, divin !
În vale e grădina Olivilor numită,
În care se arată mulțimii umilită
Copacii ce datează din timpul lui Pilat.
Conrad salută valea numită Josofat.

O vale de morminte mărețe și antice,
Al învierii înger va trimbița aice
Și sufletele toate vor îmbrăca îndată
Țărîna lor perdută și morții delăsată.

Nu ! fiu plăpînd al morții ! Tu nu vei relua
La sunetul trompeții țărîna tristă-a ta !
Junie, frumusețe s-au stîns cu carnea moartă,
Luînd diverse forme, urmînd amara soartă,
A lutului. Nu ! Corpul nu va mai întilni,
Aceea ce zici suflet, aceea ce trăi.
Nu ! Spiritul nu poate mai mult a se depune
Cînd corpul ce s-abate sub putrefacțiune
S-a degradat prin heară, torturi și suferiri !
S-a ultragiat de vițiu, de crime, înjosiri !
Acolo e Siloe, mai dincolo apare
Haket Dama sau cîmpul de sînge. O-ntristare
Adîncă se revarsă p-acest pămînt uscat.
Aici a fost țărîmul de Iuda cumpărat
Cu suma ce primise să facă familia.
Mai dincolo e grota în care Ieremia ¹²
Compuse ale sale dulci lamentațiuni
Profetizînd căderea acestii națiuni.

O, fiu a lui Helcias, tu, ce ca Simonide
Făcea-i să plîngă lumea cînd coardele umide
Vibrau pe a ta liră, vestind în viitor
Robia ce așteaptă pe regi și pe popor ;
Tu n-ai aflat, profete, la dînsul simpatie.
Putea el să auză de moarte și robie,
El care pe sclavie și moarte le simțea
Cu-a lor înriurire umbrindu-i viața sea ?
Murindului îi place a-i spune că-o să moară ?
Poporul tău, profete, în vițiu ce omoară
Își îmbăta ferice al vieții negru dor
Și nu văzu în tine decît un trădător.
Amara-ți profetie amar s-a împlinit.
Căzut-a în ruine cetatea lui David,
Cu templu și cu tronul, și-n lanțuri de robie
Căzu poporu-acesta nedemn ca să mai fie.

În față cu-ntristarea ce-aicea se răsfringe,
El simte o povară și trebuință-a plînge,
Atît acest spectacol păru sfișitor.
I se păru că lumea în chinuri și în dor
Venea să moară-aicea și s-auzea pe șoapte,
Răsufletul din urmă, cea mai din urmă noapte.
Cîțiva copaci ici, colo prin stînci căzute jos,
Posomorîți ca valea, se-nclină dureros
Și par că protestează, sub influința sortii,
Cu slaba voce-a vieții, mereu în contra morții,
Așa cum într-un popor de vițiu degradat,
Zdrobit de suferință, murind ingenucheat,
S-arată încă inimi ce moartea nu îngheață,
Bătînd de libertate și aspirînd la viață,

Acolo e mormîntul poetului sublim
Și mire al coroanii de la Ierusalim,
A cărui pioasă și tristă armonie
S-aude ca un gemet ce lasă-o vijelie ;
Acolo cînd durerea căzu pe Israil
A lui Nabal soție, cu nume-Abigail,
Luci în frumusețe, de grații, de junie,
Cum luce curcubeul pe nori de vijelie.

Ierusalimul geme sub terorismu-amar ¹³
Și sîngele se varsă pe strade, cînd apar
La porțile cetății romanii, o beție
De sînge și de moarte ! Sălbatică-energie !
Ei luptă ca să moară, și moartea o privesc
Ca cel mai mare bine și ca un dar ceresc.
O foamete amară durerea le mărește.
Vai, muma își devoară pe pruncul ce hrănește !... ¹⁴
În dar Tyt va să scape de flacări templul mare.
Soldații nu-l ascultă în cruda lor turbare.
Nici un evreu din luptă de moarte nu fugea ;
C-o voluptate crudă, el moartea o primea.
Iar templul se dăramă ! Sub flacără turbată
Copii, femei, bătrînii, ce-aici scăpare cată,

Și preoții, și templul în flacări se consum,
Și sîngele la ceruri se-nalță nori de fum.
Cu trăsnetul de flacări, cu vuietul ce varsă
Cetatea ce s-abate cu mii de case arsă,
S-amestecă un gemet adînc înfioros
Al celui care moare, și strigătul voios
Al celui ce învinge ; iar munți fac să răsune
Acest concert de moarte și de destrucțiune.

Romanii admirară curagiul desperat
Și-acel amor de țară, sublim și exaltat.

Conrad înturnă pașii atunci spre miazăzi.
Vizită Bithania. Isus aici veni,
Surorilor fecioare să ceară-adăpostire.
Maria îi inspiră angelică iubire.
Cînd toți îl părăsiră, cînd toți îl prigonesc,
Surorile pioase pe dînsul îl primesc,
Îl fac ca să suriză, și orele-i moroze
Maria le-împletește cu grații și cu roze.
Cînd el era pe cruce, cu părul despletit,
Ea varsă-un rîu de lacrimi, pe corpul părăsit.
Acolo unde-odată a fost născut Maria,
Acum domnesc tăcerea și cu sălbătăcia.

Cînd împăratul zilii în spațiu se arată
Ca insolă de aur p-o mare azurată,
Conrad se îndreptează spre lacul asfaltit,
Dar pentru ce ca toamna e chipul său umbrit ?
Om, slabă jucărie a căruia voință
Ca vîntul se risipă și perde-a sa ființă,
Oricît de rece fie și oricît de zdrobit
Ast suflet ce s-abate în cale obosit,
Nu poate să rămîie strein ca tot ce moare,
La cele mai arzînde imagini de amoare.
Conrad iubea, și lipsa obiectului dorit

Acuma îl convinge ; dar fi-va el iubit ?
Nu ! își zicea în sine Conrad cu întristare.
Tot ce-am iubit, răspunse cu crudă nepăsare,
O patrie iubit-am ! Din tinerețea mea
Am cugetat printr-înșă și am simțit prin ea.
Oh ! câte nopți trecut-am în griji și în veghere
Cătînd a-i da un nume, mărire și putere !
Eu care nici putere, nici nume nu aveam,
Cătînd a-i șterge plînsul, vai ! eu care plîngeam ;
Aceluia ce rabdă exilul și robia
Va împărți disprețul și hula, calomnia.
Mormîntul chiar de ură, nu îi va fi cruțat.
Și tu, o, dulce suflet, vis ce ai răsfațat
Cu mîna ta de roze în sufletu-mi iubirea,
Murînd, tu mîne încă, vei perde suvenirea !
O, patrie, o, popol născut ca să fii brav,
Crescut de mîni vîndute ca să te facă sclav,
De dreptul tău la viață tu nu ai conștiința ?
Crezi că trăiești în lume prin grația, voința
Acelor ce te-apasă ; că-ți dau drept să trăiești
Cu trista datorie tu lor să te robești ?
Durerea corporală, cînd corpul tău slăbește,
Cînd carnea lui se crapă sub biciul ce-o lovește,
Cînd fruntea se înclină sub jugul cel de fer,
Cînd foamea te încinge, cînd rănile sînger,
Durerea corporală te mai deșteaptă încă,
Din trista nepăsare, din letargie-adîncă ;
Dar astă deșteptare e numai ca să plîngi
Sub jugul ce te-apasă și tremuri ca să frîngi !
Vai ! Viața sa în lume se trece-n suferire !
El suferă să lase aceeași moștenire
Ce a lăsat părinții, la fiii care vin,
Să fie obiectul de pradă și de chin !
Naționalitatea, puterea și mărirea
Le-a înecat, în sinu-î, robia, suferirea !
Va căuta, prin arme, să facă-un mare stat ;
Și pentru ce poporul de clase-ngenuncheat
Să verse al lui sînge, cînd el cunoaște bine
Că numai umilința și jugu-i pentru sine ?

Zdrobit de suferință, de feară degradat,
Nu știe să păstreze tot ce a cîștigat ;
Cînd este în robie va să se libereze,
Cînd are libertatea, nu știe s-o păstreze.

Dar este o trădare, o crimă a părăsi
O patrie, un popol ce nu voințe-a fi ?
Un popol ce se lasă să moară-n suferire ?
Un popol ce preferă la vocea de iubire
Acelor ce îl cheamă la viață pe pămînt,
A tiranii voce ce-l cheamă la mormînt ?
E oare o trădare de a-și alege-o țară,
Nu-mi pasă care, numai să nu fie barbară,
Să nu fie robită, să nu vrea a muri,
Cînd simț în mine viață și dorul d-a trăi ?
Cînd numai niște vane prejudecăți ne ține
D-aceste abătute și vestede tulpine ?
Vai ! este o trădare, o crimă-a nu voi
Cu rudele ce moare bătrîne, a nu muri,
Cînd noi simțim de viață atîta trebuință,
Cînd noi avem junia, cînd noi avem credință ?

Cu toate-acestea gîndul și inima bătînd,
Se-nturnă către locul ce ne-a văzut născînd,
Ce ne-a hrănit cu dorul și cu nesocotînța,
Ce ne-a zdrobit junețea, speranța și credința,
Se-nturnă cu amoare, uitînd ce-a suferit !
Noi am făcut din tine un ideal iubit,
Ceva ce d-ocamdată n-ar fi putut să fie,
Simbol de frumusețe, d-amor, de poezie,
De viață, libertate, puind în sînul tău
Orice perfecțiune, ca într-un Dumnezeu.
Ast fermec de iluzii a dispărut, o, țară,
Dar simpatia noastră nu poate să dispară.
Cu cît mai mult în mine, o, țară, vei lovi,
Cu-atîta te voi plînge, cu-atîta te voi iubi.
Căci orice lovitură va fi dovadă vie
De soarta grea ce-n lume streinu-ți face ție !

Conrad pătrunse sînul deşertului uscat,
Atinse ţărmul mării, de beduini urmat.
Aici Iordanul cade şi nu se mai arată.
De două şiruri nalte de munţi e încadrată
Această mare tristă în care tot e mort.
Mormîntul, cel din urmă al vieţii noastre port,
Închide încă-n sînu-i vermine trăitoare,
Dar în această apă tot putrezeşte, moare !
Pe ţărmurile sale îndată ce murgesc,
Verdeţuri, aruncate de vînturi, vestejesc.
Nici paseri călătoare pe faţa sa nu zboară.
Un vâl de întristare asupra sa coboară
Şi cerul totd-auna arzînd şi fără nor
Revarsă peste dînsa un foc asuprîtor.
Pe ţărmurile sale nimica nu viază.
Ai crede că natura aicea încetează ;
Şacalul chiar de groaza acestui loc coprins,
Evită-aceste ţărmuri în care tot e stîns.

Tu, om al cărui suflet pe tot momentul perde
Tot ce-a avut el tînăr, tot ce-a avut el verde,
Credinţă şi speranţă, frumoase-iluziuni,
Coroane strălucite de rouă, dulci minciuni,
Ca muritorul însuşi ! Nu vezi în astă mare
Ce tot respinge, însuşi a ta asemănare ?

Pe rîpele crăpate prin care cură lin
Un fir de apă dulce c-un dureros suspîn,
Apare mănăstirea ce Sîntul Sava-i zice.
Vederea este rară, sălbatecă d-aice.
Aicea Sîntul Sava, lăsînd pămîntul său,
În peştera din ripă trăi mulţi ani c-un leu.
Trei sute hîrci formează-o tristă piramidă,
Recheamă-această luptă barbară şi stupidă
De om la om, de popul la popul de demult,
Avînd drept ţintă prada, drept mijloc al lor cult.

P-aici au fost Sodoma, Gomora în vechime,
Cetăţi ce ne recheamă inichităţi şi crime.

P-aici a fost Masada. Cînd Flaviu ataca
Cetatea, Eleazar ce-aicea comanda,
Văzînd că nu mai este mijloc de apărare,
Jura pe toţi să moară, o nobilă turbare !
Sublimă nebunie ! Ei cheamă pe femei,
Copii, le-mbrăţişară, şi-ndată singuri ei
Cu mîna lor imolă aceste dragi fiinţe
Şi însuşi se omoară, învinşi de tari credinţe.

O vorbă, cea din urmă, măreţe-Ierusalime,
Noi n-avem ca străbunii credinţele sublime
Ce îi făceau să moară spre a te libera ;
Cu toate-acestea nimeni nu vede stîncă ta,
Făr-a simţi în sînu-i acea impresiune
Streină ce cuvîntul nu poate bine spune.
Ce-nalţă-al nostru suflet ! C-un sentiment pios
S-uneşte suvenirul plăcut sau dureros
Atîtor fapţi istorici, atîtor suferinţe,
Virtuţi, măriri şi viţii, şi crimi, şi umilînţe,
Ce nici un popul încă în lume n-a-ncercat.
Fatală carte-a vieţii ce spune ne-ncetat
Cît suferit-a lumea prin cruda influinţă
Ce exersa asupra-i doctrine şi credinţă.
Tu eşti mai glorioasă în ruina ta,
Decît atunci cînd viaţa, puterea te-ncînta !
Căderea ta dă ţie un interes puteric,
Tot este-aici morminte, tăcere, întuneric,
Dar viaţa ta trecută îţi dă tot ce-ai pierdut,
Şi ca un soare arde p-acest mormînt tăcut !

Aşa Conrad gîndeşte, şezînd pe o teraţă ;
Dar luna se ridică şi focul ei răsfată
Această stîncă neagră-a lui Melhisedec !
Torinte dulci de vise, de glorie înec
Aceste locuri triste, în mare depărtare
Şi razelor dispută cereasca răfăţare.
Acolo Berenice frumoasă ca un gînd
De fericire, merge la Florus, suspînînd.

Cu palidele coame pe umeri revărsate,
Picioarele desculțe, în semn d-umilitate,
Cu ochii plini de lacrimi, și roagă a crucea
Evreii ce armata romană junghia.
În rara-i frumusețe ea ca o rază luce.
Și grațiile sale păreau undarea dulce
A flacării ! Tiranii rămaseră streini
La rara frumusețe acestii dulci regini.
Acela ce reduse cetatea în ruine,
Ce-nvinse națiunea, a fost învins de tine,
Perfidă Berenice. Tyt n-a putut scăpa
De fermecul ce află în frumusețea ta.
Urmași învingătorii la Roma, o, regină,
Văzuși compatrioții sub sabia streină,
Sub gurile flămînde de hiene și de lei
Uciși în amfiteatru, și rîseră ochii tăi !

Dar Iuvenal te-nfeară cu semnul infamii
Pe frunte ! Te denunță hidoasă istorii.

Dar pentru ce noi oare vom repeta aici
Acele triste lucruri din timpii tăi antici ?
Azi ai mai multe lucruri ce merit a se spune.
Iubesc, Ierusalime, a ta dezolațiune,
Acest mormînt ce tace sub doliul său greu,
Imagine fidelă a sufletului meu !
Frumoasă ești, cetate, în marea ta-ntristare !
Ce răspîndește-un fermec d-adîncă meditare.

Un aer ce îmbată, un aer parfumat
Inundă empireul de stele semănat
Și pare că la ceruri se duce și supune
Suspinele ce omul p-altarul sînt depune.

Nu trece pe aici, o, călător strein,
Făr-a pleca genuchii l-acest mormînt divin.
D-aici născu lumina, d-aici se-ntinse-n lume,

D-aici egalitatea, ce rămăsese-un nume,
Rupîndu-și giulgiu morții, luară zborul lor
Pe lumea rătăcită de suferinți, de dor.
D-aici plecă lovirea imperiului mare
Ce subjugase lumea cu dreptul celui tare.

Un geniu, o femeie, o inimă de foc
A dat prestigiu, mărire, putere-acestui loc
Făcînd să se adoare de față, în lumină,
Religiunea nouă, morala cea divină. ¹⁵

Apare o femeie. De unde ? E mister.
Dar rara-i frumusețe vestea că ea în cer
Avuse originea ; devine-mperatrice
Și mumă, glorioasă, augustă și ferice.
Creștină, convertează în cultul său creștin
În sinta sa doctrină pe fiu-său Constantin.
Ea schimbă fața lumii, puterea Romii stinge,
Și spiritualismul materia învinge.

Voi, ce puneți în viață lumina sub obroc,
Copii ai tiranii, fugiți din acest loc !
N-aveți ce face-aicea, n-aveți nimic a spune !
Nimic ! O, rătăcire, o, deziluziune !
Voi ați făcut din culte mijloc cu totu-opus
Doctrinelor sublimе, moraliі lui Isus !
A fost un timp de moarte, atunci cînd eclezia
Nu numai legiuise și jugul și sclavia,
Dar cumpără și vinde, posedă mii de sclavi !
Trecut-au în uitare acei timpî triști, mîrșavi.
Dar devenit-a oare la sinta-i misiune ?
Știut-a ea cu timpul pe cale a se pune ?
E mare misiunea-i aice pe pămînt.
Ea ar putea mult face prin rolul ei cel sînt,
Dar lumea este încă ca-n zilele barbare
Lăsată moștenire de drept la cel mai tare !
Tăria cîștigată prin speculațiuni,
Prin crime, prin trădare, prin basme, prin minciuni,

Și vocea eclezii, timidă sau vindută
Tiranilor, regimul tiranilor ajută !
Tot nu-i pierdut în lume ; un timp să v-arăta
Cînd a lui Christ morală măreț va triumfa.
Cînd sub numirea vană de *dreptul cel divin*,
Nu se va mai ascunde acel fatal venin
Ce a ucis progresul, făcînd din religiune
Unealtă de robie și de reacțiune.

Societatea noastră coboară din Sion.
Se duce către Iaffa prin valea lui Saron.
Nimica nu răpește vederea obosită
De stînci și de morminte ca valea renumită,
Ce-apare și se-ntinde sub ochii osteniți.
Sub ierburi prefumate, sub arbori înfloriți,
Pe lunca rizătoare, prin plante, prin vilcele
Aleargă și se joacă plăpînde gizele.
În sinul ei e Lyda, cu-antice suveniri.
E Ramla, unde-i turnul a patruzeci martiri,
Sat trist și mizerabil, pierdut între verdeață,
Grădini încîntătoare ce-i dau suflare, viață.

Dar iată pare Iaffa cu verzile-i grădini.¹⁶
E portul ce primește pioșii pelerini.
Ea suferi-nainte lovirele streine
Ce-au căzut pe sinul anticii Palestine.
Natura însă pare frumoasă-n acest loc !
Era cînd zeul Baal, cu mantia de foc,
Se culcă în palatu-i d-azur, lăsînd să cază
P-antica Fenicie cea mai din urmă rază.
Din virfu-unei terațe ai noștri călători
Priveau frumoasa mare sub cerul fără nori.
D-aici se-ntinde-această cîmpie maiestoașă,¹⁷
Senină, totd-auna, plăcută și frumoasă.
Pe mare altă mare de purpur și argint,
Vărsa cu voluptate al zillii zeu sințînd,
Și umbrele de seară pe brazdele lichide,
Veneau, luptau trufașe cu razele timide.

Un vînt ce bea parfumul grădinilor în flori,
Sufla cu răsfățare sub cerul fără nori,
Nălța pe mare trîmbe de valuri înspumate.
Dar umbrele se varsă cu raze îngîinate.
Atuncea se prezintă la ochi cel mai frumos
Spectacol ce există ! Tablou delicios !
A nopții lungă rochie ce luneca pe mare
Cu stele semănată, pe splendida cărare
A lunii, fluturează ; dar brazda de argint
Ce trage steaua rece pe mare strălucînd,
Nu este numai dînsa atuncea luminată.
Tot valul sub o ploaie de aur se arată !
Tot cîmpul azuratic, atît pe fața sa
Cît și în fundul mării, adînc se-nflăcără ;
Și peștii, și lopata, și vasul ce plutește,
Și aripa de vînturi ce undele lovește,
Păreau în umbra nopții văzute din ast loc,
Ca printr-un vis feeric, că toate sunt de foc.
O, climă fericită ! o, țarmuri prefumate !
Popoare strălucite și astăzi destronate,
Cum voi în barbarie acuma ați căzut !
Civilizațiunea din Asia-a născut
Și Asia azi pere sub cruda ignorință
Neavînd aici suvenirea de vechea sa ființă !
Dar seara își așază în spațiul senin
Pe munți, pe văi, pe țarmuri, columnele ce vin
De umbre și de stele, de vise trecătoare,
Și răspîndește-n aer o fragedă răcoare.

Adio, țară sintă ! zicea Conrad în sine,
În care tot e moarte, morminte și ruine !
Frumoasă prin tristețe și mare prin dureri !
Tu, ce ai fost focarul de viață, de puteri,
Tu nu mai ai nici viață, tu nu mai ai putere !
Un popol care cade privind a ta cădere
Și-aceste mari morminte, ce e tot ce-a trăit,
De simțîmintul morții se pare-nriurit.
El moșteni cu țara erorile trecute
Și vițiul prin care căzură abătute

Popoarele ebraici ce din acest pământ
Nu au știut să facă decît al lor mormînt.

Dar lumea ce se zice acum civilizată
Gîndiri mai generoase va înturna odată
Spre țărnicurile d-unde lumina au primit
Și îți vor da ea viața ce azi te-a părăsit.
O, națiuni tirane, putere ce domină,
Ursite implacabili a lumii ce suspină.
Armatele ne-nvinse, puteri ce posedăți,
Vă fură date vouă să le-ntrebuințați
Spre o paradă numai sau pentru a protege
Această stare-a lumii, această crudă lege,
Ce zice unor popoli d-atîtea mii de ani :
„Voi veți fi sclavi ! voi, alți, veți fi ai lor tirani !“

Toți au lăsat terața, afară de Conrad.
Conrad cu-aceste vorbe adio și-a luat.
Atunci păru Julia la dînsul pe terața,
Cum vine-in noaptea tristă o rază ce răsfață,
Un vis ce desfătează p-un suflet întristat.
— „Noi vom pleca, îi zise c-un vîers împovărat.
Cînd se va face ziuă, ne vei urma, îmi pare ?“
Ea zise și exală un strigăt d-admirare
Văzînd din înălțime ast cadru împrejur
Ce se-ntindea sub raze, pe cîmpul de azur.
— „Plecarea de aici îmi e dorită mie.
Această climă-mi stinge curagiu și-energie.
Îmi pare tot mormîntul că este ridicat
De mîna mea ! Îmi pare aicea investat
De crime și de sînge, ce omul p-astă vale
Atras cu mîna-i crudă, urmîndu-și scurta cale.
El singur-i autorul, el ce se cheamă om,
Societate, lume, din care sunt atom,
De care mă cutremur și plîng a sa cădere,
Ce ni se-arată nouă pe valea de durere.
Văzînd atîtea lupte aicea pe pământ,
Și după toate-acestea, un dureros mormînt,

N-avem noi oare dreptul, copii de suferință,
Să întrebăm, o, Doamne, ce-a fost de trebuință
În armonia vieții, aceste națiuni,
Perdute fără urmă ? Doctrini, religiuni ?
Ce sunt aceste nații ce moartea le cosește ?
Mai mult decît o iarbă ce vîntul ofilește ?
Dar cel puțin o iarnă tot servă la ceva.
Și omul, vai ! se ceartă cu misiunea sa !
Ucideri, sînge, crime, eternă tiranie,
Nu ! misiunea lumii nu a putut să fie !
Și astăzi este altfel !... Voi, înger delicat,
A căria aripă nu s-a întunecat
În fumul cel de patimi ce lumea dominează,
Al cărui suflet face din lume o mirează
În care se prevede el, candid și frumos,
Și nu știe ce monstru, infam, urît, hidos,
S-ascunde în adîncul ce nu îl vede încă.
Eu am văzut această prăpastie adîncă,
În care geme monstrul, în care tot e rău,
Tot este-nșelăciune și anti-Dumnezeu.
De este dar aceasta a lumii misiune,
Atuncea e mai bine un trăsnet s-o consume !“
— „Nu blasfema ! îi strigă Julia tremurînd
Și minile pe gura lui Conrad crucișînd ;
Nu este-această lume cum trebuie să fie.
Tot este încă-n leagăn, tot este în barbarie ;
Dar tot înaintează spre bine-ncet, gradat...“
— „Eu nu blasfem, răspunde turistu-mpovărat.
Eu nu neg nici progresul spre îmbunătățire...“
— „Nu-mi pasă — crezi, ca mine, într-o dumnezeire,
Putere înțeleaptă ce n-are început,
Nici moarte, ce pe toate c-un scop nalt le-a făcut.
Ce-a precedat argilul, ce spiritul îmbracă
Cu lutul cînd un bine el a voit să facă.
Da, crede în puterea de care te-ndoiești,
De vei să crez eu însumi... că poți ca să iubești.“

Ea zice. Ochiul luce așa precum lumină
Azurul dupe lacuri prin raze de lumină.

Și gura-i se deschide ca tinăr trandafir
Cînd îl răsfață ploaia și dulcele zefir.
Ea lacrimă și ride cu fața sa cea pură,
Așa cum se arată a vieții, vai ! figură !
Și umerii sub păru-i părea ca peptul pur
Al lebedii ce-noată pe lacul de azur,
Pe splendida cărare ce soarele sau luna
Trecînd pe a lor cale crează totd-auna.

FINELE CÎNTULUI II-LEA

NOTE LA CÎNTUL AL DOILEA

1. Delos este una din insulele Cicladi. Se mai numește Cinthia, Asteria, Orthigia, și astăzi Dili. Dupe fabule, ea era plutitoare și Jupiter o priponi de fundul mării cu lanțuri de diamant. Aici Latone născu pe Apolon și pe Diana, de unde se și rădică acel templu măreț construit de Erysichthon, în marmură de Paros. Oracolii veneau aci vara. Iarna se duceau la Patara în Licia. De aici veni că se cînta în templul din Delos himnii lui Olen din Licia. Sărbătoarea *Deliacă* se celebra la fiecare cinci ani în această insolă. Atunci se făceau luptele gimnastice și muzicale. La Patara în Licia era încă un templu al lui Apolon. Acolo se văd încă ruinele unui teatru și ale acestui templu, foarte bine. Herodote în libra IV zice că Olen din Licia, care compunea himnii ce cîntau femeile, este autorea tuturor himnilor ce se cîntă la Delos.

Licia, Pamfilia și Cilicia erau trei rigate care începeau de la hotarele Carii, pe malul mării și se întindeau către Tarsa, unde Cleopatra *fuse mandată* înaintea lui M. Antoniu.

2. Insola Chiprului se află în față cu țarmurile Cilicii și Pamfilii. Este una din cele mai mari insole din Mediterana. Porturile ei sunt renumite. Astăzi formează un eyalit al Turcii. Un lanț de munți vulcanici trece prin mijlocul ei ; *Oros Stavros* este virful cel mai înalt al muntelui. Clima ei este sănătoasă și temperată. Vegetațiunea avută și strălucitoare. Are una sută mii locuitori astăzi, greci în majoritate. Aici cresc păduri de pini, ciparisi și cedri. Vinurile ei sunt încă renumite. *Comandaria*. Insola se împarte în trei sangeacuri. Nicosia este capitala. În vechime cetăți celebre erau aici : Pafos, Amathonte și Salamina și muntele Olimp pe care se rădică un templu al Venerii. Fa-

bula pretinde că Venerea ieșise din mare mai-nainte la Cythera, apoi la Chipru. Istoria ei este mai tot aceeași ca acelor alte insule.

Credem a da cititorilor o idee mai justă despre această insolă și despre cultul Cyprisii, reproducând aici un pasagi dintr-un poet latin, compilator, care reproduce mai toate imaginele ce făcea credințele fabulii vechi în aceste locuri.

Iată cum se exprimă Claudien în *Epithalamul* lui Honoriu și Marii :

„Un munte răpos, nepătruns de picioarele muritorilor, umbrește insola Ciprului și privește Pafos de unde se vede Protea, și cele cinci guri ale Nilului. Iarna se teme de a-l albi cu neaua sa, vîntul de a turbura cu suflarea lui, noaptea d-a altera strălucirea sa; consacrat plăcerii Venerii, nu se cunoaște aici asprimea timpilor. Guști dulceața unei primăveri eterne. Colina se întinde ca o luncă, un gard de aur înconjură muntele; și metalul strălucitor oprește apropierea. Vulcan dase acest gard de apărare zeii, și bărbat complezinte, cumpără cu acest preț sărutările sale; văile sunt semănate cu flori născute fără cultură și pe care le rodește numai răsfățările zefirului. În dumbrava stufoasă, pasere nu este primită, dacă sub ochii Venerii ea nu și-a încercat acordele sale. A suris? — paserea se bucură de umbră; Venerea a disprețuit? — paserea zboară în aer și dispăre. Plantele trăiesc numai ca să iubească; arborel iubit, iubește. Finicul se pleacă ca să se unească cu finicul; cu plopul, plopul suspină; fagul geme pentru fag și platanul pentru platan. Acolo ies două izvoară, unul cu apă dulce, altu amară, mierea se unește cu veninul în care sunt muiate săgețile lui Cupidon; pe margini se joc hoři de amoruri; frați, ei au aceleași tolbe, aceleași săgeți, aceeași podoabă. Copii de nimfe, ei săgetează numai inimi vulgare. Numai fiul Venerii cei frumoase, Cupidon, arcul în mină, guvernă pe zei și cerul și stelele și abia cutează să lovească pe regii puternici. Cu aceste divinități locuiesc încă licența ce nici un lanț nu leagă; pizma lesne a împăca, priveghele cu obrazul umed de vin, lacrimile novice, plăcuta palidețe a amantilor; îndrăzneala tremurîndă la cele dintii încercări; temerea amestecată cu speranța; voluptatea neodihnită; zburătoarele călcări de jurămint cu aripi ușoare; și junețea nebună care, cu capul rădicat, închide bătrînelor intrarea în dumbravă; în depărtare palatul zeii răs-

frînge soarele și primește de la verdeți culoarea lor, este fapta zeului din Lemnos. Amestecînd aurul cu diamantele, printr-un efect de artă, rădică materia și pune stinghii de smarand pe colonne tăiate în stînci de hiacint... Picioarul lunecă pe praguri de jasp și calcă cu nepăsare pe agat... Acolo înflorește rozmarinul, crește cinnamul din Panhaia; acolo scînteie mlastările costuzului totdeauna verde... Amorul intră în palat. Acolo Venerea, pe un jeț strălucitor, își drege părul. La stînga erau în picioare frumusețile idalii, una stropea părul cu o ploaie de prefume, alta cu dinții de ivoari îi împărțea în unde, a treia făcea plete, despărțea bucle, lăsînd o parte la un dezorden studiat: acest dezordine îi ședea și mai bine, obrazul ei n-avea nevoie să întrebe oglinda, palatul răsfrîngea trăsurile sale și le reproducea în ochii săi mirați.

...Zea înnoadă părul, ridică valurile rochii sale și pune briul din care se varsă carmini puternici și cu care fixează torenții îngroșați de ploii, alină marea, vînturile și mînia fulgerului... «Grăbește, vino de poartă pe regina noastră, zice un amor unui monstru, Cymothoe, care astăzi nu vrea de tine, mîne va fi prețul glorios al muncii tale...» Monstru, cu privirea amenințătoare, se aruncă din fundul abimului, o coamă umedă acoperă brațile lui, se ridică pe coada crăpată în două ce naște la locul unde peștele se unește cu omul... ca să umbrească pe zee, el se curbă în arc, apoi cu așternut de roze purpurii frăgezește solzii tari ai corpului lui. Pe această perină de purpură plutește pe mare Venerea, unda alintă picioarele ei de alabastru, un cortegiu de amoruri zboară dupe dînsa; horuri zgomotoase turbură tăcerea mării și ghirlandele smăltuiesc palatele lui Neptun, fiica lui Cadmus, Leucothoe, se joacă pe valuri; Palemone conduce c-un friu de roze pe un delfin; Nerea mărită florile și Glancus cunună capul argintat cu plante nemuritoare...»

3. Spiritualistii antici ereau încredințați că există în inima omului un amor eterat, pur și neperitor, ce recheamă divinitatea. Acest amor era simbolizat printr-o esință cerească: e *Venus Urania*, sau *Baala Shamaim* a fenicienilor: *labana* evreilor, *Anitis*, în Asia Mică. A admira frumusețele naturii, a se extazia platonicește, era tot ce această zee primea de la muritori, pe cînd zea Venus, generatrice pămîntească, era o curtizană, partea materială; Venus materială avuse bărbat pe *Hefistos* al grecilor, avuse amanți pe Adonis, pe Mars, Mercur,

Apolon, Bahus și mulțime de muritori. Amorul acestii Venus materiale era cînd dulce, furios înșelător în vorbe, armonios, îmbătător, degradîndu-se fără margine în delirul său. Copiii ei erau amorul, dorința, persuasiună, risurile și ignavul Priap, luxuriosul Hermafrodit, cultul ei un delir.

4. Toate apostrofele adresate la România sunt scrise în timpuri exilului. Dacă aceste apostrofe vor fi prea tari, să se ție seamă că timpul cînd au fost scrise era unul din acele timpuri de durere pentru orice români.

5. Homer în nemuritoare sa poemă descrie pe Venusa, nudă, și cu o cingătoare care răsfrîngea seducțiunea, risurile, amorurile, dorințele, răsfățările, arzătoarele suspine și tinerii larcini, podoaba unei voluptăți indicibili. Poeții italieni au copiat cu fericire această descrițiune în versurile lor.

6. Manifestațiunea cea mai puternică a naționalității este limba. Crema societății române, la acea epocă, se roșea a vorbi limba părinților. Nu se mai auzea decît în gura poporului. În toată Europa nu se află decît două țări unde elita societății să nu se serve în saloane de limba natală: Rosia și România. România moșteni această datină tristă de la ruși, cu altele mai triste încă, pe care Rusia, ea însuși, le condamnă acum.

7. Prin Fenicia se înțelegea lungul țarmurilor de 22 de miliarde, cu insolele vecine, de la riul Elentherus lîngă Arad pînă dincolo de Tir. Astăzi această parte este părăsită mizerii; altă dată închidea în sinu-i o mare populațiune cu număroase și mari cetăți. Teritoriul lor se împărțea în mai multe state mici, guvernate de regi sau domni, dar unul din ei exersa supremația asupra tuturilor celorlalți. Tir, Sidon, Arad, Gebel, Tripoli, Beryte; 1100 ani înaintea lui Christ începe periodu de putere pentru Tir, și în timpul lui David și Solomon se afla în culmea gloriei sale. Perșii, Alexandru cel Mare, romanii luară această țară. Ea era politiceste organizată ca statul Carthaga. Membrii senatului se recrutau dintre nobili, avea rigate hereditare, pe lîngă care exista și o putere sacerdotă (monahală), fiecare din cele mai mari cetăți avea regele ei particular cu senatul său și cu adunarea sa de popol. Sidon, Tir și Arad erau cele mai însemnate. Fenicienii fondară mulțime de colonii între care în Siria și Palestina, Lais, Hamatha, Laodicea, Dor, Ioppe; în insula Ciprului, Cition, Amathus, Pafos; la Thera, Melus, Oliaros, Cithera; Thasos; în Sicilia, Heraclea, Panormus, apoi

în Sardinia, în insolele Baleare; în sudul Spanii; pe Coastele Africe; și devenise cea dintîi națiune din lumea veche. Comerțu Fenicii începu să cadă cu înflorirea Alexandrii.

Fenicienii, în religiune, admiteau o forță fizică bărbat, și o forță fizică femeie. Cea mai importintă divinitate era Baal, zeu suprem al cerului, și particular al Tirului. Astarte avea trei caractere, Astarte Vergina din Sidon, Astarte Carthagenesa, și Astarte cu cultul impudic, Baatis din Byblus, Adonis și opt Cabire. Ei mai adora soarele, luna, stelele, plantele, riurile, fîntinile, focul. Limba feniciană era din familia limbelor semitice, semănînd mult cu limba hebraică. Cel mai mare literator al fenicienilor a fost Sanchoniaton; el locuia Sidonul.

8. Această întimplare amoroasă este încredințată de mai mulți cronicari din secolul de mijloc.

9. Palmira, sau Thamor, era în timpii vechi numele mării și magnificii capitale a Palmirenei, țară ce se întindea de la nordul Damasului pînă la riul Eufurat, în Siria superioară; țară roditoare și avută, și înconjurată din toate părțile de deșerte. Solomon fondase această cetate. Traian o luă în stăpînire. Capitala era împodobită de templuri și de palate strălucitoare. Aurelian conchise Palmira în 275 dupe Christ, și fărămă cu totul cetatea cu teatrele, palatele și templele sale superbe. Iustinian voi să repare stricăciunile, sarasinii o despoiară. În mijlocul ruinelor sale cele mărețe se înalță un sat mizerabil de arabi. Zenobia, de care se vorbește în acest cînt, era regina Palmirii, femeie a lui Odonat Sirian din Palmira, care, dupe erc se pinse* pe perși și le luă Mesopotamia, Nysiba și Carrhes, puse mîna pe puterea supremă. Gallien îi dete titrul de cezar, și Zenobii titrul de *augusta*, lăsîndu-i a domni în pace. Odonat fuse ucis de un nepot al său. Atunci Zenobia luă titrul de regina Orientului. Atunci Palmira deveni o minune strălucitoare de frumuseți, de mărire și de prosperitate. Zenobia cultiva literile și adusese la curtea sa poezii și învățați din toată lumea. Longin o învățase limba greacă. Ea formase tot într-un timp o mare armată pe care o comanda în persoană; frumusețea sa rivaliza cu celealte calități ale sale. Un om de rînd ieșit dintr-un sat din Dacia Traiană, din colonii romani, Aurelian, pusesese mîna

* Eroare de tipar în textul de bază. Corect trebuie să fie: După ce respinse (*n. ed.*).

pe imperiul lumii, acesta veni contra Zenobii, dupe ce învinse pe germani și pe vandali. Zenobia merse cu armata contra lui. Bătăută în două lupte pe malul Orontelui, și sub zidurile Emesii, se retrase cu multă tactică, făcînd mult rău armatei romane. Aurelian urmă pe Zenobia pînă la Palmira, unde regina se închise și se apăra cu o rară energie. Redusă însă la cea din urmă margine și părăsită de armeni și de sarasini, pe care Aurelian cumpăruse, ea ieși din Palmira și merse spre Eufrat, dar fuse prinsă de romani pe malul aceluia rîu. Domnise cinci ani. Aurelian dete ordin să ucigă pe toți consilierii Zenobii, între alții pe Longin, a cărui moarte fuse heroică. Pe Zenobia o opri ca să o tîrască în Roma dupe carul său triumfător. Cînd Aurelian intră în Roma, Zenobia mergea pe jos înaintea învingătorului, încărcată de petre prețioase și cu picioarele nude. Zenobia trăi dupe această crudă insultare, locui mult timp la frumosul Tibur unde Aurelian o trimise; fetele ei fuseră măritate cu romani nobili și fiul său avu un principat în Armenia.

10. Tiberiada era o cetate mare și importîntă din Galilea, pe malul meridional al lacului Genezareth. Ea se fundă de Herod Agripa în onoarea imperatorului Tiberiu. Vespasian o luă și o fărămă în parte. Aici se află o celebră academie israelită. *Tancred* fondase în timpul cruciadelor, aici, un principat independent. La 4 iuliu 1187, creștinii fiind bătuti de Saladin sub zidurile Tiberiadii, locuitorii ei trecură sub sabie și fuseră înecați în lac.

11. Iezabela, fiica lui Ethbaal, rege al sidonienilor, nevasta lui Ahab, rege a lui Israel, și mumă a Athalii. Era o femeie crudă. Ea rădică templuri în onoarea lui Baal; dumbrăvi impudice le ocoleau, și toți știau la ce infamii se da regina în onoarea idolilor. Nouă sute cincizeci de preoți, din care cinci sute cincizeci serveau cultului lui Baal și patru sute destinați aceluia din Sidon, erau hrăniți la masa ei și întreținuți cu a sa cheltuială. Cercă a fărâma anticul cult al lui Israel, persecută cu moarte pe cei ce nu vor să o asculte. Voi să ucigă pe toți preoții și i-ar fi ucis pe toți dacă Abdias, intendent al casii lui Ahab, nu ar fi scăpat pe unii din ei. Ea puse mîna la uciderea lui Naboth. Profetul Elie prezise atunci că corpul Iezabelii, deșirat de cîni, va rămînea neîngropat. Jehu, proclamat rege, intră la Izrahel, unde văzu la ferestrele palatului pe regina Iezabela, care deși bătrînă acum, îmbrăcase podoabele cele mai splendite și coperise fața cu fard. Ea începu să blasteme pe

Jehu; dar robii ei o prăvăliră sub picioarele cailor, sîngele ei stropi murii palatului, iar corpul, sfîșiat în parte de cîni, dupe profeția lui Elie, rămase neînmormîntat.

12. Profețiile lui Ieremia se găsesc în canonul *Vechiului Testament*. El era cel mai mare profet al ebreilor, era fiul lui Helcias, unul din preoții ce locuiau la Hanathot, în pămîntul lui Benjamin. Naște 630 de ani înainte de Christ. Sub Josias el începu a profetiza în Hanathot. Gonit d-acolo de ai săi, se duse în Ierusalim unde, neperzînd din vedere starea de plîns în care se afla statul sub raportul politic și religios, își puse toată puterea a profetiza și a spune adevărul. În acel timp, Nabuchodonosor înconjurase Ierusalimul. Atunci Ieremia plînge; rupe inimile cu gemetele sale; mișcă înuntrurile cu țipetele sale. Sedecias, supărat de atîtea predicțiuni, îl închise în vestibulul prinsorii din palatul regelui Judeii. Cînd Nabuchodonosor luă cetatea, profetul fuse liberat, pe urmă trecu în Egipt însoțit de mai mulți ebrei, și unde își termină viața.

Ieremia fuse rău văzut și de ebrei din cauza sincerității limbii sale. Gemătoarea voce a profetului întrista Ierusalimul căruia el îi prezicea că se va distruge, dacă nu va părăsi calea de corupțiune.

Cartea Ieremii numai jumătate este ritmată și poetică, mijlocul este istoric. În partea din urmă, profetul se înalță și prevală izbucniri de tunete. Psalmul CXXXVI, *Super flumina Babylonis*, este celebru. Lamentațiunile sunt compuse de cinci capitoli; profețiile de cincizeci și două. Din cinci părți care compun cartea Ieremii (*Sepher Irmeiahu*), fiecare se împarte în douăzeci și două de strofe însemnate în fruntea celor douăzeci și două litere ale alfabetului hebraic: *Aleph, Beth, Ghimel, Dalet*.

13. Nu este nimic mai sfîșitor, mai teribil, mai crud și mai măret în istorie ca luarea Ierusalimului de romani. Mi-a fost peste putință a citi vreodată analele Palestinei fără să văz aici ceva care seamănă cu nenorocirile țării noastre.

Romanii daseră un decret prin care despoiau pe ebreii din Cezarea de drepturile de burghezie, acordînd acest privilegiu numai grecilor și siriienilor. Cîțiva ebrei se plîneră lui Florus, guvernor roman, contra unui grec care, prin clădiri ce voia a rădica, îi strîmptora pe dînșii. Îi dară opt talanți ca să le facă treaba. Florus primi banii și nu făcu nimic. A doua zi un grec în Cezarea, voind a scandaliza pe ebrei, sacrifică cîteva paseri

la poarta sinagogii, voind a face aluziune la sacrificiul ordonat de Moise pentru curăţenia leproşilor. Aceasta făcu şi pe ebrei şi pe greci să alerge la arme. Ebreii ieşiră din cetate cu cartea legilor. Ierusalimul se agită contra lui Florus pentru reaua sa purtare. Florus luă bani din tezaurul templului din Ierusalim, sub cuvânt că îi trebuia. Aceasta revoltă gloatele. Soldaţii lui Florus prădară atunci casele din Ierusalim, insultară femeile, uciseră oameni inocinţi; trei mii şase sute bărbaţi şi femei periră. Diviziunea ce domnea între partide intră atunci în ebrei. Caduceenii erau pentru moderaţiune şi idei de pace. Ceialţi voiau să sacrifice tot decît să mai fie supuşi unei puteri streine. În capul acestor din urmă erau patrioţi exaltaţi, moştenitori ai principiilor lui Iuda Galileanu şi care se numeau *zelatori*. Gloatele, care nu aveau nimic a perde, se lăsau a se conduce de zelatorii. Zelatorii puseră mîna pe putere. Războiul civil unit cu insurecţiunea contra romanilor începu în toată Palestina. Zelatorii se străluciră prin acte de cruzime care întrecură pe ale romanilor. Grecii şi sirienii din Cezarea uciseră douăzeci mii de ebrei. Atunci fiecare cetate se schimbă într-un cîmp de bătaie.

Vespasian ia comanda armatelor din Palestina şi urmează resbelul. Războiul civil urmează în Ierusalim, diviziunea se introduce chiar între zelatori. Ei seucid la templu. Tyt rămase cu comanda armatelor în locul lui Vespasian, părintele său care se alesese imperator. Acesta asedie Ierusalimul. Lupta începe. Romanii iau partea cetăţii zisă Bezetha. Dupe cinci zile intră în partea de jos a cetăţii (Acra). Tyt cercă a lua cetatea cu pace, ca să nu strice templul şi ca să cruţe vărsarea de sînge. Ebreii se decidă să moară cu toţii. Tyt voi să ia cetatea prin foamete, foamea începu teribilă. Mii de ebrei mureau de foame şi de cuţitele zelatorilor. Grozăviile foameii rupse legăturile naturii, femeia smulgea bucata de pîne din gura bărbatului, fiul din gura tată-său, muma smulgea mîncarea copilului. Cinci sute mureau de foame pe fiecare zi. Zelatorii omorau pe toţi ebreii care le ziceau că ar fi bine a se închina. Două mii de ebrei se spintecară de soldaţii sirieni, căci ieşise vorba că ei inghiteau aurul. Dupe mai multe lupte, fortăreaţa căzu în puterea romanilor, rămîind numai templu unde se retrăsară ebreii. Tyt promite că va respecta templul şi viaţa tuturilor, dacă ei se vor da. Zelatorii refuzară. A doua zi romanii cad pe posturile ebreilor. Tyt ia măsuri spre a se respecta templu, dă asaltul

definitiv. Dar în timpul luptei, un soldat roman, fără ordin, puse foc templului. În deşert Tyt aleargă şi ordonă a stinge focul. În deşert ebreii voră acum să scape cel din urmă bulevard al naţionalităţii lor; focul consumă tot, furia romanilor ucide mii de oameni, pînă şi poporul care nu luase armele în mîni, bătrîni, copii, femei, trecură sub sabie. Iosef spune că un milion o sută de mii de ebrei au murit de arme, de foame şi de maladii.

14. O femeie numită Maria murind de foame, apucă pruncul ei care şi el murea, îl deşiră, îl frige şi îl mîncă pe jumătate. Soldaţii, atraşi de mirosul cărnii, veniră la ea, iar aceasta le zise, arătîndu-le resturile pruncului ei: „Luaţi o porţie!” Soldaţii, spăimîntaţi de grozăvia faptii, nu putură să zică o vorbă. „Este fiul meu, urmă Maria, eu l-am fript, mîncăţi, şi eu am mîncat, nu fiţi mai fragezi decît o femeie, mai simţitori decît o mumă!” Soldaţii fugiră tremurînd.

Acea femeie, acea mumă a trebuit să fi perdut mîntea înainte d-a face un asemenea act.

15. Vlavia-Julia Helena, sînta, muma marelui Constantin. Nimeni nu ştie care fuse locul naşterii sale, nici condiţiunea sa. Nicefor zice că ar fi născută la Drépanum, în Bithinia, Sîntul Ambosiu zice că ar fi fost circiumăreasă; alţii că ar fi fost fiica regelui Ioclus din insola Britanii, unde ar fi născut. Constantin Chlora, gard pretorian atunci, fuse răpit de frumuseţea corpului şi a spiritului Helenii şi o luă de nevastă. Dar cînd deveni mare, o lăsă şi luă fiica lui Maximian Hercule. Constantin făcîndu-se împărat în 325, aduse pe maică-sa la curtea sa şi îi dete titrurile de augustă şi împărăteasă, precum şi dreptul de a dispune de banii săi. Helena era creştină, stăruia pe lingă fiul său, care o iubea şi respecta, să facă tot a da popoarelor fericierea, bisericii protecţiune. La anul 326 se duse să viziteze Ierusalimul, unde clădi mai multe biserici, precum şi biserica Calvarului. Dupe tradiţiune, săpînd la facerea acestii biserici, s-ar fi găsit bucăţile de lemn ce se credeau a fi fost de la crucea cea adevărată a lui Christ. Sta. Helena muri în 328 în etate de optzeci de ani aproape, în braţele fiului său, şi fuse pusă în numărul sîntelor.

16. Dintr-un pasagiu din Josue se dovedeşte că cetatea Iaffa sau Iope exista 1500 ani înainte de Isus. Se ştie că de aice Noe intră în corabie să scape de înecăciune şi că aici ar fi primit

chiar îngropăciunea. Mai mulți autori vechi spune că întimplarea între Perseu și Andromeda se trecu pe aici. Andromeda era fiica lui Cefeu, regele din Ethiopia și a Cassiopei. Muma și fata erau de o frumusețe foarte rară. Muma pretinsese că fie-sa era mai frumoasă decît nereidele, decît muma zeilor chiar. Zeile, insultate de aceasta, cerură răzbunare la părintele lor. Acesta, încînd staturile lui Cefeu, trimise în urmă un monstru de mare înspăimîntător, care amenința pe locuitorii din Iaffa că-i devoră. Oracolo zise atunci că mînia lui Neptun se va împăca numai cînd Cefeu va expune pe fie-sa la mîncarea monstrului. Ethiopienii siliră pe rege să urmeze astfel. Atunci legară pe frumoasa Andromeda de o stîncă la malul mării. Perseu veni atunci aici pe calul Pegaz dintr-o călătorie care făcuse la Gorgone, văzu pe Andromeda, fuse atins de pietate și de amor și se îndatoră a ucide pe monstru, dacă îi va da mîna fetii. Cefeu primind aceasta, Perseu se arată la monstru cînd acesta veni să atace pe principesa, îi arată capul Meduzii, și împetri pe monstru, apoi luă de soție pe fată. Dar Pallas schimbă pe Andromeda în constelațiune, în hemisferul boreal.

Din Iaffa plecă Iona, cînd căzu în mare și îl înghiți o balenă sau un kit, în pîntecele căruia șezu trei zile. Aici Sîntul Petru avu o vedenie: postavul căzut din cer plin de animale de tot felul. Iaffa fusă cetatea de predilecțiune a fabulilor, în toți timpii.

Egiptenii, asirienii și alții o dominară. Iuda Machabeu o arse. Cestius o fărîmă, Vespasian o turbură, sarasinii, cruciații și-o disputară mult timp, în fine căzu în mina turcilor. În 1799 Iaffa căpătă o nouă renumire prin luptele îndrăznețe ale generalului Bonaparte. Acesta, luînd orașul, dupe o lungă încunjurare, și cîteva mii de arabi predîndu-se dupe învoială că nu li se va face nici un rău, ucise pe toți prizonierii dezarmați, din care unii, voind să scape pe niște stînci în mare, erau asemenea uciși.

17. Vorbind pentru cea din urmă oare în cîntul acesta despre mare, și avînd a vorbi neîncetat în cînturile viitoare, credem că ar trebui să vorbim în proză despre mare, să dăm o idee acelora care nu știu încă ce este *marea*. Pămîntul are o suprafață de 6 000 000 miriametri pătrați, pe această întinsură 4 800 000 miriametri ocupă marea. Grămada cea mai mare de

apă se află în emisferul meridional, și spre polul de la Nord este grămada cea mai mare a uscatului. Toate mările se unesc, afară de lacuri. Ele au diferite numiri — iau cînd numele de oceane, cînd de mări; marea *ghețială* a nordului și marea ghețială a sudului; oceanul *Atlantic*; *Marea pacifică* sau *Oceanul cel mare*, sau *marea Sudului*, și *marea Indii*, celealte mări interioare sunt niște brațe de mări. Golfurile, rîpele, porturile sunt asemenea niște mîncături adînci în uscate. Adîncimea mării este variată — cea mai mare care s-a putut măsura a fost aceea făcută de sir Iamos Rott, de 4 600 brațe sau 9 200 metri, și alta de Henri Mangles Denham, spre sudul Oceanului Atlantic, de 7 706 brațe sau 15 412 metri. Fundul mării ca și suprafața uscatului se compune de văi și de lunci întinse, de munți izolați și de lanțuri complete de munți. Piscurile și crestele munților izolați se ridică de multe ori asupra mării și formează aceste insule care le vedem. Marea primește în sînul ei toate rîurile și de aici le dă înapoi numai prin evaporațiune sau aburire. Mările avînd toate comunicare împreună, suprafața lor are peste tot aceeași înălțime. Către acestea mările interioare au o înălțime ceva mai ridicată decît oceanul, din cauza grămezilor de apă ce ele primesc și pe care grămezi nu pot să le dea înapoi cu repejune, fiind închise de uscat și comunicînd cu oceanul numai prin strîmtori. Apele mării sunt amare și sărate, cu toate acestea nu au aceeași amărăciune și sărătură; cu cît te depărtezi de maluri, cu atît amărăciunea și sărătura se fac mai simțite. Materiile care o compun fac ca să înoți cu mai multă înlesnire în apa mării decît în apa de rîuri.

Coloarea naturală a mării este verzuie; dar coloarea cerului, fundul mării, razele soarelui, o schimbă de multe ori. În razele oblice ale soarelui, marea apare verde ca smaraldul; în umbră apare purpurie. În timpii de vijelie ea este vinăță; stîncile și munții ascunși în mare îi dau o culoare posomorită; de departe marea le arată albastră.

Marea are cîteodată o strălucire fenomenală asupra surfeții sale, strălucire de care se vorbește în cîntul al doilea al poemii. Forster și Vogt au făcut studii asupra acestii străluciri. Cel din urmă este de părere că strălucirea mării este produsă de animale de diferite naturi care sunt în unde. Este o mare cantitate de fosfor în mare, astfel încît, noaptea, sub loviturile lopeților, se varsă milioane de scînteii.

Limpeditatea apei de mare este mai însemnată decît cea de fîntîni. Lumina pătrunde în fundul mării pînă la 20 metri și mai mult, fundul ei se poate vedea pînă la 60 metri de adîncime și dacă trebuie să credem pe căpitanul Mood, apoi lingă *Nouveau Zemble* el aruncă sonda la o adîncime de 160 metri într-un loc unde se zărea foarte bine și fundul mării și chiar scoicile ce se aflau acolo.

Marea are mișcări regulate și neregulate. Dupe flux și reflux, este marele fenomen al *scurgerilor submarine*; precum și întăritarea undelor de vînturi regulate și de vijelii, aceste mișcări opresc de a se strica apa mării care este supusă prin natura ei la corupere mai mult decît apa dulce.

CÎNTUL III-LEA

EGIPTUL

Cunoașteți voi pămîntul ce Nilul a născut ?
Ce crivățul cu coama de gheață n-a bătut ;
În care sub cununa-i se-nalță palmierul
Și pare că sprijină cu mîndra-i frunte cerul
Așa ca o columnă de marmur minunat
Ce sprijină un templu cu aur instelat ?
În care dulcea Ibis de zefiri legănată,
În silvele de cactus suspină amarată,
În care zea Isis c-un grațios suris
În tristele deșerte crea un oasis ;
Cunoașteți voi Egiptul ce n-are semănare
Cu nici o altă țară ? Loc curios în care
Întunecoasa fiie a vechii Ethiopii
Contrastă cu evrea cu ochii azurii,
Și palida arabă, cu funtea visătoare,
Cu copta¹ cu păr negru și brațe de ninsoare ?
Pămînt ce fecondează în fiecare lună,
Și nici un timp n-abate splendida sa cunună !
În care frunza cade sub soarele de foc,
Și alta vine-ndată de ține al său loc.
Aice rar se-ntimplă să fulgere, să plouă ;
Un cer senin și splendid adapă cu-a sa rouă
Pămîntul ce rodește și apele din Nil
Îneacă în tot anul acest fecund argil.

Acolo noi vom merge... dar vasul fugător
Pe brazdele perfide alunecă ușor.
Conrad ! veghezi tu oare, privești aceste maluri

Din care filistenii domneau aceste valuri ?
Regina africană cu fața de eben,
Spre răsărit se duce purtînd un diadem
De stele fără număr, cînd geme-n depărtare
O surdă vijelie... fluierături bizare,
Mugiri adînci, sălbateci, concert spăimîntător !
Ai crede că toți monștrii marini s-adun în hor
Și țipă-n limbi diverse, pe tonul întristării,
Voind să ducă vasul în smîrcurile mării.
Pilotu-abia mai șade la cîrmă : e legat ;
Pe pod s-aruncă valul, ce pare că-a turbat
Sub biciul unui demon ce de aproape-l strînge ;
Lovirea cea de vînturi, catartul plecă, frînge.
Și vasul se rădică, se lasă în abim,
Și iară se înalță ! Un strigăt, un suspin
S-aude-n întunerec ! Ai crede că mormîntul
Se crapă, te înghite. Se îndoiește vîntul,
Și valul îi răspunde prin mugetu-i duios...
E cîntecul funebru... Un strigăt fioros
Al celui ce comandă s-aude-n vijelie,
Spăimîntător ; e geniul uman ce tot învie,
Ce dă direcțiune, ce apără, prevede.
Speranța, e busola, e harta ; el o vede,
O cercetează, știe de este de temut.
Foc ! foc în cală ! strigă și totul s-a pierdut !
Atuncea comandantul răcnește cu tărie,
Și vocea-i se aude tunînd în vijelie.
Toți cîți mai au putere comanda lui urmez.
Conrad se află-n fruntea acelor ce lucrez.
Parvine să pătrunză el cel dintii în cală
Prin flacări și prin fumul ce flacăra exală.
Vislașii îl urmează ; el tot a-mbărbătat,
Iar pompele jucară și vasul a scăpat.

Dar zorile se varsă. Conrad pe pod privește
Acest spectacol magic, strein, ce îl răpește ;
Acele mii de valuri, ca cete de geanți,
Ce joc cu vasul, și-unii îl trec la ceilalți,

Rîzînd de slăbiciunea acestui om pigmeu
Ce vrea pe elemente să puie jugul său.
Pămînt ! pămînt ! strigară mai multe voci d-odată.
Și se zări o coastă : sprinceană depărtată.

Dar colo se arată prin sinul vijelii
Pe coasta aburită cetate-Alexandrii.
Acolo este Faros, e una din minuni
Ce au făcut odată mirarea-ntregii lumi.

Cînd civilizațiunea devine concherantă
Sub marele-Alexandru, se-nalță, elegantă,
Superbă, o cetate p-acest țarm depărtat ;
Sub Ptolomei devine un centru minunat
De viață, arti, științe, civilizațiune.
Romanii îi răpiră și sceptru, și cunune.
„Să nu-nceteze moartea decît cînd al meu cal,
Pin' la genuchi prin sînge va înota fatal !“²
Striga imperatorul ! O, timpuri de asprime !
Cînd gloria fu-n sînge și forța fuse-n crime !
Dar pentru ce vom cere acelor timpuri uitati
Un compt sever cînd timpii de azi, mai luminați,
Sunt tot atît de aspri cu dreptul-umanității,
Precum au fost odată în timpii-antichității !
Dar lîngă barbaria tiranului strein,
Religioasa luptă aduce-al ei venin.
Aicea înflorește frumoasa Hypathia,³
A lui Theon copilă, prin spirit, prin junia,
Prin rara frumusețe și prin virtutea sa.
Doctrinile lui Platon aici ea ensigna.
Amicii lui Cyrile, în furia turbată,
Smulg dupe car p-această frumoasă învățată.
Cu unghii și cu dinții, ei o deșir în loc,
Bucățile din corpu-i le-arunc, le ard în foc !
Acele lupte crude, aceste sceni turbate
Nu se repetă încă în țări civilizate ?
Și chiar acolo unde teroarea a-ncetat,
Acolo unde legea domnie și-a luat,

E liberă gândirea ? Și cînd un muritor
Exprimă adevărul etern, neperitor,
Ce face-această lume, plătîndă, trecătoare ?
Lovește cu minie, exil sau închisoare !

Pompeu, Cezar, Antoniu, Octav și Buonaparte,
Toți concheranții lumii luară-această parte
De lume prin resbele, voind a imita
Pe marele-Alexandru în strălucirea sa.
Mărirea e dar fumul ce naște-aici sub soare
Pe bucherul teribil din sînge de popoare !
Din lacrimi, din suspine, din trude omenеști !
O, lume sclavă, iată aceea ce iubești,
Aceea ce merită nebuna-ți admirare !
Ce face-a ta ruină, a ta ingenuchiare.
Pe cît va fi în lume d-acești admiratori,
P-atîta, totd-odată, vor fi apăsători.
Pe tine totd-auna, civilizațiune,
Te va lua conchista drept țel, drept misiune.
În numele tău mare, l-apus, la răsărit,
Sub sabie streină toți popoli-au perit.
Cînd tu nu ai prestigiu, civilizațiune,
Atunci vii tu, pe scenă, o, tu, religiune !
Civilizațiune e cel măcel infam,
Ce pe popoare-ncîntă, ce pe tirani inflam ?
De naște ea aceste ruine și morminte,
Ce schimbă pe popoare, în fum, în oseminte,
Atuncea piară-aceste frumoase, mari idei,
Și lumea să rămîie în barbaria ei !
Dar ori în care parte romanii au călcat,
Traiane, al tău nume e binecuvîntat !
Clemența, bunătatea ce cerul dase ție,
Căzură ca un balsam pe jug și pe sclavie.

Vedeți acea cîmpie ce moartea a coprins ?
Aici a fost cetatea heroului ne-nvins,
Cu patru mii palate, o mie de grădine,
Trei sute teatre, circuri, de viață, oameni pline.

Și astăzi nici o urmă ! Nimic nu mai e viu :
Abia în suvenire, de ele se mai știu.
Acolo fu necropol, morminte strălucite,
Palate elegante de preoți locuite,
Cu verzi grădini de arbori și cu parteri de flori,
Mărite monumente, de marmur cu colorii.
Azi locul e ruină și malul cu-ntristare
Se-nclină și șoptește durerea sa la mare.

Lumina dimineții se varsă în eter.
Convoiu-aleargă încă pe calea sa de fer,
Traversă sînu-acestor sălbatice deșerte
Și fluieru-i exală fantastice concerte.
Ai fi crezut un șarpe, bălaur iritat,
Ce trece prin deșerte și șuieră turbat.
La Nil el se oprește și rîu-aici apare
În toată maiestatea... Salut, o, fluviu mare !
Zeu adorat în templul de la Nilopolis.
Sub formă a două sexe, fiu zeului Cnufis,
Tu singur, Nil, dai viață deșertelor profunde :
În fiecare vară verși palidele-ți unde,
Pe-această vale lată dînd apă și pămînt,
Făcînd un loc de viață dintr-un întins mormînt.
Cît de frumoasă-ai face, o, Nil, această vale,
Cînd civilizațiunea aici și-ar face cale,
Cînd oamenii-ar fi liberi, cînd jugu-apăsător
Nu ar sorbi și viața, și fructu muncii lor !

Aceste unde-eterne cît sînge nu sorbiră,
O, martor al durerii acelor ce periră,
Ca să păstreze lanțul ce de atîția ani
Le dete moștenire un crud zeu la tirani ?
Dar unde sunt tiranii și sclavii ? Au murit !
Da ; au murit aceia, dar alții au răsărit,
Ce vor peri ca dinșii, lăsînd pe alții-n urmă
Să facă, unii domnii, și alții marea turmă
Precum ursita-i naște, făcînd misterios,
Spre a plana în aer, sau a rampa pe jos.

Conrad aici s-ambarcă cu soții săi de cale,
Cu visele frumoase și gândurile sale.
Julia și Claricia, cu nurii-ncântători,
I-apar cum două stele apar la călători,
Ce rătăciți pe mare, în aria divină
Salută cu plăcere frumoasa lor lumină.
Oh ! dacă o femeie n-ar fi alt pe pământ
Decît ce este, steaua pe cer, în nopți de vînt,
Decît ce este floarea, într-un deșert uscat,
Decît ce e surisul p-un chip îndurerat,
Ea încă-ar fi cununa sub care lumea pare
Cu relele mai blînde și mai puțin amare !
Dar a Julii gură d-albețe strălucea
Așa ca picătura de sînge peste nea.
Iar genele-i bălaie ce ochii înconjoară
Recheamă floarea plătii, ninsoare bălăioară,
Învăluind surfața pe lacul de azur,
Și sînul ei sub bucle ce-ai crede că murmur,
Răpește ochii noștri și dă acea idee
De neaua dupe simplon cînd soarele-o poleie.
I-e limpede privirea ca splendidul cristal
Și are-un foc ce luce ca soarele pe val.

Colo fu Neucratis, cetate Milesină,
Ramanieh e satul născut p-a sa ruină.
Aici a fost un templu *Hellenion* numit,
Mai dincolo Arhandru, Antile renumit.
A căruia venituri serveau mai înainte
Reginii egiptene să-i dea încălțăminte.

Al Nilului mal însă aci prezintă față
Frumoasă, cununată de plante și de viață,
Aci prezintă-o față de tristă uscăciune,
Deșert, sălbătăcie și dezolațiune.

Dar ochii tutulora văzură depărtat
Pe orizonte-aspectul strein și minunat,

Acele piramide ce parcă priveghează
Ca geniuri din deșerte, ce parcă însemnează
Hotarul între lume și tristul lor domin,
În care numai vîntul deșteaptă un suspin.
Era pe cînd lumina cu umbra ne arată
Figura vieții-umane, și salba aurată
Pe peptul negru-al nopții apare depărtat
Și face și mai magic tabloul prezentat.
Bulah, pe urmă Cair o leghe mai departe,
Aicea de mărire se-ncarcă Buonaparte,
Aicea moare Kleber ucis d-un fel de sînt,
Purtînd destinul-armatei cu dînsul în mormînt. 4
Mărinimoasă Francie, plîngi tu acea armată
De bravi, prin lupte crude, privații, secerată ?
Și ce ne pasă nouă d-acești bravi ce s-au stîns ?
D-o glorie măreață ei fruntea și-au încins !
Frumoase simțimînte cînd aste morți sublime
Ar fi pentr-o idee și pentru-un mare bine !
Guvernul tău, o, popol puternic și leal,
Vedeă în Buonaparte un geniu, un rival ;
Voi ca să se scape d-a lui înriurire.
El, beat de libertate, de glorie, mărire,
Voind să urme pasul atîtor mari bărbați,
Purcese-n Oriinte cu cei mai bravi soldați
Să moară ca să-și facă cununi neperitoare
Dînd lanțuri cugetării și heară la popoare.
Dar să venim la valea lui Heliopolis !
Aici, tu, mare Kleber, victoria-ai decis.
Cu nouă mii de oameni învinși acea armată
De șapte ori mai mare ! Aici a fost odată
Cetatea ce-nvățații Grecii-au locuit,
S-adune cunoștințe prin care-a strălucit
Europa mai în urmă de legi, teogonie !
Palate, templu, totul ce-a putut să fie,
Au dispărut ca urma gazelii pe nisip,
Ce vînturile serii astupă și risip.

Memfis ! Ce mai rămîne din viața-ți glorioasă ?
Tot a perit ! O silvă de palmieri umbroasă

Se-naltă din ruine, rejună acest loc
Ce arde în nisipuri sub soarele de foc.
Dar unde-i boul Apis și templu-acela mare
Lui Fta ? Mari edificii d-eternă admirare ?
Mormîntul lui Osiris ? Vai ! sufletul uimit
D-atîta frăgezime, rămîne mărmurit !
Așa lovește cerul trufia omenească,
În popoli ce cutează lui să se potrivească,
Ce fac din al lor nume ceva divin și rar,
Din forță, un drept, din culte, un fanatism barbar.

Conrad privește încă, sub razele splendide,
Acele trei mărețe și stranii piramide
Ce pe aici se-naltă, pe dealul nisipos ;
Lucrare minunată, aspect maiestuos,
Ce par a-nvinge timpul ce toate le supune !
În fața lor dispăre orice comparațiune,
Din vîrfu lor fantastic se vede spre apus
Deșertu l-astă mare ce omul n-a supus,
Imperiu de mirage, cu valuri nisipoase
Ca valurile mării perfide, furioase,
Ce-naltă și le bate sălbatecul camsin
Și nu au nici mugire, nici murmur, nici suspin ;
Dar care poartă moartea ! Spre nord se-ntrezărește
Această deltă lată ce aură, verzește ;
Spre est uscata țară cu nume de Gessen,
Ce pare sub urgia unui amar blasfem.
Mai dincolo e valea ce Nilul o parcură.
Pe fața ei se vede plutind o deasă bură
De aur : e nisipul mărunț și risipit
Ce strălucește-n soare, de vînturi răsîndit.

În faț-acestor locuri, acestor mari ruine,
Ce-au triumfat mărețe d-a timpului asprime,
A noastră vanitate se umilește-amar !
Gîndire, simțimînte, se-nfioară și tresar !
În faț-acestor stingeri gigantici, dureroase
De opere eterne, de nații glorioase,

Ce mai rămîne oare, sârmanul individ,
Atomă trecătoare ce soarbe crudul vid ?
Oh ! fie ca icoana cea de destrucțiune
Ce noi vedem, să serve la toți de lecțiune !
La regii ce domină, la robii ce se-nclin,
La cel ce din sudoare, din lacrimi, din suspin,
Din crime și trădare, își strînge-a sa avere,
Își face-a sa mărire și glorie, putere,
Și crede să trăiască spre a le moșteni,
El, umbră umilită, insectă de o zi !
Ah ! și cu toate-acestea, mister divin și mare !
Ceva rămîne încă ! Tu ești, o, cugetare !

Adio, piramide, și tu, o, sfinx bizar !⁵
Ce faceți între viață și moarte un hotar !
Morminte glorioase, primiți o salutare,
Voi, ce-atestați cît omul e mizer și e mare !

Plutesc pe Nil ferice, în clima de plăceri,
În zile răcorite de bori de primăveri.
Tot varsă în natură delicii, pace, viață.
O nea de flori cunună a pomilor verdeață :
Cosiță rîurindă sub vînturi, cu miros,
Și paserea se-mbată de cîntu-i amoros.
În silvele de finici o deasă umbră cură
Și valea se vestmîntă d-a rozelor purpură,
Și serile s-arată cu coama de eben
Muiată-n albă rouă, o, grațios eden !
Eterul se poleie cu pulbere de stele
În fiecare seară și zorile-aurele
Cînd scutură cosița spre albul răsărit,
Îndată sunt urmate de soare strălucit.
Crepusul nu există. — Odată, dimineată
Pe Nil, într-o grădină, oasis de verdeață,
Julia se preumblă, în portul ei strein :
De rara-i frumusețe deșertii se-nlumin.
Un aer cald se varsă ca ploia amoroasă
Pe sinu-i d-alabastru, pe coama-i auroasă :

O horă de delicii pe corpul său plutea,
Ar fi crezut că anii ce-n urmă depunea
Și zilele pierdute și orele-aurite,
Se întornau pe viața-i d-amorul ei robite.
Ea surîdea acestor deșerturi fără nori ;
Și ele sub privire-i se-mpodobeau de flori.

Beni-Suef ! Acolo Dessaix a strălucit
Prin faptul său de arme, măreț, neauzit.
Colo se află Cherri, Cynopolis antice.
Anubis sub emblema de cine fu aice
De regi și de popoare în templu onorat.
Cînd cînele cel sacru în templu a crăpat,
Toți egiptenii doliu îndată îmbrăcară ;
Credința-a cării formă atîta de bizară
Anunță și trădează la secolii un popor,
Societăți pierdute în rătăcirea lor.

Dar muntele de paseri la călători apare.
Stînci nalte, scorboroase, sterile și bizare,
Pasagi ce strînge riul în sinu său gemînd,
În scorbori apa cade și volvoră spumînd,
Aicea unda sare și geme cu urgie
Unind a sa mugire cu vînt de vijelie,
Cu care se confundă un țipet dureros
De paseri cobitoare, din piscul furtunos.

Colo fu Antinoe a căria vechime
Pe Adrian revarsă dispreț, dezgust, rușine.
Sărmană omenire, prin cîte insultări
Ai trebuit a trece, prin cîte degradări,
Ca să ajungi acolo ca cel puțin cel tare
Să maște, să ascunză a lui nerușinare ?
Conrad salută-Abidos, loc renumit antic,
Coenopolis, în care poetul satiric
Al Romii se exilă și-n bătrînețe moare ⁶ ;
Denderah ce păstrează ruine-ncintătoare.

Cînd armia franceză ruinele-ți văzu,
O, Thebă, se oprește, din plame ea bătu. ⁷
Atît a lor mîndrețe răpi a sa cătare,
Și fermecă ferice simțiri și cugetare.
Necunoscute veacuri aici au poposit.
Cu oameni și cu fapte ce-n noapte au perit,
Ce n-au cunoscut nimeni ! Historia, uimită,
În faț-acestor urme, se trage umilită.

Limbagi steril și rece, exprimă daca poți
Mirarea și respectul ce-aici încearcă toți
Cîți văd aceste urme de civilizațiune,
Gigantici monumente de admirațiune !
Nu ! tu nu poți descrie aceea ce simțim !
Dar poți să dai o umbră obiectului sublim.
Din stîncă libiană ce pe aici domină,
Priviți această mare și splendidă ruiună,
Tablou strein și magic ce-ncintă, ce răpește
Oricînd, întotd-auna pe cel ce îl privește !
Colo se-ntinde plaiul de dealuri încadrat.
Printr-însul cură Nilul, eternul împărat
Acestor mari deșerte ce el le dete viața.

Pe vîrful unui munte se joacă dimineața.
Karnak, Luksor la dreapta de rîu Conrad văzu.
Gurnah păru la stîncă cu Medinet Habu.
Cătune curioase ce-ocup această vale
Prin care Nilul face a sa mareață cale,
Pe care fuse Theba, aspect măreț, magic.
Columne, obelisce, piloane se rădic
Pe marea de ruine și pare să desfide
Deșertul ce le-ajunge, le-neacă, le conchide.
Karnak păru o mare de statui rădicate,
Columne, obelisce și templuri și palate,
O sală în palatul măreț al lui Moeris,
Ce ochiul cînd o vede, îi pare magic vis,
Închide-n sinu-i sute gigantice columne,
Ce-au rezistat la secolii și la destrucțiune.
Potecile ce-aicea duceau, nu au perit ;

Formau mai multe rinduri de sfinxi mari de granit.
Luksor, rival ferice, mai depărtat apare
Cu-o grupă de palate, cu templul său cel mare,
Oriunde ochiul cade, privește mărmurit
Aspectul de ruine ce pare infinit.
Prin templuri, prin palate; colonne maiestoase,
Lucrări gigantici toate ! Mărețele coloase
Să-nalță pe ruine, c-un aer gânditor,
Privind cum tot se schimbă și pere-n jurul lor.

Sesostris, Amenofis, Setos, Ramses, voi, care
Ați fost înălțătorii acestor mindre-altare,
Veniți voi citeodată prin aste galerii
Prin care gem în noapte sălbateci vijelii,
Prin templuri, prin palate, și numărați voi oare
Columnele superbe ce stau tot în picioare ?
Și bazele-reliefe, și obelisci măreți,
Și-ați plîns voi de schimbarea ce-aice revedeți ?
A voastră strălucire, ce-a trebuit să fie,
O, splendide ruine, în timpii de junie,
Cînd astăzi chiar voi sunteți atît de maiestoase !
Atît de-ncîntătoare și-atîta de frumoase !

Dar unde o să punem privirea mai întîi ?
Tu, fiu al ignorinții, ce nemișcat rămîi
Cînd arta îți arată divina strălucire,
Oricare-ar fi răceala și-adîncă-ți nesimțire,
Tu poți să vii aice, cît de nepăsător,
Căci vei gusta, tu însuți, un fermec răpitor.
Vederea se îmbată, se-ncîntă, se uimește,
Nu știe ce s-admire căci tot aici răpește.
Și sufletul rămîne, odată ce-am privit,
Sub fermecile artii, aicea lăntuit.
Sclavie mult mai dulce decît chiar libertatea !
Aice arta are mărirea, maiestatea.
Aici, aice numai poți ști tu, om sceptic,
Cît spiritul e mare, cît lutul este mic !
Căci nicăieri nu afli, nimic nu poate-a-ți spune,
Mai mari trăsuri de geniu și de destrucțiune.

Chiar tu, barbare Cambis, cînd ai venit aici,
Răpit de frumusețea lucrărilor antici,
Dai ordine să stingă incendia turbată
De care-această vale era amenințată !

Ce fuseră asti popoli titani de mai-nainte
Ce își făceau atuncea palate, porți, morminte
Atît de colosale, trecînd prin mii de ani ?
Nu ei, dar al lor geniu fu geniu de titani.
Acolo unde zace barbara ignorință
Și îndobitocire, tot este suferință,
Tot este scăpătate, robie, moarte, chin ;
Dar colo unde viața, științele lumin,
E geniu ! și geniu aduce fericire,
Prosperitate, viață, putere și mărire.
Popor felah de astăzi, tu nu vei rădica
D-aceste monumente în rătăcirea ta,
Tu, ce nu poți a sparge nici lanțul ce strivește
Al tău corp, nici acela ce sufletu-ți robește,
Lanț mult mai greu, mai aspru și mai înjositor :
Ce este moliciunea, îngenuchiat popor !
Tu, în a ta orbire, ai trista ta menire
Să te tirăști în humă și sub disprețuire.

Streine ! Ce sunt oare ruinele ce-admiri
Ale Athenii, Romii și splendidii Palmiri,
În comparațiune cu-acestea ce s-arată
Aici, ce prin mulțime, mindrețe, te îmbată
Și te transport, te-nalță, prin caracterul lor
Religios ; prin stilul corect și răpitor,
Prin eleganța pură, prin dispozițiunea
Sculpturii emblematice, prin decorațiunea,
Imensa avuție în splendidu-ornamînt
Ce toate, în unire, ca vis strein te-ncînt !

E oara cînd fecioara unește amarată
Cosița sa de aur cu roza înrouată ;

Conrad privește barca în care odihnea
Julia legănată pe Nilul ce dormea.
„Deșteaptă-te, o, blondă copilă d-Occidente,
Căci roza dimineții sub roua sa ferbinte
Tresare la dorința ce are-a îngina
Cu neaua dupe brațu-ți purpura dulce-a sa !
Desertul e ferice ca să se înconjoare
Cu zîmbetele tele mai dulci, mai rizătoare
Decît aceste raze de soare ce se cert
Să-ți încunune părul în ast întins deșert.
Columbă care plînge pe Cyprisa perduto,
Gemea această noapte pe barca ta tăcută.“

Cum a secat izvorul prosperității-antice
Cînd tot acea natură d-atuncea este-aice ?
Priviți aceste templuri gigantice ! Vedeți
Acele mari palate, pe care le credeți
Efect al fantaziei, mirage de mărire !
Acele săli mărețe, ce nu mai au finire,
Columnne fără număr, tablouri pe părăți
Ce toate ne recheamă pe regii lor măreți
Și fapte imortale ! Citiți cu bucurie
Acele hieroglifice ! E marea istorie
A popului mare ce-odată a trăit.
Vedeți aceste templuri, mormite și palate
Și statue în stîncă gigantecă tăiate !
Vin, suflete, tu, care ești însuși un mormînt,
Vin, vezi mormîntu-acesta și spune un cuvînt.
Ca el sunt multe încă mormintele regale
Din cele mai mărețe, mai mari, mai principale.
Aici sunt suveranii ce lumea asupreau,
Aici de multe veacuri d-eternul somn dormeau ;
Un popor, o armată cu armele în mînă
Vegheau ca să păstreze augusta lor țărîină.
Dar vine-o zi, și popor și-armate-au dispărut.
Streinul răscolește și fură acest lut ;
Pe marele ruine, prin săli, prin galerii,
Pe sub columni s-arată fantasme, oameni vii,
Ce fac aici locașul cu scorpiile rele,

Și parcă sunt o formă a vițurilor grele,
A crimelor, făcute de cei ce nu mai sunt,
Ce au rămas cu lutul în urmă pe pămînt.

Pe muntele Libii răsare plina lună
Și varsă-un rîu de raze pe valea lată, brună.
Un ocean de glorie plutește pe ruini.
Prin umbre și prin raze, răpește pe streini.
Oh ! cite suvenire nu se deștept aice !
Acolo e statua lui Sesostris ferice.
Mai dincolo e templul superbii zei Hathor.
Mai colo sunt coloșii, cu marea formă-a lor.
Colo se văd pilonii, columne, obelisci
Parcă se mișcă, umblă, sau se adun aici.
Șoptesc, suspin ; în sînul palatelor umbroase,
Parcă s-aud acorduri de harpe-armonioase.
Mărețile tablouri parcă se animez,
Se mișcă ; regi, regine pe vale însmăltez.

Maiestuoase umbre ! Voi viețuiți în lume,
Vă răsfrîngeți pe secolii cu ale voastre nume,
Cu ale voastre fapte ; dar în închipuiri,
În umbra ce-nvelește atîtea suveniri.
Mișcarea se produce de umbrele respinse
De raze ; șoapta naște din vînturile stinse
Ce-adorm în aste locuri, din gemetul duios
Ce Nilul varsă-n noapte sub malul furtunos.
Suspînul unei paseri ce-adoarme în ruine,
Ce-o supără, în noapte, voioasele lumine.

Ce s-a făcut poporul ce-aicea a trăit ?
Cu vechea-i strălucire el însuși a perit.
Dispare-o națiune ca orice viețuiește.
Tot are-un timp, tot naște, produce,-mbătrînește,
Și apoi vine moartea, și totul e pierdut !
Tot ? Nu ! Nimic nu moare, odată am născut,
Deci mai putem a naște ; am fost, putem fi încă.

Om laș, îmi spune mie, p-a vieții crudă stincă,
Ce fermec, ce plăcere, ce bine tu găsești,
Încît să n-ai putere, curagi să părăsești
O vale de durere, de lacrimi, de-ntristare
Pe care rătăcirea-ți le face mai amare,
Pe care dulci iluzii cu raze le-nvelesc
Cum p-un deșert de moarte miragele plutesc
Și fac mai crudă setea ce sînul tău încinge
Cînd mincinoasa rază din ochii tăi se stinge.
Regreți aici în viață plăpîndeale cununi
De glorie, cîștigate prin prostituțiuni,
Prin sînge, prin trădare ? Regreți tu calomnia
Ce lîngă poarta vieții, a-ți vesteji junia,
Credința și onoarea, te-așteaptă să sosești ?
Regreți să lași o lume în care pătîmești ?
Ce te desprețuiește, ce-ți farămă junia,
Și inima, onoarea, amorul, poezia ?
Ce-ți schimbă ziua-n noapte și dulcele-n venin ?
Ce-ți fură partea vieții la soarele divin ?
Merită plîns această amară comedie
Ce se numește viață ? Vis, fantasmagorie,
În care se succedă atîtea ficțiuni,
Fantasme, spectruri, umbre, numite națiuni,
În care ele luptă s-apuice-un loc la soare,
S-apuice-un loc la viață, și-abia venite, moare !
În care adevărul, dreptatea, nu au loc
Decît pe cei fățarnici să serve ca mijloc,
În care interesul împarte pe dreptate
Și meritul se-nclină la mediocritate.
Născut aici în lume, o, zeu dezmoștenit,
Ursita-ți e-implinită de cum ai suferit.
Ce îți rămîne încă să faci aici în lume ?
Să lași mărețe urme ? Să lași un mîndru nume ?
Să fie ! Dar atuncea de ce tu întîrzi
Să faci o faptă mare, printr-însa să re-nvii ?
Și apoi, în grămada de nații ce compune
Al lor mormînt de dolii și de destrucțiune,
Ruină infinită, spăimîntător mormînt,
Să mergi s-arunci îndată al tău mizer pămînt !
O, suflet mare, mobil, o, spirit, cugetare,
Nu ești sătul tu încă d-a ta prostituare

În lutul ce te leagă și-oprește al tău zbor ?
Ast lut supus la patimi, pămînt degradător,
Ce poftele usucă, ce uzul ofilește,
Ce dorul îl consumă, tiranul îl robește ?

Văzut-ați voi deșertul pîrînd, cînd luna plină
Revarsă valuri d-aur în umbra serii lînă ?
Colo se-ntinde valea lui *Biban el Maluk*.
Flori, arbori nu răsare și toate se usuc.
Ea este încadrată de stînci cu crești bizare
Și munți cu scorbori triste în plină dărîmare.
Pe vale și pe mîguri plutește-un vâl de dor.
Nu mișcă, nu șoptește nimica trăitor.
Cînd blonda dimineată revarsă dulci lumini
Din genele-i de aur pe vechile ruini,
Conrad lasă mormîntul în care el dormise
Și la Karnak se duce, făcînd frumoase vise.

Dar colo este sala cea mare din palat.
Amantul lunii pare pe caru-i aurat
Și varsă oceane de raze pe ruină.
O sută de colonne gigantice o sprijină.
Să stăm puțin aicea ! O, mare Sesostris,
Aici din belle-arte făcuși un paradis,
Aici ți-a fost palatul. Dar cine poate spune
Tot ce aici încîntă, răpește și supune ?
Ce a putut să fie acest locaș divin,
În timpul tinereții cînd orice-aici privim,
Acuma, în ruine, acum în întristare,
Atîta fermec încă și frumusețe are ?
El ne vorbește încă de strălucirea ta ;
Dar popoul acela ce fruntea prosterna
La templul tău cel splendid, de mult timp a perit,
Să plîngă pe mormîntu-i destinul ne-mblînzit !
Alți popoli, vai ! urmară acelor mari popoare
De uriași ! Șiroaie de barbari trecătoare,
Ce per pe toată ziua și nu produc nimic.
Ei nu v-admiră, ziduri ; pe sufletul lor mic
Aceste monuminte prea mari descuragiază,
Prin comparațiune, pe ei îi micșorează.

Vedeți această sală ce timpul a lovit ?
Aicea fuse centru de tot ce-a strălucit.
Locașu-ambitiunii, palatul cugetării,
Al patimii, puterii și-adezea al trădării ;
Aici se prosternară atâtea frunți regești,
Aici se umiliră puterile lumesti,
În cruda așteptare ca să se umilească,
La rîndul ei, în urmă, mîndria ta regească !

De ce te plîngi tu, oare, sărmane muritor,
Cînd jugu umilește în lume p-un popor ?
Ursita ta în lume, formînd a ta ființă,
Lăsat-a pentru tine decît, vai ! umilintă !

Mai însemnați buchetul măreț, desfătător
De templuri și palate rămase la Luksor !
O, mare Amenofis ! Aici trăiești tu încă.
Dar să pătrundem umbra, tăcerea cea adîncă !
Acolo un pilone gigantic întilnești
Pe două mari masife, prin care-apoi zărești
O poartă c-o cornișă, ce artele amintă ;
Tablouri hieroglifici pe Ramses îl prezintă.
Mulțime de tablouri fațada-mpodobesc.
Întru pe o sută colonne strălucesc
Mulțime de legende cu simțuri grațioase.
Conrad admiră aceste lucrări maiestuoase.
El intră într-o sală, p-o stană de granit
Văzu un cuplu splendid, imagin înflorit :
Julia și Claricia în admirațiune,
Tablou divin ce limba refuză de a spune.
Ai fi crezut atuncea că-n lume sunt doi sori,
Că frumusețea dulce e două dulci surori !
Că dulcea fericire, c-un spirit și c-un nume,
Își are-n cer o formă și ceilaltă-n lume.
Pe domele mărețe atîntă ochii lor
În admirațiune, extaz desfătător,
Și razele de soare, răsrînte de ruine,
Formează p-a lor frunte un cadru de lumine.

Ei plecă înainte, salută încă-n cale
Mai multe vechi ruine p-această lată vale.
Siena între toate. Aici Iuliu Cezar
Veni cu Cleopatra, și puse un hotar
Regatului. Aicea amanții se opriră
Și ale vieții ore cu roze împletiră,
Înaltă și suptire ca junul Cyparis,
Fragilă ca o rouă, suavă ca un vis ;
Și părul ca o noapte, căzînd pîn' la picioare
Și îngînînd ferice a sinului ninsoare ;
Curată ca cristalul, plăcută cu-ai săi nuri
Precum ne place vara o umbră de păduri ;
Arzîndă ca o rază de soare-nvitătoare ;
Ca fagul cel de miere, ușoară ca o boare ;
Înșelătoare însă ca ramura de plop,
Așa fu Cleopatra în viața-i fără scop.

Umida noapte lasă să fluture undoasă
Pe vîntul dulce rochia stelată și umbroasă.
Plîngînda filomelă, fiia lui Pandeon,
Suspînă între roze în trist și dulce ton.
Dar cine nu cunoaște a sa metamorfoză ?
Ea spune-a sa durere la prefumata roză
Născută-ntîia oară, carmin desfătător,
Pa fața frumuseții sub un sărut d-amor.
Privigători și roze, sub rouă și sub boare,
Sub umbre și sub raze, se-mbată de amoare,
Și-n dulcea voluptate, într-un limbagi sublim,
Întoană *himnul dulce al vieții* ; să iubim !

Cînd treci de cataracte, prin care mîndrul rîu
Se varsă și mugește sub ne-mblînzitu-i friu,
Se-nalță niște măguri, de mari stinci coronate,
Ce îți încîntă ochii prin forme variate.
Bizarele lor creste își miră fruntea-n Nil
Și lasă să se vază, în fund, ceva gentil :
O însuliță File, locaș de frumusețe, ⁸

Ce-ncintă călătorii prin splendide verdețe,
Răcoare, frăgezime, aici atât de rari !
Aicea Nilul lasă hotarele barbari,
Și strâns de stînci aride, sârind din stîncă-n stîncă
S-arată în mîndrețe-i și maiestate-adîncă.
În mijlocul acestui cuib verde, înflorit
Acestii insolite, eden îmbălsămit,
Plutind cu voluptate pe fluviul cel mare
O grupă de piloane și columnade-apare
Mărețe printre arbori, sit verde, răpitor
Ce pare și mai verde și mai desfătător
Alături cu această natură dezolată.
O, grațioasă File, fii binecuvîntată !

Cosița sa de roze aurora și-o desface
Cu degete de aur, în noaptea care tace,
Și la semnalu-acesta, miriade de cîntări
De paseri se revarsă, streine desfătări !
Concerte infinite sub frageda ninsoare,
Ce-arborii-ncunună, de flori desfătătoare.
Amorul le inspiră acesti-himni fericiți.
Fugiți și vă ascundeți, voi, care nu iubiți !
Dar soarele s-armează cu vii săgeți de foc
Și-n eteratul spațiu nu are destul loc.
Atunci apare File în toată frumusețea.
Acolo-i o grădină în care tinerețea
Întîia oară-n lume p-amor adăposti
Și pentru totd-auna cu dînsul se uni.
Aicea Cleopatra și Cezar au venit,
Aici au fost ferice, aici ei s-au iubit.
Al Nilului val d-aur, murmurător, conjoară
Acest oasis verde ; un hor de paseri zboară
Prin palmieri și cîntă ; pe tigi cu mii colori
Lucesc în frumusețe torinte largi de flori.
Albine murmurînde ca vise de plăcere
Se leagănă în aer sau soarbe dulce miere
Și rouă după valuri de flori ; și dulci zefiri
Se leagănă la umbră pe crini și trandafiri.

La umbra unui templu ce cade în ruine
Julia se repoză cu visele-i senine.
Pe mîna sa cea albă se-nclină fruntea lin,
Așa p-un crin sălbatic s-unește un alt crin.
Acolo ea desface cosița-i poleită
Ce cade peste rochia de stofă azurită
Și seamănă cu focul strălucitor și pur
De constelațiune ce-noată în azur.
Cristalul unei unde ce printre pietre pasă,
Îi udă căpățiiul cosiții ce se lasă.
Așa Conrad o vede atunci în aste locuri
Și ochii săi se-ncintă, delicioase jocuri !
Efecte răpitoare ce are ne-ncetat
O dulce frumusețe, c-al zillii împărat !
Ea singură se crede și joacă visătoare
Cu mîna sa cea albă în coama-i rizătoare
Pe care ea privește un seceriș ceresc
De voluptăți curate ce-n auru-i plutesc.

Romanii, ptolomeii și faraoni antici
Au înălțat aceste piloane magnifici.
Voi stați tot în picioare, dar cei ce vă-nălțară
Periră, și din lume de mult timp se uitară.
Adio, Thebaidă ! locaș de reverii,
Tu, File, cataracte, cu dulci melancolii.
Cu frumuseți streine, necunoscute nouă,
Dar unde-o lume veche vă înălțase vouă
Atîtea monumente să spuie-n viitor
Că-aici a fost odată un strălucit popor,
Civilizațiune antică, cum și mare,
Un timp de strălucire, de viață, cugetare,
Ce face să pălească moderne națiuni
Ce cred că sunt maistre în civilizațiuni.

Adio, tu, Siena, și tu, Elefantidă,
Ombos, Edfu ! vedere măreață și splendidă,
Cu cele două templuri-necate în nisip,
Hermontis, cu palate ce timpii le risip,

Eletia de care Plutarc aduce-aminte,
Esneh cu zodiacul ! — adio, mari morminte
De civilizațiune, de popoli vechi, titani,
De fapte mari, de crime, de sclavi și de tirani.
Această moștenire ce lasă din vechime
Tot secolul ce trece la secolul ce vine,
Tot popoul ce moare la cel ce a născut,
Ea singură rezistă la tot ce s-a făcut,
Rezistă printre secolii și prin destrucțiune,
Domnește-n barbarie și-n civilizațiune.

Priviți aceste maluri, priviți acest larg pat
Pe care Nilul doarme în noapte legănat
De strigăte de heare, de vânturi din deșerte
Ce se unesc să facă lugubre,-adânci concerte.
Ici crocodilul iese la soare pe uscat.
Și cînele aleargă pe țărături însetat,
Necutezînd se-mpace sfâșiitoarea sete,
De frica ce-i inspiră ; colo un hor de fete,
Femei, de soare arse, mai nude, ies pe mal
Ca nereide negre cu sînul nud și pal,
Și prin grădini de arbori, purtînd pe cap amfoare,
Dispar ca niște umbre poetici, gînditoare.

Te-a inspirat Egiptul ? Julia întreba,
În vasul ce acuma cu riul cobora,
Pe Conrad ce se luptă cu cruda nostalgie.
El prezintă Julii atunci o poezie,
În care al său suflet trecuse cu-al său dor,
O plîngere amară, un cînt sfișiitor,
Unit cu-o melodie suavă, parfumată,
D-amor și de speranță, de grație curată.
El exprima aspectul acestui vast mormînt
Cum, soare, ceruri, aer, acest steril pămînt,
Se răsfrîngeau în sînu-i făcînd ca să tresară
A suferinții coardă, vibrație crudă,-amară,
Și toate-aceste umbre, ce inima-i zdrobeau,
La razele Julii ferice dispăreau.

A ei figură dulce plutea ca o minune
Pe toate-aceste locuri de dezolațiune ;
Ea le făcea frumoase, eden încîntător,
Le-mpumuta junețe, surîderi, vise, amor,
Prefume, frăgezime, magie și răcoare,
Și le făcea dorite, frumoase, răpitoare.
Julia se ghicește în aste dulci cîntări,
Aici ea se prevede ca cerul peste mări.
Ea vede aicea toate aceste flori divine,
Născute, înflorite sub razele-i senine
Din grațiile sale, cerești și dulci plăceri,
Surîde ca o roză în vînt de primăveri.

Salut, Faiume verde și încărcat de viață !
Cît clima ta revarsă plăcere și dulceață !
Cît nopțile aice sunt pline de-ncîntări !
Din muntele acesta locaș de dulci visări
Se fermecă vederea ! Eterul strălucește
De flacări fără număr și noaptea ce păsește
Răspîndă niște stele ce pier lin, filfiind,
Așa ca o regină ce-n calea sa zîmbind,
Din splendida-i parură privește cum s-abate
Ici, colo fulgi de aur sau roze fărâmate.
Plutește globu-n aer rotînd sub latul cer
Și prezintînd la stele pierdute în eter
Figura unei stele ca toate celealte ;
Stînci palide în umbră port frunțile lor nalte
Și seamănă cu valuri ce urcă și cobor
Și-noată în lumină și-n marea umbră-a lor.
Dar luna se înalță strălucitoare, plină,
Și spațiul s-aură, azurul se-nlumină,
Deșertul se poleie. O silvă de finici
Respiră-a sa răcoare, îmbată tot aici.
Aicea cuconarul cu frunze prefumate
Întinde lata coamă la zefirul ce bate.
Oleandru rumenește sub vînturi ce declin,
Bananiul face un fremet dulce, lin.
Aicea viața pare o viață dulce, nouă !

Zefiru-ntinde aripa ce umectă de rouă.
El împletește perla înbălsămiții nopți
Cu florile dorminde sub turburile șoptii.
În vale cură Nilul : gemindele lui valuri
Primesc o umbră dulce de arbori dupe maluri,
Ce-ngină raza lunii în cursul ei plăcut,
Lumină ce denunță misterul neștiut
Al apelor în noapte. Acele două june
Femei se plimb răpite și par prin umbre brune :
Ca niște raze d-aur, suave-iluziuni,
Ce tot răpesc, încintă ca niște dulci minciuni.

Dar zorile desfășur ghirlanda de purpură,
A undii suprafață ferice ele-aură ;
Și raze rătăcite pe Nilul lat plutesc
Prin umbrele tăcute ce ici, colo pălesc.
Pământul se-ncunună d-o față mai senină,
Precum o diademă de diamant lumină
Pe fruntea frumuseții, pe cîmpul înflorit,
O pulbere de rouă pe flori a strălucit.
Și purpura corolii din roza prefumată
Prin plînsul dimineții apare mai curată,
Și cerul se-nlumină și stelele albesc ;
Julia și Claricia cu flori se-mpodobesc,
La raze și la zefiri lăsînd să le răsfețe
Plutindele cosite ce-neacă ale lor fețe.
Conrad le urmărește în fantazia lor.
Admiră acele jocuri ; se-mbată de amor.
Iar ele fac ghirlande de flori și încunună
Ca nimfele antice cosița lor cea jună
Cum perla își răsfrînge pe cadru-i aurit
Frumoasele ei ape, al ei chip fericit,
Răsfrînge-a sa albețe ce-ngină-un trandafir,
D-o frumusețe rară, spre coama sa de fir.
Această frumusețe, icoană credincioasă
A inimii, denunță o inimă frumoasă
Ce se varsă ca roua arzîndii primăveri.
Credeai că-aspiri un aer de fragede plăceri,
Acel parfum de cîmpuri ; că simți o răsfățare

De raze de la soare ce-aduce desfățare,
Că vezi o ploaie dulce de flori cu rar miros,
Pe fața întristată a vieții-aicea jos ;
Că-auzi concerte mistici, cerești, îmbătătoare,
De paseri amoroase, sub flori desfățătoare.
Și sufletul atuncea pîrînd întinerit,
Sub fermecul de viață ce tot a înverzit,
Se-mbată și deliră d-amoare fără nume,
Delicioasă, pură, necunoscută-n lume.

Dar cine să descrie trăsurile ce are
O inimă ? Ea este întocmai ca o mare
Schimbîndu-și a sa față : seninul liniștit,
Și soarele, și luna, și vîntu-mbălsămit,
Și cerul, norul, fundul, și aspra vijelie
O schimbă-n tot minutul ! Așa o bucurie
Precum și o durere pe inimi oglîndind,
Le dau a lor culoare de fer sau de argint.

Cît a cătat să fie mari oamenii odată
A căror fapte-n lume atît de mari s-arată !
Ei, ce trăiau în lume chiar dupe ce mureau,
Ei, ce o nouă viață, murind, își mai creau ?
Aceste mari palate abia mai las trăsura.
Momiile regale cu timpul dispărură.
În pulbere se schimbă tot ce a fost aici ;
Tot ce-a produs știința și artele antici ;
Dar cel puțin trăiră acele mîndre nume
De fondatori și astăzi răsună încă-n lume.
Și vor trăi mult încă pe cît tot ce-au făcut
Va rechiema mărirea anticului trecut.
Tu vei muri, o, popol, ce-orbia te supune.
Tu, ce n-ai conștiință de civilizațiune.
Tu, care n-ai în viață nimica de dorit,
Tu, ce-n nefericire te afli fericit !

Să zicem un adio orașului mai nou
Ce a lăsat în urmă-i cel mai splendid herou !

O tinără femeie, cea mai frumoasă-n lume⁹,
Pe timpul său te perde, și peste al tău nume
Aruncă umilința sub care te înclini.
Acolo fu mormîntul acestii dulci regini,
Acestii mari cochete ! Nimic nu mai rămîne
Din urmele acestii zburdalnice țărane.
Era scris, Cleopatra, să piară, tu perind,
Și statul și mormîntul ce înălțai trăind ?
Uiți că erai femeie și te-ntroduci în noapte
La Cezar ce-n palatu-i se leagănă de șoapte,
De valuri, și medită Egiptu-a subjugă.
Un om al tău atuncea la Cezar s-arăta.
Depune la picioare-i pachet de stofe d-aur,
Zicînd că el ascunde un prețios tezaur.
Pachetul se desface, Cezar la el cătînd,
Văzu pe Cleopatra din stofe apărînd.
Ce frumuseți, ce grații, ce voluptăți streine
Tu prezințași lui Cezar, ce se-nchină la tine,
Primind el, vingătorul superbului Pompeu,
El, vingătorul lumii, să fie-nvinsul tău !

Femeia se degradă să scape pe regină !
Cînd Cezar se-nvelește în toga sa divină
Și moare sub cuțitul unui ucigător ;
Cînd tu, o, Cleopatra, perzi pe un protector,
Și-Antoniu te mandează la Tarsă că să curi,
Tu pleci pe o galeră cu splendide picturi,
Cu vele de mătase, de aur și purpură,
Lopeți argintuite a căror mișcătură
Lovind în instruminte de muzică, făcea
Să nască o armonie divină ce răpea.
Și tu, luînd costumul Venerii-ieșind din mare,
Prin sclavele-ți frumoase, buchet de desfătare,
Reprezintănd pe nimfe, pe grații poetici,
Copii puși în amoruri, servită de pitici.
Stînd sub un cort feeric, molatic răsturnată,
Păruși între prefume ce aerul îmbată.
Așa primiși pe vasu-ți pe cel ce te manda.
Erai în toată raza și frumusețea ta.

Antoniu se răpește, și sclava ce se-nchină
Superbului Antoniu, devine a lui regină.
Tu nu scăpași de moarte anticul tău rigat.
Văzuși în Octavia, rivală ; ai cercat
Să o desparți d-amantu-ți. D-aici născu cuvîntul
Acestii lupte care ți-au înălțat mormîntul,
A fărâmat Egiptul și-a dat loc ca să vie
Atîtea rele crude, atîta tiranie.

Tu mori disprețuită d-acest bărbat fatal
Ce va să te înjuge la caru-i triumfal ;
Frumoasă, jună încă, cosițele-ți mărețe
Pe sînul de ivoriu ce n-avea încă crețe,
Cădeau cu răsfățare, și frumusețea ta
Ca-n cele dintii zile toți ochii încînta ;
Octav rămîne rece ; atunci cătași în moarte
Ca să împaci mînia neîmpăcatei soarte.

Adio, țarm de glorie cum și de umiliri !
De crimi și de virtute, mărire, înjosiri.
Iar voi, tiranii lumii ce-aicea strălucirăți,
Ce prin război și sînge aicea vă mărirăți,
Vă voi vedea eu încă oriunde voi umbla
Căci orișiunde sclavul înclină fruntea sa,
Tiranul se arată ! Căderea și robia
Nasc în această lume puterea, tirania.

Apian, Origénes, Erodian, Vathil,
Primiți o salutare ! și tu pizmaș Zoil.
Dar cită suvenire frumoasă-Alexandrie
Din timpii tăi de glorie nu îmi rechiemi tu mie !
În ce loc fuse templul frumoasei Cytherei
La care Berenice depuse coama ei
Ce strălucea ca raza din soare, stele rupte,
Cînd soțul ei se-ntoarse învingător din lupte ?
De unde ea dispăre, de unde-un învățat
Pretinse că trecuse în cerul înstelat ?

„O, zee grațioasă cu brațele de nea,
 Cyprisă adorată, ascultă ruga mea !
 Cînd frate-meu și soțu-mi și regele ferice
 Al astii țări purcese cu armele d-aice
 În Siria, eu ție, o, zee, am jurat
 Cînd el se va întoarce de lauri cununat,
 Să tai a mea cosiță de aur poleită,
 Să o depui p-altaru-ți, o, zee fericită !
 El s-a întors acasă, de lauri cununat.
 Eu am depus cosița p-altarul tău sacrat,
 Deși îmi da ea mie o grație nespūsă,
 Ce-ncîntă o femeie la slăbiciuni supūsă.
 Dar în această noapte, o mină d-impostor
 Răpi a mea cosiță, și eu suspin în dor !
 Și tu lăsași să facă frumoasa Afrodită !
 Ești tu o zee crudă ? o zee ne-mblînzită ?“
 Așa plîngea la templu regina Berenice
 Și regele ordonă mărețe sacrifice,
 Amenință cu moarte p-ai săi locuitori.
 Fecioarele descarcă cosițele de flori.
 Canon * atunci s-arată la rege și îi zice :
 „Oprește-a ta mînie, o, rege ! mult ferice !
 Zefirul, al Chlorisii consorte fericit,
 Spărgînd cu-a sa aripă eterul azurit,
 Răpi a sa cosiță ce-o oferise zeii,
 O duce și-o depune pe sînul Cytherii.
 Ea singură voise ast furt să se-mplinească,
 Coroana Arianii d-acum să strălucească
 Alături cu cosița reginii Berenici
 Pe domele-azurite, locașe feerici.
 Și zea frumuseții, d-atîta strălucire
 Răpită, o prefumă cu pura sa iubire,
 O pune printre stele acolo unde-apar
 Vergina, leul d-aur, și ghiză ca un far
 Pe boul ce-ntîrzie în calea rătăcită
 Și cu regres se moaie în marea azurită.
 Toți mulțumiți, o, rege, d-acest evenimînt,

* Canon, astronom (n.a.).

Cosița, numai dînsa, privește pe pămînt,
 Regretă fruntea albă a dulcii ei regine
 Ce o făcea mai belă pe tîmplele-i divine.“

Așa credea odată... un june amorat
 Cosița Berenicii, știm noi, de n-a furat !
 Dar cîte n-am a spune de historia ta,
 D-această dinastie ce-aicea domina,
 Ce lasă dupe dînsa o urmă de mărire,
 De mari virtuți, de crime, putere, umilire.

Acolo fu Bruchium, cum și palatul mare
 Ce-au înălțat lagidii, locaș de admirare.
 Dar omul și cu timpul nimic nu au cruțat,
 Nimic nu mai rămîne din splendidul palat.
 Acolo strălucise un lux ce mai-nainte
 Corupțiunea lumii nu-și aducea aminte.
 Dar pentru ce vom spune aceste toate-acum ?
 Aceeași historie, perînd tot ca un fum !
 Și dupe-atîtea lupte și-atîtea suferințe,
 Trădări, ucideri, crime, tîriri și umilînțe
 Ca să păstrăm o umbră ! un vis de ficțiuni,
 Amestec de delicii și de amărăciuni !

Conrad primește știre funestă despre țară.
 Armatele streine în sînul ei intrară,
 Și nici un suflet liber nu s-a fost rădicat,
 Și nici un braț sub arme în luptă n-a intrat !
 În fața-acestii știre, rămîne-n nemișcare.
 Nu simte nici durere, nici crudă indignare,
 Nici pietate ; rîde-un rîs spăimîntător
 Și cînd lovirea crudă pe sufletu-i în dor
 Lasă să se reverse mai toată a sa undă,
 Ai săi ochi în torinte de lacrimi se inundă.

Așadar perzi acuma cel mai din urmă vis,
 De viață, de mărirea, o, călător proscris !

Acea figură sintă ce-am adorat în lume,
A patrii române, n-a fost decît un nume ?
Decît efectul unei imaginațiuni
Nebune ? Decît dorul a unei inimi juni ?
Miragi ce al meu suflet în dorul ce-l străbate
D-o patrie, crezuse că e realitate ?
Mărire, viață,-avere, putere, fericiri
Tot ce-are-n lume fermec, tot ce-are străluciri,
De le visam vrodată, fu pentru-această fiie
A-nchipuirii noastre ! Nu vrem nimica mie !
Ea era eu ; eu dînsa, pe care o credeam
Ca inima aceasta ce toată i-o lăsam.
Dar pentru ce voi plînge pe trista sa ursită ?
Un popul are soarta pe care o merită.
Nu va să fie liber cu prețul d-a lupta ?
Preferă tirania la libertatea sa ?
Rușinea să-l degrade, sclavia să-l lovească,
Streinul să-l flagele, și el vrea să trăiască ?
Căci chinul, umilînța și lanțuri, suferire,
La cel ce le încearcă se fac în fine fire.
E-nțelepciune oare, voința cruzii sorti
S-o sfarămî, să căuți ca să-nviezi pe morți ?
Să moară orice popul ce viața n-o merită !
Ce lanțul nu insultă ! robia nu irită !
O națiune care nimic nu mulțumește,
Nimic, nici libertate, nici jugul ce zdrobește !
Sărmană Românie, ce nu știi să iubești
Pe cel ce-ți face bine, ce nu știi să urăști
Pe cel ce te lovește ! Simptomă de cădere,
Simptomă de robie, simptomă de durere !
Vertigi și rătăcire, naintemergători
Ai unei morți ce vine ! Vei să trăiești ? Să mori ?
De vei să mori, termină c-o viață rușinată
Pe care se întinde o moarte-ndelungată !
De vei să fii tu însă, de vei să viețuiești,
Cu armele în mînă, tu viața o gătești !
Ce lucru este încă oricare națiune
Ce nu are mîndrie, ce n-are ambițiune,
Ce n-are strălucire, nimic înalt, măreț ?
Tîrînd a sa ursită în hulă și dispreț ?

Colonie romană ! tu, sentinelă-antică
A Romii de la Ister, în regia scitică,
Tu dormi și arma zace alături aruncată.
Ce faci tu, rămășiță de viață d-altădată
Căzută în sclavie, ca prin fatal blasfem ;
Dar care tot trăiește, minune ! fenomen !
Popor român și tare, atîta te-ai schimbat !
Întocmai ca poetul la Tomis exilat,*
Tu ai pierdut puterea, mărirea, energia.
Și vocea ce-avusese odată bărbăția,
Acuma se aude ca plînsul rugător
Al sclavului ce geme zdrobit de crudu-i dor !
Robia ta de secol se pare consacrată !
De cînd de spada mîndră-ți e mîna dezarmată.
Întocmai ca monarhii sacrați ereditari
Sunt popoli ce erită catenele amari !
Ah ! cine-o să renască antîca bărbăție
În aste nobili inimi, ucise de sclavie ?
Ce merg pe calea vieții cu jugul de oțel,
Cu turmele streine pierdute, fără țel ?
Aceia ce prezintă a României soartă,
Au brațele zdrobite și inima lor moartă !
O, tristă Românie ! O, popul, fiu de bravi,
Tu nu mai poți alege pe tronul-ți decît sclavi,
Meniți să te-ngenuchie ; ideea de mîrire
Te sperie — căci viața s-a stins din a ta fire !
Investmîntați cu roze al vostru jug barbar,
Tu, popole române, tu, sclav ereditar,
Și voi, domni sclavi ce mîna streinului conduce,
Voi, cu coroni pe care mărirea nu mai luce !

Ah ! și cu toate-acestea Carpații, pîn' la Pînd
Pe mările latine drag brațele întînd,
Și pare că se uită la Roma în tăcere.
La Roma ce se-nclină sub zile de durere !
O, geniu de mîrire, divinule Traian,

* Ovid (*n.a.*).

Cînd te luptai pe Ister cu marea ocean
De popoli sciți, crezut-ai că marea columnie
Va înceta să lase în marea historie
Ai Isterului pagini ce secolii lumin ;
Să fie obiectul de umilinți și chin ?
Văzînd aceste fețe ce au expresiunea
A unui nobil sînge și-anunță națiunea
Cea mare, cine poate a se-ndoi aici
Că inima nu arde de gloriile-antici ?
Dar, vai ! cît tirania nu schimbă-un nobil sînge !
Cît jugul, demnitatea, mîndria nu le frînge !
Speranța lor în viață se duce la strein,
Și care e streinul de cînd aici suspin
Popoarele-n robie, ce libertăți a dat
La popolii aceia ce nu le-au meritat ?
Ce n-au făcut nimica s-arate că trăiește.
Nu ! libertatea sîntă nu se cerșetorește.
Din sîngele de popoli răsare floarea ei.
În dar schimbați voi domnii, acest lanț de pigmei,
Acel ce vine face a se dori îndată
Acela care cade ! O, țară delăsată,
În splendide banchete streinul concherant
A rădicat toaste și suflul odorant
Al fiicelor române, sub forma-i fericită,
Delicioase nimfe, pleiadă infinită,
Și belă de lucire, cu brațele de crin,
Au rădicat rîzînde paharul la strein !
Și au urat atuncea cînd capul de armată
Zicea că România îi este cîștigată !
Dar prin această lume răpită d-amețeală
Ce poartă p-a sa frunte cununa de beteală
A morții României, mireasă de mormînt,
Cei care au amoarea de țară, nu mai sunt ?
Sunt ; dar orice speranțe de glorie, de viață
Le pare ca ghirlanda de roze ce răsfață
O frunte verginală cînd moartea a pălit
Colorile de viață, tot ce a strălucit,
Speranță mai amară decît chiar disperarea,
Și face către moarte să-ntoarcă cugetarea.

Puțini, o, Românie, puțini te mai iubesc
Și-aceia sunt copiii ce domnii tăi lovesc,
Ce nu au să aștepte nimica de la tine,
Nimic decît exilul, regrese și suspine !
Uscatu-s-a tulpina din care-au răsărit
Ștefani, Mihai și Tepeș, tirani ce-au strălucit ;
Tirani ; dar tirania era mîntuitoare,
Era mărire, viață, putere și splendoare,
Ce încă se revarsă p-ai țării negri ani !
Cînd vom avea noi încă asemenea tirani ?
Nu s-a schimbat nimica în clima ta cea dulce,
În solul tău cel verde ! Și cerul tău ce luce,
Își miră a sa față d-azur și de lumini
Pe văile-ți întinse, sălbatece grădini,
Cu oceane d-arbori, de plante răpitoare,
De flori îmbălsămite ce luce-ntins la soare,
De secerișe d-aur ce boare dulci desfac,
Și pleacă a lor frunte pe grațiosul mac.
Și Isterul, Carpatul cu rare suvenire
Amintă încă viața de glorie, mărire,
Și urmele mărețe cursierului roman.
Pe frunțile-i de piatră, vulturul lui Traian
Domină, plană încă pe stîncile ripoase
Și-anunță niște zile mai mari și mai frumoase.
Dar omul nu mai este. El singur s-a schimbat.
Herou odinioară, în rob s-a degradat !
De la al său părinte robia moștenește
Să-o lase moștenire la fiul ce hrănește.
Acele dalbe sinuri de mume nu mai au
Virtutea de a crește, cu laptele ce dau,
Copii viteji, ci numai o turmă apăsată
De sclavi ce suferința neîncetat îmbată,
Căci laptele acesta robia a format
Din iarba cea amară, ce-n lacrimi s-a uscat.
În față cu aspectul atîtor avuții
Ce varsă munți și rîuri, și splendide cîmpii.

Se-ntreabă fiecine de ce folos să fie
Atîta frumusețe, atîta avuție,
Cînd viața este-amară, cînd jugu-apăsător

A devenit în țară de drept moștenitor !
Figura glorioasă a luptelor străbune
Se-nalță ca o domă cu stele și ne spune
Victorii imortale. Dar ochiul obosit
De lacrimi, se înturnă în lanțu-i umilit.

Așa Conrad gîndește, dar el s-a îmbarcat
Și vasul sparge brazda pe cîmpul azurat,

Salut, o, mare mîndră ! Vederea-ți mă răpește,
Pe sînu-ți cugetarea-mi se-nalță, se mărește,
Un aer ce dă viață inundă sînul meu.
M-am depărtat de tine, o, mare, mult timp eu ;
Dar inima-mi în umbra tăcutelor morminte
De tine, cu plăcere își aducea aminte.
Ai fost tu turburată de aspre vijelii ?
Și sînul tău zdrobit-a aceste jucării
Ce omul le numește puteri și flote armate,
Ofrande ce-ți oferă umana vanitate ?
Ai umilit mîndria tiranilor putinți,
Ce treier a ta față, beți d-ale lor dorinți,
Ca să robească încă popoare prin popoare,
Pe care le îmbată cu vorbe-amăgitoare ?
Și ai cruțat tu flota acelor națiuni,
Ce vor să facă bine ? Aceste legiuni
Ce servă libertatea, ce mor cu bucurie,
Să libere pămîntul de jug și de sclavie ?
Nu te întreb pe tine, o, mare, d-ai văzut
A României flotă ; în alți timp a avut,
Dar astăzi nu mai are nici flotă, nici oștire ;
Danubiul este vădov de vechea lui mărire !

Să nu-mi aduci aminte de lupta d-Abukir !
Să aruncăm un doliu p-acest trist suvenir !
Brucys spală greșala ce face el aice
Printr-un curagi eroic și demn de cele-antice.
Învinsul fu mai mare decît cel vîngător.
Dar spune, spune mie, sărmane muritor,

Ce-a folosit progresul, civilizațiune,
Că-o parte sau ceialtă adună-aici cunune
De glorie muiate în sînge omenesc ?
În ziua viitoare, sub soarele ceresc,
Cura mai dulce viața sau mai îngreuiată ?
Nelson sub aurela de sînge inundată,
Schimbă ceva în lume în ordinul moral ?
Acest măcel, sub mîna destinului fatal,
Intră în neființă, ca niște meteoare
Ce trec și nu produce nimic cu-a lor splendoare.

Mugește mîndră mare ! Rădică valul lin !
Mă leagănă tu încă pe sînul tău divin !
Pe el eu sunt ferice ; sunt liber prin gîndire.
Uit chinurile mele, uit cruda omenire.
În tine, mîndră mare, în tine ochiul meu
Citește totd-auna p-un mare Dumnezeu,
Neperitoare carte cu rară frumusețe,
Cu litere de valuri gigantice, mărețe !
Pe tine cer și soare, ferice te aur,
Te-mpodobesc, o, dulce, frumos locaș d-azur.
De ce, frumoasă mare nu sorbi tu trista-mi viață ?
În sînul tău, mormîntul n-ar fi făr' de dulceață
Și fără poezie ? De ce tu mă păstrezi
În astă lume crudă ? O, mare, oare crezi
Că viața mea în lume va fi utilă încă ?
Eu nu mai am speranța. Colo p-o tristă stîncă,
Departa d-a mea țară ce-atîta am iubit,
Voi înfrunta eu moartea, strein și părăsit.

Așa gîndea streinul cînd Julia apare
Pe pod : „Călătoria,-îi zice cu mirare,
În loc să-ți facă bine, îți face mai mult rău.
Ești palid, trist și nu vei s-ascuți consiliul meu.
Treci nopțile-n morminte ! Nu dormi, nu ai plăcere
De nimeni, de nimica ; din viață faci durere ;
Și din durere moarte ! Trăiești cu ficțiuni,
Cu umbre ; îți faci singur dureri și-amărăciuni.

O crudă-ambițiune, se vede, vă devoară
Cea mai din urmă viață ! O școală ce omoară,
O școală blasfemată ce vițiu a născut
În secolii din urmă, o școală ce-a făcut
Din viață o minciună, din om o ironie,
Din tot ce-i sînt, ce-i nobil, ce-i mare, nebunie ;
Ce stinge energia, vigoarea, focul sînt,
Și inima o schimbă în dureros mormînt,
Domnește-al vostru spirit, degrabă și abate !
Constituă aceea ce-i zice lașetate !“

Conrad, l-aceste vorbe, se simte-ntinerit,
El ce-naintea morții în viața-i n-a pălit,
Naintea suferinții pericolului mare,
Rămase totd-auna ne-nduplecat și tare,
Setos d-această undă, d-acest nectar divin
Al amicii sînte, de care-a fost strein,
La vorbele Julii, de fragedă tendrețe,
Simți lucind în ochi-i un plîns de tinerețe.
„Julia ! strigă-atuncea, o, serafim ceresc !
Mă iartă ! Ai pietate !... Julia, te iubesc !“
„Ce spui, zicea Julia, că mă iubești pe mine ?
Pe mine, o femeie ce n-are pentru sine
Nimic ; o frumusețe de forme, un miragi
Menit ca să se stingă p-al vieții fraged plagi,
Ca roua dimineții și care n-are viață,
Decît în fermecarea ce ochii îți răsfață,
O zi, și pere-ndată p-al visurilor val.
Și ce iubești în mine, copil material ?
Iubești această frunte ! Curînd și triste crețe
Goni-vor dupe dînsa fugînda tinerețe.
Iubești această coamă ? Dar mine va cădea,
Va vesteji zdrobită sub sarcina de nea.
Iubești asti ochi ! Dar mine vor perde a lor rază
Și cine-i adorase, nu va mai vrea să-i vază.
Tot ce te-ncintă este un fermec mincinos,
Ale juneții raze pe un schelet hidos.
Să nu iubești tu corpul cel mizer de femeie,
Cînd ea ar fi frumoasă așa cum fuse-o zee !

Iubește al ei suflet, cînd sufletu-i frumos
Exală aici în viață parfum delicios,
Cînd ea recheamă cerul prin inimă, gîndire,
Și-atunci nu ai nevoie să-i spui a ta iubire.“

Așa vorbeau amantii. Tu, om material,
Tu nu-nțelegi în lume ce este-un ideal,
Tu rîzi d-aceste vorbe, le iei de nebunie.
Da ! nebunie este tot ce e poezie
Și inspirațiune divină pe pămînt.
Și-această nebunie e tot ce e mai sînt.
Dar ea tăcu. Claricia veni atunci la ea.
Ca crinul sub o rază de soare, suridea.
Era cînd zeul vieții plutește în lumină
În toată maiestatea, în aria senină,
Cînd coama lată-a mării în vîntul adiind,
În ploaie de lumină se joacă scînteind ;

Aici începe-Europa de regi înamorată.
Dar cît nu costă amoru-i pe cei ce îi îmbată !
De cîte ori, în focul adîncii gelozii,
Nu nasc neîmblînzite și crude vijelii,
Nu cur torinți de sînge, nu perd ei tronul oare
Și viața, și nu află exil sau închisoare ?
Cu toate-acestea sufer și vor a suferi.
Au moartea înainte și ei vor a muri.
Așa perfida undă ce are vijelie
Precum și dulce fermec, delicii și magie,
Spăimîntă și atrage pe slabul muritor,
Așa într-o făclie vezi fluturii cum zbor
Simțînd că au să arză, atîta îi răpește
A flacării lumină ce-n noapte strălucește.

Europă ! Globul simte de tirania ta !
Amar Europă ție, cînd se vor deștepta
Popoarele barbare, lovite,-ngenucheate
De ale tele flote ; de ale tele-armate !

Dorind tu libertatea în sinul tău să-o ai,
Duci jugul și robia la ceialți popoli, vai !
O nouă-invaziune de națiuni barbare,
Sălbatece, clocește, puiază-n depărtare.
Torinte de popoare ce trec la mii de ani,
Să turbure oceanul de sclavi și de tirani !
Nu vei putea, Europă, voi, națiuni rivale,
S-opriți aceste lave de popoli p-a lor cale,
Voi, ce nu știți în viață aicea a trăi
Neatârnați și liberi, o, popoli, nici o zi !
Nu ! Fața Europei arzînd de frumusețe
Va străluci sub lacrimi, cunune, tinerețe,
Putere și prestigiu, căzute-n humă jos,
Se vor călca-n picioare de barbarul feros.
Odată, un om singur, călcat-a sub picioare,
Un singur om, Europa, a vieții tele floare.
Căci în deșert pe sinu-ți, ani, secolii de amar,
De suferinți, de heare, de despotism barbar,
De sînge și de moarte, aici au secerat,
Din toate aceste rele nimic n-ai învățat.
Vai ! tu iubești, Europă, fatala tiranie
De sus, de jos, orid-unde să nască și să vie.
Tu nu poți înțelege a trece ai tăi ani,
A vieții, prin tine și fără de tirani !

Colo, apare Critul ieșind ca o cămilă
Titană dintre valuri, cu valea sa fertilă,
Cu muntele său Ida cu-atîtea amintiri,
Cuib înflorit de fabuli, poeteci suvenirii.
Aici născuse Zeus, aici adăpostise
Pe alba Europa, pe care o răpise.
Aicea Ariadna s-aprinde de Theseu
Ce-omoară Minotaurul ; d-aci amantul său
Răpește pe fecioară, o duce la Naxos,
O lasă să suspine în doru-i amoros.
Aici fu labirintul ; dar unde e Gorthine
Și Cnose, vechi orașe ? Nici urme de ruine !
Cu toate-aceste-acolo luminele domneau !
Aici Epimenide, Pithagora-nfloreau.

O, Grecia ! tu rumegi antica ta mărire !
Tu perzi pe tot momentul frumoasa strălucire.
Vedeți focarul vieții al geniului antic,
O mare de ruine, un popol fanatic,
Ce-ntocmai ca lezardul născut pe sub ruine
Privind cu nepăsare columnile divine,
Cu nepăsare vede splendidul său trecut ?
Vedeți ce tirania aicea a făcut ?
Oriunde cade ochiul, mizerii și mărire !
Mizeria în faptă, mărirea-n suvenire.
Nu e patriotismul ce ție ți-a lipsit,
Nu e nici vitejia, popor nefericit !
Să fii independentă, știința îți lipsește,
O, patrie de glorie, ce moartea-nvițuiește !
Tu ai păstrat credința d-atîtea mii de ani
Că un tiran oricare se surpă prin tirani.
Voind să sfărâmi jugul, visezi la tiranie :
P-alți popoli a supune în lanțuri de sclavie.
Și popoli d-altă viță zic : „Dintre doi tirani,
Mai bun e cel ce este legitimat de ani !“
Tot sau nimic ! Aceasta e maxima fatală !
Iluziune dulce ce-ncîntă, dar înșeală !
Căci cată să-ai tu astăzi tot meritul trecut
Și geniul și mărirea, să capeti ce-au avut.
Grecie, către acestea tu ești frumoasă încă !
Prin clima ta ferice, prin visătoarea stîncă,
Prin marea-ți azurită ; prin dalbe suvenirii ;
Prin ale tele fiice, sălbatici trandafiri
Ce cresc cu voluptate sub cerul tău cel dulce,
Prin limb-armonioasă, prin raza ce străluce
D-o glorie trecută ; prin crude-amărăciuni
Ce umple încă cupa acestei națiuni !

Conrad salută Paros în care Praxitele
Și Fidias născură, neperitoare stele !
Și tu, Naxos ! Aice fu templul lui Bahus !
Aici venind din Indii pe unde fuse dus
El întîlni sub arbori plîngînda Ariadnă.
Dar Delos să înalță cu fruntea sa titană :

Neptune o scosese din mare să dea strat
Latonii ce gonită de Iuna, ne-ncetat,
Era să fie mumă. Aici a fost odată
Un templu-al lui Apolon, lucrare minunată,
Mai colo se arată anticul Serifos,
Cythere unde zea cu brațul grațios
Avea un mîndru templu, avea a sa domnie,
Locaș de voluptate, d-amor, de ambroazie.

Dar iată pare Malta, trecutu-i depărtat
Recheamă pe Carthaga luceafăr declinat !
Popor ce n-avea arte, științi, nici poezie.
Dar care scrise-n lume a vieții historie,
Cu spada vitejii pe frunți de națiuni,
Născut din ruinare și din destrucțiuni,
Se-nalță pe popoare ce spada sa dăramă.
Dar vine-o zi cînd spada căzu din a sa mînă,
Cînd flota sa se sparse, cînd tot s-a răsipit
Și n-a lăsat nimica să spuie că-a trăit !

O, tu, antică Romă, tu, monstru fără sațiu,
Devorator de popoli, tu, ce voiai în spațiu
Să-ntinzi al tău imperiu, tu, ce ai cotropit
Cetăți, imperii, totul ce-n lume a trăit,
Băuși și tu la rîndu-ți din cupa sortii-amară,
Căzuși și tu, o, Romă, sub sabia barbară !
Oriunde mergi în lume vezi marile morminte
De națiuni sub pala poporului putinte !

Și tu, o, Siracuză, ai fost victima sa !
Antica-i strălucire pe el îl apăsa.
Frumoasă Siracuză, ce s-au făcut tiranii ?
Republica superbă ? Tot au zdrobit romanii.
O luncă coperită cu mari dărămături
De temple, de palate, perdute-n arături,
E tot ce mai rămîne din vechea ta splendoare
Să spuie că odată aveai un loc la soare.

Dar Etna se arată, ast rege de vulcani
Cu trei mărețe creste, trei busturi de tirani.
O creastă este verde, a doua afumată,
A treia este albă. Munți peste munți s-arată.
Ai crede că sunt blocuri cu care s-au luptat
Titanii ; fumul, focul revarsă ne-ncetat.
Pe poala lui sunt sate. Cu pași timizi viața
Să urcă și aduce răcoarea și verdeța.

Se leganau pe valuri luminile de soare
Și zefirii ce zboară prin zile și prin oare ;
Murmură dulce marea ; și soarele tăcut
Bea unda azurită în abur nevăzut.
De cum nu se mai vede a lumii rea figură
Și sufletul mai liber se varsă în natură,
Apare simțimîntul măreț de infinit,
Ocean de fericire, imagin aurit,
Ce sufletul ghicește și n'nu poate coprinde,
Dar care are darul pe suflet a destinde
Aripa generoasă. Ne face iertători
Și mari, și demni ca zeii, și schimbă în dulci flori,
În aur și purpură, delicii și magie,
Tot ce pe cerul vieții e nor, e vijelie.
Ideea nepătrunsă d-un mare Dumnezeu
Îmbată-al nostru suflet, îl fură-n zborul său,
Îl leagănă pe aburi d-argint cum și de roze
Și varsă împrejur-i pe umbrele moroze
Un fermec fără nume ca arcu colorat
Ce dupe ploii încinge palatul eterat.
Om muritor ! țărîna ce risipește vîntul,
Ce naște să devoare vermina și pămîntul,
Rădici tu către ceruri al tău ochi lăntuit
Pe fragedele bunuri ce ai agonisit
Prin crimi, înșălăciune, prin trude, prin sudoare,
Ca alții dupe tine, rizînd, să le devoare ?

Conrad sta cu Julia pe vasul plutitor
Și ea părea frumoasă : splendoare și amor !
Cum razele de soare p-un munte nins s-anină,

Pe gitu-i se răsfringe a buclelor lumină.
Voi, ce iubiți, nu credeți că cei ce se iubesc
Zic toate-acele lucruri frumoase ce răpesc,
Ce reproduc poezii prin imaginațiune.
Nu ! cea ce iubește puține vorbe spune,
Vorbirea întreruptă și n-are nici un șir ;
Ai crede-o aiurare, copilăros delir.
Conrad luase știre că blonda călătoare
Va dezbarca la Neapol în ziua viitoare ;
El nu putea s-o urme acolo, căci proscris,
Pământul pentru dînsul era de mult închis.
Și el zicea Julii : „Așadar p-a mea viață
De mine se va-ntinde iar umbră, iară ceață !“
Și tînăra femeie roșind îi răspundea :
„Te voi lăsa cu stima și amicia mea.
Conrad, urma Iulia, ce gîndul își adună,
Să crezi că n-a vrut cerul să fim noi împreună ;
Deci să nu fim ! P-amorul ce eu ți-am inspirat,
Vai ! fără-a mea voință ! te rog, d-am meritat
De tine, daca-n lume eu am putut vrodată
Să-aduc vreo dulceață pe viața-ți întristată,
Ai pietate astăzi de mine și fii bun,
Nu risipi al vieții curat și sint parfum,
Nu zice nici o vorbă duioasă, oh ! nu zice
Nimica tînăr ! Cată să te arăți ferice !...“

Salut, Mesină dalbă, tu, Regio frumos,
O, sit de desfătare, eden dilicios !
În care a lui August frumoasă, jună fiie
Își perde în exili și viață și junie
Ca să expie culpa amorului impur,
Ce-au degradat al vieții ceresc și dulce-azur.

Charibde, Scybla, monștri spăimîntători s-arată,
S-aud ! Aicea marea, sălbatecă, turbată,
Se zguduie, spumează, în valuri peste stînci
Și lasă să s-auză în nopți mugiri adinci.
Colo Vulcan avuse mătreața forgerie,
Eole însemnase a lui împărăție.

De ce Conrad primește o umbră de durere
Pe frunte-i cînd Neapol lovi a sa vedere ?
Idea că Julia a să rămîie aici,
Atristă al său suflet ? Sau, părăsit d-amici,
De patrie, prevede că-aici o să depună,
În umbra de morminte, o frunte încă jună ?
O lacrimă lucește în ochii săi de foc.
Poliția nu-l lasă să calce p-acest loc !
O, țară neferice ! Popoare degradate,
Tiranilor în secolii ca moștenire date !
Unelte de durere, popoli degenerați !
Cînd veți cunoaște oare că nu ați fost creați
Spre a servi în lume d-unelte nedreptății,
D-unelte tiranii în contra libertății,
În contra voastră însuși, voi, care aspirați
Să fiți odată liberi, să fiți odată frați !

Veni-vor alte zile... Atunci tu vei afla
Ce poate libertatea, făcînd a se mișca
Acele turme sclave, aceste inimi stînse,
Ucise, degradate, zdrobite și învinse
Prin spaimă sau favoare, d-acești mici potentăți,
Ei însuși sclavi în viață, deși încoronați.
Acele turmi de popoli ce frunțile înclină,
Parcă a lor vedere o-ntorc de la lumină ;
Dar nu faceți eroare ! În inimile lor
S-ascunde încă viața și-al patrii amor.
Acele simțiminte constrînse de robie,
Vor izbucni odată ; vor fi o vijelie.
Amar acelor care n-aud mugirea sa
Și libertatea încă se-mpotrivese-a da !

Pe vasul ce prin unde spre Franca se duce,
A Julii figură d-acuma nu mai luce.
Trec orele, o seară, o dimineată, vin,
În umbre, ochii lîncezi d-amor nu mai lumin,
În raze coama-i d-aur d-acum nu mai lucește.
Nimica n-o aduce, nimic n-o mai vestește.

A fost un vis ferice în visul omenesc
Ce se numește viață, s-a stins, și eu trăiesc !
Da, voi trăi eu încă, să văz perind din viață
Tot ce-am iubit, ce fuse miragi, azur, verdeată,
Iluziuni, speranță și toate ce-nvelesc,
Ce-ascund cu fericire în sufletu-omenesc,
Acel deșert sălbatec, amară uscăciune,
În care crește germul cel de ambițiune,
Din intrigi și din crime, din sînge, din trădări,
Fantasme ale vieții pe crudele ei scări !

Salut, frumoasă țară ce-atîț eu am iubit !
O, țarm al Italiei, de glorie aurit !
Cum voi putea eu spune splendoarea ta divină,
Cînd ochii mei perdură cereasca lor lumină ?

Dar ziua se coboară în sînu-eterității,
Ast haos ce devoară torentu-umanității
Și secolii, și toate ce nasc și apoi mor,
Și sclavul, și tiranul cu lanțurile lor,
Și crima, și virtutea, și lacrimi, și plăcere,
Și chin, și fericire, slăbire și putere,
Și binele, și răul vin, trec, se risipesc,
Și iară vin, iar fermec, și iară ne lovesc.
Tot se repetă-n viață. Dar tu, o, frăgezime
A inimii, tu, arbor cu-atîtea flori divine,
Tu nu mai vii odată ce omu-a părăsit !
Pe doma azurită o stea ce a lucit
Pălește dimineața și seara iar apare
La locul ei ; pe valea în care roza are
Tulpină, roza pere sub vîntul înghețat ;
Dar rozii altă roză îndată i-a urmat
Iar tu, o, tinerețe, din inima-mi zdrobită
Te-ai stins, și de atuncea rămasă-a vestejită.
Eterul se prevede în marea cristalină
Cu toate-ale lui fețe, cu toată-a sa lumină.
Nimica nu lipsește : iei marea pentru cer
Și cerul pentru mare. Delicios mister !

De ce pe al meu suflet, vai ! numai ce-i durere
În viață se răsfrînge ! Nimic ce e plăcere !
Colo se-nalță-n aer a Circii mare stîncă
Cu-atîtea suvenire ; ea stă măreată încă,
Cînd tot ce se-nălțase sub brațul omenesc
Cenușa și scoria sub valuri învelesc,
Și lacuri putrezite întind a lor domnie
Pe faț-acestor locuri de moarte și urgie.

Vedeți această stîncă sau insolă albită ?
E Elba, Aethalia sau Ilva, renumită
Prin numele celui ce lumea-a dominat
Cu fulgerul în mîină, ferice legănat
De gemete de popoli, pe marea cea de sînge.
Aici învingătorul, învins, trecutul plînge.
Și frageda speranță spărgînd ai vieții nori,
Aicea îl răsfață prin visele de flori,
Aici ceva îi spune că pagina udată
A vieții lui de sînge nu-i încă terminată.
E noapte și palatul lumină : este bal.
Ostași, brazi plini de viață din cîmpu-imperial,
Femei strălucitoare, de rară frumusețe
Alunecă pe unda ce dulcea tinerețe
Așterne sub picioare l-ai vieții călători,
Cînd n-a uscat durerea ale speranții flori.
La sunete de muzici, sub raze de lumină,
În umezi ochi privirea d-amorul dulce plină
Lucea ca niște raze p-al undelor azur.
Culegeți floarea vieții sub boare ce murmur,
Sub raze ce scînteie, sub roua ce străluce,
Sub cîntecul plăcerii și grații cei dulce,
Căci toate-acele brațe de roze și de crini
Mormîntul le promite hidoaselor vermini.
Paulina e regina frumoasă a sărbătorii,
Dar cînd suride roza pe părul aurorii,
Oaspeții danță încă ; iar mîndrul exilat
Plutește către Franția de bravi încunjurat.
Iar crudele ursite la Waterloo coboară
Și-o sută mii morminte, rizînd, în sol măsoară.

Italia ferice, pământ delicios,
În care totul este prea dulce, prea frumos,
Prea răpitor, prea magic, prea splendid, prea molatic !
N-ai fi putut tu oare să fii mai mult sălbatic ?
Prea multă fericire, prea multe frumuseți
Ne-nchină, vai ! la jugul desfătătoarei vieți !
Odată sclav al vieții, un popor se coboară.
Tiranul se arată când inima s-omoară
Cu fermecile vieții, iluziuni d-o zi,
Cu tot ce ne încintă, ne-oprește a muri,
Streinul jug strivește ; dar chiar a lui zdrobire
Aduce într-un popor a patrii iubire,
Mărește al său suflet, armează brațul lui,
Dă viață, energie, și trebuie să spui ?
Vedeți italienii ce-au subjugat streinul.
Ei au mai multă viață, și viața le-o dă chinul !
Fugi, fugi de pacea moale ! Ea duce la mormînt,
Romanii prin mari lupte domniră pe pământ !
Făramă-aceste marmuri ce arta a creat
Să-ți facă traiul dulce, benign, afemeiat !
Și nu opri în sinu-ți decît acele trasuri
Din timpii de mărire sublime, mari rămasuri,
Să-ți spuie zi și noapte că popolu-împărat
A fost făcut din viață, un cîmp neprecurmat.
Voi reveni la tine, o, țară lincezindă,
O, muma mumii mele ca tine suferindă !
Vom mesteca-mpreună și lacrimi, și dureri,
Și visele frumoase, în fragedele-ți seri ;
Tu îmi vei da dulceața, amoarea, poezia,
Eu îți voi da asprimea, vigoarea, barbaria.

Așa Conrad gîndește și cade obosit.
El simte al său suflet învins și moleșit.
Tot pare că-l apasă și doma instelată
Și marea răpitoare, ce-atît iubea odată.
O stea îi strălucise în noaptea tristii vieți :
La dulcea sa lumină, splendide frumuseți,
Al lui suflet luase energie, putere ;

Dar steaua se ascunde, speranța dulce piere.
Tot este întunecet la ochii săi, tot stins
Și doliul de moarte pe viața-i pare-ntins.

E noapte. Vîntul suflă și marea se spumează,
Și cerul fără raze e trist ca sînul meu,
În care nici o rază mai mult nu luminează.
Iar vasul printre valuri preurmă cursul său.
Colo se-nalță-n umbră ca geniuri ne-nțelese,
Stînci negri unde numai vulturul a atîns,
Domină multă mare cu umbrele lor dese
Și sparg cu peptul valul și vîntul neînvin.
Departa-n întunecet o stîncă se zărește,
Aici e tot ce-n viață mai mult eu am iubit ;
E singura ființă ce-n lume mai gîndește
La călătorul mării în viață rătăcit.
Tu, coastă de delicii, fii binecuvîntată,
Tu, ce coprîzi în sînu-ți pe ceea ce ador !
Voi, valuri ce vă spargeți sub coasta depărtată,
Puteți a-i duce oare suspinul meu de dor ?
Tăcut e miezul nopții și alba dimineață
Curînd a să poleie umbrosul răsărit.
Eu nu dorm, eu n-am pace mai mult aici în viață ;
Tu dormi, o, suflet dulce, frumos și fericit !
Dormi ! Niciodată dorul pe frunte-ți să nu cază !
Și sînu-ți de suspine să fie depărtat !
Și toată a ta viață să fie dulce rază
Scutită d-orice umbră, o, suflet adorat !

Dar vasul naintează în noapte și tăcere,
Și țărîmul printre ceață se face nevăzut.
Așa tot îmi lucește, și tot în noapte pere,
Tot ce-mi plăcuse-n lume, de cînd eu am născut !

NOTE LA CINTUL III

1. Coptii sunt populațiune creștină și albă din Egipt. Un autore coboară acest nume de la *Coptos*, cetate din Egiptul de sus, unde egiptienii se apărară mult timp contra lui Dioclețian. Dar este mai probabil că vine de la *Ai-gypt-os*, din care s-a suprimat cea dintii și cea din urmă silabă. În țară îi numește *Gibt, Gipti*. Cei mai mulți scriitori pretind că coptii se trag din vechii egiptieni cu care au și asemănarea chipului și aceea a datinelor. Ei sunt creștini ortodoksi în majoritate și biserica lor este sub patriarhul din Alexandria. Limba lor se compune de două dialecte principale, egiptianul sau thebanul, sau egiptianul de jos, sau mempticul.

2. Dioclețian, voind să recâștige Egiptul de la trei ambițioși ce se certau care să-l aibă, atacă Alexandria și o ia dupe opt luni. Niciodată învingător nu se arată mai crud. Cetatea se dete focului și locuitorii se lasără în voia soldaților. Dioclețian, ce trecea pe strade prin mijlocul morților, dete ordin să nu înceteze uciderea decît atunci cînd sîngele s-ar rădica pînă la genuchii calului său. Din fericire, calul se poticni și își umplu genuchii de sînge. Atunci uciderea încetă.

3. Hypatia născu în Alexandria în 370 din era creștină. Era fiica lui Thion, astronom și matematic celebru. Ea învață de la părintele său astronomia și geometria, de la filosofii celebri și din școalele ce înfloreau în Alexandria învăță mai multe alte științi. Se duce în Athene a se perfecționa și reveni în cetatea sa natală. Magistratii din Alexandria o consiliară să ție cursuri publice. O urcară cu entuziasm pe catedra filosofilor și a lui Potin. Pe lîngă virtutea cea mai pură, avea frumusețea cea mai rară. Era însă păgînă. Orest, guvernatorul Alexandrii, deși creștin, avea pentru dînsa respectul cel mai profund și admira-

țiune. El urma consiliile ei împăcătoare în luptele de religione. Ciril, patriarhul, medita gonirea evreilor. Un profesore Hierat, amic al lui Cirile și enemic al Hypatii, fuse ucis; un Petru scoase vorba că acea ucidere se făcuse de Orest și de Hypatia. Mai multe bande, conduse de fanatici, merseră la Hypatia. Ea ieșise și acum revenea, asasinii se aruncară asupra-i, o tiriră într-o biserică numită *Cazarea*, unde o sfișie fără pietate. Cadaverul ei este tăiat în bucăți și purtat în piața *Cinaron*, unde îl ard în flacări.

Hypatia lăsă dupe moarte mai multe scrieri, dar arseră împreună cu biblioteca Alexandrii. Ea scrisese *Canonul astronomic*, un comentariu asupra lui Diofante, și altul asupra *Secțiunilor Conice* ale lui Apollonius.

4. Celebrul general Kleber era născut în Strasbourg, în 6 martiu 1754, făcu studii serioase, trecu în serviciul Austrii ca ofițer de armată în timp de opt ani și se bătu contra turcilor. Supărat că nu înaintase, se întoarse în Francia. Era arhitect, cînd veni revoluțiunea mare. Cînd văzu patria în pericol, se angajă ca grenadir, se distînse repede, deveni general, se luptă cu 4000 oameni contra a 30000 vandeeni, care îi ocoleau din toate părțile. Aceștia, stăpîni pe tunurile lui Kleber, aveau încă un șanț să treacă ca să taie oamenilor lui Kleber toată speranța de retragere. Kleber cheamă pe un ofițer pe care îl cunoștea de brav și îi zise să ia o companie de grenadiri, să oprească pe enemic la șanț, să moară toți ca să scape partea cea mare de armată. Da! generale. Răspunde ofițerul cu o supunere sublimă, și toți periră la locul lor. Dupe mai multe lupte glorioase, Buonaparte îl cheamă ca general al unui diviziuni din armata de expedițiune. La Alexandria el fuse rănit, primi comanda Egiptului, pe urmă trecu iar la armată, luă cetatea El-Ariesh și Iafta; bate la Muntele Taborului o mare armată de turci și englezi cu o mină de oameni, ia parte la bătaia de la Abukir, și cînd Buonaparte lasă Egiptul, lasă pe Kleber în locul său în Egipt cu comanda. Acesta bate pe turci la Heliopolis, conchide tot Egiptul și se așază în Cair unde, părăsit de muma patrie, se decide a governa Egiptul și se susține fără ajutoare din Francia, care deveniseră imposibile. El organizează un guvern arab și atrăsese pe arabi în interesul armatei franceze. La 14 iuniu, pe cînd ieșia de la generalul Damas cu care dejunase, fiind însoțit de arhitectonul Protain, membru al Institutului, văzu un turc ce veni asupra-i, îl ia de mină și îl pătrunde

cu un cuțit. Kleber strigă pe un guid: „Vino, căci m-a înjunghiat“. Și cade scâldat în sânge. Protain va să prindă pe ucigașul, și este lovit de mai multe ori de cuțitul lui. Atunci musulmanul se întoarce iar la Kleber, îi mai dă trei lovituri de cuțit și apucă de fugă. La această știre, toți soldații francezi amenință a ruina cetatea, strigând: răzbunare! Dar asasinul se găsește și primește răzbunarea teribilă a țepii.

5. Sfinxul, statua monstruoasă așezată spre estul piramidelor de la Memfis, și închipuind un monstru gigantic cu corpul de leu și capul de om. Acest sfinx era în Egipt simbolul regelui și se chema în limba hieroglifică: *Neb*. Acest mare sfinx câtă să fi fost înălțat în același timp cu piramidele. Astăzi numai capul său gigantic domină asupra țărimului. Corpul este îngropat în nisip, dar în jurul corpului s-a săpat pământul și se poate vedea întreg. Pe la mijlocul corpului este crăpat.

6. Poetul satiric Juvenal ce muri aici în exil trimis de Cezar ca guvernor, în ironie.

7. Theba, surnumită de Omer *Cetatea cu o sută de porți* (hekatompylos) din cauza mulțimii piloanelor templurilor și palaturilor. Grecii dau numele de *Memnonia* părții occidentale a Thebii din cauza lungilor șiruri de templuri magnifice ce se urmau în lungul muntelui Libii. De la 17 la 20-lea dinastie, 1200 ani înainte de Christ, se urca vechea Thebă în apogeul celii mai mari splendori. Theba fuse în urmă eclipsată prin Memfis și suferă cele întâi ruine de la Cambys. Ptolemais, în timpul dinastiei Macedonene, rivaliza cu Theba. Sub arabi, din această mare și splendidă cetate se formară patru orașe, pe țărimul cel vechi. Karnak și Luksor, pe malul drept al Nilului, Medinet-Habu și Gurnah pe malul stâng. La Karnak se află ruinele templului măreț de 666 metri de lung și al cărui hipostil avea 140 colonne, din care unele aveau 22 de metri de înălțime. Templul de la Luksor, construit de Amenofis, 1500 ani înainte de Christ, formează marele ruini de edificii magnifici și templul de la Gurnah al lui Sesthos I, templul lui Ramses II despre care vorbește Diodore, acela al lui Ramses III și acela al reginiei Naumt-Amen și al lui Tutmosis III sculptat în mare parte în stînca libiană. Mai departe, pe o vale verde, erau cele două coloase ale lui *Memnon*, cel despre nord cunoscut sub numele de statuă vocală, sunîndă. Ele formau altădată pe gardienii unui templu ce a dispărut și reprezentau pe regele Ame-

nofis III în munții Libii. Aproape de aici se află mormintele tăiate în stînca ale regilor din a 18-lea și 19-lea și 20 dinastii, numite de arabi Biban el Maluk. Într-o vale spre sud, în dosul lui Medinet-Habu, sunt mormintele reginelor. Cetatea Theba propriu-zisă era situată pe malul drept al Nilului, în jurul templului Karnak.

Valea Thebii are cinci leghe de diametru în toate părțile, este încadrată de un îndoit lanț de munți, rîul șerpuie petrecînd-o și o desparte în două.

Iată ce zice un călător distins despre Theba:

„...Se poate zice de Luksor (un cartier din cele patru ale Thebii) că este un rendez-vous de palate. Mai mult de 200 colonne și columnade întregi stau în picioare... Intrarea principală a palatului este la marginea nord-vest a tuturor construcțiilor; este un pilon compus de două masive avînd 70 picioare de întindere, între care este o poartă de 52 picioare, purtînd o cornișă elegantă. Două tablouri hieroglifice acoperă fațada pilonului. Sesostis este aici reprezentat șezînd pe tron, în mijlocul taberii și dînd audiință ambasadorilor streini: corturi, bagage, care sunt împrejur, o singeroasă bătălie este subiectul, vezi fuga enemicului, trecerea unui rîu, prizoneri ce se aduc regelui; înaintea pilonului sunt patru statue. Aceste statue erau precedate de doi obelisci din care unul este acum pe piața Louis XV la Paris... Cînd ai trecut pragul acestei porți magnifice, treci prin niște barace... Fondatoarele palatelor de la Luksor este Amenofis III... Pe toate arhitravele celor 105 colonne ce împodobesc aleele și salele din centru, sunt hieroglifice... Karnak este o cetate de statue mari, colonne, obelisce, templuri, palate. Sala ce ocupă mijlocul marelui palat conține 134 colonne, avînd fiecare de la 8 la 10 metri de circumferință și 20 de înălțime. Plafonul acestei săli se compunea de petre de 10 metri pe lungime... Patru alee conduceau la cele mai mari intrări, erau garnisite pe margine de două rînduri de sfinxi dintr-un singur bloc de granit de 7 metre de înălțime și 22 de lungime... Zidurile dinuntru și mai multe fațade sunt acoperite de hieroglifice sau deseniuri colorate... Cu greu ne-am despărțit de aceste minuni ce lasă în memorie amintiri neșterse. Două oare de cale ne despărțeau de valea mormintelor Biban el Maluk. Merserăm aici, prin satul Gurnah, unde rămaserăm puțin prin ruinele grațiosului palat fondat de Menefta I. Valea este coperită de mor-

minte, toată suprafața ei este coperită de puțuri din care unele sunt deschise, pretutindeni zac ici și colo grămădite sicrine sparte; membre, corpuri zdrobite, trase din repausul mormintelor. Cu aceste puțuri comunică galerii horizontale săpate în piatră. Pîntecile muntelui vecin și toată partea munților libieni ce face față cu lunca Thebii într-o lungime de trei leghe sunt plini de scorburi mormintale, ale căror guri deschise, rinduite în etagiuri, pare că aștept ca să se reînchidă să mai înghiță câteva milioane de cadavere. Una ce se zărește mai întii este El-Amassif, scorbora imensă destinată la îngroparea preoților și ale cărui largi galerii se întind departe sub munți. Cunoscătorii au vorbit despre frumusețea, perfecțiunea hieroglifelor sculptate în relief pe un fund roșu cu o frăgezime nespusă. Aceste lucrări sunt din templul cei mai frumoase epoci a artii egiptiene. Valea Biban el Maluk este strîmtă între două lanțuri de stînci: baza ei, înecată de nisip, ascunse atitea secolii întrarea mormintelor regale. Intrările sunt niște porți pătrate, scobite în stînci... Fiecare rege își tăia mormîntul, unde voia, în viață fiind încă, și îl lucra pe cît trăia... Mormintele lui Amenofis III, al lui Meiamun, Sesostris, Menefta, Ramses Mevamun, al lui Ramses V și Ramses IX sunt cele mai mari și complete..."

Iată cum se exprimă celebrul Champollion le jeune: „Este anevoie a se apăra de oarecare surprindere cînd, dupe ce ai trecut sub o poartă simplă, intri în largi galerii sau coridoare coperite de sculpturi foarte îngrijite, păstrînd în mare parte strălucirea celor mai vii colori, și ducînd la niște săli sprijinite de pilaștri încă mai bogați de decorațiuni, pînă ce ajungi în fine în sala principală, aceea ce egiptienii numeau *sala de aur*, mai largă decît toate celealte și în mijlocul căria odihnea momia regelui într-un mare sarcofagi de grănit. Vederea acestor morminte dă singură o idee exactă despre întinderea acestor scorburi și despre marea lucrare ce a costat. Văile sunt încărcate de leșele formate de dărămături de pietre purcezînd din materii aruncate la lucrări... Cercul porții de intrare este ornat cu un bas-relief... este un disc galben în mijlocul căruia se vede soarele cu capul de berbece, soarele apuînd și intrînd în emisferul inferior și adorat de rege în genuchi; în dreapta discului este zea Nephthis și la stînga zeu Ibis, ocupînd cele două margini ale cursii zeului în emisfera superioară; alături cu soarele este sculptat un mare scarabeu simbol al regenerațiunii... Regele este

ingenucheat pe muntele ceresc pe care stau asemenea și picioarele zeilor.

Aceasta este o alegorie pentru regele mort: așa ca soarele în cursul său de la Oriinte în Occidente. Faraon era pentru Egipt izvorul tuturilor bunurilor; la moarte îl asemăna cu soarele apuînd.

Unul din tablourile dupe părții mormîntului reprezintă discul soarelui criocefal, plecînd din Oriinte și înaintînd spre hotarul Occidentului, marcat cu un crocodil, emblemă a întunecului în care Dumnezeu și regele au să intre fiecare dupe maniera sa. Alte picturi arată sufletul regelui apărînd înaintea celor patruzeci și doi de judecători din Amenthi și confesîndu-se, numărînd păcatele ce a făcut fără să știe...

Se vede în mormîntul lui Ramses picturi ce reprezintă mobile elegante, un arsenal de arme de tot felul și insignele legiunelor egiptiene; bărci regale cu decorațiunile lor, muzicanți, jucători de harpe. Mai toate mormintele au asemănare. Dar a vorbi de toate lucrurile minunate ce se află în aceste morminte ar trebui să umplem volume întregi. Champollion le jeune a descris minunat aceste morminte cu explicațiunile hieroglifice: „La marginea sud-vest a perimetrului cetății se vede locul unui mare hipodrom. Colosii cei doi decorau fațada regalii locuinți. Ei reprezentau pe faraon șezînd pe tron. Sunt fiecare dintr-un singur bloc de piatră așezați unul de la altul în distanță de 20 metri, nalți de la picioare. Unul din acești coloși, cel despre nord, este statua vorbitoare. Ea scotea sunete plîngînde la rădicarea și apunerea soarelui. Mii de inscripțiuni pe baza lor se văd aici de martori din antichitate că au auzit cîntînd pe statuă, între care doi imperatori romani, imperatrice, guvernori ai Egiptului... Partea superioară a statuii se dezlipi de umeri și căzu. Ceialtă este întreagă...

Merseră la Medinet-Habu unde sunt templurile și palatele în ruină... Ele fuseră începute de Tuthmosis I. Aici sunt mai multe piloane și colonne superbe, tablouri reprezentînd bătălii, sacrifice religioase... Aceste monumente, care au 35 de veacuri de viață, fuseră ele însuși clădite din petre care serviseră mai-nainte la alte clădiri mai vechi. Văzurăm templul zeii Hator. Aci am văzut prodigioasa statuă a lui Sesostris. Este dintr-un singur bloc de granit roșu. Sesostris este reprezentat șezînd, și cu toate astea statuă avea 11 metri de înălțime. Acest monument este răsturnat..."

8. Insulă a Nilului din partea sudului, a cei dintâi cataracte, forma marginea Egiptului. Numele său hieroglific era Filae. Arabii o numesc Bilac. Coptii, Pilac. Monumente cele mai vechi ce se află aici sunt din timpul regelui Nectenebus, cel din urmă din faraonii pămînteni. Celebrul templu al Isisii fuse început sub domnia lui Ptolemeu Filadolf. Pe alte două insulițe ce o înconjură se află monumente și mai vechi, niște inscripțiuni gravate pe niște stînci. În una din aceste insulițe, numită Konosso, se spune că se urcă pînă la timpul lui Hyksos. Inscripțiunile [sic!] această insuliță pe care au confundat-o cu Filae, se numea în antichitate *Abaton*. Aici se credea că ar fi fost mormîntul adevărat al lui Osiris. Numai preoții puteau intra aici, precum și în insola Filae. Insola Filae are în lung 1300 picioare și în larg 600. Insula este grațioasă. Aici este hotarale Nubii. Suprafața ei este coperită de ruine demne de a rivaliza cu ruinele mărețe de la Luksor și Edfu. „Nimic nu poate, zice un călător, să exprime efectul ce fac acești piloni maiestuoși, aceste colonne strălucitoare de albețe ce se deșiră în mijlocul buchetelor de arbori ce le înconjură, de întregul ce prezintă acest sit atît de grațios la care opozițiunea naturii întăritate ce îl înconjură adaugă încă un nou fermec.“

CLEOPATRA

9. Egiptul a avut mai multe regiuni cu nume de Cleopatra, Cleopatra întâi, a doua, a treia, a patra, Cleopatra Selene și Cleopatra cea din urmă, cea mai celebră. Această regină Cleopatră născu în anul 69, fiică a lui Ptolemeu Autele. Cînd tată-său muri, ea era de 18 ani, și o chemă la tron împreună cu fratele ei mai mare Ptolemeu Denis, pe care îl luă de bărbat, căci legile Egiptului permiteau maritagiul între frați și surori. Un eunuc și un general egiptian erau tutorii lor. Eunucul Pothin ura pe Cleopatra, fiind mai inteligentă. Eunucul reuși a exila prin rege pe regina Cleopatra. Aceasta alergă în Siria, rădică o armată și intră în Egipt. Astfel era situațiunea lucrurilor cînd învingătorul lui Pompeu, Iuliu Cezar, veni în Alexandria unde Ptolemeu îi oferă capul lui Pompeu, pe care acest rege îl asasinase în Egipt, promițînd a-i da ospitalitate. Cleopatra decidă a se introduce în palatul unde locuia Cezar, comptînd pe rara sa fru-

musețe, ca să atragă protecțiunea romanului. Într-o seară, Apolo-dor, intendinte al Cleopatrii, intră la Cezar și depuse la picioarele lui un pachet despre care zicea el că conține un dar prețios de la Cleopatra. Cezar se apropie și Cleopatra îi apărui ieșind de sub pachet. Cleopatra era cea mai frumoasă femeie din secolul ei: afară de frumusețile fizice, grația, fermecul spiritului ei, amabilitatea, fermecul conversațiunii ce putea întreține în zece limbi diferite făcuseră din această regină o mare celebritate. Cezar fuse fermecat și a doua zi declară lui Ptolemeu să dea Cleopatrii partea ei de suveranitate dupe testamentul părintesc. Regele se supuse. Favoriții regelui asediară pe Cezar în palat. Cezar primi ajutoare de la romani și ținu cu egiptienii o bătălie în care regele Ptolemeu fu învins și se inecă în Nil.

Cezar avu un copil cu Cleopatra, pe care aceasta îl chemă Cezarion. Cezar îi garantă coroana Egiptului, și trecu aici cu dînsa o viață de delicii, dar nedemnă de un mare om. Se înturnă la Roma unde puse statua Cleopatrii în templul ce rădică Venerii, alături cu statua zeii. Cleopatra se duse la Roma unde șezu pînă după moartea dictatorului. Cleopatra se declară pentru triumviri. Cu toate acestea, Antoniu, care se afla la Tarsa, în Asia Mică, o cheamă acolo să se justifice contra unor acuzațiuni purtate asupra-i.

Cleopatra avu ideea de a răpi cu frumusețile sale și pe acesta ca pe Cezar. Atuncea făcu acea călătorie la Tarsa, în galera minunată și în luxul despre care am vorbit în poemă. Ea reuși. Antoniu deveni sclavul ei. Ea avea atunci 28 de ani și era în toată floarea frumuseții sale. Cea mai mică dorință a reginii amante era un ordin pentru amant. Din voința Cleopatrii, Antoniu dete ordin de ucise în templul Dianii de la Milet, unde se refugiase, pe Arsinoe, sora Cleopatrii, de care aceasta era geloasă. Ei se înturnară amîndoi în Alexandria, și nu se mai despărțeau unul de altul. Ea împărtășa cu el sărbătorile, vînătorile, jocurile, desfrînările. Plutarc zice că ea nu mai părăsea pe amant nici noaptea, nici ziua, juca cu el *desele*, bea cu el, vîna cu dînsul și participa la toate încercările de arme. Antoniu avea plăcerea a se amesteca seara cu cete de libertoni necunoscuți, deghizîndu-se ca să umble prin cetate și căta gilceavă. Cleopatra, deghizată, îl însoțea pretutîndeni. Tot Plutarc vorbește de un fapt care dovedește că Antoniu nu se mai ocupa decît de petreceri. Într-o zi pescuia cu undița; umilit că nu prinsese nimic, dă ordin la niște pescari de a se da

afund ca să agațe, sub apă, la undiță, niște pești pe care îi prinsese mai înainte. Cleopatra se prefăcu că nu văzuse nimic; dar a doua zi Antoniu întorcându-se la pescuit, ea zise de agață la clinciul undiții un pește sărat. Antoniu roși când se descoperi stratagema și Cleopatra leșina de ris. „Ah! îi zise atunci Cleopatra, lasă-ne nouă cel puțin undița, nouă, suverani ai farului și ai canopii. Pescuitul tău cată să fie cetățile, popolii și împărățiile.“ În cea dintâi expedițiune contra partilor, Cleopatra urmă pe Antoniu. Al doilea rebel îl urmă cu moliciune și nu îl mai continuă, ca să nu se despartă de Cleopatra. În timpul despărțirii lor, Antoniu se consolă cu Mariana și Cleopatra cu Herodu; dar se reuniră și reîncepură scenele lor amoroase. Antoniu proclamă pe Cezarion rege al Egiptului, al Ciprului, Sirii, împreună cu maică-sa.

Plin spune că odată, într-un din acele banchete în care regina își lua numele de *noua Isis*, Cleopatra se prinse cu Antoniu că ea poate cheltui la o singură mîncare zece milioane de sesterci, și trecînd la amenințări la execuțiune, scoase din urechi doi mărgăritari de un preț și mai mare decît am spus, dizolvă pe unul în acid, și îl înghiți; era să facă tot astfel și cu celalt, cînd judele declară că ea cîștigase.

Cleopatra făcu o mare eroare, și tocmai aceasta fuse cauza și a pierderii ei și a pierderii Egiptului. Stăruie pe lângă Antoniu să-și lase nevasta. Octav se supără de afrontul ce voia a face sorii sale, lăsînd-o astfel; se armă contra lui Antoniu. Antoniu se armă asemenea; Cleopatra ia 60 de galere, pe care le comanda în persoană. La bătălia navală de la Actium, regina Egiptului dete ordin vaselor sale să fugă, și Antoniu, ca să n-o scape, se luă dupe dînsa; ceea ce a făcut să piarză o luptă pe care putea disputa lui Octav. Antoniu se duse în Africa, unde spera să găsească ajutoare. Cleopatra se închise în palatul ei, dupe ce recomandă amicilor ei să răspîndească zgomotul că a murit. Înștiințat de această noutate, Antoniu se sinucide. August prinde pe Cleopatra. Aceasta era încă ca o minune de frumoasă în durerea sa, și avu speranța a sedui asemenea și pe Octav. Octav rămase însă rece. La o convorbire ce avu cu Cleopatra, ea, auzind că învingătorul are să o ducă la Roma la carul său de triumf, se sinucide ca și amantul ei, lăsînd a o mușca o năpîrcă. Două femei care o serveau se sinuciseră asemenea, nevoind a trăi dupe dînsa. „Iată un lucru frumos, zise un ofițer roman ce venise acolo.“ „Dară, răspunse Cleopatra, și demn

de o prințesă ieșită din atîția regi.“ Cleopatra muri de 39 de ani, dupe ce domni 22 de ani. Pentru 1000 de talenți crudul Octav consimți a nu abate statuetele reginii.

Oasis este numele ce se dă unor părți verzi, răpitoare și stropite de apă în mijlocul deșerturilor de nisip, ca niște ade-vărate verdețuri în marea de uscăciune. *Oasisele* Egiptului sunt situate spre occidente lanțului libic, pe malul stîng al Nilului și cunoscute din cea mai veche antichitate. Cel mai mare *oasis* este acela care are astăzi nume de El-Kargheh, dupe acela atît de întins și denumit cu nume de Syonah: *Oasisul lui Iupiter Ammon*. Acolo era oracolul ce toată lumea mergea să consulte. Acolo era templul lui Ammon, unde statua zeului era de bronz cu smarald și alte petre prețioase. Zeul ședea într-o barcă de aur ca celealte divinități ale Egiptului. O sută de preoți serveau; lângă acel templu era *fîntina soarelui*, cu apa căldică de dimineața, rece la amiezi și iară căldică la apusul soarelui și foarte ferbinte la miazănoapte. Quînte Curtiu zice că Alexandru întreprinde călătoria prin deșerturi la templul aceluia Oasis, și adaogă că îndată ce intră în aceste singurătăți, mări de nisip, pămîntul numai înspăimînta ochii; nici un arbor, nici o urmă de vegetațiune, că puse patru zile ca să pătrunză acest deșert, că ajungînd la Ammon, văzu în mijlocul deșertelor întinse templul ocolit de o pădure deasă unde numeroase fîntini răcoreau vegetațiunea; că el vizită încă fîntina soarelui. Călătorii moderni au descoperit în acest oasis rămășițele unui mare templu precum și fîntina cu apa ce își schimbă temperatura. Acolo este un oraș astăzi de 2500 indivizi, cu nume de Syonah, împărțit în două. Într-o parte locuiesc oameni și femei, însurați, în ceialtă parte flăcăii, fetele, văduvii și văduvile. Aceste numeroase oasis servă de stațiuni la caravane și sunt mîntuitoare pentru asigurarea și repaosul călătorilor. Toate aceste deșerturi au fost ocupate de marea care s-a retras, și oasisile s-au născut pe acolo unde au părut izvoare.

ZOIL

Zoil era poet satiric. El își dase surnume de *Homero mastix*, adică biciul lui Homer. Venise din Macedonia în Alexandria. Acolo citi regelui Ptolemeu Filadelp scrierile lui contra

lui Homer. Ptolomeu se indignă a vedea o ființă atît de mizerabilă criticînd pe cel mai mare poet al lumii ; dar tăcu. Zoil, aflîndu-se în mizerie, ceru de la rege un ajutor. „Ce fel ? răs-punse regele, Homer, mort de zece secolî, face încă să trăiască mii de indivizi și acela care se crede superior lui Homer, nu găsește mijloc de a se hrăni prin sine însuși ?“ Zoil, dupe unii fuse osîndit la moarte ca fiii care își ucig părinții. Acest nume însemnează în genere un critic invidios, stupid și plin de ură.

CÎNTUL IV-LEA

*Ilustrului maistru
Philarète Chasles*

O, Francie ! în sinu-ți eu nu mă crez strein !
Mă crez în a mea țară, mă crez în al ei sîn.
Această limbă dulce îmi e familiară,
În ea gîndesc oriunde, în sinu-ți sau afară.
Tu ce mi-ai dat lumina, primește încă-o dată
În sinu-ți al meu suflet ce pace-aicea cată !
Aici a mea junie rizîndă a trecut !
Oh ! cîte vise d-aur în sinu-ți am făcut !
Pe malurile Senii, dormind cu răsfațare
În murmurile sale, în dulcea-i legănare !

Aici e metropola columnului roman
Ce veghie lingă Ister din timpul lui Traian
Asupra barbariî sarmate și scitice.
Odată fuse-n Roma ; azi a trecut aice,
Acolo unde Sena sub bare de granit
Își scutură trufașă al ei val aurit.
Aici e metropola popoarelor latine.
Ea face-a lor mîndrie ; aici nu sunt streine.

Ce glorie mai mindră decît aceea care
Inundă a ta frunte, cînd lupti, o, popul mare,
Ca să slăbești p-acela ce face din tărie
Un drept de dominare, o armă de sclavie !

Salut, cetate mândră, ce Foceaenii antici
În scopul de conchistă au înălțat aici !
Oceane de verdeață, de arbori, flori, cereale,
Îmbată și încintă pe trecători în cale.
Miriade de coloare s-amestec drag, cochet,
Formează la vedere un grațios buchet
De frăgezime, fermec, eden, iluziune,
Ce-anunță altă viață și civilizațiune !
P-acea fiul morții nu este destructor.
Respectă și ajută natura-n al ei zbor
Și zea favoroasă dă cu profuziune
Din urna sa divină nenumărate bune.
Aceste țărături mîndre, aceste mări d-azur,
Aceste văi și dealuri, și riuri ce murmur
Se fac și mai plăcute, au fermec și mai mare,
Cînd știm că omu-i liber, de corp și cugetare !

Popoare asiatici, vă înțeleg acum,
Acolo tot se schimbă în flacăra și-n fum
Căci orișice pămîntul prin muncă grea produce,
Tiranilor sălbatici devine pradă dulce.

Dar ați văzut voi oare anticul Avignon,
Ce șade cu mîndrie pe maiestrosul Rhon ?
A papilor frumoasă și veche reședință
Ce ne recheamă zile de sinceră credință !
Aici poetul dulce pe Laur-a văzut.
Lucire-a purității ce-acea a părut
În mijlocul căderii și depravațiunii.
Ea, steaua frumuseții, lumina-nțelepciunii !
O, Laura ! din toate acele frumuseți
Ce au părut odată pe cursul scurtii vieți,
Tu singură pe lume trăiești, ești încă vie ;
Și vei trăi atîta cît dulcea Ausonie
Cu limba sa divină în lume va trăi,
Cît un om singur încă în viață va citi.
Muriși tu înainte ce trista bătrînețe
Culege dupe frunte cereasca frumusețe.

Să nu uitați pe Arles, o, călători streini !
Voi veți afla acolo gigantice ruini,
Mărețe monumente ce-nsuflă admirare.
Un teatru al lui August, un amfiteatru mare,
Un obelisc, un forum. Dar, ce-i mai prețios
Sunt albele arlene cu părul 'ntunecos,
Cu pitorești costume, columnie latină,
Republică odată, pe Rhon ca o regină
Domnește ca trufașă și în limbăgiu-i mut
Ea spune-atîtea lucruri frumoase din trecut !

Salut, o Rohn mărețe, ce popoli ai admiră !
Tu, Ister al Galii ! În unda ta se miră
Cetăți delicioase și munți desfătători
Și maluri cununate de arbori și de flori.
Tu dai acestor locuri un fermec de răpește,
Oricare sit în față cu fața lor pălește !
E mîndru provancialul de țara sa natală,
De verzile edene ce dulci prefume-exală ;
De clima sa cea dulce, de cerul său senin ;
Tabloul frumuseții aicea este plin ;
Nimica nu lipsește, și ce îl completează,
Ce îl cunună încă, ce îl înseninează
E că streinul barbar nu poate-a năvăli
Familia, onoarea, averea a lovi.
Ferice cel ce poate să zică cu mîndrie :
„Sunt dintr-un popul liber !“ Tu, tristă Românie,
Tu ai un rîu mai mare, munți cununați de nori,
De brazi, de riuri, cîmpuri, oasise de flori.
Dar ce îți folosește a ta prosperitate
Și rara-ți frumusețe, cînd nu ai libertate ?
Dar pentru ce voi zice ast nume prea iubit ?
Ce drept, ce datorie mai are cel gonit
Să se intereseze d-a ta amară soartă,
Tu, care pentru mine voiești ca să fii moartă ?
Tu, ce ești moștenire lăsată la strein !
Adeseaori poporul, zdrobit de lungu-i chin,
Rădică a lui frunte, răstoarnă-o dinastie ;
Dar ca să cază-ndată sub noua tiranie.

A doua capitală a Francii, tu cutezi,
Burghes inteliginte, Parisul să sfidezi !
Nou Tir, în sînul Francii, și aliat cu Rhonul
Pe lumea comerciantă tu vei să așezi tronul ;
Deja tot universul îți dă al său tribut :
Faci Tirul de pălește în marele trecut !
Vai ! cîte inimi slabe au cutezat să vază
Aceste dragi obiecte și n-au lăsat să cază
Cununa inocinții dorind a poseda
Aceste ornamente ce țese mina ta ?

Salut focar feeric de viață și lumină,
În fața cărui lumea răpită se închină !
Palmira, Theba, Roma, Athene, Efese, Tir,
N-avură niciodată acest sublim delir,
Acest acces de viață, de geniu, de mărire,
De vițiu și virtute, de chin, de fericire.
E universul : bunul și răul se urmează,
Se luptă, se confundă, și ceea ce formează
Un tot, în sine are ceva strălucitor,
Ceva ce este mare, unic, desfătător,
Ce-atrage către sine, îmbată și răpește,
În care moartea pere și viața strălucește.

Tu poți uita natura frumoasă și streină
Ce simțurile tele îmbată, indivină.
O, triste pelerine, tu poți uita acum
Pe blonda călătoare, acel suav prefum
Al unui vis de noapte ; tu poți afla aice
O mie alte inimi, o mie de delice
Curate și suave ca florile născînd,
Sau reci și degradate în vițiu înotînd.
Aici pariziana prin grații te rejună.
E fluture ce mușcă ; iar care te prefumă.
Amorul său nu-nsuflă ridicolul banal
Prin protestări teatrale : e simplu, natural,
Sincer ; o pasiune, adîncă suferință
E luminată încă de spirit, d-inteligință.

O grație eschiză, imaginațiune
Fecundă, spirit splendid și conversațiune,
Vivacitate formă buchetu-i răpitor
Ce este caracteru-i atît de-ncîntător.

Aici în amfiteatre poporul nu se strînge
Să vază cum se varsă al omului scump sînge ;
El blestemă acele sceni crude și barbari
De sînge, de teroare, de suferinți amari.

Conrad aici trecuse a sa copilărie.
Tot locul îi recheamă o dulce nebunie,
Ce a făcut un nume și tot ce a văzut,
Ce a visat în viață și-n noapte-a dispărut.

Torinte de lumină, de glorie plutesc
Pe cimitiru-acesta... Oriunde eu privesc,
Strălucitoare nume în arte și științe,
În lupte glorioase, virtuți și suferințe,
Revin în suvenire și sufletul răpit
D-atita maiestate, rămîne beat, uimit.

O tristă lecțiune ce nouă dă mormîntul !
Priviți aceste glorii ce-au ocupat pămîntul
Prin monumente ! Spuneți, vedeți aici cununi
Ce lumea le depune ca decorațiuni ?
Nimic ! O lecțiune amară și profundă !
O mie de cunune mai dincolo înundă
Mormîntul Eloisii, omagi ce-a oferit
Amorului cel sincer cum și nefericit !
Toți n-au băut din cupa puterii răpitoare,
Ea piană pe d-asupra mulțimii peritoare.
Tot omul, orișicare în viață-a suferit,
Tot omu-a plîns, în viață tot omul a iubit.
Sunt astăzi multe inimi de tinerețe pline
Ce-adoară Eloisa, ca-n timpul tău, ca tine !

Priviți aceste grupe, copii ai unei mumi,
Societăți bătrâne, din diferite lumi,
Din diferite staturi ce vine să răsfete
Suflarea unui spirit născut din bătrânețe,
Din cugetări mai grave și din ambițiuni.
Ei bine ! Ele-nturnă priviri, atențiuni
Mai mult acolo unde amorul le suride !
În fața astor scene, lăsați-ne a rîde
De omul ce își face un piedestal măreț
Din glorii de tot felul, culese cu-orice preț !

Cînd voi vedeți aceste superbe monuminte,
Ce fiecare-un nume, o glorie aminte,
În cursu-a cîțiva secolii atîția mari bărbați
Ce-a dat această țară, streini, nu vă mirați ?
A spune toate-aceste ilustre și mari nume
Ce se amintă-aicea, ar trebui volume.
Să aruncăm privirea pe unul cari ar fi
Din aste monuminte ! Să ne oprim aci !
Mormîntul lui nu este lucrarea izolată
A unei mari familii, un popul altădată
A trebuit să-nalțe ast mauzoleu măreț ?
El ne aduce-aminte un căpitan semeț,
Un orator ferbinte, o inimă ce-amorul
De libertate face să simță cu poporul.
A cincisprezecea plagă primi la Waterloo.
Egal cu Demosthene, cu Fox, cu Mirabeau.
Convinge și robește cu vorba sa ce tună.
Prin elocuință vie, măreață, pe tribună.
Foy ! niciodată încă ca tine-apărător
N-avuse libertatea heroului popor !
Era în al tîu suflet un foc ce nu se spune,
Ceva divin, simpatic, demn d-admirațiune !

Nici un mormînt n-anunță în ast loc sepulcral
Pe Lamennais, ast geniu ce n-a avut egal !
El a cerut să-aibă mormînt făr' de cunună
Și făr-inscripțiune, în groapa cea comună.

El dezaprobă astfel pe omul ce, învins
De moarte, cată încă, prin morți a fi distins,
Prin monuminte mîndre ; el, omul ce se stinge,
El, vai ! pe care moartea nu cruță, nu distinge
Avut de cel ce n-are, el cată-n moarte chiar
Între avut și popol să puie un hotar !

Vedeți palatu-acela în formă de cetate ?
Acolo este-azilul acelu ce combate,
Ce-și perde în resbele o mină, un picior,
Să apere-a sa țară condus d-al ei amor,
De datoria sîntă, sau pentru apărarea
Unui tiran din întru. Nu-mi pasă ! Admirarea
Nu perde-al său prestigiu, ce-odată a avut.
Asti veterani, stindarde dintr-un măreț trecut,
Cu cit ne-nfățișază zdrobirea lor mai mare,
Cu-atîta ne inspiră respect și admirare.
Oricare dintre dînșii au fost un dalb herou,
O nobilă figură din splendidul tablou
Ce Napoleon trase p-a lumii suprafață
Cu vîrful spadei sale trecînd o zi în viață.

Mai colo-i o capelă, aici un monumînt
Măreț, ne dă de știre că este un mormînt.
Dar cine este-heroul ce-acolo răposează ?
Acela ce nu are egal, ce luminează
Ca splendida planetă a căria lumină
Primea de la poporul ce lumea o domină
Prin geniu, simpatie. O, tu, al Corsii fiu !
Noi ți-admirăm mormîntul, dar tu ești încă viu,
Tu încă plani pe viață, ca un ferice soare,
Și lumea înflorește în via ta splendoare,
Și va-nflori ea încă sub ale tele legi
În urmă adoptate de-ai Europii regi,
Pin-își va perde urma, ca orice stea ce fuge,
Ca orice sun ce trece, ca orice se distruge
Și va peri în sînul negrii destrucțiuni
În care au să peară aceste națiuni,
Cînd ele-mplin menirea ce li s-a dat în seamă,
Cînd au gemut în lume sau au făcut să geamă.

Dar ce aveai nevoie d-un mare monumint ?
Mai mult decît sculptura mărețului mormînt,
Trăi-va al tău nume și-acum granitul verde
Ce-arată locul unde țărîna ta se perde,
E prea mic să primească un uriaș ca tine !
Cît de măreț să-l facă sculpturile divine,
Tot numele tău mare îi dă lui azi mai mult
Mărire, frumusețe, prestigiu, viață cult.
Veni-vor niște zile cînd poate să s-abată
Această capitală, ce ochii îi îmbată
Cu rara-i frumusețe ; cînd pe acest mormînt,
Splendid d-atîtea gloriei, va geme tristul vînt,
Va trage omul plugul, va crește bălărie ;
Dar numele acelui ce-a încetat să fie,
Va străluci d-asupra, trecînd la națiuni
Din generațiune, la generațiuni.
Și unii îl vor zice cu venerațiune
Și cu respect ; iar alții cu ris și-amărăciune,
Urmînd a lor destine, d-a tirăni fățiș
Această omenire, sau d-a lovi pieziș.
Dar toți se vor convinge d-aceea că fu mare
Și că orice mărire în sînge, vai ! răsare !

Copil al libertății, tu cauți în trecut
De cînd a lumii carte se zice că a-nceput,
Să afli-un popul liber ? Nici unul, niciodată !
Sub jugul tiranii toți ție se arată.
Cînd un tiran, cînd zece popoli dominînd
Și lupta între dinșii necontenit urmînd
În numele justiții, frății, libertății
Pe care unii și-alții, fii ai inichității,
Se urc la tiranie ! ah ! iată ce-ați găsit !
Dar dacă orice popul aice e ursit
Să fie sclav, atuncia mai bine-o tiranie
De la un singur tiran decît de la o mie !

Ast om era chiar Francia, expresiunea sa,
Cu-a sale trebuințe, la care se-njuga,

Cu-a sa religiune ce fuse unitate,
Și centru și cu setea arzîndă de dreptate,
De glorie, putere ; el nu era un om ;
Era al Francii geniu trecut într-un atom.
Dar Francia răzbunat-a onoarea insultată ?
Și augusta ta umbră e astăzi împăcată ?
Un monument ? Acesta e tot ce tu doreai
Cînd popolii de lanțuri barbare liberai ?
Ai clătînat tu globul cu brațul tău puteric ?
Ai deșteptat tu zeii în spațiul eteric,
Și ai făcut tu fapte de zei p-acest pămînt,
Vai ! numai ca să-ți facă un gigatesc mormînt ?
Tu, care te jucaseși cu tronuri, mai-naainte,
Schimbînd în viață moartea și lumea în morminte ?

Salut, frumoasă țară, cu tăraturi încîntate,
Tu, ce sărută-oceanul cu-atîta voluptate !
Țărîm unde se răsfață la soarele tău sînt
Copiii Albionii fugind d-al lor pămînt,
D-al lor cer plin de aburi și de melancolie ;
Grădină răpitoare, frumoasă Normandie !
Femeile-ți frumoase sunt albi mărgăritari
Cu care Francia face podoabele ei rari.
Inteligență, spirit, cum și hipocrizie
Formează caracterul în vechea Neustrie ;
Bărbați, femei, acolo adoară cu ecces
Acel zeu cărui lumea îi zice interes.
Englezii sunt aicea înconjurați de stimă,
Ce-o cumpără cu aur : prin aur ei te stimă.

Dar țara e frumoasă, tărîmul prețios.
Primește salutare, ocean majestuos !
Dieppe, tu n-ai viață, tu n-ai nici o mîndrețe,
Nimic decît oceanul și-o tristă tinerețe.
Conrad aici s-ambarcă pe vasul cu vapor.
El trece-n Englitera la marele popor
Ce are-n parte oceanul a lui împărăție.

Pe ripele Tamisii se-nalță cu trufie,
Cetatea London, vulcan cu-o mie de crateri
Din care se revarsă teribile puzderi,
Materie sub mina industriei-umane
Ce-i dă o nouă formă, în fabrice titane.
Salut cetate mare, a face un rigat
În sinu-ți muritorul se luptă ne-ncetat,
Să facă ca să umple lacuna gigantească,
Ce o natură-aridă lăasă să se dorească.

E oare mai ferice aici cel ce trăiește
Decît în Ofiente, aici el se găsește
Mai sigur ca în sinul deșertului tăcut ?
Respiră el un aer mai liber, mai plăcut ?
E mai scutit de ură ? Civilizațiunea
Și-a împlinit în fine aicea misiunea ?
Făcut-a să-nceteze umane suferinți ?
A introdus în inimi sublimelne credinți ?
Frăția și dreptatea ? Făcut-a să trăiască
Toți sau cei mulți, mai bine ? Vai ! să nu le lipsească
Cotidiană pîne ? În fine-au dezlegat
Problema, să guverne poporul dezlegat,
Și fără trebuință asupra-i tunu-a pune,
Sau a păstra sistemul cel de corupțiune ?
Răspunde, tu, Europă, supusă de tirani !
Tu, sclavă cu lanț d-aur, din cei mai dintii ani.
Mașini și căi ferate realizat-au oare
Idea de-nfrățire, acestor vechi popoare ?

Dar lumea e datoare, în umbră sau în raze,
Să treacă înainte prin toate-acele faze
Ce soarta îi păstrează, vai ! pînă ce-ntr-o zi
Acele mari popoare din viață vor peri.
Să respectăm dar calea ce ia o națiune
Mergînd l-aceeași țintă în moarte-a se depune !

Dar mai priviți ast popul imens, nenumărat,
Ce jumătate globul domen el a luat,

El este suveranul oceanelor perdute.
O mie de popoare se pleacă să sărute
Stindardele-nălțate pe globul ce-a robit,
Ei bine ! suveranul a tot ce a voit,
El însuși rob al vieții, în splendida cetate,
Tîrînd, vai ! lanțul foamei sub trențe sfișiate !

Colo domină luxul, spectacol nedescris !
Te-mbată, te uimește, minune, fermec, vis !
Alătura de dinsul mizeria se tirăște,
Vederea ei revoltă și inima-ți zdrobește.
Aspect ce-n tot e mare, prodigios, trufaș,
Te umilește-n față cu-acest nou uriaș,
Acele alte state perd orice au măreț.
Colosul le fărîmă sub crudul lui dispreț.
Colosul ce domină există în mișcare,
Există-n grămădire, în numărul cel mare.
Nu este-aici Athene ; e Theba, e Memfis,
E Babilon, e Tîrul, Cartaga ! Este-un vis
Ce au visat aceste cetăți mărețe, antice ;
Dar artele frumoase n-au tronul lor aice.

Acest popor ce naște a fi negociator
Sub aerul cel umed, sub cerul fumător,
Dă cele mai mari geniuri ce au putut să fie,
În litere, științe, precum și-n poezie.

Shakespeare, din toți poeții, tu singur ai știut
Să scuturi dupe muze acel jug din trecut.
Guverne, academii, biserica, oricare
Rămîn întod-auna în urmă-ți, geniu mare,
Imens, simțînd puterea și misiunea ta,
Rupseși acele lanțuri ce calea-ți astupa.
Căci geniul în viață nu are misiune
A tămîia un templu de fabuli și minciune,

Shakespeare ! Dar cătat-a să vie un strein
S-anunțe Engliterii că are-n al ei sîn
Un geniu fără nume, dar splendid ca un soare ?
Ea nu vedea pe frunte-ți a cerului splendoare !
Cu toate-acestea, țară, nici toată flota ta,
Nici tot comerțul încă nu vor putea crea
Un nou Shakespeare ! El singur, ast geniu prețuiește,
Mai mult ! Comerțul, flota, tot ce aici trăiește,
Sub aripele vremii pot a se risipi,
Dar bardul tău cel mare, în secolii va trăi !

Dar ce sunt acești popoli ce nasc aici în lume
D-aceste geniuri rare, d-aceste dalbe nume ?

Admiră, al meu suflet, tabloul infinit
De glorii, de putere, de viață ce-ai zărit
Ca printr-un vis de noapte ! Admiră, te răpește,
Te-ncintă ! căci veni-va un timp ce tot zdrobește,
Ce are să arunce, în neființa lor,
Republică, știință, putere și popor ;
Iar tu, suflare slabă, peri-vei înainte !
Admiră toate-aceste superbe monuminte !
Admiră sau hulește sau rizi de tot ce vezi,
Vai ! dacă în fantasme n-ai încetat să crezi !

Dar în aceste parcuri cu splendidă verdeață
Prin arbori, prin alee, sub aburi și sub ceață
Vedeți aceste grupe de tinere femei
Cu genele de aur ? Copile sunt de zei ?
Sunt zee ? nimfe ? geniuri, fantasme-osianice
Cu ochii rupți din ceruri, iluzii poetice ?
Puține sunt frumoase ; dar câte sunt odată,
Nu au egale-n lume ! Răpesc, încint, îmbată ;
Dar ele-nvoioșază, prefumă și rejun
Această capitală perdută-n nori de fum,
Această viață tristă de multă realitate,
Cum stelele de aur pe domele-nnorate
Apar consolătoare, cum rumenele zori,
Din nopțile fuminde se varsă rizători.

Conrad vizită Londra, admiră și hulește,
Și pleacă cu credința că nicăiri nu crește
Acea divină plantă menită a vindeca
Durerile umane, și doru-l îneca.

Ce sunt acești mari popoli ? Au altă misiune,
Zicea Conrad în sine, decît ca să adune
O glorie deșartă prin crude apăsări ?
Decît ca să-ngenuche pe celealte țări ?
Decît să le despoie ? Decît să le zdrobească ?
Decît să le ucigă sau să le umilească ?
Și toate să le facă în numele cel sînt
Al civilizațiunii ! al dreptului cuvînt !
Dreptate omenească ! și tu, o, veritate !
O, nume sînt ! adesea voi sunteți invocate
De om cînd el lovește chiar în al vostru-altar !
De cîte ori, o, Doamne, ast om crud și barbar
Nu te-a luat de martor, nu-ți cere ajutoare
Cînd face-a sa lovire în umbră sau la soare ?
Cînd el despoie un popol de dreptul lui cel sînt ?
Cînd el îl persecută în viață și-n mormînt ?
Ori nu în al tău nume cîțiva burghezi d-aice,
Grifoni ai cetățuui, Britanie ferice,
Domină universul, întind ghearele lor
Pe popoli ce despoie, pe popoli ce omor ?
Pe popoli ce blestemă că au născut în lume ?
Da, ei ca să despoaie, iau marele tău nume,
Popor englez, tu liber, tu suveran numit
În ris ! murind de foame, sub trențe-adăpostit !

În faț-acestor popoli și glorii, și mărire,
Și viață, și mișcare, ocean de strălucire,
Putere uriașă visată de nebuni,
Mizerie, cădere, durere, amărăciuni,
În faț-acestor bune și rele ce domină
Virtuți mari și mari vițuiri, comedie streină,
În fața tiranii ce trage-aici la sorti
Popoarele, în fața acestii crude morți
Ce o numește viață ; în fața cu poporul
Slav orb al trebuinții, ce vestejește dorul,

În față cu trădarea, cu crima, cu minciuni
Ce omul le numește civilizațiuni ;
În fața rătăcirii imense și adîncă,
Nu ! nimenea nu poate decît să riză încă !
Decît să ia idee cum se va transforma
Acele toate nații cînd s-ar civiliza !
Din toate-aceste nații naintemergătoare
În civilizațiune, britanice popoare,
Voi veți cădea-nainte în gufru-întredeschis
Acestor popoli splendizi, locuitori din vis !
Acele doxusuri mîndre, aceste flote-armate,
Acele mari colonii pe lume semănate,
Acele edificii-nălțate de tirani
Ca să le locuiască un popor de titani,
Tot va peri ca fumul, afară d-autorii,
Poetii, filosofii, artiștii, oratorii !
Vă fi o altă Thebă, va fi alt Babilon
Mai mare în pămîntul superbii Albion.
Atunci, o națiune nemaisimțind pămîntul,
Lovirele-ți titane pe cînd va geme vîntul
În turnurile Londrii, popoli ce-ar veni,
Văzînd aceste urme ce aici se vor ivi,
Atît de colosale, văzînd a lor cădere,
Vor admira, vor plînge pe trista ta durere.
Historia va zice că multe mii de ani
Trecuți nu învățară pe popoli și tirani,
Decît să lase-n urmă, pe vechea lor cărare,
O Thebă, o Palmiră, mai splendidă, mai mare !

Conrad se-ntoarce-n Franția. Parisul său iubit,
Frumos, măreț, îi pare atunci ne-nsuflețit
Atît cetatea Londrii în comparațiune
Îi apăruse vie prin populațiune.
Aicea el respiră un aer fericit,
Privește-un soare dulce, un cer neaburit.
O vară și o iarnă trec peste a sa viață.
Mai mult decît o mină de nimfă îi răsfață
A lui umbrită frunte, simțualiști amici
Îi dau festine demne de timpii cei antici,

În care vinul, roza, femeia răpitoare
Formau o trinitate d-amor desfătătoare.
Odată, într-o noapte, într-un splendid festin,
Cînd ochii frumuseții rîdea în voluptate,
Conrad privea ghirlanda de nimfe prefumate,
Ce-mpodobeau banchetul, ca un polei de flori ;
Diverse caractere, obraze și colori ;
Dar toate june încă, frumoase, răpitoare,
O grațioasă rouă la razele de soare !
Anacreon aice ar fi întîmpinat
Portretu-amantii sale ce-odată a cîntat ;
Și Fidias modelul Cyprisii-ieșind din mare
Cînd dete lui Adonis întîia sărutare,
Cînd îi deschise brațul și-l strînge-n al ei sîn
Într-un eden de vise, de roze și de crin.
Conrad rămîne rece, tăcut, nepăsător.
El trece de un barbar, nebun sau visător.
Cu aste toate nume femeile-l numiră.
Dar una ce plăcerea exaltă și deliră,
Cu vocea sa cea dulce ce piano ajută,
Cînd vinul rîde-n cupe, mesenilor cînta :

Fără multe suferiri
Și cercări, o, ci dulci delice
Voi să beau, plecat ferice
P-al tău braț de trandafiri !

Voi să beau cînd din pahar
Vinul magică purpură,
Cînd din dulcele nectar
Ce înrouă a ta gură,

Cînd amorul pămîntesc
Cu un deget alb ca crinul
Îți desface dulce sînul
Și cînd grațiile roșesc !

Viața este-un vis d-o zi.
Moare corpul, tot apune !
Tot începe-a putrezi !
Sufletul e ficțiune !

Frica noastră-a născocit
O deșartă nemurire.
Și sărmana omenire
S-amăgește negreșit.

Spiritul n-ar fi fost nimic
Daca nu ar fi fost lutul,
Toate-n lume nouă zic
Că el este începutul.

O țărină în mormînt,
Iată tot ce mai rămîne !
Viața astăzi, moartea mine,
Rouă ce se duce-n vînt !

Deci mai bine scurtul trai
Să-l petrecem în plăcere,
Să-l prefacem noi în rai
Decît tartar de durere.

Cununați-mă cu flori !
Și umpleți, umpleți paharul !
Cîntul, danțul și nectarul
Să invite pe amori !

Voi să sec orice-ncîntare,
Să nu mai las în cupi vin,
Nici pe buze sărutare
Pentru alții care vin.

Așa exprimă aicea a lor filosofie
Copilele rîzînde din vechea Idalie
Și toți aplaudară pe marele-autor
Ce-a exprimat ferice o cugetarea-a lor.
Filosofie tristă, doctrină a durerii,
Ai căria discipoli sunt fiicele Cytherii !

El se înturnă-acasă. Acolo, izolat,
La dulcea sa Julia visează ne-ncetat.
Și visurile sale ce fruntea sa înclină,
C-o mină tremurîndă așa el le exprimă :

A vieții mele lampă din zi în zi se stinge.
Slăbește sănătatea ! Și eu mai trist devin !
Nimica nu îmi place, nimica nu m-atinge,
Plăceri, nici crudul chin !
Pe un mormînt d-acuma gîndirele-mi se-ngîn.
Nu este vindecare.

Vai ! vermele durerii a ros al florii sîn
Și fruntea ei pe moarte se pleacă cu-ntristare.
În darn o udă roua și boarele-o sărut,
Căci viața ei se duce.

Să mă gîndesc la moarte, căci moartea a-nceput.
Dar moartea decît viața nu este doar mai dulce ?
De moarte nu am frică ! Vai ! viața în dureri
Trecu făr de junete și fără de plăcere ;
Nainte de-a ajunge la poarta tristii seri,
Se-ncarcă a mea frunte de umbră și tăcere.
Perdut-am pretutindeni amici și simpatii
Căci le spuneam adesea să apere dreptatea
Și adevărul ; ferea turbatei calomnii
S-a revărsat pe viață-mi în toată nuditatea.
Cu toate aceste răul la nimeni n-am făcut !

Am înecat asprimea,
Am suferit a lumii lovire, și-am tăcut
Și lacrimile mele nu le-au văzut mulțimea.
Și dacă vârs eu astăzi un dor de mult ascuns,
Nu este slăbiciunea ce inima îmi stinge,
Ci este testamentul, ci este-al meu răspuns

La toate câte-n viață de mine se atinge.
Mi-au ultragiat durerea, credinți mi-au fărâmat,
Mi-au vestijit și nume, și viață, și plăcere,
Aceste mici ființe ce răul a fâtat,
Cu formă omenească, cu suflet de vipere.
Eu voi trăi prin nume, când ele vor peri,

Insecte veninate !

Aceasta-i răzbunarea ce eu le voi dori.
Să piară în disprețul în care-au fost fătate !
Nu ! nimeni, niciodată nu m-a văzut plîngînd
Sau regretînd cu lacrimi persoana mea lovită !
Am plîns cînd omenirea mi-a părut gemînd,
Cînd am văzut că lumea a geme este-ursită,
Cînd am văzut onoarea pronată de tîlhari,
Cînd am văzut virtutea o umbră, ficțiune,
Dreptatea privilegiu în mîna celor tari
Și sintele principe-i o speculațiune.

Julia, dulce rază de viață și d-amor !

Ce-ai devenit tu oare ?

Fuseși tu o părere, un vis amăgitor
Din hora grațioasă de vise trecătoare ?

O crudă insomnie urmează pe Conrad.
De multe ori, de gînduri cînd este-mpovărat,
Se primblă toată noaptea pe stradele lăsate
La spiritele nopții în aer legănate.
Trei oare, despre ziuă, Parisul obosit
De chinuri, de desfături, se pare adormit,
Această mare viață, ast gufru, acest haos
Atunci se întrerupe și face un repaos.
Conrad e la Bastilia. Pe cerul de azur
Se-nalță steaua nopții cu aburi împrejur.
Pe creștetul coloanii ea pare că s-oprește,
Ea pare că medită, ea pare că-i șoptește.

Columnă ! Libertatea d-acuma s-a perdut
Și tu stai în picioare, tu încă n-ai căzut !

Ca cele monuminte ce ne recheamă-un nume,
O faptă sau epocă uitată aici în lume !
Așa mulți te salută ! Pe cît te voi privi
Nălțată, libertatea nu se va nimici.
Nu-mi mai vorbiți de charte ce timpul le răpune !
A Francii libertate există-n națiune,
În legi, în datini, inimi, există în popor
Și nimeni nu mai poate să stingă al ei zbor.
Aici a fost castelul sau cruda închisoare,
Locaș de suferință, de crime, de teroare,
Cu care tirania bătrînă, șovăind,
Se sprijinea pe cale la moarte-naintînd.
Hugu Aubriot, tu care castelul ai fondat,
Tu cel întii în sînu-i fuși prizonier de stat !
Condé și cu Turene aici-au dat bătaie ;
A lui Orleans copilă, cu genele bălaie,
Scăpă aici frondorii, făcînd din acest loc
Pe trupele regale să cure plumb și foc.
Dar cînd se îmbătase regala tiranie
De singe și de crime, în ultima-i orgie,
Poporul se rădică și spulberă în vînt
Castelul de durere, schimbat într-un mormînt.
Columna lui iuliu p-acest tărîm apare.
Aici Conrad se-ntreabă ce bine-atît de mare
Schimbarea unui rege și constituțiuni
Putut-a să producă superbii națiuni,
Încît să-i nalțe-un templu d-atîta strălucire ?
Constituțiune, rege aduși cu fericire,
Nu fuseră la urmă, la rîndul lor, surpați
D-aceiaș mare popol, de-aceiași bravi bărbați ?

O singură idee ; dar mare, dar putintă,
Înalță monumintul în care ea s-amintă ;
E restaurațiunea, e dreptul cel divin,
E slăbiciunea Francii, e barbarul strein,
Ce s-au învins aice și popolul cu fală
A ridicat pe ele columna triumfală.

Amar acelor oameni ce nu au priceput
Idea națiunii ! Cu toții au căzut.

Uitarea învește în noaptea sa de ceață
Acei regi fără țintă ce s-au pierdut în viață.
Nici regele de pace Louis Philippe zis,
Nici oamenii ce urmă la cîrmă pe proscris,
În luna lui februarie, n-au înțeles mărirea
Ideii ce născuse în lacrimi, umilirea.
Ei, mulțumiți odată ca să se vadă mari,
Pe stîncile puterii, devin reacționari !
Un singur om cu care părea că însuși cerul
Conspiră, înțelege ideea sau misterul,
Răzbună națiunea trecutului dînd blam,
Răstornă și deșiră tractatul cel infam ;
El singur reușește... Va reuși el încă ?
Voința providenței atît e de adîncă !

Da, Roma în Bizanță acuma e schimbată !
Parisul nu mai este ce-a fost el altădată.
Prea mult el se ocupă a deveni frumos !
Se face el molatec, deșert și voluptos ?
El fuse altădată ca un drapel ce are
Vechi, plin de răni, dar ochiul privea în fiecare
O glorie trecută, un mare suvenir,
Din timpii de mărire ce popoli admir.
Colo se-nalță arcuri, colonne, ce aminte
O sută de învingeri făcute mai-nainte ;
Dar unde este arcul ce-acum ar rechema
Mărețul Solferino, Malacoff sau Alma ?
Aceste stele plană pe domele-eterate
Mai sus, căci ele dară la popoli libertate.

Conrad se vestejește, și medicii-l silesc
Să părăsească Franția. Amicii stăruiesc.
El pleacă-n Italia, și-n cale se gîndește
În ce loc să-și aleagă mormîntul ce-i zîmbește.
Imaginea Julii la Neapol îl chema ;
Cînd părăsi Parisul de plîns el se-neca.

Și-atuncea el exprimă în strofe plîngătoare
Adio cel din urmă cetății-ncîntătoare
Ce legănase dulce copilăria sea,
Pe care el o lasă spre-a nu o mai vedea.

El saluta pe cale Savoia cea ripoasă,
Geneva protestantă ce miră amoroasă
Grădinile poetici în lacul ei d-azur,
Din care Rhonul naște cu dureros murmur.
Era atunci cînd fiii umidii Britanii
Inundă munții Alpici ai recii Elveții.
Se varsă pretutindeni în unde infinite
Bărbați, femei, feciore cu bucle aurite.
Conrad salută Alpii trecînd pe la Simplon,
Vedere-ncîntătoare ! poetic Panteon
Al splendidei nature, delicii și minune
Ce-nsuflă încîntare și admirațiune.
Olympul perde raza divinii lui mîndreți.
Privești, respiri delicii, streine frumuseți.
Pasagi pe precipice teribile, și unde
Se-arunc și mor torenți cu gemete profunde ;
Ici, colo treci prin sînul a șase galerii
În stînci spăimîntătoare : tartare largi și vii,
Alungi pe niște plaiuri verzi și delicioase
De unde vezi alături păduri de brazi umbroase,
Măguri posomorite, al cărora contur
Cu neaua lor eternă se perde în azur.
Ici, colo dup-o ripă pe altele plutește
Punți ; inima-ți îngheață cînd ochii tăi pivește
Prăpastia adîncă, misterios ascuns
În care omul încă în viață n-a pătruns.
Măreța Fresinone, superba galerie !
Aicea e cascada, torent în vijelie
Ce varsă zi și noapte un gemet dureros,
Armonie bizară, aspect delicios !
Persal te înfioară cu faima sa ce are !
Aicea avalanșa se surpă în turbare,
D-aicea la San-Marco, pasagi spăimîntător,
În care moartea-așteaptă streinul călător.

Aici se luptă omul cu apriga natură,
Pe care o supune prin muncă și cultură.
Și clima este aspră și cerul înghețat ;
Dar omul e ferice ; aici e împărat,
Aicea este liber născut ca să domnească,
Să treacă visul vieții, fără să se tîrască.
Aici, al lumii vițiu și crude pasiuni
Ce turbură lumina umanii rațiuni,
Ce fac din oameni, popoli, apăsători sau sclavi,
Și dintre toți unelte tiranilor mirșavi,
Nu turbură p-asti oameni în sînta lor credință
Că este altă viață, că este-o prevedință.
De ce superbe Alpe, de ce eu n-am născut
În sînul tău ? p-o rîpă, locaș necunoscut,
La gemetul cascadii, ce trece fără nume,
Neavînd idei de răul ce plană peste lume,
Neavînd ambițiune, nici griji, ce mi-am clădit
Regresuri pentru umbre ce ziua-a risipit ?
Aici cînd primăvara ar fi venit cu boarea
Ce smăltuie verzețea și scutură ninsoarea,
Cînd paserea ici, colo blind ar fi ciripit,
Cînd bruna viorelă pe stînci ar fi-nflorit
Și-albinele în aer bătînd din aripiore,
La viața ce revine ar fi-ncecat să zboare,
Cu inima streină de orice suferinți,
Și mulțumind cu lacrimi înaltei prevedinți,
Ce omului dă spațiu și paserii cîntarea,
Insectelor aripe, naturii încîntarea,
Pămîntului verdeață și cîmpului miros,
Eu aș fi fost ferice, o zi aice jos !
Dar viața pentru mine n-a fost decît un nume !
Să-mi spuie mie-acela ce e ferice-n lume,
Din cei ce în orașe termină viața lor,
Avut, sărac. om liber sau rob, sau opresor,
Născut să plane-n viață, născut ca să domnească,
Născut ca în rușine, în crimi să se tîrască !

Salut, o, Lombardie cu lacuri încîntate,
Grădini desfătătoare, edene prefumate !
Acolo-i Veneția ! Acolo m-am luptat,

Cînd leul lui San-Marco o zi a fărâmat
Barbarele lui lanțuri, cînd vechea republică
Avuse un om mare ! O, țară feerică,
Ce rara frumusețe molează ne-ncetat,
Imagine Cytherii, locaș de desfătat,
Tu care în Europa nu ai avut egală,
Miragi de paradise ce ochii ne înșală,
Dulci Elysee, fermec d-amor ! Olymp divin !...
Tu n-ai avut om încă mai mare ca Manin !
Curagi, putere, geniu, științi, virtuți, credință,
Patriotism, onoare formau a lui ființă.
Cînd a trecut în viață el nu a cletenat
Al vanității clopot la șarlatani lăsat.
Un geniu se anunță prin rară modestie
Și numai slăbiciunea s-agită-n gălăgie.
Semeț d-a sa putere, prin lume a trecut.
Italia frumoasă, puțin l-ai cunoscut !

Din virfu-acestui munte a Lombardii vale
S-arată sub parura deliciilor sale.
Al zilii zeu în spațiu domină maiestos,
O mare de lumină se varsă voluptos,
Ferice-amestecate cu o suptire ceață
Ce cade peste lacul d-azur și pe verdeață,
Pe palide mușcele de var sau de granit,
Pe plaiuri răpitoare cu creștetu-nverzit,
Pe holdele rîzînde c-o mie de coloare,
Mai clare, mai închise, pătrate răpitoare.
Ochi, vă-mbățați voi încă d-aceste frumuseți,
Căci mine, mine poate n-o să le mai vedeți.
Îndată-nchiși de moarte, nici o putere-n viață
Nu le va da lumina în nepătrunsă ceață.
Și sufletul el însuși, nemaiputînd primi
Nimica de la simțuri, va înceta d-a fi,
D-a se-ncînta de lucruri ce ar veni d-afară ;
Dar tot prin astă lege va înceta el iară
D-a suferi, d-a geme ! Te bucură acum,
Profită cît ființa nu se dizolvă-n fum !
Dar pentru ce vom plînge și pentru ce vom geme
Și pentru ce de moarte noi trebuie-a ne teme ?

Acel ce are teamă și frică d-a muri,
Cînd ora se arată, nu merită-a trăi !
E laș cel ce pălește cînd moartea crudă vine,
Și tu sărmană umbră ce viața treci în chine,
Ce-a vestejit disprețul și ura pe pămînt,
De trebuie să tremuri, nu este de mormînt,
Ci de această viață în care tu, sărmane,
Ai devenit victima de nedreptăți umane.
Cu orice preț, trăiește ! Îndură soarta ta !
Tîrăște-te în humă ! Dedat a te pleca,
A te-umili, a geme sub mîna omenească ;
Și fruntea ta plecată uitînd să mai roșască,
Și inima-ți căzută, nemaibătînd mai mult
Cînd tiranii te-apasă și robii te insult !

Văzuta-ți lacul Garda ? Benacus altădată,
Priveliște splendidă ce ochii voștri-mbată ?
Pulpanele din manta ce Alpii lasă-n jos
Alătură ferice ast lac delicios
Și se termină-acolo p-o mare de verdeață,
P-o vale rîzătoare, splendidă și măreață.
Un șir plăcut de sate pe țarmuri se rădic,
Dau viață, animează locașul feeric.
În ceață și-n lumină scînteie Alpi și vale ;
Tyrolul cel sălbatec cu creștetele sale ;
Și lacu,-azur feeric, neperitor tezaur
De frumuseți divine, și poleit de aur.
Colo e Desenzano, Solo, cu verzi grădini,
Edene perfumate, oasisi de viață plini.
Acolo este Sirmio, frumoasa peninsule
Ce în frumoase strofe a celebrat Catulle.
Aici avea el casa ; o urmă de ruini,
Arată ciceronii și astăzi la streini.

Om peritor ! tu care disprețul vestejește
În țara ta ingrată, și dorul te gonește,
Vin pe aceste țarmuri, acest feeric vis,
Trăiește, mori aicea, o, nobile proscris !
Fă-ți patria ta nouă ! căci patria-i oriunde
Poți să exprimi tu liber gîndirile-ți profunde.

Vizită lacul Lariu, tu care treci p-aici,
Cu țarmuri încîntate, cu vile feerici,
Palate cu terațe de arbori din dulci clime.
Aicea e fîntîna ce o descrie Pline,
La Villa Pliniana. Vizită acel locaș
Ce se numește d'Este, castelul său trufaș !
Încîntătoare Villă, frumoasă, pitorească
Ce fermecă, răpește vederea omenească,
Fecioară orgolioasă, ce florile-nconjur,
Și cată cu mărire pe lacul de azur.
Aice în delicii molateci, amoroase,
Frumoasa Carolina cu genele-auroase,
Regină Engliterii, uitase rangul său ;
Amorul îi dezleagă regalul, splendid briu
Cu mîna sa de roze și-i varsă peste viață
Un fermec de plăcere, apoi a morții ceață.

Conrad cu răsfățare se leagănă pe lac.
Cînd vîntul aromează, cînd valurile tac,
A nopții stea se-nalță sub doma azurie ;
Pe malul de la Ulmo s-aude-o melodie
Duiosă ca suspinul amorului trădat ;
E un amant ce geme ? O, nume încîntat !
O, simțimînt din ceruri ! O, dulcea mea Julie !
Ce te-ai făcut tu oare ? O, vin, suride mie !
Căci inima-mi e tristă... prin raze dulci și vii
Julia mea frumoasă, tu pentru ce nu vii ?
Nu ești și tu o rază ? Și toate-aceste focuri
Nu sunt niște răsfrîngeri, delicioase jocuri
Ale ființii voastre, o, june frumuseți ?
Cîntați, amanți ai vieții ! Cîntați, o june poeți !
Mugiți suave valuri ! Voi, bălsămite boare,
Șoptiți în flori, în arbori ! Tresări, suavă floare,
În vîntul ce adoarme ! căci visul cel splendid
Ce ne prefumă viața, e fraged, e fluid !
Salut Milan ! tu, perla frumoasii Lombardii !
Cetate legănată de tineri melodii.
Un popol plin de viață în sinu-ți locuiește.
Aici tot încă-i tînăr, tot încă înflorește,
Tot e vitalitate, energie, progres ;

O lungă suferință, sclavia mai ales,
Ea ce revarsă-n inimi amara lașetate,
Nu a putut să stingă a ta vitalitate !

Salut, măreață domă ! Nu este încă-n lume
Un edificii mai mare ! mai splendidă minune !
Din statue, din țepe ce porți, delicios,
S-ar face o pădure de marmur prețios.
Al lui Visconti nume s-a nemurit prin tine ;
Atunci când va începe epoca de ruine,
A doua rază-a vieții, a orice monumint,
Când sub aceste bolte va geme asprul vînt,
Tibaldi, Boromeo, Baveno, mîndre nume,
Vor rezista uitării, regină aici în lume !

O ultimă privire pe Arcul Colosal
Nălțat în aste locuri d-ilustrul caporal,
Menit să se înscrie pe frunțile lui vaste,
Ale lui Buonaparte strălucitoare faste ;
Dar unde se înscrie, o, timp nestătător !
Durerile acelu sublim învingător !
Ce s-alia cu moartea, regină vestejită,
Să schimbe fața lumii în crime-mbătrînită !

Măreață rămașită ! Columna lui Traian !
Cît gloria-ți încîntă pe un daco-roman !
Pe fața ta e scrisă historia Dacii.
Dar unde este timpul puterii, vitejii ?
Ce s-au făcut bărbații ce lumea dominau ?
Și dacii ce aice genuchii închinau ?
Atunci când în arenă acești vulturi Carpatici
Se aruncau să lupte cu hearele sălbatici,
Să desfăteze astfel pe popolu-mpărat,
Și p-un cezar, de vițuri, de crime degradat !
Poporul și cezarii au încetat să fie.
Perit-au ca fantasme și tu trăiești, Dacie !
Columnii vechii Rome cu daci încumetriți,
Produseră un popol, un fruct a două viți,

Ce printre ani de lupte, de chine ne-ncetate
Păstrară al lor nume și sintă libertate.
Eu nu viu, o, columnă, Dacia să răzbun,
Nici să-ți însult durerea într-un limbagi nebun !
Icoana bătălii ce fața-ți învălește,
Amintă o mărire de care se mindrește
Columnul din Dacia, la care mai ales
El are atîta parte și-atîta interes.
Dar trebuit-a oare, popoare biruite
De tine, să trăiască, să fie fericite,
Și tu, trufașă Roma, tu, doamnă pe pămînt,
Să nu mai fii în lume decît un vast mormînt ?
Și ca cum ursitoarea, făcînd a ta perire,
Ar fi voit să riză de vechea ta mărire,
Dînd capitală, sceptru din mîna de ciclopi,
Deridere amară ! în mîna unor popi !
O, Romă strălucită ! o, mumă tristă, spune,
Tu ce-ai văzut copiii morți în corupțiune,
Ce s-a făcut țărîna atîtor mari bărbați ?
Luceaferi stinși în haos și de mult timp uitați ?
Virgiliu și Horațiu, eroi ai poezii,
Și tu, perfecțiune sublimă-a istoriei,
Tacite — tu, ce-n lume rival n-ai cunoscut,
Ce ? dintre toți voi singuri trăiți ca în trecut ?
O, geniuri splendide ! azi ale voastre nume
Ca-n timpii vieții voastre răsună încă-n lume
Și ne aduc-aminte de-atîți antici eroi
Ce-ar fi răpit uitarea de nu ați fi fost voi !
Întreabă, ntreabă încă, columna maiestoasă
Să-ți spuie ce devine arena sîngeroasă
Și popolul acela, ce-ncununat de flori,
Ajunse-a fi o turmă de leneși cerșitori ?
Spectacole și pine, cezarilor cerșește ;
A însufla disprețul, el nu se mai roșește.
Amar acelor popoli ce în orbia lor,
A se hrăni prin muncă cred că se dezonor !
În ce loc fu grădina lui Luculus în care
Frumoasa Mesalină, în trista sa uitare,
Sărbătorea lui Bachus culesul unei vii,

Cînd june curtezane, cîntînd dragi melodii,
În piei învăluite ca turme de bacante
Săltau pe lingă dînsa în danțuri elegante ;
Cînd ea cu thyrsa-n mînă, cu părul despletit
Căzînd cu voluptate pe sînu-i înflorit,
Pe Silius provoacă c-o mie de delice ?
În care, mai pe urmă, silită să-și ridice
Ea însuși a sa viață, curagiul i-a lipsit ?
Și cînd tribunu-ii plintă în sîn al lui cuțit ?

Salut, o, Campanie, *ferice regiune !*
Locaș de frumusețe și d-admirațiune !
Deja apare noaptea purtînd pe coamă-n joc
O urmă luminoasă de sărutări de foc
Ce soarele îi dase, deja ea adormise
Durerile umane prin prefumate vise,
Și-n valul ei de umbră, mii suveniri veneau,
Mii de figuri, de nume, de fapte rari pluteau.
Acolo fuse Baia, locaș de desfătare,
D-amoruri, de delice, de dulce încîntare.
Aici veneau adesea cei mai superbi romani
Și depuindu-și masca lor de republicani,
Se dau fără de frică și plină libertate
Plăcerilor impure d-amor, de voluptate.
Dar, vai ! acolo unde splendoarea a domnit,
Acolo unde fuse locașul-mbălsămit,
Grădina încîntată și luxul, și puterea,
Azi ochii văd ruine, deșerte și durerea !
Pe templul Cytherei, Dianii și Mercur,
Ce se mirau mărețe în lacul de azur,
Azi crește iarba tristă pe tristele ruine
Și plîngătoarea nopții exală lungi suspine.
La poalele atîtor palate ce-au căzut
Se-ntinde lina mare sub cerul cel plăcut
Cu frumusețea-i rară, cu umeda-i răcoare,
Cu murmurile sale dulci și legănătoare,
Ce parcă-aștept acolo să spuie dureros,
Cît omul și-a lui faptă nu sunt nimica jos.

Acolo fu Misena, d-aici Conrad privește
Neapol în splendoarea ce-mbată, ce răpește ;
Pausilippéna, coastă plutind în străluciri,
Și golful de la Baia, cu-atîtea amintiri,
Acolo la tot pasul se naște-o suvenire,
Și fiecă vedere îmbată-a ta privire.
Aici, bătrînii Romii, sub cerul fără nori,
Sub clima prefumată de arbori și de flori,
Sub splendida lumină ce încîntase zeii,
Ziceau că sunt în lume cîmpiile Elyseii.
Palate grandioase cu mirți în împrejur
Își legănară umbra pe valul de azur.

Dar unde fu Baule, palatul maiestos,
Domenul desfătării, locaș delicios,
În care se refuge superba Agripină
Și zise celui care aici o asasină
Din ordinea lui Neron, la pînteci arătînd :
„Aici lovește, sclave !“ și cade blasfemînd ?
Țărîna și scoria, pămînturi răsturnate,
Un haos, o ruină, și dealuri fumegate
Și peste toate-acestea, fantasme ce plutesc
Cu minile muiate în sînge omenesc !
Un ocean de crime și gloriei maiestoase,
Și desfrănări impure, și fapte mari, frumoase,
E tot ce mai rămîne din tot ce a trăit.
Privește, om, privește, al morții logodit,
Și spune dacă viața merită atîta trudă
Ce tu îți dai în luptă cu soarta ta cea crudă !

Cei care niciodată acest loc n-au văzut,
Nu știu ce creatorul în lume a făcut
Mai splendid ! N-au idee de opera cea mare
Ce merită a lumii eternă admirare.
De cînd e cunoscută a lumii istorie,
Acest loc se abate sub cruda tiranie.
Sunt două feluri numai de rele pe pămînt.
Ce însoțesc pe oameni din leagăn la mormînt.

Un fel de rele naște chiar din a sa voință,
Celalt e aderinte cu trista sa ființă.
Acel rău care omul îl poate împăca
E acela care vine chiar din voința sa.
Și omul nu voiește să scuture odată
Ast jug ce își crează pe viața sa-ntristată !

Dar seara se revarsă pe Golful vast și pur ;
Să stăm p-aceste țărături ! ai crede-un vis d-azur.
Lumina și cu umbra pe mare se îngînă ;
Pe cîmpul luptii umbra rămîne-ncet stăpînă.
Imagine a luptii aici în lume jos
Ce între rău și bine urmează dureros !
A nopții stemă d-aur nălțîndu-se pe munte,
O ploaie de lumină se varsă, face-o punte
De aur ce scîntie pe golful azurit
Și tremură pe valul de boare încrețit.
La nord capul Misenii, la sud al Campaneei
Păreau că se înclină la răsfățarea steei.
Iscia și Proceda, Caprea mai în fund,
Prin umbre și lumină apar și se ascund.
Departa în oceanul de umbră ce domină
În spațiu, se revarsă o palidă lumină,
O flacăra bizară ce joacă-n negru-i vâl.
Vezuvul... Vîntul serii adie ușurel,
Te-mbată de răcoare, și cerul de lumina
Și paserea de cînturi, și valul de suspine.
Și toate-aceste focuri din cer și din pămînt
Se miră-n sînul mării sub jocul unui vînt
Și formă felurite imagine bizare.

O, climă minunată ! pămînt, eter și mare,
Cum voi vă dați fericite cuvîntul să formați
Această armonie, cu care îmbătați,
Cînd oamenii, cînd popoli, de secolii se deșiră ?
Au ei dar altă soartă ? Un alt zeu îi înspiră ?

Un om urăște omul, un popol pe popoare.
Ai crede că în viață un singur loc la soare
Există pentru oameni ! Vai ! orice națiune
Formează-un cîmp de luptă și de destrucțiune.
Și cei ce vor să facă fericiți pe națiuni,
Le dă orice lumină bazată pe minciuni,
Pe fabuli, pe iluzii, ca cînd ar vrea să zică
Că omul e minciună și viața lui nimică.
Cînd o să vie timpul cînd omul muritor
Să treacă scurta-i viață în pace și-n amor ?
Oh ! dați egalitatea de bine făcătoare,
Nu numai între oameni : dar chiar între popoare !
Ca orice națiune ce are-o limbă a sa,
De libertăți să poată de a se bucura
Ca orișicare alta ; avînd drept să trăiască
Ca cele mai puternice în viața omenească.
Tu murmuri, o, Europă, tu, care te fălești
De civilizațiunea ce zici că o dorești !
Tu murmuri, căci robia și dreptul celui tare
Sunt încă cartea vieții pe ale tele-altare.

Luciți, cer. apă, stele, și lin vă legănați
În rîul cel de viață, d-amor, și delirați,
În umbre și în raze, căci blonda dimineață
Despică p-oriizonte troienile de ceață
Cum rumena fecioară apare în grădini,
Despică niște valuri de roze și de crini.
Oh ! cît e de plăcută și pură-a sa suflare.
Ai crede cum că viața e plină de-ncîntare,
Și că de cînd există aici un muritor
N-a fost nici o lovire și n-a plîns nici un dor,
Și lacrima amară nu a venit să fane
Acele flori de suflet : speranțele umane !

O rochie vaporosă se-nalță către cer
Din mare, și se perde în dulcele eter ;
Al zilei far o soarbe, și umbra se avîntă

Luind p-a sa aripă și rugăciunea sintă,
Și-al florilor fecioarei parfum desfătător,
Și vise, și săruturi, și aiurări d-amor.

Deșteaptă-te, frumoasă copilă, cu-ochi de foc,
Și fă să înflorească de grații acest loc !
Unește vocea-ți dulce cu voci de filomele,
Cu rozele cîmpii, coșitele brunele,
Cu razele de soare, frumoasele zimbiri ;
Îngîna-a ta guriță cu dulcii trandafiri !
Streinul te pîndește pe malul cel ferice,
S-admire frumusețea ce strălucește-aice
Și care fără tine, tablou-ncîntător,
Își perde al său fermec, strein, desfătător !
Dar cînd veni-va ziua cînd tu, calabreană,
În loc de flori pe păru-ți, să porți un coif d-aramă ?

Cît are ca să fie frumoasă această țară
Cînd va peri lovirea și tirania-amară !
Cît viața va fi dulce și aerul plăcut,
Cînd orice suflet liber, uitînd al său trecut,
Va răsufli cu viața, puterea, libertatea,
Ce aduc aici în lume mărirea, maiestatea !

Venerea nu mai are p-acest țarm fericit
Nici statue, nici templuri ; domnia-i a perit.
Dar teme-te, streine, de clima sa splendidă !
De via sa lumină ! Nu știi cît e perfidă !
Vezi tu poporu-acesta de sclavi ereditari ?
El e victima climii și frumuseții rari,
Ce au aceste locuri, ce-nmolă energia,
Ce-nfemeiesc curagiul și-mbătrînesc junia.
Cînd fiica Campanii, al ei braț ți-a deschis,
Devine Cytheree și tu un Adonis !
Anibal în Capua o iarnă ai trecut
Cu marea ta armată, în desfătări perdut,

Și sufletul tău tare a scuturat aice
Pe brațul frumuseții de roze și delice,
Puterea, energia ce-odată ai avut ;
În lupat ce se dete în urmă, fuși bătut.
Amar acelor popoli ce se îmbăt de viață,
Ce cad în moliciune, delice și dulceață !
Mărirea-i ca acvile ce nu se las din zbor
Pe roze, ci pe arbori ce-și perde vîrfu-n nor.

Conrad cată să afle ce oare-a devenit
Frumoasa călătoare ce-aici a părăsit.
La întrebări ce face, nimic nu-i poate spune,
Ca cînd ea nu fusese decît o viziune !
Împovărat de gînduri, el merge a vedea
Înjururile mîndre ce-atît îi surîdea.

Salut a doua Romă ! Capua renumită
Prin frumusețe rară, streină, neauzită,
Locaș de eleganță, molețe, încîntări,
D-amor și de delice, delir și desfătări.
Un Elyseu odată și astăzi o ruină !
Colo fusese lunca umbrită d-o grădină
De pini, melezi, de thuia, platani, olivieri,
Mirți, portocali, oceane de flori de primăveri,
De roze, de iasmine d-o speție răpitoare
Servind la fabricarea celebrelor odoare.
Tir, Roma și Carthaga păleau în fața sa ;
Granit, astuc și marmur aicea le-ncadra
Cu aurul și argintul, o artă minunată
Pe piețe și palate, pe templuri altădată.
Dar unde fuse strada pe care se plimbau
Frumoasele capuane, cînd umbrele cădeau,
În grupe grațioase ca raze de lumină
Pe valurile mării cînd luce luna plină ?

Vedeți această veche și splendidă cetate,
Pompea cu mari teatre și magnifici palate,
Cu templuri renumite, ce s-au găsit aici
De lavă coperită din timpii cei antici ?

Tot este ca în ziua cînd ea peri-n scorie,
Ai crede că ospetii s-așteaptă să revie ;
Pe strade ici și colo vezi urma unui car
Ce parcă ieri trecuse și te uimești amar !
Vezi, omule, privește și înțelege bine
Acea ursită tristă ce este pentru tine !
Nimica nu e stabil aicea pe pămînt.
Tot ce înalță omul ca ceață pere-n vînt.
Popoare, dinastie, cetăți, lucrări mărețe
Sunt pentru-o zi în viață ! o zi de tinerețe,
Maturitate, apoi cădere și mormînt.
Pămîntul se înturnă în fine la pămînt.
Tu, ce te-adăpi în viață cu ferea-ambitiunii,
Om, fiu al ameteții și al destrucțiunii,
Cunoaște-te odată și nu mai chinui
Această omenire voind a te-ntări.
Tu, fragedă ființă, tu, slabă jucărie
Ce a creat natura în ore d-ironie !

Sorante, țărîm ferice ce a văzut născînd
Pe bardul Erminii, apare înotînd
În valuri de lumină c-o față încruntată
Sub care geme marea de vînturi legănată ;
Cu cealaltă față, cu fragede grădini
De flori desfătătoare, cu arbori de dulci climi,
Imagine ciudată a vieții lui aice,
A vieții acestui geniu, și tristă și ferice !

În față cu Sorante, Caprea te invită.
Aici trăia Tiberiu cu neagra sa suită
De desfrînări ignobili, și se-mbăta de crime.
Dar prin acele june și candido victime
Ce-aicea el tirise spre a le vestiji,
O nobilă romană preferă a mîri
Decît să piarză onoarea, și-n suferință moare
Lăsînd în urmă fapta cea mai strălucitoare.
Cu raza nemuririi, poeți, înconjurați
Ast nume de femeie și dulce-l cuvîntați !

Din virful lui Calora se vede-ntinsa mare,
De unde ochiu-atinge o vastă depărtare.
E oara cînd lumina și umbrele să joc,
Atunci cînd cursierul cu coamele de foc
În mare se cufundă și lasă o cărare
De purpură și d-aur pe azurita mare.
Așa precum un geniu ce-a strălucit în viață,
Cînd se înturnă-n moarte, pe umbră și pe ceață,
Depune dupe dînsul o urmă de luciri
Și face ziuă încă, nenumărați zefiri
Plutesc p-aceste brazde de raze colorate,
Le dau mișcare, viață și forme încîntate.
Colo se-nalță insoli pe cîmpul azurit
Cu briul lor de spumă pe țărîmuri rînduit,
Ai crede niște grupe de nor ce se ivește
În spațiu, și de raze pe margini s-aurește.
Pe azurita vale, zefirul împetuos,
Rădică cu aripa-i al mării val spumos,
Ce murmură și fuge și pere-n depărtare.
Atunci această lină și voluptoasă mare
Refletă-n sînu-i splendid eterul azurit
Cu focurile sale, imagin infinit
De străluciri ce omul le vede și admiră
Și nu le înțelege ; și-n dorul ce-l deșiră
Înturnă iară ochii spre cotul de pămînt
Pe care-a lui ursită la al durerii vînt
L-a pus legat cu lanțuri ca pe un Prometeu
Ca răul să deșire ficatu său mereu.

Departa merge ochiul ; din astă-naltă stîncă,
Dar astă vastă țară ce-o locuiește încă
Un nobil popul, are un mare viitor.
O climă prea plăcută, un cer prea-ncîntător
Îmbată și molează această națiune,
O face sclavă-a vieții ! Dar vino tu și spune,
Tu, geniu vechi al Romii din timpii de mărire !
Pe cînd vărsa-i pe lume atîta strălucire,
Prin armele ne-nvinse, pe cînd tu dominai
Pe lume ca un soare și voia ta dictai
Popoarelor streine. Această climă dulce,

Ast cer ce-n frumusețe și încintări străluc,
Erau mai puțin oare plăcuți, încintători,
Robeau mai puțin viața acelor muritori ?
Natura-i tot aceea ; frumoasă, seductrice,
Dar omul nu mai este ; el s-a schimbat aice.
În datini, instituții, în legi e crudul rău,
În suflete... robia streinului călău,
A vestejit prin viciu a sufletului floare.
Dar viața se înturnă la tine zîmbitoare,
Să ia posesiune de vechiul său domen ;
Un nobil foc încinge ast popul încă demn
De viață, de mărire, de glorie, putere,
Căci poporul ce dete-atîtea vieți, nu pere.
De tine-mi este teamă, o, tristă țara mea,
Să nu peri, tu, născîndă, tu, ce surizi abia
La viață, la mărire, tu ce streinu-îclină,
Lovește și privează de viață, de lumină,
De libertate ! Oh ! triste sunt semnele ce par !
Copiii tăi îți umplu paharul cu amar !
În schimb cu o putere mai tristă decît moartea,
Ce lor le dă streinul, el îți asprește soarta,
Acela ce promite a te lovi mai rău,
Acela se rădică, o, țară,-n tronul tău.
Și cei care te apăr și zic să-ți dea dreptate,
Putere, viață, bine, mărire, libertate,
Îndată ce apucă puterea ce rivnesc,
La rîndul lor te pradă, te umil, te robesc !
Neamicul tău, o, țară, e chiar al tău stăpîn,
Acel guvern ce vine cu nume de român,
Ca să-ți ridice viața, voința, libertate !
Tu, popul ce pleci capul cu tristă lașetate,
Tu, ce te faci unealtă acestor cruzi tirani,
Ce singur faci să nască durerea ta de ani,
Tu nu meriți o soartă mai bună, deci primește
O soartă, vai ! de care un sclav nu mai roșește !
Iar voi ce-aveți un suflet mai nobil și mai viu,
Ce stați în adormire ? Te scoală, nobil fiu
Al vieții, și răzbună, cu armele în mină,
Onoarea, libertatea și patria română !
Din nobilul tău singe vărsat de trădători,
O să renască viața acestor țări surori !

Dar mă duceți pe mine, amici, acolo unde
Mormîntul lui Virgile în umbră se ascunde !
Acesta e mormîntul divinului bărbat ?
Om mincinos, îmi spune, să fie-adevărat,
Sau tu i-ai dat ast nume să speculi călătorul
Credul ? Căci lăcomia domină muritorul
Și-l face să trafice cu tot ce e mai sînt !
Cu tot ce este-n viață și chiar cu un mormînt !
Dar douăzeci de secolii nu au putut produce
Un alt Virgile încă, o, nume pur și dulce !
Cu toate-acestea-n timpul în care ai trăit,
Virgile, al tău geniu toți nu l-au prețuit.
Zoili, reptile crude ce varsă-al lor venin
Pe tot ce strălucește, pe geniu-ți divin,
Au revărsat disprețul, au pus mai sus de tine
Pigmei ce străluciră o zi prin moi festine,
Și dispărură-n noaptea de unde-au fost născut,
Ca licurici ; uitarea pe dinșii au trecut.
Și marea ta figură din secolii se rădică
Ca soarele pe umbre, eternă, magnifică !
Amar celui care în nobila-i menire,
În lupta ce îi face o mizeră pornire,
Ce pizma-nflăcărează, de viață dezgustat
În fața nedreptății, nu vede depărtat
Posteritatea mare ce-i zice : înainte !
Eu te răzbun pe tine dincolo de morminte !

Întocmai ca pictorul ai așternut dulci flori
Sub albele picioare ale blondii aurori ;
Făcuși ca să coboare pe auri legănate
Prefumele de roze din cîmpuri eterate ;
Și zeele-amoroase pe aburi luminați,
Pe carul de ivoriu, cu cai înaripați,
Lăsînd pe vîntul dulce cosița plutitoare
Să valure pe umeri ca razele de soare,
Cînd blonda auroră deschide strălucind
Cu degete de rouă palatul de argint,
Tu ne rădici în cîmpul eterului ferice
Și-acolo-al nostru suflet s-adapă cu delice
Din flacăra divină ce-o bea l-al ei izvor ;

Făcuși ca să pălească sublimul cîntător,
Creași o frumusețe d-o rară strălucire,
O tinăra regină a căria iubire
Ca flacăra se-ncinge, consumă viața sa,
Iubește, geme, moare și face-a lacrima.
În urma vieții tele un altu-a cumpărat
Delicioasa Villa cu splendidul palat ;
Dar cumpărat-a oare și geniul tău mare ?
Nu ! căci oricare geniū e ca un arbor care,
Aprins în vijelie de focul din eter,
Lumină, se consumă, se-nalță către cer,
Și nu mai lasă-n lume decît cenușa moartă
Ce vînturile suflă, urmînd amara soartă.

Vederea se delasă d-atîta ruinare
Ce află pretutindeni, d-această viață mare
Trăită altădată ; dar cite cugetări
Nu se ascund în sînul acestor dărîmări !
O națiune are o viață, a sa junete ;
Maturitate, apoi un timp de bătrînete ;
Amar aceluī popul ce a îmbătrînit
Și nu poate să zică măcar că a trăit !
Că a lăsat în lume o urmă de lucire,
De glorie, virtute, putere și mărire !
Amar aceluī popul ce pare-a fi ursit
Să moară înainte de a fi strălucit,
A-mbătrîni-nainte de a fi fost el june,
A vesteji-nainte d-a aduna cunune !

Sicilie frumoasă ! Ce multă semănare
Poporul tău de astăzi cu popoul meu are !
Spiritual, afabil, dar foarte amărit,
De clase feudale, de un sistem urit
D-administrațiune precum și de dreptate.
Tot ce-ai avut tu mare, în vițiu se abate !

Dar unde-i călătorul ? Trecut-a înainte ?
Sau a găsit repaos în tristele morminte ?

El este la Caprea, aici-a-nchiriat
O casă ; și acolo molatec legănat
De fremetul de vînturi, de murmura de valuri,
Contemplă lata mare din aste mîndre maluri.
Ea singură-i amica ce în al său locaș
Privirea-i întristată răsfață drăgălaș ;
Ea singură îl poartă pe unda-i azuroasă
Și-l lasă să se joace cu coama ei spumoasă.
Julia nu mai este ; el nu va mai vedea
Suavele ei bucle pe umerii de nea,
Pe ale căror valuri de grații răsfațate
Un ambru ce încintă unda cu voluptate ?

În stîncă ce se-nalță din undele lichide
Au locuit în scorburi sirenele perfide,
Frumoase-Aheloide al căror dulce cînt
Ca muzica divină se auzea prin vînt.
Tiberiu ! Ce rapoarte se află între tine,
Tu, ce-atrăgea-i aice în lubrice festine,
În lubrice desfături atîtea inocinți,
Și între-aceste crude și ideali ființi ?

Deșteaptă-te, o, muză, și vin de tipărește
Cu ferul răzbunării ast nume ce rănește,
Insultă, înfioară auzul pe pămînt,
Acest bătrîn impudic, acest hidos mormînt !
Tiberiu, prin cinismu-i, prin crime și orgie,
A rădicat la tronu-i oricare infamie.
Dar dacă crudul monstru merită pedepsire,
Tu, popul mare-al Romii, nu vei avea scutire.
Știi tu că suveranii domnind pe-acest pămînt
Sunt ceea ce supușii, ce popoli lor sunt !
Cînd popoul merită să fie în sclavie,
Schimbați orice guverne și orice dinastie,
Dați libertăți, dați drepturi și tot ce s-a visat,
Și despotismul încă rămîne nemișcat.
Amar acelor nații ce-aspir la libertate
Cînd viciul există în tristele lor date !

P-oceane de verdeată cîmpiile-ți plutesc,
Și văile-ți umbroase de flori se-mbălsănesc.
Ai tăi munți sub verzi arbori perd ale lor picioare,
Și creștetul lor varsă torinte arzătoare,
Ca cînd lumina ziii și-a nopților luciri
Nu ajungeau s-arate atîtea străluciri.
Tireniana mare ca-n zilele trăite,
Scînteie sub poleiul de fermeci infinite,
Și norul nu cuteză p-oceanul de eter
Să turbure lumina ce varsă al tău cer.
Dar Villa lui Ciceron a spulberat-o vîntul.
Cumanum nu mai este, tot a-nghițit pămîntul,
Și lucruri și persoane ! Ici, colo un grănit,
Un marmur ne anunță un timp mai strălucit,
Dar nu și mai ferice ! Orice nefericire,
În aste locuri are a sa-mpămîntenire.

Privește, fiu al morții, cum toate per în vînt !
Cunoaște-a ta ursită aicea pe pămînt !
Și încetează-ați face un leagăn de speranță
Ce a minciunii mină pe vise îl balanță.
Cu toate-acestea încă tu sperî, om rătăcit,
Să afli-n cer un bine ce-aici nu ai găsit !
Trufia, lașetatea, calculul îți dictară
Ca să crezi în ceruri o viață-imaginară ;
Tu vei trăi, sărmane, atunci cînd vei lăsa
Mărinimoase fapte a spune urma ta.
Aici, aicea este această nemurire
Ce tu visezi aiurea, aici e pedeapsire !
Aici e recompensa de tot ce noi lucrăm
În lauda sau ura ce aici noi merităm.
Tu te-ai născut a trece mîndrit în vanul nume,
Tu te-ai crezut de altă natură jos în lume
Decît acele alte ființe ce trăiesc ;
Ți-ai dat prin uzurpare, ceva dumnezeiesc ;
Cînd tu ești o mașină, mai bine dezvoltată,
Și d-opotrivă morții ca toate condamnată.
A ta chiar lașetate, în setea de-a trăi,
Ți-a înșuflet credința că-a pururea vei fi.
Și interesul mizer d-a ține în robie
Aceste turme d-oameni, sub cruda-ți tiranie,

Exploatînd credința, lipsită de cuvînt,
Dai celoralți eterul, tu iei acest pămînt,
Așezi societate, civilizațiune,
Doctrini, filosofie, pe vise și minciune.

Așa Conrad gîndește și trece zile, nopți
În dulcile concerte ce fac aceste șopti
De vînturi și de valuri, în splendida privire
Ce-i oferă natura să-i facă mulțumire.
Dar sănătatea fuge. Deja el, ca un brad
Ce-a despîcat securea, se-nclină întristat.
O frigură hetică consumă-n toată seara,
Un trai ce se topește în focul său ca ceara.

Acolo la fereastă el oarele trecea
Privind mareața mare ce ochii îi răpea.
El își aducea aminte imaginea Julii,
Trecînd strălucitoare în umbra vijelii.
Un medic ce nu știe să vindece-al său dor,
Ia lingă dînsul rola d-amic și confesor.

O noapte el nu doarme. Era o noapte plină
D-o rară frumusețe : o mare de lumină !
Te fă frumoasă, noapte ! zicea Conrad răpit.
Tu ești cea mai din urmă ce poate mi-ai zîmbit,
Ca tînără mireasă în ziua nunții sale,
Te-arată-n strălucirea deliciilor tale !
Revarsă-un rîu de aur pe sînu-ți de eben !
Prefumă-a ta suflare din ast frumos eden !
Să te mai văz o dată în toată frumusețea !
Cu tine încetează și viața, și junețea,
Și dulcile speranțe ce-atîț eu am visat
În sînul tău adesea ferice legănat !
Și tu, domnie-ntînsă cu fața azuroasă,
Și tu, ca niciodată te fă acum frumoasă !
Desfășură în noapte tezaurii cerești
De fermece nestinse, sub ochii omenești !
Îmbracă-a ta tunică de umbră și lumină,
Oprește valul dulce ce-n calea sa suspină !
Voi, ceruri fără margini în spațiu, firmament,
Fiți martori ! Voi a face funebrul testament.

Ce fuse-această viață ! ast vis de suferire
În care-iluziunea-i unica fericire !
În care vulgul luptă să-adune avuții,
Savantu —, artistul, fiul suavii poezii,
Ostașul prada morții, se luptă să adune
P-a gloriei cărare frăgilile cunune !

Eu te iubeam pe tine, o, glorie unică,
Adevărată viață, ce o destină-amică
Păstrează dupe moarte acestui om d-o zi !
De sînta-ți nemurire voiam eu a trăi.
Dar viața mea se scurse fără de tinerețe,
Un vis de suferință, un leagăn de tristețe !
De raza nemuririi orbit, mizer atom,
Beat de iluziune, uitam că sunt un om.
Dar care este fructul ce am cules în cale,
Trecînd cu valul vieții prin astă tristă vale ?
De vom lăsa d-o parte un număr ne-nsemnat
De inimi generoase, ce calea și-au semnat,
A lumii historie de rele se formează !
O rază de virtute trecutul însemnează
Ici, colo ; dar o mină cutezătoare-n rău,
Împinge-umanitatea, zdrobită-n drumul său,
O dă în moștenire corupții barbare
Și imoralității, o dă-n a lor prădare.
Virtutea nu primește un nobil onorar ;
Zdrobită pretutindeni, ea plînge cu amar
Și-nturnă în tăcere la cer a sa privire
Văzîndu-se streină de orișice zîmbire !
Eu am privit sub vălul acestii triste vieți
Și inima perdut-a iluzii, tinereți.
Colo stă inocința de oameni condamnată ;
Colo e probitatea de toți calomniată,
Ce pleacă a lor frunte și n-au apărător.
Ici viciul prin intrigi, fiind triumfător ;
Speranțele-nșelate, voind a face bine ;
Și inima zdrobită hrănită din suspine ;
Nici un surîs nu naște pe buze,-n nici un loc,
Decît ca să-l urmeze o lacrimă de foc !
Să nu-mi vorbiți de bunuri pe ceilaltă lume,

Divine recompense, nu sunt decît un nume,
Minciună născocită de fericiți, de tari,
S-adoarmă-aceste turme de sclavi ereditari !
Sus totul e plăcere, delice, încîntare,
Cînd ochiul nostru vede ordonatorul mare
Al sferelor divine, chemîndu-le-a mișca
În spațiu, și se mișcă etern la vocea sa !
Jos tot ni se arată un șir de suferințe,
O tristă țesătură în rele și ființe,
Ai crede că acela ce p-oameni a născut
Nu este autorul acelaș ce-a făcut
Din haos universul, princip a tot și-a toate,
Trăind d-a lui esență, acela care poate
Să germe sau să spargă mulțimile de sferi,
De lumi nenumărate, dînd forme, dînd puteri,
Mișcări, compuneri, viață p-o lege de dreptate,
Atît aceste două lucrări sunt depărtate !

Dar să ascundem răul ce lumea a coprins,
Sub roze-amăgitoare, căci omul slab învins,
N-aude cu plăcere de nimicia sa !
În vise iluzorii lăsați-l a plana !
Cruțați o conștiință în rătăcirii născută !
Nefericirea-ncepe cînd este cunoscută.

O, rară frumusețe ! stea dulce, mincinoasă,
M-ai amăgit pe mine ! Vai ! tu, așa frumoasă,
Așa de-ncîntătoare, să-mi faci atîta rău ?
Pe norii vieții mele păruși ca curcubeu
Desfătător și viața îmi pare-atunci frumoasă ;
Dar raza ta se stinse în noaptea neguroasă ;
Revine vijelia, reia turbatu-i zbor.
A fost, dar, o părere, un vis amăgitor,
Julia mea, ideea suavă-ncîntătoare
Cu formă-atît de dulce și de strălucitoare,
Să facă și mai tristă a vieții mele ceață
Această noapte neagră ce se numește viață.
Ce ? ochii tăi, Julia, atît de dulcitori
N-au lacrimi ca să verse pe triștii muritori ?

Ce ? inima ta dulce nu are pietate
De cel ce te adoară și părăsit s-abate ?
Cînd te-am văzut, frumoasă ca albul trandafir,
Perdută cu delice în vâlul tău de fir,
Tu m-ai răpit ! Un dulce delir atunci mă-mbată.
Era amoarea sintă, pudică și curată ;
De ce dar, o, Julia, chiar sufletu-ți divin
Acuma ocolește pe tristul pelerin ?
Curînd a morții mîină amar îmi va atinge
Un păr ce nu albise și viața-mi se va stinge.
Aș fi voit, Julia, ast vis visat de zei,
Cu mîina sa de roze să-nchidă ochii mei.
Și-o lacrimă curată căzînd pe a mea față
Ca roua aurorii ce florile răsfață,
Să facă în momentul celui din urmă chin
Să cuvîntez ferice pe somnul cel divin !

Sorante mă distrează, o, dulce cîntător,
În neagra închisoare, răpit d-un sint amor,
Tu așteptai să fie frumoasa-Eleonoră,
Cum cel ce geme-n noapte așteaptă-o auroră,
Credeai s-auzi un fremit de rochie de satin,
O voce-ncîntătoare ca himnul cel divin,
Credeai să vezi figura-i, cerească și frumoasă,
Pe fruntea ta pălită lăsîndu-se-amoroasă
Ca floarea ce se-nclină sub suflul de zefir ;
Această frumusețe ce-n dulcele-ți delir,
În dulcea-ți nebunie, lăsase ca să cază
Din ochii ei pe tine o drăgălașă rază.
Dar sora lui Alfonso, o, Tasso, a roșit
Un bard ca să iubească și astfel n-a venit.
Mori în singurătate ! Eu voi muri ca tine.
Dar fără de cunune, necunoscut de nime.
O, Doamne ! tu ce-n lume mi-ai dat durerea mie
Și-o viață-atît de scurtă, fă-mi pe a mea Julie
Să-o văz o dată încă-nainte d-a muri !
Dar, vai ! nici o dorință nu mi se va-implini !
Sunt singur eu în lume. E trist cînd tot se curmă
Și nu am cui a spune adio cel din urmă !

Venirea mea în viață aduse sărbători,
Ospățuri rizătoare, săruturi, baluri, flori.
Părinții și oaspeții îmi salutau venirea
Și îmi urau în viață cu toții fericirea.
O mumă iubitoare, gîndind la viitor,
În lacrimi fericite vărsa al ei amor.
Dar astăzi, la plecare, sunt singur eu în viață
Și nici o mîină dulce nu vine, nu răsfață
Această frunte tristă în tinerețea sea.
Ce am făcut, o, Doamne, să merit soarta mea ?
Abia în floarea vieții, vai ! moartea mă consumă.
Acesta-i viitorul ce îmi visa o mumă ?
Și nici un sîn simpatic să vărs al meu dor mut !
Oh ! nimeni, nimeni ! Doamne, dar ce rău am făcut ?

O damă invelită în casă-atunci apare.
S-oprește și aruncă pe dînsul o cătare,
Ridică vâlul ; astfel cînd norul a trecut
Apare-o vale verde în ploaia ce-a căzut.
Julia cu-ochii-n lacrimi în toată frumusețea,
Dar palidă și gravă, ea luptă cu tristețea.
„Consortul meu, îi zice Julia lăcrimînd,
Muri, luai atuncea un loc în acest rînd
Pios de caritate, să poci a-ți da vegherea
De care ai nevoie și să-ți alin durerea“.

O mumă, soră, soată nu i-ar fi dat cătarea
Ce dete-această damă acelu ce chemarea
Era decisă-n ceruri. Ea, neputînd scăpa
De moarte, pe amantu-i, la suflet cugeta.
Îi face moartea dulce și-n sufletul lui pune
Un balsam de credință și de religiune.
Zi, noapte ea veghează la patul lui Conrad.
Și frigura lui trece, el lasă al său pat,
Pe care îl udase cu lacrimi de durere
Atîtea nopți trecute în gînduri și tăcere.
Dar corpul lui se stinge în tinerețea sa,
Ca floarea ce s-abate ; un om îl rădica
Și îl purta în brațe ca p-un copil, el care
Era măreț ca bradul și ca granitul tare.

Figura lui e tristă, pe chipul său pălit
Domnește o roșată ca rozi ce-au răsărit
Pe tristele morminte. Julia ce-l privește,
Întoarce ochii-n lacrimi. Acum ea îl iubește.

Era atunci când carul de flacăra coboară
Din culmea cea mai-naltă ; răsfătătoarea boară
Se joacă pe suprafața strălucitoarii mări.
Fecioarele din insuli, buchet de dulci visări,
Duceau pe cap panere cu flori încununate,
La port, cu fructe d-aur, de purpur, prefumate.
Și vasele în porturi destind larg vâlul lor
Și ies în sinul mării cu vînt favoritor.
Cînd lucrul lor se curmă și vasul se avîntă,
Plăcerea între dinșii coboară, și el cîntă
O dulce barcarolă, cu viers desfătător
În care totd-auna, frumoasă de amor,
O tinără fecioară apare-nconjurată
De grații și prefume cu care ne imbată.
O barcă-atunci plutește prin valuri ce murmur,
Cu velele întinse spre *grotă de azur*.
Această barcă lasă delicioasa mare,
Vislașul strînge vâlul și-ntr-un pasagi dispere.
El intră și s-afundă într-un umbros canal,
Traversă-un lac ce doarme, întîmpină un mal,
Un promentor de stîncă formînd o sală mare.
Conrad și cu Julia respiră admirare
În față cu aspectul ce vîd în împrejur :
Și aerul, și apa, păreții sunt azur !

„Admiră, călătoare, ast fenomen unic,
Aspect de frumusețe, sublim și magnific !
Vezi ce crează cerul în tainele lui sînte,
A omului vedere ferice să încînte.
Știi tu ce este-aceasta, tu, om ce crezi să știi
Ce nu ți s-a dat ție, a ști, de unde vîii
„Și unde mergi ?“ îi zise Julia gînditoare.
Conrad înturnă ochii-necați de sînta-amoare
Pe fața ei frumoasă, ce-noată în azur ;

I se părea atuncea că sufletul ei pur,
Sub astă nouă formă ce ne recheamă cerul,
Primise recompensa și pătrunzînd eterul
Pe auri legănată în ceruri locuia.
O flacăra divină al lui suflet ardea.
„Julia ! ești frumoasă, îi zice cu-admirare.
Vai ! pentru-ntiia oară îți cer o sărutare.
E sufletul ce-o cere, la sufletu-ți frumos !“
Julia se roșește și lasă capu-n jos.
Julia se arată atunci desfătătoare
Ca fructul cu o față curată de ninsoare,
Cu alta coperită de un ceresc purpur ;
Și se-ngîneau ferice sub ceața de azur.
Și buzele-i devoară ca o cerească spuză
A lui Conrad murindă și înghețată buză.
Delicii și-ncîntare ! În aerul cel pur,
În ceața azurită, un cuplu de azur,
Își dau o sărutare, și pe a lor figură
Albastră ca safirul, albastre lacrimi cură.
Te-mbată, tu, o, suflet, de un divin amor
Ce n-are să roșască d-acei judecător
Ce se numește lumea ! Te-mbată și deliră !
Exală un sunet dulce ca o divină liră !
Cum două instrumente de muzică s-unesc
Și fac o armonie, un himn d-amor ceresc,
Ei exprimau amorul divin ce îi devoră !

Cu moartea se înalță această auroră
Eternă, fericită, ce nu are finit,
În spațiul acela cu sori împodobit.
Căci este altă viață, a lege-aici supune
Tot ce trăiește către a sa perfecțiune,
Nimica nu se perde, nici ce-i material,
Nici ceea ce e viață, ce e spiritual.
Acea ce zici moarte, e numai transmutare,
Urmînd această lege de perfecționare.
Tot ce aici se mișcă, plecînd de la planet,
Și pînă la atomă, și pînă la insect,
Ce ochiul nu distinge, își are-o misiune,
Un țel ce se ghicește ; dar nu putem a-l spune.

Gîndirea omenească își are-al ei hotar
Ce moartea îl ridică, și slabul tributar
Al lutului atuncea cunoaște ce în viață
Nu a putut pătrunde decît ca printr-o ceață.
Oh ! cite infinite, nenumărate lumi
Coprind aceste sfere,-aceste mari minuni ?
Ast aer care umple un spațiu fără fine,
În care tot trăiește, sub forme aerine !
Sub forme nevăzute, sub forme ce privim.
D-o viață viitoare, să nu ne îndoim !
Cum vîntul risipește grămezile de nor
Și ne arată cerul senin, strălucitor,
Așa Julia suflă și limpezește viața
Lui Conrad, prin candoarea, blîndețea și dulceața,
Și prin religiunea ce varsă-n sînul său.
Conrad era ferice, credea în Dumnezeu.

Dar barca reappare pe marea ce străluce
Sub razele de soare ce cată să se culce.
Un aer plin de viață, desfătător miros
Sufila cu fericire în vîlul fluturos.
Și barca ca amantă ce-amantul împresoară,
Cu dezmerdări, p-o parte se înclina ușoară,
Cochetă, și s-avîntă făcînd ușor un salt
Pe brazdele de aur, de purpur, de smarald.

Coboară, dulce noapte cu coama înstelată
De raze, vino încă, și ochii mai îmbată
De frumuseți ! Tu, lună cu discul poleit,
Te-nalță legănată pe norul aurit !
Și tu, Vezuve, varsă o flacără mai vie !
Curați în ploaie d-aur pe dulcea mea Julie !
Zefirul se arată purtînd pe aripiori
Prefumele răpite din maluri de la flori ;
El face să tresară, să fluture-amoroasă
Pe buclele Julii beteala scînteioasă.
„Julia mea, îi zice Conrad, privește-acum
Acest tablou ! Vezi focul Vezuvelui în fum,
Și cerul plin de stele, și luna ce se-nalță,

Cum pe cristalul mării se miră, se balanță ?
Cînd mîna rece-a morții răpi-va viața mea,
Și-o noapte-atît de dulce tu vei mai revedea,
Plutînd cu fericire p-aceste unde line,
O, dulcea mea Julia, tu vei gîndi la mine !
Curînd pe sînul morții eu fruntea am să-nclin ;
Va fi uitat de oameni, streinul pelerin,
Uitat d-amici, de rude și nimeni al său nume
Nu va șopti d-acuma nici în astă lume,
Nici zefirii, nici marea nu ți-l vor repeta.
Dar tu, a mea Julia, tu nu mă vei uita !
Cînd vei vedea tu încă acele locuri sînte
Ce-am vizitat cu toții, îți vei aduce-aminte
De Conrad ! În deșerturi, în marele ruini
Cînd vei turna tu ochii de frumusețe plîni,
Ei vor căta p-acela ce l-au văzut nainte
Acolo ; dar acela va fi, vai ! în morminte !
Ei nu au să-l mai vază. Atunci, Julia mea,
Ai tăi ochi în durere, de lacrimi s-or umplea.“
El zice, și Julia, ce mînile își frînge,
Ascunde capu-n sînu-i și înecată plînge.
— „De ce aceste gînduri ? îi zice-atuncea ea.
Conrad, colo în ceruri noi ne vom revedea.
Acolo este viața, o zic, o cred ferbinte.
Nu ! sufletul nu pere cu lutul în morminte !
Conrad, știi tu că omul implică un cuvînt,
Oricît ar fi de mizer aicea pe pămînt.
Născut aici să suferi sau ca să faci pe lume
Să sufere, ca moartea să aibă să consume.
Om, fiu al îndoielii, aici nu ai venit
S-adaogi numai lutul la lutul putrezit
Și să hrănești cu dînsul flămînde morminte.
Nu ! Scopul vieții noastre se află mai-nainte
Decît această poartă ce o numim mormînt.
Nu ! N-ai născut tu numai ca să te faci pămînt ;
Atîta armonie, mărire în natură,
Cum a putut să fie cînd tu, o, creatură,
Să fii ursită-n lume, neavînd alt ce să faci
Decît să suferi numai și în mormînt să zaci !
O plantă ce produce a sa amărăciune,

Vipera ce dă moartea, au încă misiune
În marea armonie chiar prin veninul lor ;
Și tu, o rege-al lumii, tu, om cugetător,
Tu să nu ai nici una la templul armoniilor,
Decît să-ngroși o turmă lăsată tiraniilor ?
Dar sufletul trăiește, își schimbă forma sa.
Colo-n eterul dulce vom merge a plana
Cu formă mai perfectă, mai pură, mai divină.
O formă d-aer, poate, d-eter sau de lumină
Ce simte, ce trăiește, se bucură sublim
D-eterună fericire și de amor divin.
Acolo, lîngă bine nu vom găsi noi rele,
Nici moarte lîngă viață, nici neguri lîngă stele,
Ci dulcea fericire, imagi de infinit ;
În lume fericirea e soare aburit.“
Pe cînd vorbește astfel amanta sa divină,
Conrad pe sinu-i dulce răcîta frunte-nclină
Și ea îl strînge fraged și mîna sa de nea
Se joacă lin în părul celui ce murea.

Plutește dulce vasul și boarea suflă-n vele ;
Scînteie-albastra mare sub ploaia sa de stele.
Și luncile-eterate cu florile de foc
Plutesc strălucitoare, strein și magic joc !
Vezuvul varsă focuri în aria senină
Și unda ce primește vîpaia de lumină
Răspunde printr-o ploaie de spumă și fosfor
Pe urma care trage pe mare-un vas ușor.
Și aerul ce varsă răcoare, balsam, viață,
Îmbată-al nostru suflet cu magică dulceață,
Îl scaldă-n universul ce-n raze s-a aprins,
Dar este-o tristă viață ce flacăra și-a stins.
Colo ajunge barca la frageda Capree,
Și oamenii dezbarcă un om mort și-o femeie.

Caprea, o privire, și fie cea din urmă !
Pe malul ce se pleacă p-a valurilor turmă,
Ce vin aici să geamă în nopți de vijelii,

Un an locuitorii lichidelor cîmpii
Ne arătau o cruce de lemn și cu mîndrie
Spuneau : aici repoză un fiu de Romînie.
Aici o jună damă mult timp a suspinat ;
Dar crucea nu mai este, mormîntul s-a stricat.

FINE

NOTE

Grota Caprea sau Grota d-azur este situată în insula cu acest nume. Nu se vorbește în antichitate despre dînsa ; în secolul nouăsprezecelea o găsiră niște călători ce se scaldau pe acolo. Ajungi într-însa prin mare, dupe ce treci într-o mică barcă un pasagi plecat, strîmpt și umbros, apoi un lac nemișcător, te cobori pe pămînt pe un promontoriu de stînci ce au niște urme de lucrări vechi. Acolo te găsești într-o sală întinsă unde toate obiectele, apa, aerul, păreții, oamenii se văd albaștri ca azurul. Noutatea și frumusețea fără comparare a acestui fenomen atrag pe călători și îi răpesc.

În călătoriile în Italia ce au să apară peste cîtva timp, cititorii vor găsi toate explicațiunile numelor de care s-a vorbit în această poemă.

MARȘ DE RESBEL

Pe cîmpia mare, mare,
Oastea românească-apare.
Peste marea frunte-a ei
Arde ploaie de scînteii.

Și stindardele ușoare
Filiiie măreț pe boare
Și s-avîntă la război
Ca dorințe de eroi.

Cursierul nichezează,
Saltă, spumegă, fumează ;
Pare vînt nerăbdător
Ce ar vrea să zboare-n nor.

Tunul uruie și trece.
Un fior de moarte rece
Enimicu-a răsuflat.
Muntele a răsunat.

Ceată peste cete vine,
Vin ca valuri de lumine,
Abia unele sosesc
Și-altele colo murgesc.

Vulturii plutind ferice
Pe stindardele antice
Le arată în război
Calea vechilor eroi.

Bucuria arde-n față,
Fala inima răsfată.
Viața este-un fermec nou :
Sclavul s-a făcut herou.

Dulce este neatîrnarea !
Ea înaltă cugetarea,
Inima c-un fermec sînt,
Viața naște din mormînt.

Pentru fii de vitejie
Moartea este datorie
Către țara ce iubim,
Să-nvingem sau să murim !

Înainte ! Înainte !
Cure singele torinte !
Din ast singe într-o zi
Viața mare-o răsări.

Soarele din munți răsare ;
Cerul mai senin apare ;
Toți privesc pe luptători,
Lumea le-mpletește flori.

Iar p-un pisc de stîncă-umbroasă,
O trăsură luminoasă,
Ca un briu de foc arzînd,
Face soarele născînd.

E ghirlanda aurită,
E cununa fericită
Sufletelor de eroi
Ce se uit cu drag la noi.

LA OSTAȘII ROMÂNI DE ASTĂZI

Măi, copii de românași,
Măi, băieți, frumoși ostași,
Inimi calde, iubitoare,
Dar cu arme-nvingătoare
Și de țară-apărătoare ;
Spaima vînzătorilor,
Mîndru braț al țarilor,
Țării românilor,
Cuib al vitezielor ;

N-auziți voi pe maghiar
Cum lovește de amar
Fratele nostru ce plînge,
De un nume, de un sînge ?
Inima nu vi se frînge ?
N-auziți voi că ei pun
Steagul țarei, steag străbun,
Steagul țarei românești,
Între steaguri ungurești ?
Și că sînta noastră țară
O numesc acum maghiară ?
Că această Românie
Este vechea lor moșie,
Și că domnilor români
Le scriau ei ca stăpîni,
Ca să meargă spre-nchinare
La picioarele maghiare ?

Știți cînd astfel ei scriau
Cum românii răspundeau ?
Cînd pleca oștirea-n grab'
Cu doamna lui Basarab
Și pe valea din Carpat,
Unde curge Oltul lat
Murmurînd de mii de ani :
Dați-mi sînge de tirani !
Cum mergeau spre închinare
La picioarele maghiare ?
Armele trăsneau sălbatic,
Soarele lucea roșatic ;
Mii de trupuri ungurești,
Cai și arme vitezești,
Steaguri, care, coifuri, zale,
Pe această mare vale,
Unde moartea încă plînge,
Înotau în mări de sînge ;
Și maghiarii, plîngînd soartea,
Răsufiau cu toții moartea !

Arătați, vitezi ostași,
Toți copii de românași,
Voi, mîndria bărbătească,
Voi, speranța românească,
Că sufletul de eroi
Trecuți, astăzi este-n voi !
Cei ce merg în bătălie
Pentru sînta Românie,
Și se luptă, și trăiesc,
Văd, se bucur, se măresc !
Cei ce mor în lupta sîntă,
Al lor nume se avîntă
Pe a veacurilor frunte
Ca și stele mari, mărunte,
Ce luminează sus pe cer
Și fac ziuă în eter !

MARȘ OSTĂȘESC

Colo oastea vrăjmășească,
Cînd vedea p-a românească,
Se topea ca deasa ceață
Cînd răsare-o dimineață,
Și fugea, se risipea
Sub peptul ce o lovea,
Cum se sparge cu urgie
Norul rupt de vijelie.

Mai deșteaptă-te o dată
Tu ce-ai fruntea trist plecată,
Mîna ruptă crud de hiare,
Inima de griji amare !
Și arată că robia
Nu ucide vitezia
Și că sub al țarei soare
Neamul românesc nu moare !

N-auziți venind pe vînturi
Vocea celor din mormînturi
Și vă zice cu mîndrie :
„Viața-i moarte în robie !“

Da, auz, auz cum vine
Printre hordele străine,
Mii de voci și mari alarme
Ce răsună : arme ! arme !

Nichezări de cai prin fumuri,
Uruiri de care, tunuri,
Tobe, trîmbițe răsună,
Mii de bravi români s-adună.

Un ostașu-i al morții mire ;
Însă splendida mărire,
A lumii împărăteasă,
Este-a doua lui mireasă,
Căci ostașul care moare
Pentru țară este-un soare
Ce se culcă la apus
Și răsare colo sus !

ȚARA NOASTRĂ MAI-NAINTE

Țara noastră mai-nainte,
Cînd cu inima ferbinte
Și cu armele în mîni
Înfrînase pe păgîni,

Era mîndră ; al ei nume
Răsuna măreț în lume ;
Chiar străinu-avea mîndrie
A se da din Romînie.

România era tare,
Căci avea neatîrnare,
Căci lupta cu suflet mare !

Inima-i era nestînsă.
Și cu spada sa ne-nvînsă,
Ea scria cutezătoare
Dreptul său l-al vieței soare,
Peste fruntea vrăjmășească
Ce venea s-o umilească.

Brațîul rînit pentru țară,
Nu mai poartă jug, nici heară,
Fruntea ce spada sîntește
Biciul n-o mai umilește.

Azi al țarei mîndru nume
Nu mai e nimic pe lume.
Cine vrea, îi poruncește,
Cine-o calcă, nu-nțilnește
Decît capete plecate,
Decît brațe fărîmate,
Decît suflețe secate !

În destul cu rele soarte
De durere și de moarte !
În destul cu tirania,
Umilița și sclavia !
Bate, inimă română !
Țară, armele ia-n mîină,
Să mai fii o dată mare,
Să te teamă fiecare,
Căci și vieța este-un bine,
Frațîlor, numai cînd vine
Cu mărîre, cu tărie,
Neatîrnare și mîndrie.
Iar cînd vine-n umilița,
Fără țel, făr'de voință,
Cu-a străinului robie,
E mai bine să nu fie !

TÎRGOVIȘTEA

Tîrgoviștea adoarme pe vechile ruine
Ce-noată gînditoare sub umbre și lumine.
În vale riul varsă în sînul nopții-umbros
Un gemet melancolic, adînc, plin de durere.
În aer luna plină plutește maiestos,
Aruncă pe ruine priviri de mîngiere.

Vin tu în care dorul de țară mai trăiește !
Vin în palatu-acesta ce mușchiul învelește,
Dar să nu vii a plînge ca paserea de nopți !
În aste locuri sînte cel laș n-are ce face,
Căci îndestule lacrimi aceste triste șopti
Făcură ca să cure în timpi de tristă pace.

Vin, vezi și te gîndește ! Atîta strălucire !
Și astăzi, vai ! atîta cădere, suferire !
Și spune dacă încă o zi a mai trăi
Nu este-o tristă moarte, cădere omenească ?
Consultă-aceste urme și-nvață a muri
Cum au murit străbunii ca-n veacuri să trăiască.

Un turn stă în picioare pe vechile ruine.
El a văzut eroii și faptele sublime
Și pare că rămîne să spuie-n viitor,
La secolii ce cură, străbuna strălucire,
Să-ntinere speranța acestui trist popor,
Zdrobit de tiranie, slăbit de suferire.

Colo a fost palatul ! Aici în noapte-adîncă
Heroicele umbre le crezi să vie încă ;
Crezi să auzi alarme de lupte peste plai,
Uruituri de care,
Răsunete de arme și nichezări de cai,
Strigări de biruință ! Te simți puteric, mare.

Crezi să zărești pe domnii mari în război și-n pace
Trimiși de providință durerile să-mpace,
Crezi să zărești prin umbre, ca raze dulci trecînd,
Frumoase ca lumina, cu genele plecate,
Acele doamne mume, copiii învățînd
Să moară pentru țară și pentru libertate.

În vale geme riul și pare că exală
În gloria străbună cîntările de fală
Și vîntul ce ajunge din munții depărtați
Șoptește cu mîndrie nemuritoare nume
De domni eroi, luceaferi pe secolii revărsați,
Ce par făcuți să plane pe o mai mare lume.

NICOLAE BĂLCESCU

Poporul României jurase a se bate,
Să moară pentru țară și pentru libertate.
Dar turcii de la Giurgiu înaintau spre noi.
Ei au călcat țărîna străbunilor eroi !
Bălcescu ia de știre și-n lumea adunată,
De o sublimă fală așa pe toți îmbată :
— „Copii ai României, ai vechilor bărbați
Ce strălucesc în ceruri pe glorii legănați ;
Vrăjmașul ne insultă morminte și altare.
Să mergem, să combatem... Război și răzbunare.“
El zice. Nici un eho puternic n-a răspuns.
— „Amar ! amar ! mai zise atunci de dor pătruns.
Uitată e amorea de suveniru sînte ?
Aceste june inimi schimbătu-le-a-n morminte
Cei ce-ngenuche țara, înalte creator ?
De este-aceasta moarte, o, Doamne, fă să mor !“
Atunci astupă fața în mină și suspină,
Și nobilul său suflet aceste vorbe-exprimă :
— „Vai ! Dumnezeuul țării acuma ne-a lăsat
Și chiar părinții noștri din cer ne-au blestemat !“

ȘTEFAN-VODĂ CEL BERBANT

1867

TABLOURI

Poezii noi

RADU DE LA AFUMAȚI

Sta în tronu-i domnul mare
Radu de la Afumați ;
Lingă dînsul doamna pare
Dulce cu ochii plecați.

Asfel lingă bradul verde
Ce se-nalță pin' la nori,
Dulce pare și se perde
Iedera sub dalbe flori !

Solul turc așa vorbește :
— „Daca armele depui,
Viața ți se dăruiește,
Spune daca te supui ?“

Doamna zice cu mindrie :
— „Domnii țării, mari români,
Nu plec capul în robie ;
Mor' cu armele în mîni !“

Căpitani strig într-una :
— „Țara facă-se mormînt,
Dar să fie totd-auna
Al românilor pămînt !“

—„Dreptul ce-mi dă tronul mie,
Zise mindrul domnitor,
Cere-o sintă datorie,
Pentru țara mea să mor !“

De o nobilă urare
Tot palatul răsuna,
De la munte pin' la mare,
Moartea-n viață se schimba.

Și când soarele răsfrînge
Raze d-aur, apuind
Pe cadavre, arme, sînge ;
Pe doi cai cu friu d-argint,

Domnul și cu doamna jună
Trec, privesc și astfel zic :
— „P-acest sînge ce rejună,
Zile țării se ridic“.

CETATEA DE LA CURTEA DE ARGES

Vedeți acea ruină ca un învins balaur,
Ce încunună norii de purpură și d-aur ?
Acolo pe castelul în pulbere căzut
Desfătătoare zile de glorie au trecut.
S-apropiau maghiarii, românii iau de știre.
Sub poalele cetății defilă-a lor oștire.
Apune farul lumii și razele-i bălaie
Alintă fruntea oștii sub arme în bătaie.
Dar Radu Negru-apare pe o terață sus,
Sub arme strălucite, de căpitani condus.
Așa prin niște stele luceafărul apare.
Așa în capul turmei de cerbi vezi cerbul mare.
Și oastea ce privește pe domnul mare-al său,
Zicea : — „O, ce mărire ! Ai zice-un Dumnezeu !
O, timpi de strălucire cînd domnii Români
S-acopereau cu arma și zaua bătălii !“
Dar pare doamna Ana, într-un regal vestmînt
Lucea de maiestate și buclele-i în vînt
Pluteau pe albiu umeri ca ploaie aurie,
Fugind din cuca d-aur pe manta purpurie.
Și oastea încîntată de fermecu-i plăcut,
Zicea : — „Așa frumoasă noi nu am mai văzut !
Ea face să se-nalțe și doamnă și femeie.
Văzînd atîția fermeci, ai crede că-î o zee.“
Și soarele ce fuge și luna ce venea
Își dau o sărutare pe riul ce mugea,
Prin ploaia lor de raze șoptind cu bucurie
Că cerul hotărîse românii mari să fie.

DRAGNA

La Păpușa sus pe munte
Urcă cete de tătari.
La biserica din frunte
Scapă două fete mari.
Dar tătarii, dupe ele ;
Ele înainte merg,
Ca căprițe ușurele
Printre petre urc, alerg.
Fug, și coamele pletoase
Scinteind, pe vînt plutesc,
Parcă ar fi stele auroase
Ce se duc și filfiiesc.
Iată-le ajung la malul
Unei rișe drepte, adînci,
Unde-n fund suspină valul
Apei Bistriții pe stînci.
Trec p-un colț ce se înclină,
Peste smîrcurile mari,
Tremurînde se anină
Și așteaptă pe tătari.
Ele stau îmbrățișate
Ca doi crini dezmerdători,
Două raze legănate
Peste fruntea unor nori.
Dragna are galben părul ;
Dora are păr umbros,
Una cată dulce cerul,
Ceilaltă cată jos.

Vintul suflă-a lor cosică,
Soarele le înundă.
Una brațul alb ridică,
Alta păru-și innoda.
— „Decît să ne facă roabe,
E mai bine să murim !
Să ne facem mii de zdroabe,
Dupe stîncă să sărim !“
Zic. Tătarii vin spre ele,
Să le prinză se pornesc.
Vergurile, ușurele,
Pe pisc cînt și se-nvîrtesc.
Cînd tătarii calc pe stîncă,
Ele brațele-a-mpletit
Și-n prăpastia adîncă,
Luminînd, s-au prăvălit.
Vocea lor eho se face ;
Numele lor s-a păstrat.
Dragna ! strigă cui îi place,
Dragna ! piscu-a răsunit.

DOUĂ UMBRE

I

Ședeam p-o ripă neagră ce-nainta pe mare
Și-mi adormeam vederea pe leagănul d-azur,
Iar discul alb al lunii vărsa cu răsfățare
Lumina-n împrejur.

Vedeam un hor de umbre prin visurile mele,
Ființe grațioase ce le-am văzut murind,
Îndată ce născură, flori tinere, junele,
Abia îmbobocind.

Da, ele vin la mine și joc răsfățătoare
Cu păru-mi ce albește, în visele-mi de dor.
Au plete aurite ca razele de soare,
Au aripe ce zbor.

Sunt două între toate, fetițe preursite
A-mpodobi mici încă al morții trist lăcaș.
Vin mai adeseoare, știind că sunt iubite,
Vin, rid, cînt drăgălaș.

Din două, cea mai mică ai zice că-i o rază.
Ochi încădrați de gene umbroase, infocați !
Vederea mea răpită dorea plăcut să vadă
Surișii delicați.

În buze-i al ei nume suna cu fericire :
Virginia ! cînd muma pe brațe-o răsfăța
Și cînd ca soare dulce p-o floare,-a sa iubire
Pe fată revârsa.

Ea nu știa, sărmana, că floarea grațioasă
Creștea ca să-ncunune un izolat mormînt.
Visa s-o vază mare, ferice și frumoasă,
Aicea pe pămînt.

II

A doua, mai mărică d-abia c-o primăvară,
Sub gene negre, crețe, avînd ochi dulci d-azur,
Suavă, delicată ca boarea cea de vară,
Armonios murmur ;

Gurița ca răsura ce-ncearcă pîrguire,
Creștea în taină mă-sii un cuib de sărutări.
Era ca o lumină, era ca o zîmbire
Ce trece-n desfătări.

Alexandrina, nume prin care juna mumă
Vedea cu fericire trăind numele său,
Cum cerul se prevede în valul cel de spumă
P-un limpede pîriu.

Din brațu-a două mume, vai ! moartea le răpește !
Suflarea lor se duce cu-al florilor miros
Și corpul lor mormîntul cu dor azi învelește
Pe malul furtunos.

Acolo dorm în pace și marea geme dulce
Sub leagănul lor negru și vîntul depărtat
Suspina-a două mume din cînd în cînd le-aduce
C-un dulce sărutat.

SINAIA

Umbrele tremurătoare
Ies din scorborele-adînci
Și se varsă visătoare
Pe pădurea unei stînci.
Și Sinaia mănăstirea
Noată-n umbră maiestos,
Legănată în mugirea
Rîului armonios.
Rîul își ascunde-n spume
Corpul său nud de cristal.
Steaua ce domnește-n lume
Varsă-n unde păru-i pal.
Și prin brazii ce se-nclină
Trece-un murmur aereu,
Ca o muzică divină,
Ascultați, e Dumnezeu !

TISMANA

Noaptea cobora din munte
Umbra, văl misterios,
Ca o grijă pe o frunte
Se-ntindea pe lume jos.
Poleia bălaia lună
Fruntea negrelor păduri
Ce părea o ceață brună
Înotînd în lacrimi puri.
Rîul nu-l vedeam pe vale,
Dar îl auzeam prin stînci,
Revărsînd pe a lui cale
Gemete plîngînde, — adînci.
Ochii rătăciți pe marea
Aerului plutitor,
Se scăldau ca cugetarea
Într-un vis de dulce-amor,
Cînd dintr-o tăcută leasă
Cred că naște un murmur
Și a morților mireasă
Se ridica în azur.
De la moartea ei, în viață
Îmi perdusem pacea mea ;
A durerii mele ceață
În dulci lacrimi se topea.
Ce văz ? Umbra ei ce vine
Ca lumini ce-n noapte trec.
— „O, copiii mei sunt bine ?“
Zice. Lacrimile-o-nec.

Luna fruntea își ascunde
Între nor întunecos,
Razele, ușoare unde,
Leșinau sub ceru-umbros.
Nu mai văz nimic. Uimire !
Întunerec ! Cînd și cînd
Auzeam la mănăstire
Clopotul duios sunînd.

DOAMNA MARIA *

Pentru-ntîia oară o văzui în viață
Sub un verde munte, locaș de plăceri.
Strălucea de raze ca o dimineată
Și purta cununa de dulci primăveri.
Păru-i de beteală încadra în unde
Fruntea sa curată ca o blindă stea
Și pe a sa față și brațe rotunde
Ceață de purpură se perdea în nea.
Pentru-a doua oară o văzui cu fală
P-un tron, maiestoașă, și pe fruntea ei
Strălucea coroană de aur regală,
Asfel ca pe fruntea unei blonde zei.
Ea-i da frumusețe, tronul-i de mărire.
Ați văzut pe norul purpurat, o stea
Înotînd în raze și în strălucire ?
Peste tronul țării asfel părea ea.
O văzui eu însă pentru-a treia oare.
Vîntul risipise dulcile-i parfum.
Ea se vestejise ca o blondă floare :
Un sicriu de moarte avea tron acum.

* Doamna Maria Bibescu (n.a.).

MIRAMARA

Văzui palatu-acesta pe stinca sa tăcută
Mirînd splendida-i față în unda de azur.
Vârsa asupra-i luna lumina sa plăcută.
La poalele-i de piatră vin valuri și murmur.
El respira lumină, amorul, bucurie.
Văzui prin strălucire un june împărat,
Văzui împărăteasa în manta purpurie,
Frumoasă ca un soare sub păru-i ei ambrat.
Dar scena schimbă fața, palatul pere-n ceață.
Tăcere, întunecac acum aici domneau.
Monarcul, june încă, perduse a lui viață
Și lacrimi de durere torente-aici curau,
Și juna suverană în doliu se arată,
Și coama despletită pe rochia d-abanos,
Ca constelațiunea pe bolta-ntunecată
Plutește ne-ngrijită ; coroana zace jos !

VENEȚIA

Pe unda-nvelită d-un dulce cristal
Își miră-a lui față palatul ducal,
Măreț ca trecutul și trist ca vegherea,
În noaptea tăcută respiră durerea.
Suspiniilor tineri, cîntărilor serii,
Mugirii gondoliei, amoriei, plăcerii,
Urmase tăcerea și luna pe nor
Se-ngîină ca viața cu palidul dor.
Dar sus la fereasta acelu palat
Apare-o femeie, un vis delicat !
Pe umeri-i luce o nea grațioasă
Pe care-aiurează o coamă noroasă.
Acolo, surprinsă d-un val de lumină,
O frunte frumoasă pe brațu-i înclină.
Eterul scînteie și rochia d-azur
A mării tresare sub focul lui pur.
Și leul San-Marco, ce umbra domnește,
Părea că se mișcă și coama-ncrețește.
În noapte, Dogana apare-elegantă,
Fixează departe, geloasă amantă,
Cetatea-adormită în cînturi d-amor
Și valul la Lido gemea plin de dor.
Cer, mare se-mbată bînd dalbe lumine
Ca cînd jos în lume era totul bine !
Dar dulcea femeie rămîne-n fereastră
Privind cu durere pe lunca albastră,
Din ochi-i curg lacrimi delice, eden !
Din coama-i se varsă o ploaie d-eben.

MUMA

O cameră, o lampă, o tină ră femeie,
Creațiune dulce ce grația poleie
Ca razele de soare p-un plai desfătător,
Dar palidă ca cerul ce simte-o vijelie,
Cu ochii plini de lacrimi și de melancolie
Veghea pe al său leagăn un prunc lincezător.
Cum orișice lumină nainte d-a apune
Aruncă-o rază vie ce moartea ei ne spune,
P-a pruncului figură un zîmbet a trecut,
Așa pe ceru-n neguri o rază de la soare
De multe ori se joacă plutind răsfătătoare
Și-aduce bucuria ce omul a pierdut.
Căci viața e lumina, seninul, fericirea,
Și muma îi zărește pe buza lui zîmbirea.
Copilul zice-atuncea : — „O, mamă, o să mor !
Și eu mă duc în ceruri ; o horă de fecioare
Frumoase, dulci ca tine, mă iau pe aripioare,
Îmi zic că sus în ceruri nu este nici un dor.
Și tu mi-ai zis că viața e lacrimi și durere,
Iluziunea este unica mîngîiere.
Dar eu, o, dulce mamă, eu voi să mai trăiesc.
De sunt în viață zile urîte, de sunt spine,
Nu sunt totdeodată și flori și zile line ?
Nu mă lăsa, o, maică, tu știi cît te iubesc !
Mă cheamă, mă-nconjoară și perd orice sfială,
Și sunt așa frumoase ! Au părul de beteală,
Și buzele de roze, și brațele de crin !“
El moare și surîsul pe buza lui rămase
Cu raze de lumină ce sufletul lăsase

Zburînd, în viața mare, parfum suav, divin !
Și gura mumi soarbe surîsul dupe gură
Cum soarele ce vine bea dulcea picătură
De rouă ce rămîne în cupa unui crin.

COZIA

Eram în chiosc și riul curînd prin două stînci
Lovea antica-i bază, vîrsînd mugiri adînci.
Pe stîncă dimpotrivă se-nalță luna plină,
Pe brazdele de umbre trec brazde de lumină.
Dar toate-aceste raze ce peste riu pluteau
O lume strălucită d-heroi mi se păreau.
Și toate-aceste șopte, strigări de bucurie
Ce-au înălțat eroii în marea bătălie.
Crezui să văz pe Mircea pe calul spumegînd,
Ce varsă fum pe nasuri, trecînd armata-n rînd,
Cu pletele în vînturi plutînd răsfățătoare,
Frumoase și mărețe d-a anilor ninsoare.
Crezui să văz pe doamna cu zîmbetul senin,
Alătura cu dînsul ca roza lîngă crin,
Crezui să văz costița-i plutînd pe a ei frunte
Ca raza ce aură conturul nins de munte
Cînd luna dupe dînsul s-așteaptă-a răsări.
Crezui să văz stindarde măreț a filfii
P-oștirile române, pedestre și călare,
Vedere minunată din care te simți mare !
Crezui să văz pe rînduri al zilii foc ușor
Cu dulce răsfățare jucînd pe coiful lor.
Crezui să văz departe oștirile maghiare
Cu mari păduri văzute în cîmp, în depărtare.
Crezui s-auz eu semnul de luptă răsunînd,
Sunînd plîngîndul bucium și caii nechezînd.
Crezui să văz călării plecînd cu hărnicie
Ca ploaia tropăindă ce trece-n vijelie
Și specele lor ageri în aer licurînd
Ca fulgere în umbră, ce fac arcuri d-argint.

Crezui să văz lovirea cum vezi scînteii de soare
Ce tremură pe lacul răscuturat de boare,
Crezui să văz torente de sînge închegînd
Și cetele maghiare ca snopii rînd zăcînd.
Crezui s-auz suspine și vaiete amare,
Precum și voci voioase d-o biruință mare.
Crezui să văz pe Mircea trecînd strălucitor
Și sîngele din spada-i curînd ca un izvor.
Dar visul de mărire dispare... Trista țară
Revine plîngătoare, cu viața ei amară,
Cu certele civile, ce sîngele i-a supt,
Cu trista umilință sub care a căzut.
Oh ! nimeni nu mai naște în trista noastră țară
Decît să plece fruntea ca robi pe-ale lor feară.
Niciunul ce-ar expune în lupte viața sa,
Să scape a ta viață, o, România mea ?
Mori dar fără durere, o, patrie de bravi !
Al cării sîn nu naște decît turme de sclavi !

CETATEA NEAMȚULUI

Pe ruinele mărețe
Nor de aur face-un jur,
El îngină-a lor tristețe
În al său locaș d-azur.

Întunerec și tăcere
Se îngină-ntristător
Și-n limbăgiul de durere
Plîng o patrie în dor.

Seara se vărsa din munte,
Luna razelor da joc,
Arunca pe rîu o punte
Din cosița sa de foc.

Dar vedeți p-această punte
Muma mindrului herou.
Luce pe măreța-i frunte
Un luceafăr încă nou.

Doamna lui Ștefan urmează.
Ele poartă diadem
Ce ca stele scînteiază
Prin al nopții văl d-eben.

Ele urcă la cetate.
Cerul se făcea senin.
Viața peste tot străbate,
Însuși umbrele lumin.

De acolo, în tăcere,
Pe Moldova ochii trec.
Ce-au văzut ? Ce-au zis ? Durere !
Ochii lor de plîns se-nec !

ZIMBRUL

Pe un plai de munte, sub umbrar de fagi,
Dragoș se adună cu ostașii dragi.
— „Fii de Maramureș ! Dragoș le vorbește,
Semnul nou al țării nouă ne lipsește.
Acvila măiastră e bătrînul semn.
Pentru noi, îmi spuneți, îl găsiți voi demn ?“
— „Doamne ! zic ostașii, p-acești munți iernatici
Umblă multe feară ale lor sălbateci.
Să vinăm cu toții feara ce-o cădea
Și va fi mai mîndră, capu-i semn să-i ia.“
Multe heare mîndre ferul înmlădie,
Dar nu cea mai mîndră prin a ei tărie.
Ei purced nainte pîn' la Boureni
Unde-aveau locașul zimbrii moldoveni.
Dragoș umblă singur. Zimbrul se arată,
Taure sălbatec ; gura-i e spumată,
Ochii lui au sînge, păru-i e zbîrlit.
Pentru-ntîia oară om el a zărit.
Dragoș trage arcul, îl lovește-n frunte.
Zimbrul zbiară, cade, geme greul munte.
— „Capu-i semn să fie !“ căpitanii spun
Și Dragoș răspunde ca un român bun :
— „Să țineți la dînsul, cu tărie rară !
Cînd voi îl veți perde, veți perde și țară !“

RÎUL BISTRITII

Sub rîpa unde zace măreața mănăstire,
Se crapă marea stîncă și lasă de cobor
Torinte spumegoase c-o fragedă mugire
Printre pîreți gigantici, ce fruntea-și perd în nor.
Se urcă, se coboară în lungul său canalul,
Prin colții lui de peatră torentu-și face loc.
Din maluri, dulci izvoare își rîură cristalul,
Și undele, și spuma, în fuga lor se joc.
Aici o boare dulce cu rîul se coboară
Și temperă arșița înflăcărutei veri.
Ai crede aici că viața, din aripa-i ușoară
Își scutură lin roua de vise, de plăceri.
Colo un hor de păstrăvi le leagănă pe undă,
Ca dulcile dorințe pe unda scurtii vieți.
Colo cascada geme și aerul înundă
De ploaie înspumată, streine frumuseți.
Colo un pal călugăr cu fruntea înclinată
Suspînă după lumea ce el a părăsit
Și murmura adoarme gîndirea-i legănată,
Ca o amantă dulce p-amantul său iubit.
Colo o țărăncuță cu ie cu altîțe,
Ferice înrouată de fluturi roși și albi,
Cu o maramă fină pe blondele cosîțe
Ce boarele răsfață pe umerii ei dalbi,
Cu un copil în brațe ce cu o mică mînă
Se joacă cînd cu sînu-i, cînd cu al ei păr, trecea.
Avea o gură mică ce bujociei-ngîină.

Sumete-a sa tunică pe glezna ei de nea
Și va să treacă riul ce pare că tresare
Și își deschide sinul să bea al ei picior.
Ici, colo trece lume ; o cheamă fiecare,
Ea pasă înainte și rumenă ușor.

CETATEA LUI ȚEPEȘ

Lăsați privirea voastră pe muntele Albina,
Pe stîncile din față, colo spre răsărit !
Smarandul lor cel fraged l-a poleit lumina.
Un nor de purpur doarme pe vârful ascuțit.
Din asti munți verzi ca viața nasc creste mari, ripoase,
Cu felurite forme, ca niște mari țestoase
Ce scot din țeste capul pleșuv, îngrozitor,
În spațiul cel mare și parcă beau din nor !
Priviți în jos pe ripe cum fulgerul s-arată
Și șerpuie prin nor !

Cum tunetul urmează săgeata-nflăcărată,
Cascadele de spumă cum urlă, cum cobor !
Pe-un vîrf măreț apare cetatea ruinată.
Ai crede că vulturii au rădicat odată
Pe aripe și varu-i, și peatra, apă, fer,
Cînd, prigoniți de oameni, ei s-au retras spre cer.
Maghiarii, otomanii în timpii dinainte
Găsiră-aici în Argeș eternele morminte
Atuncea cînd românul, iubit de Dumnezeu,
Își apăra el singur cu arma dreptul său.
Dar astăzi nu mai este cetăți și vitejie,
Nici viață românească, nici drept, nici datorie,
Căci Dumnezeu nu are iubire pentr-o țară
Ce pleacă dulce fruntea pe desfătări și feară.
Un curcubeu plutește p-a stîncii verde față
Ce-a dispărut în nori.

Ați crede că e umbra lui Țepeș printre ceață
Ce vine să comande ne-nvinșii luptători
Și raza biruinții din sfera sa divină
Și varsă p-a lui față torente de lumină.

ŞASE DRAME HISTORICE NOI.

1868

SORIN

Poemă dramatică

HERMAN UN DOCTOR

Scena în Tîrgoviște

(O cameră rău mobilată, ale cărui fereste dau pe riul Ialomiții. Pe o masă, cărți risipite, hărți, oase; instrumente de astronomie).

HERMAN *(singur)*

Nimic ! Nimic ! Lumina mi se ascunde mie.
Științe-nșelătoare, nimic voi nu mi-ați dat !
Am căutat lumina în lumi de visărie.
Natura ne-nțeasă adînc am cercetat.
Ici, colo cîteodată părea strălucitoare
Ca să orbească ochii în urmă și mai mult.
Am rătăcit și astăzi la razele de soare
Eu mai puțin văz încă decît acel incult.
A lucrurilor vieții streină armonie
Un creator vestește, un plan din început.
Dar care-i creatorul ? Cum a putut să fie,
O forță sau un spirit, cînd nu exista lut ?

(Luînd hîrca în mînă.)

Vai ! Omul știe oare ce sunt zilele sale,
Ce este-această lume ? Sărmanul peritor !
El știe despre lume cît știe despre cale
Să spuie cum ea este, un orb rătăcitor.

(În hîrca de om în mînă.)

Ah ! Iată ce știm sigur prin ochi, prin pipăire,
Că lasă dupe dînsul neînțeleșul om !
Ce-ai fost tu mai-nainte, țărînă în perire ?
Ai fost o umbră tristă gonită de vrun tron ?

Ai fost o frumusețe ? Sub albele-ți picioare
Ca florile rizînde junimea ai zdrobit ?
Ai fost tu fericită, țărîna ? Dar sub soare
Putea-va să ne zică un om că-i fericit ?
Avuși junie, viață ; dar unde-a ta junie ?
Voi care a-ți iubit-o, vedeți ce ați iubit.
Avut-ai tu în lume putere și mîndrie ?
Da, mîndră de țărîna în care te-ai topit !
Tu fuși un domn aicea ? Tu fuși tiran în lume ?
Această hîrcă roasă, ce timpu-a înfruntat,
Nu se plecase-n viață, și poate l-al tău nume
A popolilor turmă de sclavi a tremurat !
Vai ! Unde-ți este tronul, coroană și mîrire ?
Trufia ta de rege ? Poporul credincios ?
Un cap de rob alături nu are osebite.
Făcuți toți dintr-o humă, aveți același os.
Dar soarele răsare ; privirea sa de aur
Poleie fruntea nopții plecată la pămînt.
O, soare, stea măreață, neperitor tezaur,
Tu ești o mică-atomă, ca tine cîte sunt ?
Tot spații și atome ; acesta-i universul ;
Atomele sunt totul, au viață, generez ;
Și nimine nu schimbă natura lor și mersul ;
Dar oare aste-atome prin ele funcționez ?

(Intră Sorin.)

HERMAN

Ce vii aici, copile ?
Ce ai ? Pe a ta frunte văz umbra unui dor !
Așa pe-un cîmp ce naște și flori, și filomile,
Vedem cîteodată o umbră de un nor !

SORIN

Vin ca să spui eu ție ascunsa mea durere ;
Dar ai tu îndurare de mine : eu iubesc...

HERMAN

Iubești ? Ce nebunie ! În tine omul pere
Și vițiul se deșteaptă. Te plîng, nu îți doresc

Aceasta ! Dar pe cine iubești tu ? Ce fetică
Nebună, c-o privire de foc incingător,
Ți-a turburat simțirea cum draga turturică
Cu aripa atinge și turbură-un izvor ?
Amorul este roua, femeia este floarea,
Puțin trăiește roua aicea pe pămînt.
În toată dimineața o bea un dulce soare
Și vine să-o răsfete un suflu drag de vînt.
Amorul de femeie aleargă la-nălțime.
E ca acele paseri ce nu se las din zbor
Decît pe stînci înalte, ce-și perd fruntea în cime,
Și tu nu ești un munte ce-și urcă fruntea-n nor.
Iubește a ta țară, iubește-umanitatea,
Te luptă ! Dă chiar viața, ca binele să-l faci.
Iubește adevărul, iubește libertatea !
Și înaintea morții de frică să nu taci.
Iubește a ta țară ce geme în robie.
Nu simți în al tău suflet nimic sfîșietor ?
Nimic ce te înalță, sublimă energie ?
Acela este numai neperitor amor !
Și cine e femeia ce mintea-ți ametește ?

SORIN

O, dascăle ! Fiorița ! Eu o iubesc de-un an.

HERMAN

Fiorița e femeie. Amorul ei trăiește
O zi ! Și nu se pune pe frunte de orfan.
Nebună tinerețe ! Cum ai crezut, o, june,
Un vis atît de dulce, să aibi inima sa,
Tu ce n-ai loc la masa celor avuți în lume,
Și între-ai săi roșește de tine dulcea ta ?
Dar tu ai zis : Ce-mi pasă de sunt orfan în lume.
Prin inimă, cu dinșii deopotrivă sunt !
O inimă frumoasă egală-un mare nume,
Săracul și avutul nu merg tot în mormînt ?
Dar sufletul cel nobil ascuns în sărăcie
E, vai ! ca diamantul în pulbere căzut,
Ce lumea în picioare îl calcă făr' să-l știe
Și-l prețuiește numai văzîndu-l la avut.

Știi tu ce este-orfanul, Sorine ? Ia aminte !
Orfan, tu ai voință și nu poți a voi ;
Ai ochi, dar n-ai vedere ; ai gură, n-ai cuvinte ;
Ai inimă ardintă, dar nu poți a iubi.
Strein, tu nu ai dreptul la nici o fericire ;
Strein, tu porți pe frunte al ursitorii semn ;
De tine-nturnă ochii făr' de compătimire,
Toți oamenii de dinșii te socotesc nedemn,
Cînd n-au găsit în tine un interes oricare...
A omenirii lege aceasta a voit.
Și cel ce-ți strînge mîna... Oh ! fie suflet mare !
Făr-interes, chiar dînsul nu te-ar fi întîlnit !

SORIN

Nu este Fiorița cum ție ți se pare.
Ah ! Sufletul ei este de frumusețe plin !
E lacrima cerească căzută din tîmplare,
Din ochii unui înger înamorat d-un crin !
E raza ce o mîndră, senină dimineată,
Rîzînd, revarsă vesel din sînul dalb al său ;
În lume-i rătăcită ca steaua serii-n ceață,
Ca o zimbire dulce p-o față de om rău.

HERMAN

O, dulce tinerețe ce crezi ferice încă !
Tu ești mai înțeleaptă și eu te pizmuiesc !
Sorine, viața noastră e o rîpoasă stîncă :
Acei ce-ajung în vîrfu-i adesea obosesc.
Zi, zi, vorbește, spune, îmi place încă mie
Să simț răcoarea dulce a sufletului tău,
Trecînd pe al meu suflet ca boarea ce-n pustie
Aduce fumul rozii unit cu suflul său.

*

Pe o grădină verde a serilor făclie
Revarsă raze d-aur în cîmpul cel d-azur.
Suspînă mii de paseri în frageda cîmpie
Și limpedele ape îngîn al lor murmur.
P-o peatră sta Fiorița cu genele în rouă.
Sorin sta la picioare-i și astfel îi vorbea :

— „Mă duse în țări streine ; plăcere dulce vouă.
Pe mine niciodată nu mă veți mai vedea“.
Așa vorbi amantul și plînsul îl înecă.
Fiorița îi suride prin lacrimi lui cu dor.
Așa prin vijelie, o rază vezi să treacă,
Spre a peri în umbră, suris înșelător !
Dar ale lor dulci lacrimi picară în tăcere
Și se uniră-n umbră în sînul unei flori,
Și vorbele-amoroase, răpite de plăcere,
Zburară, se uniră în vînturi, între nori.

DOMNUL MIRCEA

(Intrînd pe gînduri.)

Tu ești, sărmane Ghino ? Ce vrei să-mi spui tu mie ?
Eu am a-ți spune multe ; vezi tu, voi a curma.
Făcutu-ți-am vrodată, vrînd sau nevrînd, rău ție ?
Asupra mea nimica tu nu [ai] a urla ?
N-ascunde, ci îmi spune, ai să te plîngi de mine ?

GHINA

Nu ! nu ! din împotrivă, prea-nalt stăpînul meu !

MIRCEA

Dar nu ; tu nu-mi ești omul, cu toat-a ta credință...
Eu voi un om să n-aibă nici gură a vorbi,
Nici ochi ca să zărească, nici inimă să simță,
Nici voie... ca cuțitul ce trebuie-a lovi...

GHINA

Stăpine, fă cu mine tot ce mi se cuvine...
Zdrobește-mă-n picioare și zi : așa voi eu !
Voi sâruta picioru-ți, zicînd : ucis de tine,
E dulce să las viață, înalt stăpînul meu !

MIRCEA

Atunci ascultă, Ghino, și fie-a ta credință
Să nu-ți răpuie viața... Ce știi ? Ce ți-am vorbit ?
A ! știu... dar mai-nainte arunc-a ta voință ;
Arunc-a ta gîndire ! Fii rece, amuțit !...
Acei ce or să peară sunt peste doisprezece...

Vezi, numele lor toate le-am însemnat aci !...
Deseară este nunta... Tu înțelegi ? Fii rece !
Acei ce au să vie, d-aici n-or mai ieși...

GHINA

Măria-ta, dă-mi voie s-adaug eu un nume...

MIRCEA

Ce ? Tu cunoști și p-alții ? Zi, zi, să-i știu și eu !

GHINA (la o parte)

E timpul ; omu-acesta îmi e urit în lume ;
Și făr' de el, mai lesne ajung la țelul meu.
(Scoate o listă și o dă lui Mircea.)

MIRCEA

E ginerile Filip ! Ciudată întâmplare.
Acesta este omul pe care eu cunun !
Ei încă mă înșală !... O, lume !... O, turbare !
Minia mă abate... Să mor ori să-mi răzbun !
Ah ! vino, vino iute, amară răzbunare,
Și-adapă cu-al tău sînge setos sufletul meu !...

GHINA

Stăpîne, la picioare-ți eu sunt în așteptare...
Zi și a ta poruncă îndeplini-voi eu...

MIRCEA

Să-nceapă nunta-ndată !... Și preoții să vie
Și-n umbră totd-odată săpați mormîntul lor.
Sub ale sărbătoarei cununi de bucurie,
Șerpi veninoși s-ascundă venin omorîtor.

*

SMARALDA

Era o seară dulce, plăcută, parfumată,
Ce omul nu salută decît în primăveri,

Tot își dedese vorba să-o facă minunată.
Cer, aer, stele, lună, tot scînteie plăceri.
Înamorate pasări în silve depărtate
Vărsau în sînul serii molatece cîntări,
Cîrsteiul le îngînă prin ciripiri ciudate
Și riul prin duioase, profunde suspinări.
Cînd vei tu să te bucuri de oare mai senine,
O, muritoare palid, sub jugul ce iubești,
Te duci și cauți somnul visînd la nouă crime,
În ziua viitoare ca să îndeplinești.
Nu ești sătul tu oare de nedreptăți făcute ?
Și din loviri sub care pe cei slabi ai zdrobit ?
Nu ești sătul de bunuri prin crime cîștigate ?
De viața ce-al tău suflet amar a vestejit ?
Uiti tu, țărînă slabă, că fiecare oră
Suflarea crudă-a morții te poate rădica ?
Că aur, nume, fală, putere se doboară
Și în mormînt nu trece decît țărîna ta ?
Aceste vane bunuri spre-a le-aduna pe cale
Îți dau atîta grijă, atîta a gîndi ?
Au ele oare prețul strădaniilor tale ?
Durerilor ce suferi sau faci a suferi ?
Sorin privea în rîul ce luna d-argint vie
Încununa cu raze și îi părea șoptînd
Misterul vieții lumii, ce are ea să fie.
Se fermecă, ideea de moarte-i vine-n gînd.
Acolo desperării el inima lui lasă,
Să plîngă dupe dînsul aceea ce-a dorit.
Era a sa dorință, era tot ce-ii păsa,
El trebuia să moară spre-a fi el fericit !
Vai ! unde poci să aflu o seară mai frumoasă !
Și a curma eu viața un loc mai priitor ?
Aici dar să se curme junețea-mi viforoasă.
Aceste limpezi unde mă chem în sînul lor.
Vă duceți de la mine, o, zile tinerele,
Dar pline de durere ! Și tu, o, cerul meu,
Nemuritoare carte cu litere de stele
În care visătorii citesc un Dumnezeu !
Ah ! dacă astă viață fu scurtă, o, ursită !
Și-a trebuit a trece fără de-a fi iubit,

De ce nu fuse oare frumoasă, strălucită,
Ca steaua ce se stinge, dar care a lucit ?
Eu poci trăi ; dar viața-mi e întristată foarte.
Se zice că sunt oameni ce uit că-au suferit ?
Dar colo-n al meu suflet pătruns-a cruda moarte
Și eu voi fi în lume un arbor trist, zdrobit.
De ce cu ale mele dureri aici în viață
Voi întrista plăcerea la ceialți mai ferici ?
Căci mulți aici au zile ce n-au cunoscut ceață.
Tot nu e rău în lume, toți nu sufăr aici !
Sorin așa gîndește. Tot pare că s-umbrește,
Pălește luna-n aer și pere în azur,
Dar riul cură dulce și omului vestește
Că tot ce naște, trece, lăsînd un vag murmur.
Un pas și-n sinul apei ar fi aflat scăpare,
Cînd o suavă umbră, trecînd ca un suspin,
C-un viers plîngînd și dulce, dar plin de întristare,
Îi strigă deodată, de două ori : — „Sorin !“
O tinără fecioară șoptește al său nume.
— „Te caut, zice fata, de cînd a înmurgit,
Ca să-ți aduc o știre... Am auzit din lume
Că te-a văzut p-aice... și iată... am venit
Să-ți spui a nu te duce deseară pe acasă...
Tu nu știi ce se trece acolo la palat !...
Pe deoparte nuntă, petreceri, danțuri, masă ;
Iar pe de altă parte, tot pare turburat !
În umbră se lucrează sicrine de morminte
Și preoții cu sfite în casă stau ascunși.
Ostași pe la fereste cu lungile lor flinte
Pîdesc prin întunec de spaimă toți pătrunși...“
Smaralda, orfelină d-o rară frumusețe,
De mică, doamna Chiașna luase lîngă ea.
Aci i se formase suava-i tinerețe,
Aci în pace dulce mindrețea-i înflorea.
Sorin l-a ei vedere rămase în răceală :
— „Îți mulțumesc, Smaraldo, îi zise el cu dor,
Dar viața mea nu face această osteneală
Ce tu ți-ai da cu dînsa. Vezi tu ? Eu voi să mor.
Eu pot muri și nimeni să nu se întristeze
Și lipsa mea pe nimeni să fac-a întreba !

Eu pot muri și nimeni să nu mă cerceteze
Și nici un sîn să bată sau lacrimi a vărsa.
Căci fără d-o iubire de-o seamă între toate,
E o povară viața. o, înger răpitor !
Iubesc cu înfocare, cu nebunie poate.
Dar ce iubesc, prin ură răspunde l-al meu dor.“
— „Tu zici că nimeni încă nu te iubește, Soare ?
Că pentru-aceea traiul ți-e dureros și greu ?
Dar tu, tu însuși, spune, pe cine iubești oare,
Ca să te plîngi de alții, pe cine nu știu eu ?“
Așa vorbi Smaralda c-un aer de muștrare.
O vie rumeneală coprînsă fața sa.
— „Smaraldo, îi răspunde Sorin cu înfocare,
Lăsînd din a lui geană o lacrimă-a pica,
Văzut-ai tu în visuri o dulce frumusețe
Ce nu vezi niciodată aievea pe pămînt ?
Ei bine ! astfel este această tinerețe
Pe care o iubește ast suflet, acest vînt.
Tu o cunoști, Smaraldo... Deseară se mărită
La curte, unde-a merge voi ai să mă oprești !“
— „Fiorița !“ zise fata, cu inima rănită,
Turnînd a ei cătare spre bolțile cerești.
— „Fiorița, îi răspunde Sorin ce mina-i strînge.
Ah ! plînge-mă, copilă, căci sînt nefericit !
Ah ! plînge-mă, Smaraldo, cu lacrimi de singe
Și varsă mîngîiere în sufletu-mi zdrobit !
C-o vorbă ea ar face să piară a mea viață.
Pe-un zîmbet al ei numai aș da eu viața mea.
Frumoasă ca lumina e dulce a sa față.
Ucigător, copilă, m-ar face dac-ar vrea.“
Smaralda-neacă doru-i și varsă lăcrămioare
Al căror curs ferice alină păsul său.
Ea a simțit în sinu-i și pentru prima oare
O crudă gelozie ce-i face-un mare rău.
— „La curte este nuntă ; iar teamă-mi este foarte
Că sub acele danțuri, plăceri sărbătorești
Și cîntece voioase, s-ascunde cruda moarte.
Tu poți scăpa mireasa pe care o iubești.

Ia dar inelu-acesta cu pajură domnească,
Ce spre a ta scăpare chiar doamna mi l-a dat !
Cu el oricine poate orice să uneltească.
Tot lui i se supune, tot îi e plecat.“

NUNTA

Mii de făclii lumină în sala spațioasă.
Dar nu lucea nimică mai mîndru, mai voios
Ca ochii celor dame ce-n hora zgomotoasă,
La sunetul vioarei, s-avîntă grațios.
Fiorița cununată, trecuse aici în sală,
Cu toată adunarea ce-acum o admira.
Frumoasa-i, dulce față era puțin cam pală ;
Dar umbra întristărei un farmec nou îi da.
Pe briul ei de aur și strîns cu îngrijire,
Se mlădia ca floarea pe rămurica sa
Și semăna c-o dulce, suavă-nchipuire
Ce-n visele juniei vine-a ne fermeca.
Pe o sofa sta Chiașna măreț înconjurată
De mîndre jupînese, prin care s-osebia,
Prin rara-i frumusețe, Smaralda, juna fată.
De-acolo ea rivala trufașă își privea.
„Ah ! mult ea e frumoasă ! zicea copila-n sine.
De ce nu am, o, Doamne, al ei chip prea frumos ?
Și ochii ei albaștri, și genile-i blondine,
Și fața ei frumoasă, și păru-i auros !
Atunci, ah ! cine știe ? putea cu fericire
A mă iubi... O, dulce, fermecător cuvînt !
Iubirea lui e viața... Unica-mi mulțumire.
E tot ce-mi face bine ! E dorul cel mai sfînt.“
Atuncea toți boierii ieșiseră afară,
Lăsînd pe jupînese uitate-n danțul lor.
Din ordinea lui Mircea cu toții s-adunară
În altă sală mare, în sală de omor.
A oaspeților voce se răsipește-ndată...
Și spaima-nfiorează pe privitori uimiți !
Căci de fustași cu flinte e sala înecată
Și cîți voiesc să iasă, la uși se văd opriți.
Aici s-aduce-o masă pe care-i așezată

O carte și o cruce, mai multe cununii,
Și preoți în vestminte în sală se arată,
Urmați de o mulțime de zbiri și de lachii.
Înmărmuriți de spaimă, toți tac în adunare
Și nimeni nu-nțelege acest amar mister.
Aici rămîne mută oricare întrebare,
Nimeni nimic nu știe, nici gardă, nici chiar cler.
Dar Ghina iat-apare în sală cu trufie.
Sinistra lui rinjire pe toți a înfiorat.
Pe fața lui lucește aceeași bucurie
Ce a simțit satana cînd pe-oameni a-nșelat.
— „Bărbații voștri (zise femeilor uimite,
Spuind totdeodată numele tuturor),
Au tras spre dinșii moartea cu crime dovedite !
Femeile d-acuma și tot avutul lor
Le vor lua feciorii celor ce-acum șerbește.
Muieri ! vedeți bărbații ce vouă se cuvin !...“
El zice și un vuiet în sală se lățește.
Femeile strig... țipă, și unele leșin.
Smaralda zice doamnei : — „Frumoasă doamnă, iată
Sorin și cu Fiorița, ce cuplu minunat !
Cununa împreună această dulce fată
Să-o dea, vai ! la o slugă, ar fi tare păcat.“
Iar Chiașna, alba doamnă, la preoți astfel zice :
— „Sorin și cu Fiorița acuma cununăți !“
Și preoți-i cunună. Sorin era fericit.
Fiorița plecă capul cu ochii lăcrimați !

ÎNCHISOAREA

Un beci : paie așternute.

*Stroe-spătarul, Coadă-vornicul, frate-său Radu-comisul,
Dragul-stolnicul, Vintilă-comisul, Filip
și alți boieri.*

FILIP (căt-re Stroe)

Cu toate-aceste, nunta se începuse bine.
Mireasă frumoșică și ginere voios !
Hori, muzică și masă, pahare cu vin pline...

Dar dracul se arată și totul cade jos !
Dar cui să-i treacă-n minte, spătare mare nune,
Că moartea în ziafete de-ald-astea ascundea
A ei zbîrcită frunte ?... Dar trebuie a spune :
Ideea este rară, ba încă nu e rea !
Și dacă în cea lume o fi să mă însoare,
Spre-a nu mai cădea-n cursă, lua-voi măsuri tari.
Acum rămîne numai, în viața viitoare,
Să știm de este nuntă și domni, și boieri mari !
Dar tu ești dus pe gânduri ! Ca popa ce rămîne
Neales de parohie la tronul păstoresc.

(Boierii se ceartă în fund.)

Hei ! cine strigă-acolo ?... Ascultă, o, spătare !
Pe marginile gropii ei încă se sfădesc !

STROE

Ce crezi tu despre suflet în viața viitoare ?

FILIP

Nu te grăbi, spătare...Mai rabdă și vei ști.
În viața ce-o să vie, ca-n viața trecătoare,
Cît pentru mine, frate, tot vesel am a fi,
Tot ce mă neodihnește e temerea cea mare
Ce am, să nu mă puie în raiul cel ceresc,
Să stau cu umbre triste, ca tine, o, spătare.
(Poarta închisorei se deschide ; intră Sorin repede.)

A ! iată unul încă cu care să glumesc...
Ce ! și tu vii, Sorine ? Pe Dumnezeu, bădiță,
De știi ceva din toate ce ochiu-a răsfățat ?

SORIN *(trăgîndu-l la o parte)*

Ascultă-mă, Filipe ! Sărmana Fioriță
Cu mine, fără voie, tiranii au cununat.
Dar ea nu mă iubește pe mine, ci pe tine.
Deci să vă agiungă ziua în țările streine !...
Ia, ia inelul, du-te ! Să treci ! Nu zi cuvînt !...

FILIP

Îți mulțumesc, o, frate ! Dar tu, ce-o fi de tine ?

SORIN

Mergi, ia pe Fiorița ! Doi cai afară sunt.
Nu te-ngriji d-aceasta... Aceasta-i treaba mea.

FILIP

Nu, nu ! Ori stau aice, ori vei ieși cu mine !

SORIN

Te du, te du, grăbește ; și zboară către ea !...
(Filip ia inelul și manta. Pleacă, apoi iar se întoarce.)

FILIP

Ascultă-mă, Sorine ; dă-mi mîna a ți-o strînge.
Îți jur pe al meu suflet să fiu fratele tău.

SORIN

Dar du-te ! Mergi ! O clipă mai mult, și al tău sînge
Va curge... Zboară, zboară, de ești fratele meu.
(Filip arată inelul și gardele îi fac loc de iese)

Acuma, vie moartea ! Mă va afla în pace...
Fiorița e scăpată, acuma pot să mor.
Să mor ca să trăiască aceea ce îmi place...
Îți mulțumesc cu lacrimi, stăpîne ziditor !

INCHEIERE

Iar într-o dimineață, mulțimea curioasă
Pe malul unei ape s-adună a privi
Cadavrul unei fete... Smaralda cea frumoasă
Se azvîrlise-n apă, neavînd ce mai iubi.

SORICA

I

Treizeci de catane cu coame-mpletite,
Încalecă noaptea, pe domn însoțesc ;
Iar caii lor ageri prin văi înflorite,
Prin umbre, prin raze mereu tropoiesc.
Iar armele dalbe luminează la lună
Și coamele mindre în aure zbor.
Pe unde ei calcă, câmpia răsună
De arme, de zale, de tropătul lor.
La luna ce varsă lumină plăcută
Și-ncepe câmpia cu briuri d-argint,
Sorica se uită pe valea tăcută,
Pe soțul ei dulce să-l vadă viind.

II

Cine-i cavalerul ce se introduce
Într-această curte cu treizeci panduri,
La Sorica dulce
Care locuiește casa din păduri ?
— „În aceste câmpuri fără de cărare,
În puterea nopții noi ne-am rătăcit.
Dă-ne ospățare
Și ne iartă nouă căci am îndrăznit !
Sceptru și coroană, inimă și nume,
Mircea-nchină ție, fermec de plăceri,
Ce aici în lume
Ai venit pe-aripa dulcii primăveri.

Ah ! de cînd în lume ochii-mi te văzură
Dulce ca lumina unui curcubeu,
Ochii-mi se umplură

Ca un cer de raze de amorul tău !“
— „Măria-ta ! du-te ! Eu sunt măritată
C-un june ostaș !“

Zice și pe fața albă și curată
Lacrimile sale riur drăgălaș.

— „Țara cu morminte, singe și durere
O voi semăna ;

Însă tu, o, dulce fermec de plăcere,
Pe-ale ei ruine nu îmi vei scăpa !“
La aceste vorbe, timidă, sfioasă,
Cade în genuche lăcrămînd amar ;
Roagă călduroasă ;

Dar nimic n-atinge pe acest barbar.
De-o gîndire sîntă pare inspirată.

Nu mai plînge ea ;
Și pe fața-i albă, încă înrouată,
O zimbire dulce acum strălucea.

A doua zi vîntul gema-n astă casă
Unde-odată traiul fu atît de blînd.
Cupele sunt mute pe deșarta masă ;
Clopotul de moarte sună cînd și cînd.

LACUL TATARILOR

I

— „Pe Neajlovul la vale tatarul a călcat,
Iar tu, o, Caloene ! de cînd te-ai însurat,
Treci viața-n moliciune, uitarea învălește
Și armele-ți ș-un nume ce nu mai strălucește !
Deșteaptă-te, ostașe, din letargia ta
Și vin cu noi, tătarii din țară a alunga !“
Așa vorbeau Voineștii cu plete de ninsoare,
Așa vorbeau moșnenii cu vorbe rugătoare
Lui Caloian viteazul ce șade-n Bolintin
Și nu mai va să știe de turc, nici de creștin.
Profira, ștergînd plînsul și dulce răsăfătată,
Bărbatului ce plînsu-i răpește și îmbată,
Suride și îi zice cu vîrsu-i îngeresc :
— „Voi să te duci la oaste, viteaz eu te iubesc !“
Și, rumenind, ascunde frumoasa-i față dalbă
De lacrăme rouată, în mîna sa cea albă.

II

În aria albastră lumină lună plină
Și-neacă lunca verde în valuri de lumină.
Dar cine sunt voinicii cu arme coperiți
Ce zboară pîntre umbre cu caii reuniți ?
Pădurile răsună de tropote însutite.
Mîrzacii se deșteaptă din lesele-nflorite.
Bătaia colo-ncepe în capul unui lac,
Iar paloșele sună pe hîrci și pe baltac.
— „Stăi, mîndre Caloene, și-mi dă Profira ta,

De vrei să scapi cu viața !...“ — „Profira nu ți-oi da,
Dar oi lua eu roabă să dau Profirei mele
Mîrzaca ta cea albă cu ochi de vioarele !...“
Așa vorbesc voinicii și-n săbii se lovesc
Și armele lor dalbe răsună, schinteiesc.
Dar cine este cela ce se rostogolește
Și de pe calu-i cade în lacul ce roșește ?
Mîrzacul cel mai mare !... Tătarii speriați
Mîrzacele își lasă cu ochii lăcrămați
Și fug în umbra nopții ca pasări rătăcite
Cînd geme vijelia prin lesele-nflorite.

SAFIRA

I

În casă boierească nuntașii se răpesc,
Dar tînăra mireasă, cu chipul fecioresc,
Coboară în grădină sub lezele-nflorite
Și stelele-i sărută cosițele-aurite.
Safira se mărită, dar nu cu-al ei iubit
Ce prin frumoase fapte în lume-a strălucit.

II

Dar colo, mai colo, departe în noapte,
S-aude o șoptă, un tropot de cai.
    La surdele șoapte
Pandurul lipește urechea de plai
Și zice soției să-nșale fugarul,
Să-i dea a sa armă și zaua de fer,
    Căci vine tătarul
În număr mai mare ca stelele-n cer.

III

Oaspeții s-adună într-o sală lată.
Spaima răsipește fumul rizător.
    Trebui să se bată,
Sau să se retragă pre la locul lor.
Toți nuntașii pleacă. caii lor nechează
    Și prin umbră zbor
Ca o vijălie ce se depărtează
Și s-aude încă gemătu-i ușor.

IV

Sub niște stînci perdute în umbre și în nori
Se-ntinde-o vale verde cu unde și cu flori.
Dar colo pîntre lese cu rămuri înflorite
O tînără fecioară cu gene încrețite
Înclină alba-i frunte pe-a unui brav ostaș
Și mîna sa se joacă în păru-i drăgălaș.
Făclia serii luce în lacul de azur
Precum lumina luce în ochiul cel mai pur.
— „Știi tu, o, dulce mire, de nu ai fi venit,
Frumoasa ta mireasă în rîu ar fi perit ?“
Îi zice el Safirii : — „Ah ! lasă, dulcea mea,
Să cadă a mea frunte pe dulcea fruntea tea !“
— „Aceasta nu se poate !“ copila îi răspunde.
În largile cosițe ea fața își ascunde.
— „În ziua nunței noastre... auzi tu, mîndrul meu.“
Ea zice și prin păru-i privește dragul său
Și ride, și îl muștră, și iară se-nvălește,
Și iară printre păru-i de aur îl privește,
Ca soarele de vară ce se ascunde-n nor
Și iar, și iar s-arată plăcut strălucitor.
Dar el sărută păru-i, ea trage-a sa cosiță
Și lasă dezvălîtă suava ei guriță.
Iar stelele scînteie în flacărilor lor
Și varsă preste rîuri un brîu strălucitor.
Frumoasa cîntăreață acestor verzi deșerte
Revarsă-n sînul nopței plăcutele-i concerte.
Iar fluturul cel dulce pre patul său de flori
Își scutură de rouă pestrițele-aripiori.

V

Ce tropote răsună colo în depărtare ?
Tătarii să rădică ca valuri peste mare.
Fugarii-naltă capul și coamele în vînt
Și bat cu ne-ncetare al văilor pămînt.
— „Ai noștri ne preurmă, o, dulcea mea frumoasă !
Tu ai să vezi aice o luptă singeroasă...“

Sub lesele-nflorite, vin, tu, ce am iubit,
Și nu ai nici o frică de mîndrul tău iubit!“
— „Nu! nu! eu viu cu tine la moarte și la viață!“
— „Ascultă pe-al tău mire, o, fermec de dulceată!
Căci brațul tău ca chipul plăpînd și drăgălaș,
S-a frînge sub baltacul fierosului ostaș!...
Îmi plînge al meu suflet ce trebui să se bată
Cu frații mei de-un sînge și poate cu-al tău tată.“

VI

El zice și s-aruncă pre calul său nebun.
Îndată dalbe spade pre capete răsun
Și munții repetează strigările turbate,
Și sîngele se varsă în unde spumegate.
Dar oastea românească rezistă ca o stîncă
Sub care în furtună și-n noaptea cea adîncă
Cu furie turbată mii valuri se lovesc
Si iară mugitoare se-ntorn și se zdrobesc.
Dar coama dimineții de roze semănată,
Prin umbre și prin aburi vitejilor s-arată.
Atunci tătarii zboară învinși și biruiți,
Cu umbrele învinse de crinii auriți.

VII

Amantul se întoarnă la dulcea sa iubită.
Ea șede gînditoare sub leasa înflorită.
Pe fața ei se scură suave lăcrămiori
Și udă ale feței amăgitoare flori.
Iar vîntul îi răsfață cosițele-i undoase
Ce-ngîină briul zilei cu fețe năranzoase.
— „O, dulcea vieții mele, de moarte sunt rănit!
Îi zice cu durere frumosul ei iubit.
Încalecă pe calu-mi... N-ai frică, el te-a duce,
Prin umbră și lumină, la maica mea cea dulce.“
— „De tine niciodată eu nu m-oi despărți...
Și dacă lași tu viața, cu tine voi muri!“

Ea zice și deșiră cămașa sa cea albă
Și vițe din cosițe-i să lege rana-i dalbă.
— „O, dulcea mea frumoasă, în dar te ostenești!...
Eu mor!... Te las curată ca florile cerești...
Ah! coiful mă apasă!... Pe sînul tău cel dulce
Lasă această frunte ce cade, să [se] culce!...
Tu poți să fii ferice... Sunt și alții fericiți!“
Dar tînăra fecioară cu perii despletiti
Ia paloșul din sînul ostașului ce moare
Și, pătrunzîndu-și peptul, se stînge ca o floare!

Addenda

SORIN SAU TĂIEREA BOIERILOR LA TÎRGOVIȘTE

Prologul

MEDICUL

(O casă rău mobilată, ale căriea ferești dau peste riu. Pe o masă cărți risipite și o hîrcă de mort. E noapte. O candelă luminează cînd și cînd.)

HERMAN ¹ (singur)

Nimic, nimic... Lumina mi se ascunde mie !...
O, studiu fără roadă ce m-ai înveninat.
Tu mi-ai răpit plăcere, și viață, și junie,
Și nu mi-ai dat nimica în loc ce mi-ai luat.
A trebuit a trece cincizeci de ani de trudă
Plecat pe cărți, să aflu că nu pot ști nimic...
Căci, Belzebut din tartar să-mi fie mie rudă,
De știu mai mult ca prostul ce n-a-nvățat nici pic.
Am căutat misterul în lumi necunoscute :
Pe oameni, pe natură, pe toți am întreat ;
M-am coborît în lumea mormintelor tăcute
Și pe țărina lumii adînc am meditat,
Am despicat țărina, precum și cugetarea,
Și nu știu, cugetarea e care-ar fi urmat
Materiei, sau lutul a urmărit suflarea,
Sau altfel cugetarea (să fiu mai acurat ?).
Mai bine jucam ursul la porțile străine !
Căci cel puțin ursarul tot crede în ceva ;
Dar eu nu cred nimica și nu știu de fac bine
Să nu cred ; nu știu iară de fac eu rău cumva ?...
Dar am aflat că nu e mai mare bogăție

¹ Herman, medic german. Sorin, fiu de suflet al său (n.a.).

Decît credința noastră, ș-atunci am pizmuit
Pe prostul care crede și trece-n bucurie
O viață-n care nu știm la ce am mai venit...
Ciudată, Doamne, este ființa omenească !...

(După o pauză, luînd hîrca de mort în mînă.)

Ah ! iată ce rămîne în lume după noi !...
Ce-ai fost în astă viață, țărînă pămîntească ?
Tu poate-ai fost ca mine, împinsă de nevoi ?
Ori poate-o frumuseță l-a căriea picioare
Ca pulbere-aurită junimea au călcat ?
Ai fost ferice, poate ? și mîndră, rizătoare,
Ca visul tinereții din lume ai zburat ?
Dar unde e mîndrețea și dalba ta junie ?
Voi, care-ați fost iubit-o, vedeți ce ați iubit ?
Vedeți totdeodată a voastră nebulie,
Vis dulce ce se stinge îndată ce-ați gîndit !...
Dar ce zic ?... El fu, poate, vrun domn aici în lume ;
Această hîrcă poate ce vîntu-a trențurat
Nu s-a plecat în viață ; și poate l-al ei nume
Mai multe milioane de sclavi au tremurat ?
Dar unde-ți este tronul, corona și mărire ?
Ah ! unde ți-e mîndria, poporul credincios ?
Un cap de sclav alături, nu este osebite
Din tine și dintr-însul : aveți același os.
Copiii răi se joacă cu mîna-ți ce odată,
Țiînd un sceptru jalnic, popoare cîrnuia,
Iar hîrca-ți ce fusese odată curonată
E adăpost de șoareci cari adorm în ea !...

(După o lungă reflecție.)

Dar iată, noaptea trece... Bălaia dimineată
Trimite înainte-i un dulce foc ceresc,
Să stingă lampa d-aur ce arde încă-n ceață,
Noroasă coam-a nopței ce visele-mpletesc...
Colo se sparge unda de undă alungată ;
Colo din frunză sună ai noștri călători ;
Colo privighitoarea suspină-namorată
De vînturi legănată pe patul ei de flori...
Răsai, o, dimineată ! și fie ca să paie
Ca tine bucuria-n sufletu-omenesc !

Desfășură în aer cosița ta bălaie
Pe care flori de aur și roze strălucesc !
Zburați, minute blînde, cu aripă-aurică !
Vârsați-vă, o, flacări, dintr-al zilei sîn !
Iar tu, corona lumei, o, soare ! te rădică
În calea-ți semănată cu mîndre flori de crin !
Vin, vin, de dă lumină la cei ce vor viață,
La cei ce fericirea în lume moștenesc !
Cît pentru mine, soare, tu n-ai nici o dulceată ;
De-aceea de la tine nimică nu voiesc !...

(După o pauză.)

Aș da eu orice bunuri pe-o clipă de credință,
De dulce fericire, speranță și amor...
Dar, vai ! deșerte vorbe ! căci nu mai e putință !
Unica-mi mîngiere ar fi numai să mor...
Din pulbere de aur ce toamna răsipește
Din coame-i, de ce anii-mi bătrîni nu se avînt ?
Ah ! dac-al nostru suflet ca visul se topește,
De ce nu caut pacea îndată în mormînt ?...
Dar dacă, dimpotrivă, spărgînd a lui prinsoare,
Nemuritor, s-avîntă... eu încă voi să mor...
Și p-ale vîntulețe cu line aripioare
Ca un miros de roze în spațiu voi să zbor...
Și ca acele stele ce scînteie-n lumină
Pe bolta cea cerească, voios să mă înclin ;
Să mă îmbăt de viață în aria senină,
D-amor și de plăcere, și dulce să suspin ;
La zgomotul ușure de-aripe de vîntulețe,
La freamătul cel vesel al sărutărei lor,
La flacăra suavei, eternei tinerețe,
Răpit de fericire într-un suspin - să mor !...

HERMAN, SORIN
HERMAN

A ! iată-te, copile !... Ce vii să faci la mine
Așa de dimineată ? Ai poate vrun necaz ?
Vin, vin ! A ta vedere îmi face mie bine...
Dar ce vād ? Întristarea ți-e scrisă pe obraz.
Ești bolnav ?

SORIN

Nu, stăpîne. Dar de un timp încoace,
Nu știu de ce, mă crede, că aș voi să mor...
E turbur al meu suflet... n-am un minut de pace...
Și aflu totodată plăcere-n al meu dor...

HERMAN

Dar care e cuvîntul ?

SORIN

Cuvîntul ? N-am cuvinte...

HERMAN

Tu te ascunzi de mine... Ascultă, fiul meu !
Tu poți a-mi spune toate ca la al tău părinte...
Ce ? nu mai are credet învățătorul tău ?

SORIN

De ce îmi vorbești astfel, iubitul meu părinte ?
Cum n-ai avea tu credet la cel ce, aruncat
La poarta casei tale, gol, fără de veșminte,
A fost cules de tine, crescut și învățat ?

HERMAN

Nu îmi vorbi de asta !... și spune-mi ce povoară,
Ce vreme-ți roade floarea plăpîndei tinereți ?

SORIN

Tu vrei ? Ei bine,-ascultă !... Mi-e dragă o fecioară
Frumoasă ca lumina aceștii dimineți...
Nu mă muștra, stăpîne !... căci m-am luptat eu tare
Cu inima-mi aprinsă ; dar nu am izbutit...

HERMAN

Și care-i al ei nume ?

406

SORIN

Fiorița... cum îți pare ?

HERMAN

Fiorița ? O, sărmane ! ce nume ai rostit !
O, jună nebunie, cum ai crezut vrodată
Un vis atît de dulce ? să aibi inima sa !
Tu ce n-ai loc în lume la masa cea bogată,
Ce între-ai săi roșește de tine mîndra ta ?
Dar tu ai zis : ce-mi pasă de sint strein în lume ?
Cu cei mari eu prin suflet deopotrivă sint !...
O inimă frumoasă nu-i cît un mare nume ?
Săracul și bogatul nu merg tot în mormînt ?
Dar inima de înger ascunsă-n sărăcie
Este ca diamantul în pulbere-nglodat,
Ce lumea în picioare îl calcă, fără să-l știe,
Și-l prețuiește numai văzîndu-l la bogat.
Știi tu ce va să zică, Sorine, sărăcia ?
Ea este mai amară decît și moartea chiar,
Ea degradează omul... Durerea, bucuria
În moarte-s deopotrivă, căci una ș-alta iar
Sint amuțite ! Mortul nimica nu mai simte,
Iar tu, sărac, ai voie, și nu poți a voi ;
Ai ochi, dar n-ai vedere ; ai gură, n-ai cuvinte ;
Ai inimă-nfocată, dar nu poți a iubi ;
Sărac, tu nu ai parte la nici o fericire,
Sărac, tu porți pe frunte al ursitoarei semn ;
De tine întorc capul făr' de compătimitere,
Toți oamenii de dinșii te socotesc nedemn,
Cînd nu află în tine un interes oricare...
A omenirei lege de astfel a voit...
Și cel ce-ți strînge mîna... dar fie-un suflet mare...
Făr-interes, copile, mi te-ar fi ocolit !
Amorul de femeie, sărmanul meu Sorine,
E ca acele paseri ce nu se las din zbor
Decît pe-nalte virfuri de mîndre stînci senine,
Și-i scurt ca fericirea de-un vis amăgitor...

407

SORIN

Nu, nu... Fiorița nu e cum ție ți se pare ;
Ea are suflet mîndru și de iubire plin...
Ah ! sufletu-i e plînsul căzut din întîmplare
Din geana unui înger înamorat de-un crin.
Sufletul ei e rază ce-o mîndră dimineată
Rizînd lăsă să cază din sînișorul său ;
Și-n lume-i rătăcită ca steaua serii-n ceață,
Ca zîmbetul cel dulce pe-o față de om rău.

HERMAN

Aceste sînt frumoase în cărți de poezie
Ce fermecă o fată de zece anișori...
Iubește a ta țară ce geme în robie !
Orice iubire alta, aici, la muritori,
Afară de iubirea a toatei omenire,
Pe lingă cea a țarei se află mai pe jos.
Ascultă, o, Sorine ! a mumei chiar iubire
N-are nimic de mîndru, de rar, de generos.
Aceasta o să-ți pară ciudat, amar, crud poate,
De n-ai gîndit mai bine la ceea ce-ți vorbesc,
Dar este adevărul... Ah ! de le-am ști noi toate
Greșalele ce facem !... Ascultă ce-ți vorbesc.
O mumă iubește fiul căci este al ei sînge,
Căci l-a purtat în sînu-i, căci este viața sa ;
Dar inima-i e rece cînd fiul străin plînge...
Aceluia i-e sete, el poate însătoșa ;
Aceluia i-e foame ; i-e frig ; poate să moară !
Ce-i pasă ? El nu este un fruct din viața sa ;
Nu este al ei sînge și doru-i n-o-nfioară...
Iubirea țarei însă, Sorine, nu-i așa...
Căci ea ne-o-nsuflă nouă o nobilă simțire
Ce-avem pentru dreptate... Sorine, fătul meu,
Iubește a ta țară și uită o iubire
Ce inima-ți usucă și-ți face traiul greu !
Și cînd atîția oameni se dau la moliciune,
Subt jugul unei mîndre ca robii lăntuiți,
Pe cîmpul nemuririi te du s-aduni cunune !
E dulce-a șterge plînsul la cei nefericiți !

Pe țara ta, copile, cînd lași a ta cătare
Și vezi străinul barbar subt feru-i tot trecînd,
Călcînd ale ei drepturi în oarbă lui turbare,
Și ale bătrîneței albi plete insultînd ;
Nu ai lăcrămioare în inima-ți rănită
Să verși pentru dreptate și pentru cei trudiți ?
Ce ? o femeie numai îți este mai iubită
Decît o țară mare ș-atîți nefericiți !

FINELE PROLOGULUI

FIORIȚA

Pe malul Ialomiței, eterne lăcrămioare
Ce din Carpata geană se varsă cetinel,
În fundul unei silve cu dese frunzișoare
Se înălța odată un mititel castel.
Acolo, subt o leasă, pe mînă-i rezămată,
Ca floarea ce se pleacă pe mlăstărica sa,
Fiorița se gîndește, și-n geana sa bogată
O lină lăcrămioară plăpînd se legăna ;
Era momentu-acela cînd paserea răpită
S-ascunde-n coama verde a cîmpului rouos ;
Cînd cerul se prevede-n valea înflorită,
Sau valea înflorită în cerul cel stelos.
O aură suavă juca pe floricele
Și răspundea-n departe mirosul dulce-al lor,
Iar und-armonioasă, rizînd pe petricele,
Vârșea în sînul serei un vuiet plîngător.
A serei aripioară, muiată-n lăcrămioare
Pe pletele cîmpiei, ici, colo se lătea ;
Depart, unde ziua apune după soare,
Pe niște stînci de abur o rază mai lucea,
Ca un crater ce arde și-neacă în văpaie
De felurite fețe, vecinii munțișori,
Ghirlandă de flori roșii pe coama-i cea bălaie,
Ce ziua după sine las-a tirî prin nori.

Fiorița-i jună, mîndră și crește-n fericire ;
E jună ca-nceputul a tot ce-i grațios !

Iar frumusețea-i dulce ca tînără gîndire
Ce fermecă un suflet de fericiri setos.
O frumuseță rară, streină, îngerească,
Pe care, osebind-o din alte chipuri mii,
Stă ochiul cu plăcere ca să se odihnească,
Ca pe stejarul verde ce-apare în pustii.
O coamă răsfățată de dalbe vîntușoare,
Părea că-i împletită cu gălbioare flori ;
Bogată și rebelă, rupea a ei prinsoare
Și, ca o ploaie d-aur, cădea adeseori.
Sub fruntea ei rotundă s-arcau două sprîncene
Ca două salbe d-aur, iar ochii limpezi, vii,
Ardeau subt ale fetei stufoase, mîndre gene,
Cît fluturul ce-aleargă prin spațiu și cimpii,
Cătînd să întilnească modesta viorică,
Văzînd a ei ochi mîndri, pe față-i se lăsa,
Și beat de voluptate, gurița lui cea mică
Să fure-o sărutare din ochii ei căta.
E albă ca cea spumă de valuri fugătoare
Ce vîntul răsipește p-al mărilor pustiu ;
Gurița ei, descrisă pe flori de lăcrimioare,
Exală totd-odată mirosul lor cel viu.
Ea este fericită și-ntîmpină-n viață
Oricare auroră ce vine a-i zîmbi,
Ca și amantul care așteaptă cu dulceață
Să cază-o sărutare din gura ce-ar iubi.

Dar de o zi durerea pe fața ei s-abate !
Sorin turbură traiu-i senin și rizător.
Ea-nțelesese păsul ce pe Sorin străbate
Și nu putea răspunde la tînăru-i amor.
A stelelor regină se-nalță cu mîndrețe
Pe calea-i înflorită cu aur în azur,
Vărsînd lumină dulce p-ale copilei fețe,
Pe ochii ei albaștri, umbriți d-un blond samur.

Sorin stă la picioare-i... Sorin cu lăcomie
Privește fața-i dulce, precum un călător
Ce vîntul rătăcește p-a mărilor pustie,
Și-aruncă către țărături un ochi cuprins de dor.

— „O, viața-a vieții mele, a vieții-mi turburată !
Îi zise cu căldură Sorin cel întristat.
Eu voi pleca pe-o cale... pe-o cale depărtată,
De unde nu mai vine acel ce a plecat...
Sînt de prisos aice, sînt chiar o greutate
Ce turbură în lume ai tăi dulci anişori...
Lipsirea mea va șterge genele tale-udate
Și pe frumoasa-ți față va semăna ea flori.“
— „Crezi tu că ești povoară în viața mea, Sorine ?
Nu, nu ! dar dacă-n lume tu vrei să rătăcești,
Și dacă crezi că dorul ce simți tu pentru mine
Cu mijlocul acesta tu poți să-l risipești,
Te du atunci îndată ! iar soră-ta rămasă
Gîndi-va l-al ei frate în lume străinat :
Ea îi va toarce straie de aur și mătase,
Pe cînd el va străbate pămîntul depărtat.“

Sorin atunci răspunde : — „În țara depărtată
În care mă voi duce, o, înger preacurat !
Nu este trebuință de manta ta bogată ;
Acolo al meu suflet, de vînturi legănat,
Se va-nvăli în aer ca în mărețe straie,
Iar florile de aur cusute pe vestmînt,
Vor fi acele stele frumoase și bălaie...“

Fiorița pleacă capul și cată în pămînt.
— „O, dulce copiliță ! urmă cu tinerețe,
Tu singurică viața făcuseși să iubesc ;
Tu singură-i dai fermec, plăcere și blîndețe,
Și mă-ndemnai pe mine în lume să trăiesc ;
O, viața-a vieții mele ! de mă iubeai tu oare,
Sub dulcea ta privire, anii-mi ar fi-nflorit ;
Dar, vai ! aici în lume amara ursitoare
Scrisese dinainte : al morții logodit !“
— „Ah ! zise Fiorița, de-aș fi avut putere !
Dar inimii, Sorine, nu poți a porunci.“
— „Nu, nu, răspunse încă copilul cu durere,
Oricare e ca mine, nu-i locul lui aci...
Frumoasă copiliță ! Eu voi pleca din lume,

Și după mine nimeni nu va mai întreba ;
Lua-voi după mine și umbra mea, și nume,
Și nimeni niciodată nu mă va mai chema.
În urmă-mi nu va plînge nici o ființ-iubită,
Căci lacrima ce udă mormîntul de strein
E roua dimineții pe miriști răsipită,
Iar glasul care-l plînge, e-al vîntului suspîn !
În ziua ducei sale d-aici, în nici o casă
Cu vâluri negre pragul n-o fi acoperit,
Și cupele de aur suna-vor l-acea masă
În minile acelor ce-atîta a iubit.
Cînd crivățul sufla-va în văile-ofilite,
Ei plînge-vor cel arbor ce timpul a uscat !
Își vor aduce-aminte de zilele-nflorite ;
Dar călătorul singur va fi de toți uitat !"

Așa vorbi copilul, dar plînsul îl îneacă...
Fiorița simte-n sînu-i un dor sfișitor ;
Se împle ochii-n lacrimi și capul i se pleacă ;
În sînul unei roze s-unește plînsul lor.

Sorin purcede-n gînduri ; iar mîndra Fioriță
Răvarsă singurică un plîns răcoritor.
A stelelor regină sărută-a ei guriță,
Și austrul răsfață bogatu-i perișor.

MISTERUL

(O sală la curtea domnului)

GHINA VISTIERUL (singur)

Ferice mă numește acel ce nu mă știe !
El are drept a zice, căci eu sînt fericit,
Ieri încă n-aveam masă, trăiam în sărăcie,
În umbra neaverei ascuns, desprețuit.
Un cîne chiar, un cîne nu fu mai rău ca mine,
Iar astăzi veneticul ce n-avea ce mînce

Nu numai are stare și gustă orice bine,
Dar cîrmuiește țara și face orice va.
Acei ce mai-nainte nu vreau nici să-mi vorbească,
Acei ce în picioare ieri încă mă strivea,
O, rîs al omenirei ! azi, mîndri să-mi vorbească,
Cu laudă, cu fală, aștept la scara mea.
Am aur, am putere : și cu o vorbă, stare
Și viață fiecărui pot da și pot răpi :
Voința mea în cale-i nu află-ntîmpinare,
Și prostul se grăbește spre a mă pizmui,
Ei, bine ! dac-aceste se cheamă fericire,
Ei au cuvînt să zică că eu sînt fericit,
Nu știu în ce-ntuneric se perde-a mea gîndire,
Cît viața mi-e amară, cît traiul mi-e sucit.

(Își vede chipul într-o oglindă.)

Ah, fața mea cea slută gonește-orice privire !
Eu însumi în oglindă privind mă însăimînt !
O clipă s-am o față ce-ar însufla iubire,
O clipă, și-a mea viață apuie în mormînt !
Oricare-i fi, putere, tu, ce mi-ai pus pe frunte
Ast semn ce mă-nfioară, ce nu l-am meritat ;
Tu, ce sub flori ascuns-ai năpirci spurcate, crunte,
Și viața omenească cu boale-ai întristat ;
Tu nu ești, nu, dreptatea !... Sau toate-acele rele
Produsu-s-au în lume fără de știrea ta !
De sînt aceste toate făpturi de ale tele,
Nu, nu, eu niciodată tîmîie nu-ți voi da.
Cînd nu cunosc pricina din care naști în lume,
Nici ierburi veninoase, nici șarpele-otrăvit,
Nici boale, nici, ah !... spune, misterioase nume,
Făr' de aceste rele, ființ-ar fi perit ?
Printr-însele se ține a lumii armonie ?
Au fost trebuincioase neapărat aici,
Ca binele prin rele să poată să se ție,
Precum ne-a spus atîția filosofi mulțămîți ?

Dar tu, pe-a cărui voie a-naintat ființa,
Tu, care le faci toate, din haos, din nimic,
Ce stavilă fatală și-a-mpiedicat voința,
Încît fără de rele binele-ar fi nimic ?

Dar ce zic ? Spre a ține a lumii armonie,
A trebuit ca forma să mi-o batjocorești !
O, lume ! ești ferice, și mulțamește mie,
Căci prin a mea slujire, tu miști și vietuiești !

Dar vorbele sînt vorbe ! Eu ce voi face oare ?
Ce am să fac ? Aice nu vine astăzi ea ?...
Nu o să fie nunta-i la curte astă-seară ?
Cîțiva voinici în umbră... Fiorița este-a mea.

GHINA, DOMNUL MIRCEA

MIRCEA (*intrînd pe gînduri*)

Tu ești, sărmane Ghino ? Ce vrei să-mi spui tu mie ?
Eu am a-ți spune multe ; vezi tu, voi a sfîrși...
Făcutu-ți-am vrodată, vrînd sau nevrînd, rău ție ?
Asupra mea nimica tu nu ai a cîrti ?
N-ascunde, ci îmi spune, ai să te plîngi de mine ?

GHINA

Nu, nu, din împotrivă, prea-nalt stăpînul meu !

MIRCEA

O taină ce-mi îngheață singele meu prin vine,
Ce-mi depărtează somnul și-mi face traiul greu,
Voi să descopăr ție... dar ca otrava vie
Ucide pe acela ce umblă rău cu ea !
O taină ce tot omul,-nainte să o știe,
Ar trebui să roage și-a se cumenica !
Dar nu ; tu nu-mi ești omul, cu toat-a ta credință...
Acelă vroi să n-aibă nici gură a vorbi,
Nici ochi ca să zărească, nici inimă să simță,
Nici voie... ca cuțitul ce trebuie-a lovi...

GHINA

Stăpine, fă cu mine tot ce mi se cuvine...
Zdrobește-mă-n picioare, și zi : „Așa voi eu !“
Voi săruta picioru-ți, zicînd : „Ucis de tine,
E dulce să las viața, o, scump stăpînul meu !“

414

MIRCEA

Atunci, ascultă, Ghino, și fie-a ta credință
Să nu-ți răpuie viața... Ce știi ? Ce ți-am vorbit ?
A ! știu... dar mai-nainte, arunc-a ta voință !
Arunc-a ta gîndire ! Fii rece, amuțit !...
Fii rece ca o stîncă ; dar mă pricepe bine !

Pe cînd al meu părinte domnea p-acest pămînt,
Cîțiva boieri din ură porniră către sine
Și-i dară-un fel de apă ce-l duse în mormînt ;
O apă care-adoarme, dar care nu omoară ;
Și bunul meu părinte fu îngropat de viu...
Ce ? tu nu tremuri, Ghino ? Nimic nu te-nfioară !
Dar întimplarea face în țară domn să viu,
Cîțiva pe la ureche sunară coarda morței
A celor ce-l ucise... tu știi ? L-am dezgropat...
Și bunul meu părinte, această pradă-a sorței,
În groapă-i, în coștiugu-i, pe față-era culcat !
Semn cum că se bătuse în chinuri, în durere,
Pe cînd în sînul morței d-odată s-a trezit !...
Tu înțelegi, o, Ghino, ce este, ce plăcere
Eu simț de răzbunare ?... Minutul a sosit !...
Acei ce or să peară sînt peste doisprezece...
Vezi, numele lor toate le-am însemnat aci !...
Deseară este nunta... Tu înțelegi ? Fii rece !
Acei ce or să vie d-aici n-or mai ieși !...

GHINA

Măria-ta, dă-mi voie s-adaug două nume...

MIRCEA

Ce ? tu cunoști și p-altii ? Zi, zi, să-i știu și eu !

GHINA (*la o parte*)

E vreme... unul și-altul îmi sînt urîți în lume ;
Și făr' de ei mai lesne ajung la țelul meu.

(*Scoate o listă și o dă lui Mircea ; apoi tare.*)

415

Cetește ! Toți aceștii ieri seară s-adunase ;
Vorbiră să te surpe... vezi lista tuturor !...

MIRCEA

Ah ! să-mi răpească tronul ! Minia mă apasă !
Ah ! să-mi răpească viața ! Și ei încă nu mor !
Sorin și Filip încă !... ciudată întâmplare !
Sorin crescut la curte-mi ; și Filip ce-l cunun !
Ei încă mă înșală !... o, lume ! o, turbare !
Minia mă abate... să mor ori să-mi răzbun !
Ah ! vino, vino iute, amară răzbunare,
Și-adapă cu-al tău singe setos sufletul meu !

GHINA

Stăpîne, la picioare-ți eu sînt în așteptare...
Zi, și a ta poruncă îndeplini-voi eu...

MIRCEA

Să-nceapă nunta-ndată !... dar, preoții să vie
Și-n umbră totd-odată săpați mormînt cu zor ;
Subt ale sărbătorei coroane rizătoare
Șerpi veninoși și negri s-ascunză limba lor.

SMARALDA

Sorin o zi și-o noapte nu reintrase-acasă ;
El rătăcea-mpregiurul castelului numit.
Acolo întristării el inima își lasă,
Acolo cheamă moartea, de viață obosit.
Dar oarele se scură... El trebuie-a purcede.
Plecă dar spre locașu-i, trist, însă liniștit ;
Urmează lungul apei în care se prevede
Giucînd a lunei pline imagin-aurit...
Mai niciodată seara nu i-a părut mai dulce,
Nici lună mai voioasă, nici stele mai zglobii ;
Nici dulcea filomiță-nainte să se culce
Nu a ținut concerte mai tinere, mai vii !
Tăcută, lină seară, pășind maiestuoasă,
Și aerul cu-aripa-i ici, colo despiciînd,

Scula mii vîntulețe în aria seroasă,
Ce după dînsa toate veneau ușor săltînd.
În treacătul lor dulce, aceste vîntișoare
Se legănau p-aripe în spațiul undos,
Sau se giucau cu-a serei coșite plutitoare,
Ori adunau pe vînturi al florilor miroso.
Iar unele din ele, fiind mai indiscrete,
Mergeau ca să surprinză în umbră doi iubiți ;
Giucau cu răsfățare în lungele lor plete,
Rizînd de nebunia acestor fericiți.
Piriul lin și dulce mugînd în calea-i lată,
Unea a lui murmură cu-al paserei suspin,
Cu fremătul de frunze, în vînturi legănată...
Aceste îmbătară pe junele Sorin.

El caută în apa în care luna vie
Și stelele de aur apare luminînd ;
Acest tablou exală preadulcea-i nebunie,
Îl fermecă, l-încîntă înaltă al său gînd.
— „Aicea apa este măreață și curată,
Ca plînsul de fecioară ce cură p-al ei pept ;
De pulbere de stele i-e fața sămănată !
P-aici dulci păsărele prin cîntece se cert.
Ah ! unde pot să aflu o seară mai frumoasă ?
Și a-mi depune anii, mormînt mai rizător ?
Aici dar să se curme junia-mi viforoasă !...
Vezi ! stelele de aur mă caută cu dor,
Și apa murmurîndă în cale-i se oprește ;
Îmi zice : «Vino ! vino ! De mult eu te doresc !
Vezi, cît sînt de curată în luna ce lucește,
Așa sînt credincioasă cu cei ce mă iubesc !»
Rămîneți sănătoase, voi, zile tinerele,
Dar pline de-ntristare, și tu, o, cerul meu !
Nemuritoare carte cu litere-aurele,
În care învățații cetesc pe Dumnezeu !
Și tu, și tu, luniță, lumine argintoasă !
Ce mă-necai adese cu dalbe sărutări,
Și voi, o, floricele cu tinere miroase,
Și voi, o, filomițe cu mîndre, dulci cîntări !

Ah ! dacă a mea viață fu scurtă, o, ursită !
Și-a trebuit a trece făr' de a fi iubit,
De ce nu fuse oare încaltea strălucită,
Ca steaua care cade ; dar dacă a lucit ?
Aflați-mi, o ! aflați-mi necazurile mele,
Voi, marturii, acelor ce în ascuns suspin !
Eram eu tânăr încă, o, luminoase stele !
Dar nu plîng tinerețea ce s-a curmat în chin ;
Nu plîng nici mîndrul nume, lumină trecătoare,
Ce fermecă ș-orbește pe cei ce o-au privit.
Îmi pare rău d-un lucru : în viața-mi gemătoare
Și scurtă, nimini încă, nimini nu m-a iubit !
Eu poci trăi, dar viața-mi e întristată foarte,
Se zice că sint oameni ce uit ce au iubit ;
Eu poci trăi, dar colo pătruns-a cruda moarte
Și eu voi fi în lume un arbur trist, pîrlit,
A cărui uscăciune va fi periculoasă,
Va întrista dumbrava de tineri copăcei...
O, lume ! crudă lume ! rămii dar sănătoasă !
Ca vara cu flori dalbe mă duc cu anii mei !"
Așa Sorin gîndește. Tot pare că se plînge ;
Se stinge luna-n aer și stelele se joc ;
Cîmpia se preface în ocean de sînge,
Și florile-n șopîrle, și aerul în foc.
Șerpi se rădic pe coade și limbele arată ;
Ei fug ca să se scape și-n sînu-i se strecur,
Și inima-i se simte de ei înfiorată !
Iar bufnițe țipînde se las pe el din zbor.
Nori negri se rădică, și foc și apă varsă,
Cît nu încape locul aice pe pămînt ;
Pămîntul se despică în inima lui arsă,
Și morții își scot capul și strigă din mormînt.
Iar rîul cură dulce cu undele-i spumoase,
Ca vîrsta tinereței ce trece în cîntări ;
În sînul lui s-aude suspine amoroase
Ș-armonioase șopte de calde sărutări.
Din sînul apei iese o horă grațioasă
De tinere fecioare, frumoase, rîzători,
A căror coamă cade pe sînul lor undoasă,

A căror guri exală parfumul cel de flori.
Sorin urmat de hiară, de foc și de văpaie,
Era să se arunce în iazul răcoros...
Subt forma Fioriței, frumoasă și bălaie,
Ieși din apă moartea... „Vin', mîndrul meu frumos !
Vin', vin' de încălzește cel sîn străin și rece
Și mîna-ți înghețată la sînu-mi călduros !
Și buza ta uscată, pe care setea trece,
Pe buza mea ce arde ca soarele focos.“
Așa, perdut în noaptea închipuirii rele,
Copilul șovăiește... voiește-a s-aranca
În apa strălucită de lună și de stele ;
O ridere amară trecu pe fața sa,
Un pas, și-n sînul apei ar fi aflat scăpare,
Cînd, o suavă umbră trecînd ca un suspin,
C-un viers plăpînd și dulce, dar plin de tremurare,
Îl strigă și îi zice de două ori : — „Sorin !“

O jună copiliță îl cheamă pe-al său nume.
— „Te caut, zise-aceasta, de cînd a amurgit,
Prin țîrg și pe acasă... Am auzit din lume
Că te-a zărit pe-aice... și fuga am venit
Să-ți spun a nu te duce deseară pe acasă...
Tu nu știi ce se trece acolo la palat ;
Pe de o parte nuntă, petreceri, danțuri, masă,
Iar pe de altă parte, tot pare turburat !
În umbră se lucrează sicrie de morminte,
Popi vestmîntați cu sfînte în casă stau pitiți !
Ostași, pe la fereste, cu lungile lor flinte
Pîndind prin întuneric, abia șoptesc sfiiți !
Ieșeam de la domnița ; un ciohodar îmi zise
Că o să curgă sînge și lacrimi de foc ;
Că-n cartea crud-a morții sint multe nume scrise
Acelor ce de domnul zic rău sau își bat joc.
Eu m-am temut de tine, ce zici adeseoare
Că domnul și boierii despoaie țara lor.
Ce ai să te amesteci într-astea, dragă Soare,
De ce nu ești cuminte, s-ascuți pe a ta sor' ?“
Smaralda, orfelină, de-o rară frumusețe,

De mică o luase domnița lingă ea ;
Aci i se formase a vieței tinerețe,
Aci, în pace dulce, mîndrețea-i înflorea,
Era datoare viața amicului ei june.
De-atunci ea îl iubește cu călduros amor ;
El nu știe nimica ; nimica nu îi spune
Că dorul ce-i arată nu-i alt decît de-o sor',
Ea este-o frumusețe de-acele ce răpește
Oricare ochi o vede... un chip fermecător ;
O talie suptire ce vîntul îndoieste,
Un păr bogat și negru, d-eben strălucitor ;
O față ce nici soare, nici vînt nu sărutase ;
O frunte rătăngioară ; ochi negri, mari, arzoși,
Umbriți de niște gene stufoase de mătasă ;
Obraji, deși nu rumeni, dar frageți și voioși ;
Micuțe buzișoare cu purpură-ndoite,
Și albi ca cele fulguri căzute pe Carpat,
Și mici ca niște boabe de rouă risipite ;
Un sin ca ghiocelul cel alb nesărutat
De arșițele verei, și care juna fată
Temîndu-se ca vîntul ce-n plete îi juca,
Cu sărutări ce-i fură, să nu-i ia totd-odată
Secretul ce ascunde, cu grijă coperea.
Purta o rochie albă cusută cu mătasă ;
Pe capu-i o năframă cu dese flori de-argint
Cădea cu-a sa cosiță ce-n două înnodase,
Ca două aripi ninse ce corbu-ntinde-n vînt.
La gît purta-nnodată o salbă auroasă ;
O leasă de mătasă întrepletită-n fir,
Cu două pafte de-aur, pe talia-i mlădioasă,
Se prevedeau prin vălu-i cel alb și rar la fir.

Sorin l-a ei vedere rămase în răceală.

— „Îți mulțumesc, Smaraldo, îi zise însă el,
Dar viața mea nu face această osteneală
Ce tu ți-ai da cu dînsa, o, mîndru îngerel !
Eu pot muri și nimeni să nu se întristeze ;
Și lipsa mea pe nimeni să fac-a întreba !
Eu pot muri și nimeni să nu mă cerceteze,
Și nici un sin să bată, seau lacrimi a vărsa.

Căci fără de-o iubire de-o seamă între toate,
Viața-i o povoară, o, înger răpitor !
Iubesc cu înfocare, cu nebunie poate,
Dar oamenii prin ură răspund l-al meu amor.“
— „Tu zici că nimeni încă nu te iubește, Soare ?
Că pentru-aceea traiul ți-e dureros și greu ?
Dar tu, tu însuți, spune, pe cine iubești oare,
Ca să te plîngi de alții, o, Sorinelul meu ?“

Așa vorbi Smaralda c-un aer de muștrare ;
O vie rumineală cuprinse fața sa.
— „Smaraldo, îi răspunde Sorin cu înfocare,
Lăsînd din a lui geană o lacrimă-a pica,
Văzut-ai tu în visuri o dulce frumusețe
Ce nu vezi niciodată aievea pe pămînt,
Arzînd de frăgezime, dulceață, tinerețe,
Un înger blînd și dulce, vorbind într-un cuvînt ?
Și poți totdeodată să-ți faci închipuire
Cît poate ca să simță un suflet îndrăgit ?
Un suflet ce-nsetează de dulce fericire,
Un suflet ce iubește și nu este iubit ?
Ei, bine ! astfel este această frumusețe
Pe care o iubește ast suflet turburat.
Dar, vai ! această dulce, străină tinerețe
E rece la iubirea ce ea mi-a înșuflet !
Tu o cunoști, Smaraldo... deseară se mărită
La curte, unde-a merge voiai să mă oprești !“
— „Fiorița !“ zise fata cu inima rănită,
Turnînd a ei cătare spre bolțile cerești.
— „Fiorița ! îi răspunde Sorin ce mîna-i strînge,
Ah ! plînge-mă, copilă, căci sînt nefericit !
Ah ! plînge-mă, Smaraldo, cu lacrimi de sînge
Și varsă mîngîierea în sufletu-mi zdrobit !
De cînd iubesc, Smaraldo, vezi, soarele e rece,
Și stelele în aer s-au stîns și au perit ;
În darn se face ziuă și noapte, timpul trece ;
Nimic nu mă deșteaptă din visu-mi fericit...
N-aud, nu văd nimica, decît a ei făptură,
A cării frumuseță mă-mbată de amor,

Și vorbele-i mieroase ce cad din a ei gură
Ca florile de aur din mîndrul pomișor.
C-o vorbă ea ar face să cure al meu sînge ;
Pe-un zîmbet al ei numai aș da eu viața mea ;
Ca slabă floriceică, ea subt picior m-ar frînge ;
Ucigător, copilă, m-ar face dac-ar vrea.
Cînd ochiul meu o vede arzînd de frăgezime,
Din creștet pînă-n talpe mă prinde un fior
Ce m-arde și mă-ngheață, m-apasă cu cruzime,
Și gura mi se-nchide, și capu-mi pare-n nor !
Atuncea al meu suflet, cu sufletu-i deodată,
Lăsînd a lui țărînă pe țărnul pămîntesc,
Aș vrea ca două raze să se cufunde-ndată,
Și să s-avînte dulce în leagănul ceresc !“

Smaralda-neacă doru-i și varsă lăcrămioare,
Al căror curs fericit alină păsul său.
Ea a simțit în sînu-i, și pentru prima oare,
O crudă gelozie ce-i face-un mare rău.
— „La curte este nuntă ; iar teamă-mi este foarte
Că subt acele danțuri, plăceri sărbătorești
Și cîntece voioase, s-ascunde cruda moarte ;
Tu poți scăpa mireasa pe care o iubești ;
Ia dar inelu-acesta cu pajură domnească,
Ce spre a ta scăpare chiar doamna mi l-a dat !
Cu el oricine poate orice să uneltească ;
Tot lui i se supune, tot îi e plecat.“

NUNTA

Mii de făclii lumină în sala spațioasă,
Dar nu lucea nimic mai mîndru, mai voios,
Ca ochii celor dame ce-n hora zgomotoasă
La sunetul vioarei s-avîntă grațios.
Dar ca să descriu danțul, vai ! muza mea nu are
Nici grația cerută, nici bucuria lor !
În dar o chem la horă ! Ea stă în nemișcare
Și gîndu-i în departe s-avîntă după dor ;

Căci de un timp încoace ea este gînditoare,
Și zgomotu-i desplace, rari lucruri o răpesc ;
Marchiza scăpătată, așa-i supărătoare,
Lumina, fumul, danțul, îndată-o ostenesc !

Lăsăm dar tinerimea s-adune bucuroasă
Pe sînul dezmierdărei plăpîndeale ei flori !
Vezi ! muza mă invită atît de grațioasă
Ca să salut mireasa cu perii gălbiori.
Fiorița cununată trecut-aici în sală
Cu toată adunarea ce-acum o admira ;
Frumoasa-i dulce față era puțin cam pală,
Dar umbra întristărei un fermec nou îi da.
Pe capu-i, de o parte, saricu-i de velură,
Rouat de petre scumpe, lăsa pe sînul ei
Să cadă-n răsfățare o fundă lat-aură
Ce atîrnînd sărută rătănzi-i umerei.
Cosița-i, împletită cu mărgăritărele,
Se despica în două căzînd pe spete-i strîns,
Ca două ghirlăndițe de flori de micșunele,
Ca doi șerpi lungi de aur, stropiți de-al serei plîns.
În sînul ei, a cărui albețe răpitoare
Se prevedea prin vălu-i de gaz ce-l coperea,
Ca marmurul în fundul de ape limpigioare,
Ca crinul printre rouă, își înfipsea ea
C-o grație eschisă, buchet de floricele
Ce exalau în preajmă-i un răpitor parfum,
Și nu știau : ori ochi-i, plouate vioarele,
Sau gura-i răsucică, nășteau dulcele fum ?
Pe briul ei de aur, astrînsă cu-ngrijire,
Se mlădia ca floarea pe rămurica sa ;
Și semăna, copilă, c-o dulce-nchipuire
Ce-n visele juniei vine-a ne fermeca.

E fericită ziua cînd junele vergine
Încep ca să iubească de față-amanții lor !
Căci din acea zi numai pot ele să exprime
Cît inima lor fuse-necată de amor.

Dar astă fericire nu-mbată pe Fiorița :
O presimțire-amară o turbură mereu.
Acolo, în tăcere, suspină copilița,
Și lăcrimînd se uită la soțiorul său.
Femeile, geloase de-a fetei frumusețe,
Găsesc c-acele lacrimi anunță un mister ;
Că umbrele întristărei pâlise-ale ei fețe,
Că fata n-ar fi tocmai un îngerăș din cer.
Dar pîntre toate una, și jună, și frumoasă,
Soția unui Stroe, ce-era biv-vel spatari,
Dar rea, nesuferită, zuleară, vanitoasă,
Crezîndu-se născută de neamuri foarte mari ;
Natura însă-i dase o formă foarte rară,
Diametral opusă cu caracterul ei ;
În față-i frăgezimea de seri de primăvară,
În ochii săi dulceața de ochi de columbei !

Aceasta ia chip dulce și vorbă prefăcută :
— „În ziua nunței tale, îi zise fetei ea,
Eu nu pot înțelege să fii tu abătută ;
În loc să fii voioasă, tu plîngi, copila mea !
Bărbatul, copiliță, e seara ce umbrește
Ș-ascunde de-ochii lumii pe cei ce noi iubim,
Cînd fața pentru inimi se-ntîmplă de roșește,
Ia spune, Fiorițo, ce s-a făcut Sorin ?“

Copila se roșește. Rivala-i triumfătoare
O vede cu plăcere, și sub piciorul său
Zdrobește-a ei mindrie precum sfărîm-o floare
Și face să zîmbească ascultătorul rău.
Pe o sofa preascumpă, sta doamna conjurată
De mindre jupînese, prin care s-osebea
Prin rara-i frumuseță, Smaralda, juna fată.
De-acolo copilița rivala își privea.
„Ah ! mult e mîndruliță ! zicea copila-n sine.
De ce, o, Doamne sfinte, n-am chipul ei frumos ?
Și ochii ei albaștri, și genele-i blondine,
Și fața-i bălăioară, și păru-i auros !
Atunci, ah ! cine știe ? putea c-a lui iubire...“

A mă iubi ?... o, dulce, fermecător cuvînt !
Iubirea lui e viața... unica-mi fericire !
E tot ce-mi face bine ! E dorul cel mai sfînt !
De ce nu mă iubește ? El mi-ar fi drag mai tare...
Căci făr' să mă iubească, atîta îl iubesc !
L-aș fi iubit atîta, cît ura mea e mare
Asupra Fioriței ce nu poci s-o privesc !
Și iar nu poci a ține aști ochi să o privească,
Ca cînd mă trage-un fermec...“ Aci ea se opri
Și ochii s-ațintiră pe fața îngerească
A tinerei mirese, pe cînd o umili.

Smaralda le ascultă, vorbirea lor îi place :
Se simte răzbrunată... apoi iar se gîndi :
„El nu-i drag Fioriței... femeia dar rău face
Cu-atîta răutate pe fată-a umili !
Dar poate jupîneasa, chiar ea poate-l iubește“.

Fiorița,-am zis, roșise : ea n-are-apărător,
Nici chiar o căutare ce-ades îmbărbătește ;
În dar cu ochii cată pe dragu-i soțior :
Căci toți, mai toți boierii ieșiseră afară,
Lăsînd pe jupînese uitate-n jocul lor.
Din ordinea lui vodă cu toții s-adunară
În altă sală mare, în sală de omor.

.....
A oaspeților voie să răsipește-ndată
Și spaima-nfiorează pe privitori uimiți !
Căci de fustași cu flinte e sala înecată ;
Și cîți voiesc să iasă la uși se vād opriți.
Aici s-aduce-o masă, pe care-i așezată
O carte și o cruce, mai multe cununii ;
Și popi cu patrahire în sală se arată,
Urmați de o mulțime de slugi și de lachii.

Înmărmuriți de spaimă, toți tac în adunare
Și nimeni nu-nțelege acest amar mister.

Aici rămîne mută oricare întrebare ;
Nimini nimic nu știe, nici gardă, nici chiar cler.

Dar Ghina iat-apare în sală cu trufie ;
Sinistra lui rinjire pe toți a-înfiorat ;
Pe fața lui lucește aceeași bucurie
Ce a simțit satana cînd pe-oameni a-nșelat.

„— Bărbații voștri (zice femeilor uimate,
Spuind totdeodată numele tuturor),
Au tras spre dinșii moartea cu crime dovedite !
Mujerele d-acuma și tot avutul lor
Le vor lua ciocoi ce-în coadă le slujește...
Mujeri ! iată bărbații ce vouă se cuvin !...“
El zice și un vuiet în sală se lățește,
Femeile strig... țipă, și unele leșin.

Femeile, la urmă, văzînd că nu-i scăpare,
Se hotărâsc la toate cu suflet curajos.
Apoi, aceeași soartă n-aveau fieștecare ?
Chiar a muri-mpreună cu alți-i mîngios.
Dar unele zîmbiră !... căci scena dureroasă
Și crudă totd-odată avea comicul ei.
Exemplu, spătărița cea mîndră și frumoasă,
Ce-a fost privit boierii ceialți ca pe lachei,
Ea se văzu redusă, în marea ei mîndrie,
Să ia de soț ciocoiul bătrîn și uricios ;
Iar altele din ele trecute-n ilichie,
(Cum zice într-aceasta un cronicar voios)
„Nu știu de ce pricină la față se roșise ?“

Din toate Fiorița priimi mai cu amar
Această lovitură !... Sărmana, mai murise !
Pe soțul ei cu țipăt îl cheamă în zadar !
Ea tremură, și plînge, și perde-orice simțire.
Văzînd tradus în faptă decretul pronunțat.

Doi ciohodari profită de lunga ei dormire,
Din ordinul lui Ghina, cu ea s-au depărtat.

SILA ȘI MOARTEA

(O cameră abia luminată de c lampă. Fiorița leșinată pe un pat.)

„Acea ce-a mea formă pocită, uricioasă,
Să-mi dea nu fu în stare, îmi dete capul meu,
Căci iată-mă la țalu-mi... Vedeți acea frumoasă,
Cea mîndră, neîmblîzită, ce-atît o iubeam eu ?
Ce-o apără ? Nimică... și nu mai e scăpare !
Nici o putere-n lume nu poate-a o scăpa !

Vedeți cît e de jună, de albă, de frumoasă ?
Ce gură mititică ! ce păr lung și bogat !
Din geană-i cură încă o rouă călduroasă,
Și sînu-i saltă dulce, și cheam-un sărutat !
Ea doarme... o, plăcere ! ce mă oprește oare ?“

Așa vorbește Ghina, cu capul amețit
De fumul unei patimi brutale și-arzătoare.
El perde mînte, vorbă... obrazu-i e pălit,
Și ochii lui acuma sînt încruntați în sînge,
Ca ochii unui tigru ce prada și-a găsit.
O mîna infernală se pare că-l împinge ;
Se clatină pămîntul... lumina-a dispărut.
Abia-și atinge mina turbatul de fecioară ;
Aceasta deodată atuncea s-a mișcat.
Mișcarea copiliței mai mult îl infioară
Decît un șerpe negru pe care-ar fi călcat.
El geme-n a lui sete, văzîndu-și cupa plină ;
Dar cînd la gur-o pune, paharul a secat !
Mînia lui e mare și furia-i străină...
Nimic nu-l mai oprește... Fiorița a țipat !

O luptă neegală... ca vulturul cel tare
C-o dulce porumbică ce va a o zdrobi...
Pericolul dă fetei putere-atît de mare,
Cît două-trei minute ea se împotrivi ;
Dar brațu-i ostenește, puterea sa slăbește ;

Bărbatul înțelege... adaoge-al său zor...
Cînd Ghina țipă, cade, subt ferul ce-l rănește...
Lovit în pept de-o mină ce vine-n ajutor.

El cade-ntr-al său sînge... O fată tinerică
Naintea Fioriței atunci s-a arătat.
Aceasta e Smaralda !... intrînd pe-o ușă mică
Ascunsă în părete : — „Copilă, te-am scăpat“.
— „Dar care-i interesul ce iei tu pentru mine ?
Întrebă Fiorița luîndu-i mîna sa.
Îți sînt datoare viața... Ah ! ce zic ? fără tine,
Mai mult și decît viața barbarul îmi lua !
Smaraldo, voi fi ție o soră călduroasă ;
Voi face pentru tine orice tu vei voi.“
— „Ah ! zise copilița cu geana neguroasă,
Ce voi ? dar ce voi alta decît a mi-l iubi !...
Dar, spune, Fiorițe ! o, spune-mi, dragă, mie,
De ce ești rece oare la dorul lui Sorin ?
El, ce iubește viața, căci ție-este dragă ție,
Ce-ar da zilele sale să-mpace-al tău suspin ?
Dar de un timp încoace, e trist, îngălbindește ;
Pe gînduri totdeauna, el umblă adîncit ;
Nimică nu-i mai place ; îl vezi că se topește
Ca floarea dimineții ce brumele-au lovit ;
În sufletu-i se trece gîndiri spăimîntătoare...
El vrea să se ucigă... o, dulce îngerel !
Tu, care ești frumoasă și blindă ca o floare,
Tu, care te iubește, îndură-te de el !“

— „Ce pot să fac, Smaraldo ? Mi-e inima-nghețată ;
Nu simț nimic văzîndu-l ; lipsind, nu îl doresc.
Dar spune-mi, copiliță, e oare-adevărată
A mirelui meu moarte ? sau eu mă amăgesc ?“
— „Ah ! cel puțin, îi zice Smaralda, gînditoare,
Tu poți să-l scapi de moarte, o, Fiorița mea !“
Ea zise, și din ochi-i curg calde lăcrămioare...
— „Poți să-l întorci la viață“, îi zise încă ea.
Apoi, luîndu-i mîna o udă-n lăcrămioare
Și-o-ncarcă totd-odată de calde sărutări.

— „A ! scapă-l, zise fata căzîndu-i la picioare.
Nu știu vorbi, o, Doamne ! și n-am decît oftări
Și lacrimi ! Ah ! copilă, să fi putut a-ți zice
Cum simte al său suflet, la slabul meu trist grai
Cu lacrimi de sînge tu ai fi plîns aice !
Căci inima-ți e caldă ca soarele de mai !“
— „Dar ce te-ntristează ? întrebă Fiorița,
Atînsă pîn'la suflet, ce păs ai de Sorin ?
Ești oare a lui soră ? mai zise copilița,
El îmi spusese-odată că-n lume e străin.“
— „Eu, sora lui ? răspuse șoptindu-i al lui nume.
Ascultă, surățică, și află ce sînt eu :
N-am nici părinți, nici frate, pe nimeni n-am în lume,
Dar el le ține locul la toți, îngerul meu !...
Urechea-mi de-l aude și ochiu-mi de-l privește,
Perd graiul și cuvîntul, și mîinile îmi frîng ;
Și sîngele în sînu-mi arzînd se grămădește ;
Vorbesc orice îmi vine, și plîng, și rîd, și plîng !
Ah ! scapă-l de la moarte ! O vorbă mîngîioasă,
O căutătură dulce pe rîpă-l va opri...
Mîngîie-l cu cuvinte, surata mea frumoasă !
Mîngîie-l cu cuvinte, de nu poți a-l iubi !“
Zicînd aceste vorbe, Smaralda-ngenucheată,
Picioarele Fioriței, plîngînd, le-mbrățișa ;
Iar tînăra frumoasă, răpită și mirată,
Pe lîngă dorul fetei uita durerea sa.

INCHISOAREA

(Un beci : paie așternute.)

(Stroe spătarul ; Coadă vornicul ; frate-său Radu comișul ; Dragul stolnicul ; Vintilă comisul ; Filip cămînariul, mirele Fioriței, și alți boieri hotărîți la moarte.)

FILIP (căt-re Stroe)

Cu toate-aceste nunta se începuse bine ;
Mîreasă frumușică și ginere voios !
Hori, muzică și masă, pahare cu vin plîne...

Dar dracul viră coada, și totul cade gios !
Dar cui să-i treacă-n minte, spătare mare-nune,
Că moartea-n ziafete de-al d-astea ascunde
A ei zbîrcită frunte ?... Dar trebuie a spune :
Idea este rară, ba încă nu e rea !
Și dacă-n ceea lume o fi să mă însoare,
Spre-a nu mai cădea-n cursă, lua-voi măsuri tari !
Acum rămîne numai, în viața viitoare,
Să știm de este nuntă, și domni, și boieri mari ?
Dar tu ești dus pe gînduri ! Ca popa ce rămîne
Neales de parohie la tronul păstoresc.

(Boierii se ceartă în fund.)

Hei ! cine strig-acolo ?... Ascultă, o, stăpîne !
Pe marginile gropii, ei încă se sfădesc !

STROE

Ce crezi tu despre suflet în viața viitoare ?

FILIP

Nu te grăbi, spătare... mai rabdă și vei ști.
În viața ce-o să vie, ca-n viața trecătoare.
Cît pentru mine, frate, tot vesel am a fi.
Tot ce mă neodihnește e temerea cea mare
Ce am, să nu mă puie în raiul cel ceresc,
Să stau cu umbre triste ca tine, o, spătare !

(Poarta închisoarei se deschide : intră Sorin repede.)

A ! iată unul, însă, cu care să glumesc...
Ce ! și tu vii, Sorine ? pe Dumnezeu, bădiță,
De știu ceva din toate ce ochiul mi-a văzut...

SORIN *(trăgîndu-l la o parte)*

Ascultă-mă, Filipe ! Sărmana Fiorița
În mîna lor spurcată se zice c-a căzut...
Ia, ține-inelu-acesta și manta de la mine
Și zboară spre scăpare-i... doi cai afară sint...
Să vă agiungă ziua în țările străine !...
Ia, ia inelul, du-te ! Și nu zi un cuvînt...

FILIP

Îți mulțumesc, o, frate ! dar tu, ce-o fi de tine ?

SORIN

Nu te-ngriji-de mine... aceasta-i treaba mea.

FILIP

Nu, nu ! ori stau aice, ori vei ieși cu mine !

SORIN

Te du, te du, grăbește ; și zboară către ea !...

(Filip ia inelul și manta ; pleacă, apoi iar se întoarce.)

[FILIP]

Ascultă-mă, Sorine, dă-mi mîna a țî-o strînge.
Îți jur pe al meu suflet să fiu fratele tău.

SORIN

Dar, du-te ! mergi ; o clipă mai mult, și al tău sînge
Va curge... zboară, zboară, de ești fratele meu.

(Filip arată inelul, și gardele îi fac loc de iese.)

Acuma vie moartea ! Mă va afla în pace...
Fiorița e scăpată... acuma pot să mor,
Să mor ca să trăiască aceea ce îmi place...
Îți mulțumesc cu lacrimi, stăpîne ziditor !...

IN CHEIERE

A doua zi Fiorița, cu soțu-i împreună,
Trecuse în Moldova, voioși și mulțumiți.
Boierii se tăiară ; și chiar Sorin cel june
Perise deodată cu-acei nefericiți.
Iar într-o dimineață, mulțimea curioasă
Pe malul unei ape s-adună a privi
Cadavrul unei fete... Smaralda cea frumoasă
Se azvîrlise-n apă, neavînd ce mai iubi.

Notă. Aceasta se crede că s-a întîmplat pe la anul 7052.
Cronicele încă vorbesc de tăierea boierilor, și după tradiție se
știe că Mircea-Vodă a tăiat pe Coadă vornicul, pe frate-său
Radu, pe Dragul stolnicul, pe Stroe spătariul, pe Vintilă comi-
sul și alții (n.a.).

NOTE ŞI COMENTARII

EUMENIDELE

1866

S-au publicat inițial cu titlul *Eumenidele sau Satire politice*. Jurnal în versuri. Redactor D. B., București, Tipografia Națională, 1866. Au apărut zece broșuri, numerotate, sub inițialele D. B. ascunzându-se Dimitrie Bolintineanu. Publicarea *Eumenidelor* a început în a doua jumătate a lunii iulie 1866, cum ne informează următorul anunț apărut în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 438, 22 iulie 1866, p. 1752: „*Eumenidele*. Satire politice. Jurnal în versuri de D.B. Iese de două ori pe lună. Prețul este de 24 sfanțih pe an. Broșura un sfanțih. S-a depus chiar astăzi broșura I la d. George Ionide, librar, unde se fac și abonamentele.“ Din anunțurile succesive inserate în *Trompeta Carpaților* rezultă că broșurile nu apăreau cu o periodicitate prea bine precizată. Astfel, în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 443, 19 august 1866, p. 1772, repetindu-se prima parte a anunțului, se menționa: „S-a depus chiar astăzi broșura II la d. George Ionide, librar, unde se fac și abonamentele“. Broșura nr. 3 era anunțată, cu aceeași formulă, în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 445, 26 august 1866, p. 1780, iar broșura nr. 4, în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 459, 14 octombrie 1866, p. 1832. Despre broșura nr. 5 nu întâlnim însă nici un anunț. Ultima broșură anunțată, din cele zece apărute, este broșura nr. 6 în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 463, 16/28 octombrie 1866, p. 1848.

Primele cinci broșuri au apărut cu titlul *Eumenidele sau Satire politice*. Jurnal în versuri. Redactor D.B. Broșura nr. 6 are titlul ușor modificat: *Eumenidele. Satire politice*. Broșurile nr. 7, 8 și 9 poartă numai titlul *Eumenidele*, dispărând precizările „Satire politice“ și „Jurnal în versuri“, iar în loc de re-

dactor se menționează: „Proprietar D.B.“ Broșura nr. 10 se intitulează concis *Eumenidele*, toate celelalte elemente fiind eliminate complet.

Pe pagina de titlu a primei broșuri sînt înscrise două citate, ca moto, în concordanță cu sensul satirelor. Primul aparține lui Corneille: „Și voi fi totdeauna de partidul celui mai slab“. Al doilea e datorat, desigur, lui D. Bolintineanu: „Tot ce se face încă în biata Românie / Nu merită a se spune decît în ironie“. Începînd cu broșura nr. 2, cel de al doilea citat dispăre, menținîndu-se numai cel al lui Corneille. Dar și acesta este înlăturat, începînd de la broșura nr. 7.

Tot pe pagina de titlu se mai menționa: „Prețul abonamentului pe un an... 24 sfanți. Un no. 1 sfant.“ / „Abonamentul se face la Librăria George Ioanid & Companie.“ / „Iese de două ori pe lună.“ O intensificare a ritmului de apariție se pare că se produce odată cu broșura nr. 4, pe a cărei pagină de titlu se preciza: „Iese de patru ori pe lună“, iar pe contrapagină se înștiința: „*Eumenidele* vor apărea de aici înainte de patru ori pe lună, în loc de două ori. Abonamentul este de 24 sfanți pe an pentru cei ce vor plăti înainte. Se poate abona și pe șase luni. Prețul unui exemplar va fi de un sfant pentru cei ce nu sunt abonați. Îmbrățișarea ce au găsit *Eumenidele* în publicul român și repede epuizare a exemplarelor ce au ieșit, pun pe redacțiune în stare a face această concesiune abonaților. Abonamentele se fac la d. George Ioanid, librărar din București, și la d. Socec.“ Înștiințarea se repetă în broșura nr. 5, apoi dispăre. Prețul se modifică și el. Pe frontispiciul broșurii nr. 7 se indică: „Prețul unei broșuri 1/2 sf.“ De la broșura nr. 8, alt preț: „74 parale numărul“. O nouă înștiințare apare sub frontispiciul broșurilor nr. 9 și 10: „Abonamentul se face la Tipografia lucrătorilor asociați, Pasagiul Român no. 12. Prețul abonamentului 1 napoleon pe an, o jumătate napoleon pe 6 luni.“ Pe contrapagina foii de titlu a broșurilor nr. 3,4,5 și 6 este aplicată o ștampilă cu inițialele D. B., însoțită de precizarea: „Cîte nu vor avea acest sigil, vor fi considerate ca fals“.

Caracterul de „jurnal în versuri“ al *Eumenidelor* nu a rămas constant pe parcursul celor zece broșuri. Astfel, în broșurile nr. 7,8 și 9, Dimitrie Bolintineanu introduce și cîteva articole, unele semnate cu pseudonimul său binecunoscut, Cosmat,

de fapt numele real al tatălui său, Enache Cosmat, român macedonean originar din Ohrid. Articolele făceau corp comun cu sfera tematică a satirelor politice, vizau aceleași obiective, de stringentă actualitate pentru vremea respectivă, criticînd stările de lucruri negative din perioada de după detronarea lui Alexandru Ioan Cuza. De pildă, în *Cronica săptămîinii* din broșura nr. 8, referindu-se la victoria obținută în alegeri de „partida conservatoare“, Dimitrie Bolintineanu atrăgea atenția că dacă această grupare politică va adopta un sistem de guvernare antipatriotică și antidemocratică, va fi sortită eșecului: „Dacă ea va fi atît de inteligentă încît să nu se lase a se îmbăta de laurii victoriei, dacă va dovedi hărnicia cerută în administrațiune, dacă finanțele nu vor aduce complicațiuni de natură a pune în pericol existența statului român, ea poate să păstreze mult timp victoria; poate chiar să facă mult bine țării. Dacă, din contra, legănată de influinți misterioase ale dreptului divin, va reveni la un sistem condamnat și va visa din nou la creșterea unei clase privilegiate, la introducerea în aceste țări a unor datine feudale care n-au existat aici, dacă nu va satisface trebuințele românilor sub raportul naționalității, administrațiunii dinuntru, dacă, în loc de a da un guvern al țării, va da un guvern al unei partide, împărțind țara în învingători și învinși, va vedea într-o zi aceste vise din alt secol risipindu-se ca palatele Armidii, va vedea prestigiul de care se bucură astăzi, dispărînd cu aceeași facilitate cu care a născut.“ Cu neștirbită loialitate și fidelitate față de Alexandru Ioan Cuza, căruia îi recunoștea, cu imparțialitate, atît meritele cît și limitele, Dimitrie Bolintineanu nu putea tolera faptul că cei ce l-au detronat și acuzat, nu numai că nu au îndreptat stările de lucruri negative din timpul domniei acestuia, dar le-au agravat și mai mult. Cu intransigență, scriitorul contura astfel tabloul realităților din perioada următoare detronării lui Cuza: „...lucrările publice distrugîndu-se, justiția schimbîndu-și funcționarii și dînd funcțiunile ca recompensă de partide, legea inamovibilității care singură poate garanta independința magistraturii, înlăturată; ministrul dinintru numind cuconasi la prefecturi ca în timpii lui Caragea, cel puțin atunci cu isprăvnicia zestre, se da și un sameș de zestre, ca mentor al cuconasului. Armata reducîndu-se pînă la desființare fără cel puțin a da un sistem de economie; instituțiunile comunale căzînd în

părăsire și dispreț; starea țăranilor, în urma legii rurale, devenind mai dureroasă decât în trecut prin neglijința administrațiunii.“

În *Cronica săptămânii* din broșura nr. 9, insistând asupra modului de guvernare ce trebuia adoptat după alegerile de deputați, Dimitrie Bolintineanu releva îndatoririle acestora: „Deputații nu trebuie să vie în capitală să afle de la guvern care sunt trebuințele națiunii. Ci să vie ei să spuie guvernului care sunt aceste trebuinți. Deci, înainte de toate, deputații făcându-și-au o aprețiere exactă a situațiunii țării, atît în afară cit și înuntru? Și nu din punctul de vedere al unei partide, al unei clase, ci din punctul de vedere al națiunii? Făcutu-ne-am întrebare: ca români avem o misiune în lume? Sau suntem lăsați a mări turmele popoarelor robite? Ca reprezentanți ai națiunii avem chemarea a vindeca rănile țării, sau chemarea noastră nu este alta decât a veni spre a prosterna fruntea națiunii la picioarele miniștrilor?“ În final, Dimitrie Bolintineanu se adresa direct deputaților aleși, chemîndu-i la o atitudine activă, lucidă și patriotică: „Protestați daca drepturile țării sunt călcate! Daca Constituțiunea este suspendată în parte! Ca să simță toți că toate fibrele acestui corp nu sunt putrede! Cercetați rănile țării și le vindecați pînă mai este timp, mine va fi poate prea tîrziu. Gîndiți-vă că în aceste Cameri are să se cunoască oamenii ce au iubit patria și libertățile, și cei ce au făcut din patrie și din libertăți o punte pentru persoana lor.“

Satirele din *Eumenidele* demonstrează că Dimitrie Bolintineanu era un adversar declarat al monstroasei coaliții, constituită încă din timpul domniei lui Cuza prin pactizarea dreptei conservatoare a moșierilor (*albii*), cu stînga radicală a liberalilor (*roșii*), conduși de Ion Brătianu și C. A. Rosetti (cf. Constantin C. Giurescu: *Viața și opera lui Cuza-Vodă*, București, Editura Științifică, 1966, p. 166). Lansînd termenul de „coalițiunea monstroasă“, Cezar Bolliac scria într-un articol publicat în *Românul*, nr. 15, 20 februarie 1863: „Coalițiunea monstroasă de astăzi nu poate duce la nici un rezultat bun nici naționalitatea, nici libertatea noastră; și ni se sfîșie inima cînd vedem talentele cele mai eminente, oratorii cei mai mari ai naționalității și ai libertății române urcîndu-se pe tribuna națională aridă de revoluțiunea de la '48 față-n față cu tronul României, că se pun în serviciul reacțiunii și că se sforță din toate pu-

terile spre a spăla trecutul condamnaților de națiune spre a-i pregăti, spre a-i face proprii să mai vie încă o dată în stare a strivi principiile dobîndite în '48 și a înăbuși și chiar vocea acestei tribune.“

Pentru înțelegerea sensului critic al satirelor din *Eumenidele* e necesar să amintim că Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre puținii sfetnici și colaboratori apropiați ai lui Alexandru Ioan Cuza care i-au rămas credincioși pînă la sfîrșitul vieții. După detronarea acestuia, la 11 februarie 1866, poetul publică lucrarea *Viața lui Cuza-Vodă*, în 1868, intitulată apoi, la ediția a IV-a, din 1870, *Cuza-Vodă și oamenii săi*. Apărută în condiții politice puțin sau deloc favorabile, cînd monstroasa coaliție adusese pe tronul României, împotriva voinței poporului nostru, pe Carol I, cartea lui Dimitrie Bolintineanu a reprezentat primul și cel mai obiectiv elogiu adus celui ce a întrupat, în epoca Unirii, idealurile înaintate ale întregii națiuni române. Portretul moral și politic al lui Cuza, faptele și acțiunile pe care le-a întreprins, meritele sale istorice, ca și greșelile pe care le-a săvîrșit, toate sînt privite cu luciditate și obiectivitate, cu spirit critic, însă acoperite, pe bună dreptate, cu o caldă și sinceră vibrație sufletească. Evocarea lui Cuza și a domniei sale se realizează pe cîteva coordonate principale, deși poetul descrie succesiv, în detaliu, etapele și evenimentele petrecute între 1859 și 1866. În primul rînd, Dimitrie Bolintineanu a fost preocupat de a scoate pregnant în relief patriotismul lui Cuza, spiritul său democratic, de dăruire pentru binele poporului nostru, pentru prosperitatea țării și a națiunii române: „Domnul Cuza nu era străin în patria sa, cunoștea oamenii și lucrurile; era inteligent, avea momente mari de cugetare, de simțiminte. Primea plîngerile tuturilor, nemulțumi adesea pe miniștri îndreptîndu-le rătăcirile lor în afaceri cari dădeau ocazie de plîngeri. Orice om nedreptățit de ministru afla încă la palat o protecție. Tronul nu era străin de popor în păsurile lui.“ În ceea ce privește greșelile domnitorului, Dimitrie Bolintineanu observa că „Domnul Cuza lesne se înflăcăra la orice idee națională, energică, și tot cu aceeași înlesnire se lăsa a se descuragia cînd era vorba de execuție, cînd găsea pedice“. Eroarea capitală a lui Cuza era considerată de Dimitrie Bolintineanu a fi fost aceea că s-a servit de „oameni vechi la legi noi“, că s-a bazat prea mult pe cei „care serviseră ca instru-

mente tiraniei trecute", adică pe reprezentanții boierimii. Chiar când a adus la cîrmă și oameni noi, nu a știut să-i aleagă suficient de bine, deoarece „aceștia nu îndreptară nimic, căci n-aveau principii." Aceeași atitudine a adoptat Dimitrie Bolintineanu și în broșura *Domnii regulamentari și historia celor trei ani de la 11 februarie pînă astăzi*, tipărită în 1869.

După detronarea lui Cuza, Dimitrie Bolintineanu se retrage din viața politică, e ostracizat de complotiști de la 11 februarie care ajunseseră la cîrma țării, dar care nu-l pot reduce la tăcere. În primăvara anului 1866, când se pun bazele „Societății literare române", ce se va numi ulterior „Societatea Academică" și se va transforma în Academia Română, în presa timpului încep să se facă propuneri de viitori membri ai acestei Societăți. Ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, C.A. Rosetti îndemna la o astfel de acțiune, în *Românul* din 10 iunie 1866: „Subsemnatul își împlinește o datorie d-a face d-a dreptul apel la presa din Principate Unite, ș-a o ruga a face astfel ca opiniunea publică să desemne pe bărbații cari, prin lucrările lor literare, trebuiesc a fi chemați spre a lua parte în societatea instituită pentru cultura limbei naționale". În acest context de împrejurări, reprezentanți ai opiniei publice îl propun și pe Dimitrie Bolintineanu, ca unul care a ctitorit literatura română și a contribuit la propășirea patriei. Într-o „epistolă deschisă", semnată de St. Rîmniceanu și A. G. Călinescu, publicată în *Familia*, nr. 12, 25 aprilie / 7 mai 1866, era susținută și candidatura autorului *legendelor istorice*. De asemenea, printr-o „scrisoare către redacție", apărută în *Românul* din 6 iulie 1866, un T. Pascal înscrisa și numele lui Dimitrie Bolintineanu alături de ceilalți oameni de cultură care meritau să facă parte din Societatea literară română. Cu toate acestea, poetul nu va intra în atenția forurilor oficiale, fiind exclus din decretul pe care Carol I îl va da la 2 iunie 1867, prin care numea pe membrii viitoarei Societăți Academice (cf. V. A. Urechia: *Actele și solemnitatea oficiale și neoficiale a inaugurării Societății literare română*, București, 1867, p. 17). În fața acestui afront, la care se adăugau și alte nemulțumiri, Dimitrie Bolintineanu se retrage complet din viața publică, nu acceptă nici un compromis cu guvernarea complotiștilor de la 11 februarie. Când e propus, în „culoarea de albastru" a Bucureștiului, pentru alegerile municipale, refuză printr-o scrisoare deschisă, apărută în *Trom-*

peta Carpaților, nr. 578, 28 octombrie / 10 noiembrie 1867: „Văzîndu-mi numele meu într-o listă de candidați pentru alegerile viitoare ai capitalei, vă rog să binevoiti a publica în stimatele d-le ziaruri că dorința mea este a lăsa locul meu la alți bărbați mai cunoscuți și cari pot fi mai apți decît mine în misiunea ce își propun."

Adversar declarat al monstroasei coaliții, Dimitrie Bolintineanu nu va ezita nici un moment să se războiască deschis cu reprezentanții ei. De aceea scrie și publică satirele politice din *Eumenidele*, intitulate astfel după numele zeitelor din mitologia greacă, reprezentate cu șerpi în plete, cu o torță într-o mînă și un pumnal în cealaltă, simbolizînd pedepsirea fărădelegilor săvîrșite de oameni. Poetul supune unei critici severe atît stările de lucruri generale, din perioada posterioară detronării lui Cuza, cît și manifestările reprobabile ale celor ce guverneau țara. Cu deosebire își îndrepta acușiunile satirei sale împotriva celor ce trădaseră idealurile revoluției de la 1848 și organizaseră complotul de la 11 februarie.

Ca un corolar al satirelor din *Eumenidele*, Dimitrie Bolintineanu își exprimă atitudinea critică față de stările de lucruri de după detronarea lui Cuza și printr-un ciclu de articole apărute în *Trompeta Carpaților*, începînd din toamna anului 1866. De pildă, în articolul *Restaurațiunea* (nr. 486, 22 ianuarie/3 februarie 1867), consecvent cu sine însuși, poetul apăra cu energie personalitatea lui Cuza și sensul patriotic al guvernării sale: „Domnul Cuza a urmat a pune în practică ideele revoluțiunii politice și sociale ce datează în România din secolii trecuți. El a nivelat clasile, a dezrobit poporul de clacă, a rădicat sus stindardul naționale. Această revoluțiune nu putea să placă nici puterilor vecine, nici clasilor privilegiate din țară..." Detronarea lui Cuza și urcarea la putere a complotiștilor de la 11 februarie, asemănînd aceasta cu reîntoarcerea Bourbonilor pe tronul Franței, în timpul Restaurației, era prezentată de Dimitrie Bolintineanu cu o virulență rar întîlnită în publicistica sa: „Conspiratorii se aliară de noaptea, serbară nunta în palatul domnului unde născu pînă în ziua acest Făt-Frumos ce se numi 11 februarie; o Cameră și un Senat nuntași, în minoritate, nuntași de a doua zi ai acestei însoțiri între noapte și conspiratori, adoptară noul regim în aclamațiunile foilor vîndute; și paraziții alergară din toate părțile cu laude, ca să capete un loc la banchetul noului regim. Comedienii, banchetiștii, presti-

digitatorii, arlequinii, jucătorii pe funie, bufonii divertiră sărbătoarea; se mîncă foc, se scoase panglice pe nas. Se sărutară, aruncată cu tină în regimul trecut, stropiră cu isop regimul nou; înmormintară domnia care dase românilor viața națională, libertatea muncii, drepturi cetățenești, și scriseră pe pecetea mormintului: infamia, trădarea, corupțiunea, tirania! Traseră hora împregiurului mormintului, apoi cînd voriră a împărți vestmintele mortului, se prefăcură că se ceartă ca să înșele, încă o dată, buna credință a națiunii. " Într-un alt articol, *Ce ați promis și ce ați făcut* (nr. 495, 22 februarie 1867), releva că așa-zisii „salvatori“, cei ce l-au alungat pe Cuza, „fără știrea națiunii, fără știrea poporului, fără știrea armatei“, făcuseră promisiuni înșelătoare, dînd țara înapoi: „Nu numai de cuvînt ei nu s-au ținut, dară au schimbat instituțiunile democratice ale țării pentru care au jurat în Camere că le vor mînține, și le-au înlocuit cu altele cari au avut de țintă să creeze clase privilegiate și să dea puterea numai în mîna lor, contra chiar a principiilor din chiar Constituțiunea lor“.

Cînd Carol I și acoliții săi încep să facă tot felul de concesiuni politice diferitelor puteri străine, subminînd autonomia și demnitatea națională, Dimitrie Bolintineanu ripostează vehement. Edificator în acest sens este articolul *Concesiunile politice* (nr. 497, 2/14 martie 1867). La început admitea că, în unele împrejurări istorice nefavorabile, în cadrul unor conjuncturi fatale, cînd nu mai există nici o altă soluție, se poate ajunge la un compromis de moment: „Sunt în viața popoarelor momente de durere cînd frunțile se înclin înaintea ursitei fatale; atunci nu este nimica de blamat, ci de plîns“. În schimb, arăta mai departe Dimitrie Bolintineanu, „cînd guvernele lor, de bunăvoie și fără o neapărată trebuință, se aruncă pe calea umilinței naționale, istoria vine, biciuiește și răzbună onoarea patriei îngenunchiată“. Dezaprobînd sever concesiunile făcute de noii guvernanți, poetul demonstra caracterul lor antipatriotic: „Să nu mai întrebăm ce s-au făcut făgăduințele despre mărire, demnitate națională, autonomie, drepturi! Să nu mai întrebăm de drepturile românilor! Nu mai sunt nici drepturi, nici români; sunt numai învingători și învinși, sunt numai puternici cari devor și slabi cari sunt devorați. Un singur lucru domină în regimul salvatorilor: trebuința de a ruina România egalitară, revoluționară.“ Campania publicistică desfășurată în *Trompeta Carpaților*, în spiritul satirelor din *Eumenidele*, avea drept

scop discreditarea regimului instaurat prin aducerea lui Carol I pe tronul țării. Aversiunea lui Dimitrie Bolintineanu era categorică, făcînd un tablou sumbru al stărilor de lucruri din acel timp, ca în articolul *Situațiunea țării* (nr. 498, 5/17 martie 1867): „Un sistem de corupțiune, lanț ce coprinde toate arterele, toate fibrele, toate nervele corpului... talente, capacitate, probitate sunt sacrificate monstrului ce se cheamă *interes*, ce rădică fruntea și face să tacă toate conștiințele...“

Intenționînd să contracareze *Eumenidele*, adversarii politici vizați în aceste satire au apelat la publicistul umorist N. T. Orășanu, care tipărește, ca replică, un alt „jurnal în versuri“, intitulat *Bolintineadele* (București, Tipografia Națională, 1866), în două broșuri. Induși în eroare de titlu și de unele elemente formale asemănătoare cu *Eumenidele*, mulți istorici literari au crezut că *Bolintineadele* aparțin tot lui Dimitrie Bolintineanu. Chiar și G. Călinescu, în *Istoria literaturii române*, ca și în studiul dedicat poetului, publicat în *Steaua*. nr. 11 și 12, noiembrie și decembrie 1959, și nr. 3, martie 1960, reprodus apoi de Al. Piru în volumul *Studii și comunicări* (București, Editura tineretului, 1966), menționează *Bolintineadele* alături de celelalte scrieri satirice ale autorului *Eumenidelor*. Că acest jurnal satiric nu aparține lui Dimitrie Bolintineanu, ci adversarilor săi politici, o declară însuși poetul, într-o scrisoare adresată lui G. Marian, la 20 septembrie 1866: „Am scos un ziar, *Eumenidele*, satire politice. Roșii s-au turburat foarte, căci cartea a avut un mare succes. Ei au pus de au făcut un alt jurnal numit *Bolintineadele* înadins; dar nu se vinde căci e rău scris, fără spirit, fără talent“ (cf. *Documente și manuscrise literare*, vol. I, alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru, cu un cuvînt înainte de prof. univ. Al. Dima, București, Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu“, Editura Academiei, 1967 p. 113). De asemenea, într-o notiță publicată în *Sentinela română*, an. V, nr. 10, 5 septembrie 1866, p. 39, se preciza: „A apărut o nouă publicațiune în versuri, sub titlul *Bolintineadele*, care va ieși o dată pe lună. Această publicațiune, după cît vedem, este un răspuns la *Eumenidele* domnului D. B. Nu putem recomanda mai bine publicului această înflă broșură, decît reproducînd următoarea plină de spirit și originală descriere a lui 3 august, coprinsă într-însa.“

Prima broșură din *Bolintineadele* reproduce denaturat citatele înscrise ca moto în broșura nr. 1 din *Eumenidele*. Astfel, citatul din Corneille, „Și voi fi totdeauna de partidul celui mai slab”, este mistificat: „Și voi fi totdeauna de partidul cel mai slab.” Iar citatul al doilea este complet răstălmăcit, sensul lui critic îndreptat împotriva celor ce guvernau țara după Cuza-Vodă, „Tot ce se face încă în biata Românie / Nu merită a se spune decât în ironie”, fiind întors împotriva domnitorului detronat: „Tot ce a făcut Cuza în biata Românie / Nu merită a se spune decât în ironie”. Ca și în *Eumenidele*, citatul al doilea este eliminat din cea de a doua broșură a *Bolintineadelor*. Ambele broșuri din *Bolintineadele* au imprimată sec, pe pagina foii de titlu, ștampila: „Redacția ziarului *Ghimpele*. București. Proprietar T.J. Stoenescu”, iar pe contrapagină, precizarea: „Cîte din aceste exemplare nu vor avea timbrul nostru se vor urmări ca false”.

Prima broșură din *Bolintineadele* conține *Epistola întâia*. D. Dimitrie Bolintineanu, în care, prin însinuări nedrepte și ironii mai puțin controlate, îl acuză pe poet că ar fi profitat de funcțiile avute în timpul domniei lui Cuza, spre a se îmbogăți, și de aceea lua apărarea domnitorului detronat:

Pitare Dumitrache, ți-o spui, mă minunez
 Și mare mi-e mirarea, căci nu puteam să crez
 Că tu vei fi în stare, curat ca farmazon,
 S-ajungi propteaua tare a unui șubred tron!
 Eu nu știam, vezi bine, c-atît te-ai luminat
 Cu lei trei mii pe lună la-naltul țarei sfat,
 Încît azi pe oricine să-l poți lua la hartă,
 Să lași pe jos noblețea, prostimea s-o faci marț!
 C-atît ți-e meșteșugul bogat de cunoștinți,
 Încît faci o minune din treizeci de arginți!...
 Cum dar să nu-ți verși focul și inima albastră
 Pe cei ce aruncară pe Cuza pe fereastră?
 Cum să nu-ți înmoi pana în fiere și venin
 Să scrii la *Eumenide*? cînd azi n-ai nici un cin,
 Ș-atunci aveai, se știe, nu este vrun secret,
 Vro trei sau patru locuri ohavnice-n buget!

Evident, asemenea acuze nu corespundeau cîtuși de puțin adevărului, Dimitrie Bolintineanu fiind, ca ministru în timpul lui Cuza, de o ireproșabilă conduită etică și civică. Modestia,

probitatea morală, spiritul de echitate și de dăruire au fost atributele fundamentale care l-au caracterizat pe poet în timpul activității sale ministeriale, ca dealtfel în tot restul vieții. Pentru a cunoaște, măcar în parte, exemplara sa comportare, reproducem o succintă evocare publicată de Duiliu Zamfirescu, sub pseudonimul Don Padil, în *România liberă*, nr. 1838, 18 decembrie 1883: „Se povestește, între altele, că fiind indus în eroare de unul din subalternii săi, trimise lui Vodă să iscălească un decret, prin care se făcea o mare nedreptate. Cîteva minute mai tirziu veni un prieten și, dintr-o vorbă într-alta, îi spuse despre mișelia care era gata să se sancționeze de domn. Bolintineanu tocmai se îmbrăca. Fără să mai asculte nici un cuvînt, sări în trăsură cum se afla și țintă la palat! Vodă era gata să iscălească.

— Stăi, măria-ta!

Vodă, mirat, se opri. Cînd își aruncă ochii la el, ministrul era numai în ciorapi. Cuza rise cu plăcere și nu iscăli.”

La fel de nedrepte erau și acuzațiile din *Epistola a doua*. D. Dimitrie Bolintineanu, apărută în broșura nr. 2 din *Bolintineadele*, potrivit căroră poetul ar fi urmărit să fie ales deputat:

Ai sigură nădejde s-ajungi domn deputat?
 Ți-a dat făgăduială ceva alegători,
 Și poți conta pe dinșii? La mină ai înscris?
 Sau pe profesiunea ce tu mai ieri ai scris
 Îți pui nădejdea toată, ca și ales te ții?
 De e numai atîta, apoi nimic nu știi!
 Nu ai să faci ispravă, nu ai să izbutești,
 Dar și mai mult ca bine prin ea te zugrăvești!

Adevărul este că Dimitrie Bolintineanu a respins întotdeauna, în mod categoric, orice încălcare a legalității, orice tentativă de a trage profituri personale prin escamotarea adevărului. În primăvara anului 1861, de pildă, cînd se punea problema alegerii unor noi deputați în Adunarea legislativă, Comitetul oficios central îl propune candidat și pe Dimitrie Bolintineanu, printre alți reprezentanți ai partidei naționale independente. În manifestul *Către alegători*, publicat în *Românul*, an. V, nr. 74, 15 martie 1861, p. 237, se spunea: „Credem de a noastră datorie a alătura aci lista persoanelor, prezinți astăzi la memoria noastră, care pot avea sorti d-a fi aleșii partidei naționale independinți pentru viitoarea Adunare legislativă”. Dimitrie Bo-

lintineanu nu era însă omul care să fie sedus ușor și să renunțe la principiile sale încântat de astfel de propuneri. Printr-o scrisoare deschisă, adresată „Onor. membri ai Comitetului electoral central“, publicată în *Românul*, an. V, nr. 84, 25 martie 1861, p. 274, refuză categoric candidatura sa pentru locul de deputat în Adunarea legislativă. Refuzul său constituia un protest declarat împotriva legii electorale din acea vreme, care, bazată pe sistemul cenziar, avea un caracter retrograd, antipopular, acordând dreptul de vot și de a fi ales numai celor care dispuneau de avere materială. Cum poetul era într-o stare de pauperitate cronică, se solidariza cu masa imensă a celor lipsiți de drepturi electorale. Ba mai mult, declara că și în cazul în care ar fi îndeplinit condițiile impuse de legea electorală, tot nu ar fi acceptat propunerea de candidat atît timp cît nu era abolită legea respectivă, ce îngreădea libertățile cetățenești. Scrisoarea de refuz reprezintă o adevărată profesiune de credință: „Domnii mei, nu mi-a plăcut niciodată a îmbrățișa o lege care n-a avut simpatiele mele. Chiar atunci cînd aș avea calitățile cerute de legea electorală în ființă, încă n-aș primi a fi deputat, căci această lege este diametral opusă cu principiile mele. Doresc o lege electorală care să dea drepturi de alegători și aleși tuturor românilor cărora legile cer datorii; și, permiteți-mi a observa aici, că oricare va fi votul ieșit din urna proprietarilor, nu va avea nici meritul de a ne face să sperăm la cea mai mică îmbunătățire în această lege.“

În epoca apariției lor, *Eumenidele* au avut un viu ecou printre contemporanii lui Dimitrie Bolintineanu, fiind apreciate îndeosebi de cei ce păstrau o imagine luminoasă despre domnia lui Alexandru Ioan Cuza. O mărturie elocventă ni s-a transmis de la Al. Macedonski, într-o *Analiză critică*, publicată în *Literaturul*, an. III, nr. 8, august 1882, p. 454: „Tatăl meu dar citise pe Bolintineanu și îmi aduc aminte că era abonat pînă și la faimoasele sale *Eumenide*, publicațiune lunară, uitată, dar ce va reînvia într-o zi, spre a rămîne pentru noi aceea ce pentru latini rămăseseră versurile lui Juvenal“.

Evident, astăzi nu mai putem subscrie la opinia generoasă a lui Al. Macedonski, asemănînd satirele lui Dimitrie Bolintineanu cu ale lui Juvenal. Totuși, nu putem cădea nici în cealaltă extremă, de a le nega orice merit. O analiză atentă și pertinentă a satirilor a întreprins Cornel Regman, în studiul *Dimitrie Bolin-*

tineanu — între „plîngere“ și satiră, inclus în volumul *Confluente literare* (București, Editura pentru literatură, 1966, p. 132). Admițînd că satirele din *Eumenidele* sînt expresia unei depline spontaneități, textele lor fiind încredințate tiparului așa cum au fost așternute prima dată pe hîrtie, Cornel Regman observă că, din această cauză „compoziția, arhitectura celor mai multe lasă de dorit. Versuri prozaice, considerații politice versificate, o limbă nu îndeajuns suprăvegheată sînt neajunsuri ce se întînesc chiar în cele mai bune satire ale sale“. În ciuda acestor carențe, relevă criticul, *Eumenidele* atestă o înclinare evidentă a lui Dimitrie Bolintineanu pentru acest gen de scrieri, „reală capacitate de satirizare, forța pamfletară a definițiilor, verva pasionată“. Comparînd satirele lui Dimitrie Bolintineanu cu cele ale altor scriitori proeminenți ai epocii, îndeosebi cu ale lui Grigore Alexandrescu și, în perspectiva continuității, cu satirele lui M. Eminescu, autorul studiului subliniază că Dimitrie Bolintineanu folosește „nu atît invectiva nimicitoare care va caracteriza satira eminesciană, și mai puțin chiar ironia și spiritul proprii satirei lui Grigore Alexandrescu, cît mai ales însușirile comedigrafului, care se ascunde în spatele eroilor săi, lăsîndu-i să se demaște singuri“. Concluzia la care ajunge Cornel Regman este îndreptățită: „Spre deosebire de satira esențialmente lirică proprie celor doi poeți amintiți, din care se desprinde — dominante — imaginea eroului liric: poetul, satira lui Bolintineanu se constituie foarte adesea ca un spectacol obiectiv, de sine stătător, un fel de circ politic cu figuri care vorbesc și se mișcă într-o permanentă confruntare, pînă la autodemascarea finală“.

Analizînd satirele lui Dimitrie Bolintineanu, în volumul *Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Vasile Alecsandri* (București, Editura Minerva, 1979, p. 340), Ion Rotaru nu le neagă orice însușire, însă le pune în paralelă mai puțin favorabilă cu scrierile de factură înrudită ale lui Vasile Alecsandri, notînd: „Satira politică și socială e plină de patimă revendicativă, scrisă cu furie și neglijență, fără seninătatea și umorul pe care le aflăm, de o pildă, în comediile și cînticelele comice ale lui Vasile Alecsandri.“

Satirele lui Dimitrie Bolintineanu din *Eumenidele* pot fi privite astăzi ca veritabile documente ale perioadei politico-sociale de după detronarea lui Alexandru Ioan Cuza.

SCRISOAREA VORNICULUI VILARA CĂTRE D. IOAN
BRĂTIANU; MINISTRUL FINANTELOR. IMPOZITELE.

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 1, 1866, p. 3.

După detronarea lui Cuza, Ion C. Brătianu e numit ministru de Finanțe în guvernul format de Lascăr Catargiu la 11 mai 1866. Făcuse parte din gruparea complotiștilor de la 11 februarie 1866 și organizase aducerea pe tronul țării a lui Carol I.

În studiul *Forme ale clasicismului în poezia românească până la Vasile Alecsandri* (București, Editura Minerva, 1979, p. 343), Ion Rotaru relevă că, în satirele lui Eminescu, adversarii săi nu sînt nominalizați, ceea ce nu se întîmplă decît foarte rar în satirele lui Dimitrie Bolintineanu: „În *Scrisoarea Vornicului Vilara către d. Ioan Brătianu*, atacul la persoană este direct [...]. Brătianu, fostul tovarăș de luptă, e văzut ca «libertonul» tipic, oportunist, care visase odinioară tăieri de domni și boieri, acum cu creierii «răciți», întors în țară din exil, «parigorisit» și gata a pune în lucru metodele de guvernare financiară ale vechiului regim, spre satisfacția bătrînului reacționar Vilara, care, cinic, nu vede nici o deosebire între trecut și prezent“.

MIHAI VITEAZUL ÎN RAI

Satiră

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 1, 1866, p. 9.

Invocarea numelui lui Godillot, în această satiră, se referă la unele evenimente de mare încordare, petrecute în primăvara anului 1864, în timpul domniei lui Cuza. După secularizarea averilor mînăstirești, înfăptuită de guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, la sfîrșitul anului 1863, o serie de țări europene, ostile legilor și reformelor realizate sub Cuza, pregăteau măsuri de coercițiune asupra țării noastre, ba chiar ocuparea ei. La aflarea acestor știri, în întreaga țară se produce nu numai o puternică indignare generală, ci și o amplă și hotărîtă campanie de înzestrare a armatei române cu armamentul necesar apărării. În lucrarea *Viața și opera lui Cuza Vodă* (București, Editura Științifică, 1966, p. 220), Constantin C. Giurescu precizează, în legătură cu aceste evenimente și cu rolul îndeplinit de Godillot: „În județe și orașe se fac subscripții publice; fiecare județ oferă

cîte un tun — valoarea acestuia fiind de o mie de galbeni sau 32000 de lei; județul și orașul Brăila subscrie suma necesară pentru aproape 6 tunuri — 189000 de lei; chiar și în școlile primare se strîng mici sume, care se publică, alături de celelalte donații, în *Monitorul oficial*. Guvernul, evident, încurajează această mișcare patriotică și suscită o nobilă emulație între județe, iar pe de altă parte comandă în Franța muniții. La 2/14 martie, ministrul de Război dădea dispoziție telegrafic la Paris lui Alexis Godillot, furnizorul armatei române — era totodată și unul din furnizorii principali ai armatei imperiale franceze — să fabrice o mie două sute de cutii de mitralie, calibrul patru, apoi douăzeci de mii de «astupușuri» (*étoupilles*) și să expedieze imediat trei mii de obuze cu fuzee. În total s-a strîns în întreaga țară, pentru cumpărarea de tunuri, 1121386 de lei, din care 1041462 de lei și 6 parale s-au trimis lui Godillot la Paris, prin bancherul Thetorian.“ Numele lui Godillot revine și în alte satire din *Eumenidele*.

Cel amintit cu numele Rusetaché este C. A. Rosetti, care s-a numărat printre principalii organizatori ai complotului de la 11 februarie 1866. Îndată după detronarea lui Cuza, C. A. Rosetti e numit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, în guvernul prezidat de Ion Ghica (cf. Vasile Netea: *C. A. Rosetti*, București, Editura Științifică, 1970, p. 294). Aluzia la *faptul cel mare* se referă la articolul pe care C. A. Rosetti l-a publicat în *Românul* din 17 februarie 1866, la reparația ziarului, în care răsturnarea lui Cuza era înfățișată ca un „act măreț“. Evident, Dimitrie Bolintineanu nu putea admite o astfel de atitudine.

OVREII LEȘEȘTI CĂTRE D. MANOLACHE
COSTACHE IEPUREANU

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 2, 1866, p. 3. De aici a fost reprodușă în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 447, 2 septembrie 1866, p. 1787.

Satira lui Dimitrie Bolintineanu vizează manifestările reprobabile care au avut loc după detronarea lui Cuza, îndreptate împotriva cetățenilor de altă naționalitate și de altă religie, îndeosebi împotriva evreilor. În Constituția promulgată la 1 iulie 1866, egalitatea în drepturi a cetățenilor era anulată prin faimosul articol 7, care făcea discriminări privitoare la cei de altă

religie, împiedicînd pe cei ce nu erau creștini, în primul rînd pe evrei, să obțină cetățenia română. Ca o consecință nefastă, mai ales în Moldova, evreii încep să fie persecutați, lipsiți de drepturi politice, îngreiați în activitatea lor economică. În *Istoria României* (București, Editura Academiei, 1964, vol. IV, p. 535) se arată că „burghezia românească ducea aici o politică de limitare economică a burgheziei evreiești, lipsită de drepturi politice, cu care se afla în concurență, ajungînd uneori la adevărate persecuții contra ei, în timp ce moșierimea conservatoare se arăta dispusă să se alieze cu arendașimea și burghezia comercială evreiască, cu care colabora din punct de vedere economic, pentru a rezista presiunii grupărilor politice burgheze“. Persecuțiile contra evreilor capătă forme violente, ajungîndu-se la expulzarea multor familii, îndeosebi a evreilor de origine poloneză, veniți în Moldova din Galiția, a evreilor „leșești“, cum îi denumește Dimitrie Bolintineanu. Măsurile represive au fost dezaprobatate vehement de opinia publică din țara noastră, printr-o adevărată campanie de presă, în gazetele *Independența română*, care apărea la București în limbile română și germană, și *Gazeta de Iași*. În acea vreme, o demnă atitudine civică și umană a avut Titu Maiorescu, prin studiul său polemic *Contra școlii Barnuțiu*, în care afirma clar că tendinței „de a opri comerțul străinilor și de a goni pe toți străinii și mai ales pe evrei afară din țară ca periculoși existenței române, opunem ideile fundamentale de umanitate și de liberalism pe care, sub nici un cuvînt, pentru nici un timp și cu nici un pretext, nu este permis a le înfrînge“ (cf. Titu Maiorescu: *Opere*, vol. I, ediție, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, București, Editura Minerva, 1978, p. 473). Titu Maiorescu s-a ridicat împotriva aplicării articolului 7 al Constituției din 1866, a blamat cu severitate manifestările naționalist-șovine, în numele unor nobile idealuri de umanitate, de conviețuire pașnică și tolerantă cu cei de altă religie și naționalitate. Ca și Dimitrie Bolintineanu în satira sa, Titu Maiorescu dezaproba acțiunile întreprinse de burghezia românească grupată în partidul liberal, scriind: „Ceea ce nimeni n-ar fi crezut cu puțință în secolul al XIX-lea la noi s-a întîmplat. S-au găsit profesori din învățămîntul public și bărbați din așa-numitul partid liberal care să se facă agenții motori ai persecuției, s-au găsit preoți creștini care să se fălească în adunări publice cu ura ce o poartă în contra de-aproapelui lor de altă credință politică

sau religioasă. Și unii, și alții au uitat că știința și libertatea sunt focarul toleranței umanitare, au uitat că religia creștină este iubirea necondiționată a tuturilor oamenilor fără excepție“ (Titu Maiorescu: *op. cit.*, p. 475). În monografia pe care i-a dedicat-o mentorului „Junimii“, E. Lovinescu îi releva distinct noblețea atitudinii sale: „Tonul lui Maiorescu se ridică deodată la o căldură, la un patetism rar găsite în proza lui mai mult lucidă și, oarecum, glacială. Se simte că în sufletul lui bătea un vînt de generozitate și de umanitate, o toleranță“ (cf. E. Lovinescu: *T. Maiorescu*, în *Scrieri*, vol. VII, ediție și postfață de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1978, p. 193).

Dimitrie Bolintineanu s-a referit la manifestările reprobabile din acea epocă, care anulau drepturile politice și cetățenești ale evreilor, și în satirele *Ciutacii turci de la Rusciuc către d-nu Cremieux în privința drepturilor politice ce se cereau a se da evreilor și Țiganii liberați către evrei*, din cuprinsul *Eumenidelor*.

D-LUI CONSTANTIN ROSETTI, FOST MINISTRU

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 2, 1866, p. 6.

Dimitrie Bolintineanu nu-i putea ierta lui C. A. Rosetti, fostul său tovarăș de luptă din timpul revoluției de la 1848, că s-a numărat prin complotiștii care au organizat detronarea lui Cuza, la 11 februarie 1866. Așa cum sublinia Titu Maiorescu, „orcum ar fi și orcîte circumstanțe atenuante s-ar admite pentru răsturnarea lui Cuza, modul cum s-a executat această răsturnare rămîne condamnabil“ (cf. Titu Maiorescu: *Istoria contemporană a României*, București, Socec, 1925, p. 8).

C. A. Rosetti a devenit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice îndată după detronarea lui Cuza, în guvernul prezidat de Ion Ghica. La 11 mai 1866 s-a format un nou guvern, condus de Lascăr Catargiu, în care C. A. Rosetti deține, în continuare, același minister. La mijlocul lunii iulie 1866, C. A. Rosetti și I. C. Brătianu demisionază însă din guvernul Lascăr Catargiu, ceea ce duce la căderea acestuia. Cei doi miniștri demisionari „urmăreau să pregătească terenul în vederea formării unui guvern liberal-radical“ (cf. *Istoria României*, vol. IV, București, Editura Academiei, 1964, p. 538). Într-adevăr, la 15 iulie 1866 se formează un nou guvern, condus iarăși de Ion Ghica, dar C. A.

Rosetti nu mai intră în componența acestuia (cf. Vasile Netea : C. A. Rosetti, București, Editura Științifică, 1970, p. 294). După formarea guvernului Ion Ghica, se accentuează disensiunile dintre moșierimea conservatoare și burghezia liberală. Moșierimea se organizează în „Comitetul ordinii“ și scoate gazeta *Ordinea*, iar burghezia întemeiază „Amicii Constituției“ și are ca organ de presă gazeta *Românul*, condusă de C. A. Rosetti.

În această satiră, Dimitrie Bolintineanu se referă și la prezența sa, alături de Al. Papiu-Ilarian și Petre Orbescu, în guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, în timpul domniei lui Cuza. Guvernul s-a format la 12 octombrie 1863, înscriind cel mai luminos moment din timpul Unirii, îndeplinind un rol hotărâtor, de însemnătate istorică, prin legile și reformele realizate. În acest guvern, Dimitrie Bolintineanu a deținut importanta funcție de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, alături de Ludovic Steege la Finanțe, Al. Papiu-Ilarian la Justiție, N. Rosetti Bălănescu la Externe, Petre Orbescu la Lucrări Publice și Alexandru Iacovache la Război (cf. Dan Berindei : *Gvernele lui Alexandru Ioan Cuza. 1859—1866*, în *Revista arhivelor*, an. II, nr. 1, 1959, p. 147).

DOMNULUI IOAN OTETELEȘANU. LA MĂGURELE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 2, 1866, p. 9.

Dimitrie Bolintineanu și Mihail Kogălniceanu au fost cei mai apropiați aliați ai lui Cuza în realizarea loviturii de stat din 2 mai 1864. Sistemul constituțional stabilit prin Convenția de la Paris era dificil, ridica obstacole adesea insurmontabile în calea colaborării dintre puterea legislativă și cea executivă. O schimbare radicală era necesară, în primul rând datorită faptului că opoziția Camerei crescuse, era înverșunată, prin prezența reunită a marii boierimi din Moldova și Muntenia. În plus, se produsese pactizarea dintre dreapta conservatoare a moșierilor și stînga radicală a liberalilor, cunoscută sub denumirea de „monstruoasă coaliție“, care urmărea detronarea lui Cuza, aducerea unui principe străin, împiedicarea reformei agrare și electorale etc. Din cauza opoziției Camerei deputaților, dominată de reprezentanții monstruoasei coaliții, guvernele se schimbau des, se crea instabilitate și haos politic, se îngreuna înfăptuirea și aplicarea reformelor. În lucrarea *Cuza-Vodă și oamenii săi*

(București, Noua librărie G. Ionide, 1870, p. 60), Dimitrie Bolintineanu remarca : „Orice nou ministru venea, strica ceea ce făcuse bine sau rău predecesorul său, lăsînd a desface mai tîrziu următorul său ceea ce făcuse el ; astfel că toată acțiunea guvernelor nu mai era decît o luptă în care miniștrii care veneau stricau ceea ce făceau miniștrii care se duceau !... Guvernul nemi-avînd principii, nu găsea nici un ajutor în opinia publică.“

Încă din primii ani de domnie a lui Cuza, opoziția Camerei se făcuse deseori simțită. La începutul anului 1864, cînd se punea problema înfăptuirii reformei agrare și a celei electorale, atitudinea reacționară a Camerei devenise acerbă. Era necesară așadar o modificare radicală a sistemului de guvernare. Singura soluție adoptată de Cuza și colaboratorii săi apropiați era o lovitură de stat, prin care să se dizolve Camera și domnitorul să-și asume prerogativele puterii legislative, instaurînd domnia autoritară. Printre principalii sfătuitori și susținători ai lui Cuza, în direcția organizării unei atari lovituri, s-a numărat și Dimitrie Bolintineanu. La 29 octombrie 1861, deci cînd nu deținea nici o funcție oficială, aflîndu-se la Constantinopol, la Conferința puterilor garante, îi scria lui Cuza, printre altele : „Cred, Măria-Voastră, că după ce se va face Unirea, ar trebui să se adopteze politica despre care totdeauna mi-ați vorbit... După cum văd în lume, singura autoritate ce are simpatii puterilor este numai aceea a domnitorului și mai mult se întărită cabinetele cînd aud că s-a schimbat un ministru decît că s-a dizolvat o adunare“ (cf. *Documente și manuscrise literare*, vol. I, alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru, cu un cuvînt înainte de prof. univ. Al. Dima, București, Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu“, Editura Academiei, 1967, p. 95). Ca sfetnici intimi ai lui Cuza, Mihail Kogălniceanu și Dimitrie Bolintineanu au planuit inițial să dea lovitură de stat la 30 noiembrie/12 decembrie 1863. În Arhiva Cuza (mapa XLVI, documentele 6 și 7) s-au păstrat două concepte scrise de mîna lui Dimitrie Bolintineanu, la această dată, privind dizolvarea Camerei, noua lege electorală, apelul ministrului de Interne către locuitorii capitalei, proiectul de proclamație a lui Cuza, un plan detaliat de măsuri etc. Lovitura se amîna însă, din motive tactice (cf. Ioan Hudiță : *Franța și Cuza-Vodă. Lovitura de stat proiectată în 1863, după documente inedite*, București, Tipografia „Carpați“, 1941, p. 46). Ea redevine actuală cu prilejul depunerii în Cameră, spre aprobare, a pro-

iectului de lege rurală, la 13/25 martie 1864. Deputații moșieri se opun acestei legi și dau vot de neîncredere guvernului. Mihail Kogălniceanu intenționează atunci să-și dea demisia, dar Cuza i-o refuză, aminând deschiderea Camerei pînă la 2 mai 1864. La începerea lucrărilor, Mihail Kogălniceanu citi mesajul domnitorului de dizolvare a Camerei. Lovitura de stat se înfăptuise.

Printr-un plebiscit desfășurat între 10/22 și 14/26 mai 1864, Cuza supune aprobării poporului așa-zisul *Statut*, care stabilea noua modalitate de guvernare după lovitura de stat. În lucrarea *Viața și opera lui Cuza Vodă* (București, Editura Științifică, 1966, p. 246), Constantin C. Giurescu arată că *Statul* (pe care Dimitrie Bolintineanu îl invocă în satirele sale), „în realitate, nu dezvoltă Convenția de la Paris, ci o modifica, în sens autoritar, sporind drepturile puterii executive și scăzînd pe acelea ale puterii legislative. El prevedea că «domnul are singur inițiativa legilor», elaborarea lor fiind încredințată Consiliului de stat (...) Dispozițiile *Statutului* însemnau o diminuare considerabilă a însemnătății Camerei, sub toate raporturile: în primul rînd, prin faptul că atribuția ei esențială, aceea legislativă, trecea acum în mare parte asupra domnului și Senatului; apoi, nu mai avea dreptul nici de a-și face regulamentul de funcționare, nici de a-și alege președintele, în sfîrșit, nu mai putea primi petiții.“

Îndată după lovitura de stat din 2 mai 1864, Dimitrie Bolintineanu, ca unul care o pregătise, precum și ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, se preocupă, în sfera activității sale, de justificarea și însemnătatea ei. Într-o scrisoare deschisă adresată profesorilor, la 5 mai 1864, lansa acest apel: „Acum, orice vorbă cată să se schimbe îndată în faptă. Vieața țării se dezvoltă, se varsă cu energie. Tot ce este vieață devine acțiune, putere, și domnia-voastră, cei dinții soldați ai civilizațiunii, aveți cea mai mare parte de acțiune la lucrarea viitorului patriei. Grăbiți dar a vă uni cugetările cu acelea ale națiunii“ (cf. *Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române*, nr. 100, 5/17 mai 1864, p. 460). De asemenea, tot sub forma unei scrisori deschise, se adresa și clerului: „Preasfinția-voastră cunoașteți proclamațiunea Măriei-Sale Domnitorului către români. Ați admirat frumoasele și generoasele simțimente ale Alesului Națiunii. Știți asemenea că țara este chemată a se pronunța între regimul oligarhic și noua eră de egalitate în care intrăm... În epocile cele mari, de cîte ori inima țării s-a vărsat în aspirațiuni nobile, clerul român, nu numai că nu a rămas nesimțitoriu, dar încă,

cată a mărturisii, el a fost cu inima acolo unde au fost ideile cele mărinimoase: adică acolo unde a fost partea ce mare a națiunii suferindă. Cu partea cea mare a națiunii suferinde este Alesul Națiunii, este guvernul său...“ (*Loc. cit.*, p. 459.) Trebuie precizat că nici un alt ministru nu a lansat asemenea apeluri pentru sprijinirea loviturii de stat din 2 mai 1864 și a *Statutului*.

SCRISOAREA CE DACA N-A SCRIS, AR FI PUTUT SĂ SCRIE VODĂ-CUZA CĂTRE ROȘII

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 3.

La data de 3 august 1865, invocată de Dimitrie Bolintineanu în această satiră, adversarii lui Cuza, intenționînd să-l compromită și să-l înlăture, au organizat, la București, o manifestație violentă, cu deznodămînt dramatic. În timp ce Cuza se afla plecat la Ems, în Germania, pentru a-și îngriji sănătatea, opoziția a pus la cale răsturnarea acestuia, printr-o acțiune publică, al cărei pretext l-a constituit nemulțumirea precupeților de fructe și legume, obligați printr-o ordonanță a primăriei să nu mai practice comerțul ambulant, ci să închirieze gherete. În dimineața zilei de 3 august, precupeții din piață „se năpustiră asupra gheretelor, le sfărîmară și le dădură foc, apoi, adăugîndu-se și ceata celor care sînt gata să acționeze oridecîteori e vorba de distrugere și jaf, atacară sediul primăriei, aflător atunci chiar în gura pieței. Localul fu devastat, arhiva arsă sau zvîrlită în Dimbovița. Răzmerița începea să ia proporții, cînd interveni oștirea. Generalul Florescu, ministru de Interne, care-și dădea seama că o asemenea răzmeriță, neoprită la timp, putea lesne degenera într-o mișcare gravă, dădu ordin trupei să tragă și aceasta execută ordinul. Mulțimea care nu era înarmată serios — avea doar ciomege, cuțite, pietre și cîteva pistoale — nu putu rezista și, după o scurtă împotrîvire în clădirea devastată a primăriei, se împrăștie, lăsînd pe teren vreo 20 de morți și mulți răniți“ (Constantin C. Giurescu: *Viața și opera lui Cuza-Vodă*, București, Editura Științifică, 1966, p. 340). Prin răzmerița din 3 august 1865, opoziția a izbutit, într-adevăr, să submineze autoritatea și prestigiul domniei lui Cuza, fapt ce nu putea fi uitat de Dimitrie Bolintineanu.

În această satiră poetul face aluzie la un anume Ciocîrlan. Este vorba de un acolit politic al lui C. A. Rosetti, în casa că-

ruia a fost depus Cuza, sub pază, în zorii zilei de 11 februarie 1866, îndată după ce complotiștii l-au silit să semneze actul de abdicare.

Una dintre cele mai mari greșeli ale lui Cuza, recunoscută, în mod obiectiv, și de Dimitrie Bolintineanu în lucrarea sa *Cuza-Vodă și oamenii săi* (București, Noua librărie G. Ionide, 1870), a fost aceea că s-a lăsat înconjurat de așa-zisă camarilă, alcătuită din curtezani meschini și profitori, care speculau credulitatea și naivitatea domnitorului. În fruntea camarilei se afla Cezar Librecht, directorul general al poștelor și telegrafului, de care amintește și Dimitrie Bolintineanu în satirele din *Eumenidele*. Cezar Librecht. relevă Constantin C. Giurescu (*op. cit.*, p. 335), „inteligent, abil și curtean, știind să se facă util, ajunsese să aibă o reală putere, sugerind soluții, determinând numiri, înaintări și destituiri, supraveghind din umbră pe miniștri și mai ales îmbogățindu-se în văzul și în indignarea lumii.“

MUZELE ROMÂNE CĂTRE D. ION STRAT, MINISTRUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 19.

Dimitrie Bolintineanu ironizează aici pe cei care afirmau că înființarea Școlii de belle-arte din București s-ar fi datorat lui Nicolae Crețulescu, succesorul poetului în funcția de ministru al Cultelor și Instrucțiii Publice, în guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, în timpul domniei lui Cuza. Adevărul este că înființarea Școlii de belle-arte s-a datorat inițiativei lui Dimitrie Bolintineanu, din perioada în care era titularul acestui minister. Prin strădania sa a fost organizată, pentru prima dată la București, o expoziție oficială de pictură, unde au expus atît artiștii plastici profesioniști cît și „neguțătorii de tablouri“, pentru ca guvernul să achiziționeze pe cele mai bune. Printr-un comunicat emis la 28 decembrie 1863 și publicat în *Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române*, aducea la cunoștință: „Acest ministeriu, dorind a îmbunătăți atît galeria de tablouri din Iași cît și aceea din București, care deopotrivă lasă atît de mult de dorit, a decis a da două sau trei sale din Academia «Sf. Sava» din București în dispozițiunea pictorilor și neguțătorilor de tablouri, carii, expunîndu-le citva timp sub ochii publicului, guvernul să poată cumpăra pe acelea asupra cărora

gustul publicului și alegerea ar putea să cadă“. Tot atunci făcea apel la directorul Academiei «Sf. Sava» și la membrii Consiliului superior al instrucției publice, rugîndu-i să-i acorde „tot concursul în vederea acestui țel prin deschiderea acestor săli chiar înaintea anului nou“. Zelos, poetul-ministru trimitea adresă urgentă și îngrijitorului Academiei pentru ca acesta „să spele perdelele și geamurile și să instaleze sobe în două odăi din stînga galeriei de tablouri“ (Arhivele Statului, Minist. Instr. Publice, dosar 592/1863, adresele nr. 36597 și 36603, f. 416 și 427). Expoziția s-a deschis în ianuarie 1864, saloanele fiind decorate „într-un sentiment de frumusețe severă și de gravă armonie“, cum precizează Ulysse de Marsillac într-o dare de seamă publicată în *La Voix de la Roumanie* din 4 februarie 1864. Au expus cu acest prilej Aman, Tattarescu, Trenk, Mișu Pop, Carol Popp de Szathmary (cf. Barbu Brezianu: *Rolul și contribuția lui Dimitrie Bolintineanu la dezvoltarea artelor frumoase în Principatele Române*, în *Studii și cercetări de istoria artei*, an. VI, nr. 2, 1959, p. 249).

Prin insistențele lui Dimitrie Bolintineanu s-a obținut și înființarea Școlii de belle-arte. La încheierea anului școlar, poetul publică în *Dimbovița* din 29 iunie 1864 o amplă dare de seamă, în care sublinia: „Pe lîngă facultatea de drept, științe, litere, s-a adaos și o școală de arte frumoase: pictura, arhitectura, sculptura și gravura pe lemn și aramă... Facă cerul ca și succesorii noștri în ministeriu să fie aprinși de aceeași dragoste pentru instrucțiune, spre a nu lăsa nici o lacună la punerea în practică a tuturor acestor reforme introduse în noul buget al Instrucției Publice.“ Regulamentul Școlii de belle-arte e aprobat de Cuza la 19 octombrie 1864 și promulgat la 23 octombrie, deci după ce Dimitrie Bolintineanu demisionase din funcția de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. Inaugurarea a avut loc la 14 decembrie 1864. Cu toate că nu a avut satisfacția să-și vadă finalizată strădania, Dimitrie Bolintineanu este adevăratul ctitor al Școlii de belle-arte.

Ion Strat era profesor de economie politică, rector al Universității din Iași, căruia i-a urmat Titu Maiorescu. La începutul anului 1865, în guvernul prezidat de C. Bosianu, sub domnia lui Cuza, a fost ministru de Finanțe. După detronarea lui Cuza a devenit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, în locul lui C. A. Rosetti (vezi nota la satira *D-lui Constantin Rosetti, fost ministru*).

SINTUL SAVA CĂTRE ARHITECTONUL ORĂSCU

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 21.

PROFESIUNE DE CREDINȚĂ A UNUI CANDIDAT DE DEPUTAT LA ALEGERILE VIITOARE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 4, 1866, p. 3.

E posibil ca Dimitrie Bolintineanu să fi avut drept model satira *O profesiune de credință* de Grigore Alexandrescu, apărută prima dată în *Românul* din 12/24 august 1857 și reprodusă apoi în ediția *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*, București, Tipografia Națională a lui Ștefan Rassidescu, 1863.

CIUTACII TURCI DE LA RUSCIUC CĂTRE D-NU CREMIEUX ÎN PRIVINȚA DREPTURILOR POLITICE CE SE CEREAU A SE DA EVREILOR

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 4, 1866, p. 7.

FEMEILE ROMÂNE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 4, 1866, p. 12.

M.S. DOMNULUI BARBU ȘTIRBEI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 5, 1866, p. 3.

ȘTEFAN CEL MARE ȘI MIHAI VIZITÎND ROMÂNII ÎN RAI ȘI ÎN IAD

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 5, 1866, p. 7.

La scurt timp după detronarea lui Cuza, în Moldova se organizează o mișcare separatistă, care a dus la răscoala din 3 aprilie 1866, condusă de Teodor Boldur-Lățeșcu și N. Ceaur-Aslan.

În fruntea acestei mișcări se afla mitropolitul Calinic Miclescu, plănuind să-l numească domnitor în Moldova pe N. Rosetti-Roznovanu. Reprimarea răscoalei, prin intervenția armatei, a fost singeroasă. Iacob Negruzzi, martor ocular la acest episod, își amintește: „De la o vreme însă, făcînd și cavaleria întrebuițare de pistoalele lor și rîndind și ucigînd în dreapta și în stînga, rezistență serioasă nu mai putea fi și cei mai mulți din răsculați fugiră în toate părțile; cîți scăpară fură prinși cu grămada și închiși într-o mare manejă militară de scînduri, ce era lîngă Curtea domnească. [...] Pe la ora 2 după-amiază totul era sfîrșit, dar aspectul orașului era lugubru. Chiar un ceas mai tîrziu se vedea încă sînge curgînd și creierii împrăștiati pe pietrele ulițelor“ (*Amintiri din „Junimea“*, București, Editura „Viața românească“, f.a., p. 68).

URMAREA VIZITHI LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI MIHAI VITEAZUL ÎN IAD ȘI ÎN RAI. PARTEA II

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 7, 1866, p. 8.

VIZITA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI A LUI MIHAI ÎN IAD ȘI ÎN RAI (URMARE)

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 9, 1866, p. 6.

VIZITA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI A LUI MIHAI ÎN IAD ȘI ÎN RAI (URMARE)

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 10, 1866, p. 1.

În final se specifică (*Va urma*), dar nu a mai continuat, *Eumenidele* încetîndu-și apariția.

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREȘTI CĂTRE BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEȘTI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 3.

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREȘTI CĂTRE
BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEȘTI. DESPRE ALEGERI.

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 8, 1866, p. 14.

ȚIGANII LIBERAȚI CĂTRE EVREI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 5.

BĂTĂLIA ROȘILOR CU ALBII LA SALA
SLĂTINEANU

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 7.
La sfârșitul satirei se menționează (*Va urma*), dar nu a mai
continuat.

LOGOFĂTUL ECUMENICII PATRIARHII CĂTRE COMISIUNEA
NUMITĂ CU REVIZUIREA TUTULOR LEGILOR

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 8, 1866, p. 13.

CONSTITUȚIUNEA CĂTRE STATUTUL DE LA 2 MAI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 10, 1866, p. 13.

FABULE

Dimitrie Bolintineanu a fost mai puțin cunoscut ca fabulist. Scrierile sale de acest gen merită însă cu prisosință interesul și prețuirea posterității, putînd sta cu cinstă alături de fabulele lui Grigore Alexandrescu. „Neașteptat de concise, la un poet pe care îl știm prolix — observă Ion Rotaru —, scrise relativ tîrziu, în preajma lui 1866, fabulele lui Bolintineanu se disting prin inventivitate, printr-o continuă tendință de eliberare de izvoare și de canoanele clasice, cît și prin țintele politice și satirice prea evi-

dente. Militantul de la 1848, evocatorul avîntat din poemele romantice ne apare acum cuprins de scepticism rece“ (*Forme ale clasicismului în poezia română pînă la Vasile Alecsandri*, București, Editura Minerva, 1979, p. 384).

CIOCIRLANUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 1, 1866, p. 21.

MUNTELE CE NAȘTE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 1, 1866, p. 22.

ASINUL ȘI BĂTRÎNUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 1, 1866, p. 22.

LEUL MORT ȘI MĂGARUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 1, 1866, p. 23.

CHELUL ȘI CURTEZANELE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 12. De aici a fost reprodusă în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 448, 6 septembrie 1866, p. 1790, cu următoarea notiță din partea redacției: „*Eumenidele* sau *Satire politice*, ziar în versuri, pe lîngă alte pamflete politice ca acela pe care-l reproducuserăm în no. trecut, mai cuprinde și diferite fabule pline de spirit, dintre cari dăm aci ca probă numai două“. În numărul anterior din *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 447, 2 septembrie 1866, p. 1787, se reproducuse satira *Ovreei leșești către d. Manolache Costache Iepureanu*. Împreună cu *Chelul și curtezanele* se reproduce fabula *Cine să mînînce plăcînta*.

CALUL ȘI MISTREȚUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 13.

CINE SĂ MĂNINCE PLĂCINTA

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 13. De aici a fost reproduasă în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 448, 6 septembrie 1866, p. 1790 (vezi nota anterioară la fabula *Chelul și curtezanele*).

OMUL ȘI NEVĂSTUICA

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 14.

FEREASTA ȘI COȘUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 15.

BOUL ȘI BROASCA

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 16.

MĂGĂRUȘUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 3, 1866, p. 16.

TOLBA CU PĂCATELE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 4, 1866, p. 12.

VRACIUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 4, 1866, p. 18.

BROAȘTELE ȘI SOARELE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 4, 1866, p. 19.

BUFONUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 5, 1866, p. 15.

FEMEIA ȘI COPILUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 5, 1866, p. 16.

CĂȚEAUA ȘI PUII

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 15.

CÎNII LACOMI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 15.

CÎINELE CU MINTE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 16.

OMUL ȘI CÎINELE

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 6, 1866, p. 16.

CIOACA ȘI PĂUNUL

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 8, 1866, p. 16.

ALIANȚA CELOR SLABI CU CEI TARI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 10, 1866, p. 15.

CĂMILA ȘI PANTOFARI

A apărut în *Eumenidele*, an. I, nr. 10, 1866, p. 15.

CONRAD

1867

Primele fragmente din cînturile I și II ale amplului poem *Conrad* au apărut în *Atheneul român*, an. I, nr. 10 și 11, martie și aprilie 1867, p. 363, însoțite de următoarea notă din partea re-

dacției : „D. Bolintineanu n-a părăsit niciodată cîmpul literar și poetic unde a cules atîția lauri și de unde a cîștigat atîtea titluri la admirațiunea și recunoștința românilor. Mai multe poeme sunt deja terminate și unele dintr-însele sunt acum subt tipar. Cele dintîi broșuri vor cuprinde o poemă în patru cînturi. Scena se petrece în Ionia, Siria, Egipt, Franția, Anglia și Italia. Eroul poemei este un exilat român. El moare în Italia. Sceptic, descurajiat, el parcură lumea veche, meditînd asupra destinului acestor națiuni care nu mai sunt, revine neconștient la patria sa. O femeie pură, sublimă, înaintea morții lui, îl ridică, îl impacă cu credințele, cu Dumnezeu. Aici poetul este pus în contact neîncetat cu umanitatea, cu natura, cu infinitul. Am avut fericirea a ne procura de la autor următoarele versuri ce fac parte din cîntul întîii și al doilea al uneia din suscitările poemei.”

Noi fragmente din cînturile I și II se publică, peste scurt timp, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 515, 7/19 mai 1867, p. 2059, anunțîndu-se totodată apariția integrală a acestor cînturi în volum aparte, distribuit cititorilor numai pe bază de abonamente : „Anunțăm cu plăcere că în această săptămînă iesă de sub tipar marea publicațiune de poezii noi ale d-lui Bolintineanu, pentru care s-a văzut liste de abonamente, căci numai prin abonamente se va putea avea, vînzarea în parte fiind oprită. Va apărea 1 și 2 cîntece dintr-o poemă *Conrad*, în patru cînturi mari. Este un român exilat, călătorînd în Asia, Siria, Palestina, Egipt, Franția, Englitera și Italia ; descriînd lumea veche și lumea nouă. Heroul este un fiu al societății sceptice. El se purifică, se înalță prin înturnarea la ideele de religiuine, grație unei femei extraordinare, unui amor divin, și merge să moară la Neapol.”

Apariția cînturilor III și IV, în volum aparte, este precedată de publicarea unor pasaje din cîntul III în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 530, 6/18 iulie 1867, p. 2119, unde se anunța : „Cîntul III și IV din *Conrad* de d. D. Bolintineanu va ieși în aceste zile de sub tipar. Autorele a binevoit a ne permite spre a trage din cîntul III următoarele pasaje.” Pasajele respective au fost însă greșit puse în pagină, inversîndu-se, ceea ce determină redacția să le publice încă o dată, în mod corect, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 531, 9/21 iulie 1867, p. 2124, cu scuzele de rigoare : „Reproducem din nou extractul poeziilor din poema *Conrad*, cîntul III al d. D. Bolintineanu, din cauza că în no. trecut, din eroarea tipografiei s-au amestecat strofele, tipărit pe cele de jos, sus, și vice-versa, încît s-a desfigurat opera”.

La apariția în volum a cînturilor III și IV, în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 542, 17/29 august 1867, p. 2167, se publică extrase din cîntul IV, împreună cu următoarea notiță : „Al treilea și al patrulea cînt din poema *Conrad* de d. Dim. Bolintineanu a ieșit de sub tipar și s-a împărțit pre la abonați. Autorele a binevoit a ne comunica și nouă un exemplar. Din acest exemplar, din cîntul IV-lea, care ni se pare cel mai accentat, vom extrage și vom reproduce în *Trompeta* cîteva mîce pasaje cari vor da idee cititorilor despre maturitatea poeziei la români. Cititorii inteligenți vor judica singuri.”

Conrad a apărut în intervalul de timp dintre lunile mai și august 1867, în două volume, primul volum conținînd cînturile I și II, iar volumul al doilea cînturile III și IV. Pe coperta primului volum se scria : *Conrad, poemă în patru cînturi și note explicative* de Dimitru (sic !) Bolintineanu, nr. 1, 2, mai, iunie, București, Tipografia Națională, Antreprenor C. N. Rădulescu, 1867. Primul volum poartă următoarea dedicație : „Lui Constantin Negri și Vasile Alecsandri, Voi prin care am cunoscut pe românii de peste Milcov cînd s-a aruncat în Paris cea dintîi sămînță a unirii românilor, permițiți a pune în capul acestei poeme numele vostru”.

După cîntul IV, la sfîrșitul volumului al doilea, Dimitrie Bolintineanu anexează șase poezii de sine stătătoare : *Marș de rebel*, *La ostașii români de astăzi*, *Marș ostășesc*, *Țara noastră mainainte*, *Tirgoviștea* și *Nicolae Bălcescu*.

În ultimii ani ai vieții sale, Dimitrie Bolintineanu a început să fie obsedat de ideea revizuirii unor părți ale operei sale poetice, modificîndu-le structural, scurtîndu-le sau rescriîndu-le în întregime. Din păcate, nu întotdeauna cu fericite rezultate. Dimpotrivă, mai mult stricînd decît dregînd. Astfel, în vara anului 1868 își amputează în mod surprinzător amplul și admirabilul poem *Conrad*, eliminînd, cu o duritate inexplicabilă, deconcertantă, numeroase pasaje pe care, în obsesia sa, le considera a fi digresiuni inutile, iar în alte locuri intervenînd în conținutul versurilor cu înlocuiri și adaosuri distonante. Noua versiune a poemului începe să o publice în *Albina Pindului*, an. I, nr. 5, 15 august 1868, p. 113. Se pare că Grigore H. Grandea, fiind un devotat emul al lui Dimitrie Bolintineanu, nu a avut curajul să-l refuze, să-i respingă noua versiune a lui *Conrad*, însă ținea să se desolidarizeze, cu discreție, de această întreprindere a poetului, avîndu-și astfel cititorii : „Iacă o poemă care a produs o profundă

impresie în puținele noastre cercuri literare. Așa cum o publicăm aci este cu totul reformată. D. Bolintineanu a scos dintr-însa tot ce era prisos, tot ce nu se lega cu ideea-mamă, cu Conrad. Am dori însă ca domnia-sa să nu fi smuls pentru totdeauna din sfera publicității pasagele scoase; căci dacă ele întunecau oarecum obiectul principal, dacă păreau ca niște mozaice smulse din murii unui sarai și aruncate într-un bazin, au însă fiecare meritul lor și sunt atâtea inspirații frumoase cari pot figura separate.“

Noua versiune a lui Conrad a fost publicată în *Albina Pindului*, an. I, nr. 5, 15 august 1868, p. 113; nr. 6, 1 septembrie 1868, p. 137; nr. 7, 15 septembrie 1868, p. 161; nr. 8, 1 octombrie 1868, p. 196; nr. 9, 15 octombrie 1868, p. 213; nr. 10, 1 noiembrie 1868, p. 243; nr. 11, 15 noiembrie 1868, p. 281.

În linii generale, poemul Conrad, în versiunea sa primă, de cea mai autentică și indiscutabilă valoare, din 1867, reface călătoriile întreprinse de Dimitrie Bolintineanu în perioada exilului politic, după revoluția din 1848. Spirit romantic, poetul nostru e devorat de neliniști, e stăpinit de voluptatea plecărilor, de chemarea nostalgică spre alte orizonturi, de dorința de a rătăci pe țărmuri necunoscute. Marea pasiune a epocii romantice era pentru Orient, pentru Egipt și Locurile Sfinte, pentru vechea Eladă, pentru fabuloasele ținuturi arabe, persane și siriene. Deși nu dispunea de posibilități materiale, și poate că tocmai în aceasta consta farmecul irezistibil al impulsului romantic spre peregrinare, Dimitrie Bolintineanu se hotărăște să viziteze locurile atât de mult căutate de marii romantici europeni. În perioada clasicismului, când orizontul era îngustat de dogme și reguli imuabile, scriitorii erau sedentari, aveau fixațiunea spațiului și timpului dat, neîncercînd nici o desprindere din cadrul limitat al existenței lor și al surselor de inspirație. Paul Hazard, în cunoscuta sa lucrare *La Crise de la conscience européenne* (Paris, Librairie Arthème Fayard, 1961, p. 5), releva: „Quand Boileau prenait les eaux de Bourbon, il pensait être au bout du monde: Auteuil lui suffisait. Paris suffisait à Racine; et tous deux, Racine et Boileau, furent bien gênés, lorsqu'il durent suivre le Roi dans ses expéditions. Bossuet n'alla jamais à Rome; ni Fénelon. Molière n'alla revoir la boutique du barbier de Pézenas. Les grands classiques sont stables.“ Spre sfîrșitul veacului al XVII-lea și în prima jumătate a secolului XVIII-lea, așa cum remarcă Paul Hazard în continuare, se produce însă o profundă mutație în conștiința euro-

peană, determinată în primul rînd de cunoașterea altor zone geografice și umane, cu complexitatea și varietatea lor de manifestări spirituale și materiale. Primele importante călătorii au un caracter erudit, cum este *Voyage en Syrie et en Egypte* al lui Volney, apărut în 1787, care a constituit una din principalele surse de inspirație ale lui Dimitrie Bolintineanu pentru călătoriile lui Conrad.

Odată cu apariția romantismului, călătoria capătă o cu totul altă semnificație. Aceasta s-a datorat în primul rînd faptului că sentimentul naturii, ostracizat în clasicism, e reabilitat și introdus în literatură, mai întii de către precursorul romantismului, Jean-Jacques Rousseau, prin *La Nouvelle Héloïse* și *Emile*, apoi prin *Les Réveries du promeneur solitaire*. De la admirația naturii se trece la o devorantă pasiune de a peregrina, izvorită din nestatornicia și involburarea sensibilității romantice, din necesitatea deseori simțită de a confrunța realitatea exterioară cu meditația interioară, uneori din atitudinea de nemulțumire față de realitatea înconjurătoare. În plus, romanticii sînt mînați de o aprinsă sete de cunoaștere, de aspirația către pitoresc și inedit, trăiesc intens sentimentul evaziunii și al reveriei, sînt stăpîniți de tentația exoticului.

Potrivit propriilor mărturii ale lui Dimitrie Bolintineanu, eroul central al poemului său, Conrad, intrupează ceva din biografia, trăsăturile morale și structura caracterologică a lui Nicolae Bălcescu. Într-o scrisoare adresată lui Vasile Alecsandri, la 30 mai 1867, Dimitrie Bolintineanu îl înștiința că îi trimite „această poemă Conrad, unde se răsfrînge ceva din caracterul Bălcescului, din viața lui, din inima lui“ (cf. *Documente și manuscrise literare*, vol. I, alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru, cu un cuvînt înainte de prof. univ. Al. Dima, București, Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu“, Editura Academiei, 1967, p. 116). Menționăm că însuși Nicolae Bălcescu folosea numele de Conrad Albrecht ca nume conspirativ, după revoluția din 1848, sau ca pseudonim literar. De pildă, la 6 ianuarie 1849 îi comunica lui A. G. Golescu: „Scrie-mi la Constantinopol supt adresa: Conrad Albrecht“ (cf. N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, Corespondență, ediție critică de G. Zane, București, Editura Academiei, 1964, p. 126). Tot astfel, la 11 februarie 1850 îi scria, din Paris, lui Vasile Alecsandri: „Quand vous m'enverrez des lettres par la poste, écrivez-moi sous l'un de ces deux noms: Conrad Albrecht ou Michel Marleha:“

(cf. *op. cit.*, p. 270). Din Paris, la 23 februarie 1850, îi comunica și lui Ion Ghica: „Eu am scris la Moldova, la Panaioti Bals, ce se află lângă Galați, ca să fie în corespondință cu mine și să ne scrie despre ale țerii. I-am zis să-mi trimită scrisorile la tine, supt numele meu Conrad Albrecht“ (cf. *op. cit.*, p. 275). Nicolae Bălcescu a semnat cu pseudonimul Conrad Albrecht în primul număr al revistei *România literară*, scoasă de Vasile Alecsandri în 1852, dar confiscată de cenzură (cf. Nestor Camariano: *Primul număr al „României literare“ din 1852 a lui Vasile Alecsandri*, în *Revista Fundațiilor regale*, nr. 10, octombrie 1940, p. 132). Într-o scrisoare adresată lui A. Zane, la 2 iunie 1852, Dimitrie Bolintineanu preciza: „Ți-am trimis o mică broșură din jurnalul ce s-a oprit la Moldova, din pricină că a scris într-însul Bălcescu supt numele Conrad Albrecht și eu supt numele de Valentin“ (cf. N. Cartoian: *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 465).

În esență, *Conrad* este un poem de factură byroniană, putînd fi apropiat de *Corsarul* și de *Peregrinările lui Childe Harold*. În *Istoria literaturii române* (București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 228), G. Călinescu releva că este un „poem de tipul *Childe Harold*“, care „cuprinde foarte frumoase versuri“. Eroul din *Corsarul* lui Byron se numește tot Conrad și a servit de prototip și altor poeți romantici din epoca respectivă. De pildă, la Mickiewicz îl întîlnim sub numele Konrad Wallenrod, iar la Iulius Slovacki sub acela de Kordian, dedicați împlinirii unei cauze înalte. Din punct de vedere tipologic, Conrad al lui Dimitrie Bolintineanu este un erou romantic ce se aseamănă mai ales cu Childe Harold. Ca și personajul byronian, tînărul proscris român peregrinează în ținuturi îndepărtate coplesit de neliniști, torturat de întrebări devorante, stăpînit de o gravă melancolie, dar animat și de profunde idealuri justițiare, patriotice și democratice.

În temeinica sa exegeză, *Byron și byronismul în literatura română* (București, Editura Univers, 1977, p. 135), Ileana Verzea analizează atent punctele de interferență, afinitățile și similitudinile dintre opera lui Byron și amplul poem al lui Dimitrie Bolintineanu, fără a cădea în eroarea de a stabili între poetul român și poetul englez raporturi de subordonare sau de imitație îngustă. Byronismul lui Dimitrie Bolintineanu este considerat, pe bună dreptate, un „fenomen de concordanță spirituală“.

Conrad, subliniază Ileana Verzea, este modelat după *Childe Harold*, „în gustul preromantic pentru călătorii și meditații de pelerin în peisajul melancolic al ruinelor. Voiajul în insulele grecești (*Ionienele*), în Orientul Mijlociu (*Sirienele și Egiptul*), în Franța, Anglia, trecînd prin Elveția și Italia, adică în locurile cu care autorul era în cea mai mare parte familiarizat prin experiență, se raportează la evenimentul biografic cu tot atîta claritate ca și în eposul englez.“ Cu o fină putere de percepție critică, Ileana Verzea relevă și elementele care disting poemul lui Dimitrie Bolintineanu de cel al lui Byron, din perspectiva trăsăturilor particulare ale romantismului românesc: „Diferența constă însă în conceperea personajului ca proscris politic, ce «de cugetile sceptici părea zdrobit și stins», ceea ce îi conferă eroului lui Bolintineanu o motivație precisă, care lui Harold îi lipsește și care se explică prin accentul pe care romantismul din țările din sud-estul și centrul european îl puneau pe determinantul social-politic în literatură. Conrad nu mai putea fi un simplu nobil suferind de spleen, care se autoexilează, ci el trebuia acum să poarte o insignă de apartenență angajată.“

Navigînd și peregrinînd de-a lungul țărmurilor mediteraniene, ca și Childe Harold, Conrad oferă poetului prilejul de a schița o vastă panoramă a antichității, văzută însă nu atît în strălucirile ei de odinioară, cît mai ales în aspectele întristătoare ale destrămării vechilor civilizații. În fața ruinelor și a vestigiilor unui trecut încărcat de glorie, prăbușit sub trecerea neiertătoare a timpului, Conrad meditează mistuit de descurajare, filozofează în stil preromantic asupra instabilității istoriei, asupra zădărniceii eforturilor umane spre fericire, asupra soartei implacabile care transformă toate gloriile și strălucirile în fantome dezolante. Poemul se constituie astfel dintr-o succesiune de elegii, una izvorînd din cealaltă, potențînd pînă la obsesie interogațiile și răspunsurile privitoare la spulberarea civilizațiilor de odinioară. Meditația în fața ruinelor, a vestigiilor unui trecut plin de strălucire este de sorginte preromantică, descinde din *Les Ruines ou Méditations sur les révolutions des empires* ale lui Volney. În *Conrad*, remarcă D. Popovici, întîlnim „nu numai peisajul strălucitor și exuberant“ al Orientului, ci „alături de el, și întinderea tristă peste care timpul și-a însemnat trecerea cu ruine. *Ionienele, Sirienele și Egiptul*, primele trei cînturi ale poemei, sînt, cu toată bogăția lor de literatură antică, mărturia

sufului preromantic al scriitorului. Conrad putea să împrumute numele său din poezia lui Mickiewicz; el putea împrumuta ideea rătăcirilor din *Cavalerul Harold* al lui Byron; dar suflul care străbate întreaga poemă, — adinca întristare pricinuită de conștiința tot mai vie a labilității lucrurilor omenești — îi venea din meditațiile lui Volney. Prin faptul acesta, poema reactualiza una dintre cele mai răspindite teme ale literaturii preromantice și pregătea calea pe care avea să se îndrumeze în scurtă vreme Eminescu“ (D. Popovici: *Dimitrie Bolintineanu, în Cercetări de literatură română*, Sibiu, „Cartea Românească din Cluj“, 1944, p. 86—87).

În *Conrad*, meditațiile în stil preromantic se împletesc însă cu atitudini romantice de intensă vibrație, reflectând și trăsăturile particulare ale romantismului românesc. Potrivit unei concepții active, specifice romantismului românesc, melancolia lui Conrad capătă sensuri patriotice și democratice și, așa cum observă Ion Foman, „reconstituie registrul complet al opiniilor social-politice profesate de autor. Eroul e un *alter ego* al poetului“ (*Prefață, la Legende istorice*, București, Editura pentru literatură, 1965, p. XXIII). Oricît ar fi de copleșit de melancolie în fața vestigiilor unor superbe civilizații, Conrad nu-și uită patria, are convingerea că atît națiunea sa, cît și celelalte națiuni subjugate trebuie să lupte pentru a-și cuceri ele însele libertatea. În excelentul său studiu *Bolintineanu și sonurile poeziei moderne*, inclus în volumul *Scriitori moderni* (București, Editura pentru literatură, 1966, p. 23), I. Negoieșcu relevă că eroul lui Dimitrie Bolintineanu este „încercător în viitorul omenirii, în triumful justiției și adevărului“. Conrad este protestatar și vizionar, anunțînd ridicarea poporului pentru dobîndirea dreptății și libertății, „În byroniana figură a lui Conrad, poetul a dat chip sentimentelor generoase, năzuinței de libertate a vremii“, subliniază, în același sens, I. Negoieșcu (*op. cit.*, p. 55).

Poemul lui Dimitrie Bolintineanu excelează în descrieri de natură pline de savoare, construite ingenios, cu o evidentă artă compozițională, din imagini pitorești ale peisajului sudic, mediteranean, și din priveliști evocatoare ale mitologiei și vîrstei clasice. Așa cum subliniază Cornel Regman, „Bolintineanu este în *Conrad*, și în alte cîteva poeme, primul nostru poet original și autentic al naturii sudice și al priveliștilor lumii clasice, saturate de mitologie“ (*Dimitrie Bolintineanu — între „plîngere“ și satiră*, în volumul *Confluente literare*, București, Editura pentru

literatură, 1966, p. 121). Comentatorii moderni ai operei lui Dimitrie Bolintineanu au relevat cu pregnanță faptul că, în *Conrad*, farmecul și involburările mărilor, ale ținuturilor acvatice sînt zugrăvite în imagini de bogat cromatism, în tonalități euforice, de suculentă expresivitate lirică. „Fără îndoială, — subliniază I. Negoieșcu — opera lirică cea mai de valoare a lui Bolintineanu rămîne lungul poem *Conrad*, din care se pot extrage, ca dintr-un laborios zăcămint, minereuri cu scilpiri de diamant. S-a încheșat în aceste versuri un cer de limpezimi strălucite, scufundat în puritatea grea de evocări a Mediteranei, albastrul cimitir al culturii. Față de Pillat, cîntecul mediteranic al lui Bolintineanu e mai bogat în frăgezimi născînde, în ingenuitate; o matinală adiere îl străbate și numele Antichității și ale Sudului se contopesc, în evocare, la un nivel mai aproape de singele poeziei. Elegia sună mai original, în incarnatul ei cu răsfrîngere de sîdefuri; e ca o suavă peregrinare prin elegiile care se nasc una dintr-alta, se împletesc, se întretaie, se despart și se revarsă în «marea azurată», în dulcele ei murmur de voluptate și tristețe“ (*op. cit.*, p. 22). Eugen Simion descifrează în *Conrad* temele predilecte ale liricii lui Dimitrie Bolintineanu, însă observă judicios că dominantă rămîne zugrăvirea admirabilă a „tărîmelor lichide“, după propria expresie a poetului: „Este, indiscutabil, performanța lirică a fecundului autor. Regăsim, aici, toate temele lui, tratate cu mai mare originalitate: tema nimicniciei omului și a trecerii vieții, tema matinalului, tema armoniei, tema creatorului proscris și a despotismului sălbatic etc. Un discurs vast, în care mitologicul și politicul se succed într-o retorică destul de bine articulată. Însă, înainte de orice, Bolintineanu este, aici, într-un chip mai coerent și mai inspirat, poetul «tărîmelor lichide», poet neptunic în adevăratul înțeles al termenului, cu o intuiție fină a mișcării acvatice“ (*Dimineața poezilor*, București, Editura Cartea Românească, 1980, p. 159).

Idila suavă între Conrad și Julia, înflînită pe același vas, se consumă în sfera zbuciumatelor pasiuni romantice de natură platonice. Iubirea se decantează în esența pură și înmiresmată a unei prietenii sublime, a unei dăruiri sufletești înălțătoare. În studiul *Metamorfoze ale liricii erotice*, inclus în volumul colectiv *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc* (București, Editura Academiei, 1976, p. 123), Roxana Sorescu observa: „*Conrad* este poemul iubirii sufletești sublime, expresie pură a viziunii «sentimentale», în termeni schillerieni,

asupra lumii. Dacă generația anterioară fusese sensibilă la transformarea prieteșului în amor, Bolintineanu se află în etapa în care «amicizia» în sens înalt este oferită în loc de iubire, etapă de completă rarefiere a simțurilor, în favoarea comunitii sufletești.“ Spre meritul său, Dimitrie Bolintineanu nu acordă o pondere exagerată acestei idile, ci o introduce discret și echilibrat în țesătura poemului, servind mai mult ca pretext, ca mijloc de legătură și armonizare între diversele episoade, ca motiv inițial al efuziunilor lirice ale eroului central.

Poemul lui Dimitrie Bolintineanu nu e scutit de unele inegalități și carențe, caracteristice scrisului grăbit al poetului. În excelențul său studiu, *Conrad sau exilul perpetuu*, din volumul *Configurații* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p. 156), Ioana Em. Petrescu admite că „Bolintineanu este incapabil să-și cenzureze discursul poetic, adesea prolix, cu repetiții supărătoare, cu mari aproximații lingvistice, cu momente discursive și cu mișcări epice ratate“, însă recunoaște în *Conrad*, pe bună dreptate, „nu doar capodopera lui Bolintineanu, ci și cel mai frumos poem romantic preeminescian din literatura română. O muzică adâncă — nu doar a versului, a versurilor izolate —, ci o muzică a lumii se face simțită în acest poem al eternei rătăcirii pe-ntinsul legănător al mării. Mai mult decât istoria unui erou damnat, *Conrad* aduce viziunea destinului uman ca o perpetuă călătorie, — și, de aceea, viziunea spațiului (a spațiului ruinat, a infinitelor întinderi acvatice etc.) devine, aici, principalul element de construcție poetică“.

Cîntul al patrulea din *Conrad* nu mai poartă nici un titlu, ci numai dedicația: „Ilustrului maestru Philarète Chasles“. Între Dimitrie Bolintineanu și Philarète Chasles au existat relații strînse, întemeiate ca urmare a prefeței pe care acesta o scrie la volumul poetului nostru *Brisés d'Orient*, apărut la Paris, în 1866. La mijlocul secolului al XIX-lea, Philarète Chasles (1798—1873) era unul dintre iluștrii reprezentanți ai culturii și literaturii franceze, profesor la Collège de France, publicist și eseist, critic și istoric literar, unul din întemeietorii literaturii comparate. Notorietatea sa în epocă a fost relevată de E. Margaret Philips în teza de doctorat *Philarète Chasles, critique et historien de la littérature anglaise* (Paris, E. Droz, 1933) și de Claude Pichois în monografia *Philarète Chasles et la vie littéraire au temps du romantisme* (Paris, José Corti, 1965). Philarète Chasles se interesase, în vederea studiilor sale compara-

tiste, și de literatura română. În acest scop, Ulysse de Marsillac publicase, în *La Voix de la Roumanie*, începînd cu nr. 34, din 4 noiembrie 1862, un ciclu de articole cu titlul general *Lettres sur la littérature roumaine*, precizînd că făcea acest lucru la solicitarea lui Philarète Chasles.

În vara anului 1865, Dimitrie Bolintineanu întreprinde o călătorie la Paris, unde tratează cu Philarète Chasles problema prefeței la volumul său de poezii în limba franceză *Brisés d'Orient*, solicitîndu-l totodată să accepte funcția de corespondent politic, de sprijinitor și apărător al intereselor României în presa franceză. Întorcîndu-se în țară, Dimitrie Bolintineanu se îmbolnăvește și nu-l poate înștiința îndată pe Cuza despre demersurile sale pe lângă Philarète Chasles, în chestiunea corespondențelor politice, mai ales că poetul nu mai deținea nici o funcție oficială. Abia la 16 octombrie 1865, îi scria lui G. Marian, la Paris, că a intervenit pe lângă Cuza pentru a-i oferi lui Philarète Chasles misiunea de corespondent politic, mai avantajoasă decât aceea de supraveghetor al bursierilor români din capitala Franței, deținută pînă atunci de Roger Collard: „Acum să vorbim de treaba lui Ph. Chasles. Îndată ce am venit în Bucureștii, am căzut bolnav de friguri, ceea ce m-a întîrziat. N-am putut să văz pe domnitor; cu toate astea, i-am scris D. ieri. Seara a adunat Consiliul de Miniștri ca să dezbată asupra mijloacelor de a da d-lui Chasles o misiune. Nu cunosc încă rezultatul dezbaterilor Consiliului, pentru aceea nici n-am răspuns d-lui Chasles, voind a-i răspunde cu succes. Trimite-i vorbă că ieri seară Consiliul de Miniștri au dezbătut chestiunea și am să-i scriu eu rezultatul acestor dezbateri pe care le cred că vor fi mulțumitoare, căci domnitorul ține mult la Chasles“ (cf. *Documente și manuscrise literare*, p. 109). La 8 noiembrie 1865, G. Marian îl informează pe Dimitrie Bolintineanu că Philarète Chasles acceptă misiunea pe care intenționa să i-o încredințeze Cuza, însă fără titlatura prea frapantă de „corespondent politic“ (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 20030). În cele din urmă, la insistențele lui Dimitrie Bolintineanu pe lângă domnitor, guvernul e de acord de a-l subvenționa pe Philarète Chasles, pentru a întreține în presa franceză interesul și simpatia față de cauza românilor și domnia lui Cuza. Evitînd să-i comunice oficial lui Philarète Chasles această hotărîre, poetul îi încredințează tot lui G. Marian delicata misiune, cum rezultă din scrisoarea celui din urmă adresată profesorului de la Col-

lège de France : „La distance et le rapport qui existe entre Mr. B. et moi me defendent de juger pourquoi il ne vous écrit pas, mais m'obligent en même temps de vous informer que dans quelque endroit que vous soyez de tout ce qu'il me dit dans sa confidente lettre. Je ne ferai, M. tr. M, que copier ce que M. B. me charge de vous dire sans employer avec votre permission la langue diplomatique qui me fait défaut. M. le ministre des Affaires Etrangères est venu chez M. B. pour lui dire qu'il a l'ordre du Prince à vous donner six ou huit mille francs par année, non pour louer le gouvernement, mais en exilant, selon votre désir, le titre de correspondant politique, pour soutenir en principe les droits du pays en écrivant de temps en temps, dans les *Débats* et autres revistes (sic!) et même dans les brochures, dont leur impression sera payée à part; seulement M. le Ministre ne sait pas si vous y consentez. Aussi, M.B. a l'honneur de vous prier par moi de vouloir bien lui écrire si vous êtes content d'une remuneration de six ou huit mille fr. par année et si vous acceptez cette condition“ (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 20055). Se pare că lucrurile nu au putut fi aranjate, în scrisorile schimbate ulterior între Dimitrie Bolintineanu — G. Marian — Philarète Chasles nemaiaintindu-se de această chestiune, totul limitându-se la obținerea prefeței pentru *Brises d'Orient*.

La 24 februarie 1866 G. Marian îi comunică lui Dimitrie Bolintineanu că a obținut prefața, iar la 10 martie 1866 îl înștiințează că volumul *Brises d'Orient* a apărut (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 20034). Prefața elogioasă a lui Philarète Chasles a avut un viu ecou în țara noastră. De pildă, la numai câteva zile de la apariția volumului, ziarul *Reforma*, nr. 18, din 13 martie 1866, p. 2, o reproduce în întregime, în traducere românească, însoțită de acest comentariu : „D. Dimitrie Bolintineanu a tradus și tipărit poeziile sale în limba franceză. Primirăm un exemplar prin poștă de la Paris. Aceste poezii sunt precedate de o prefață de unul din cei dintâi critici francezi, d. Philarète Chasles, profesor la Colegiul Francii și conservator al Bibliotecii Mazarine.“

La 20 martie 1866 Philarète Chasles a ținut la Collège de France o prelegere despre poezia română, prelegere tipărită în *Revue des cours littéraires*, troisième année, numero 29, 16 Juin 1866, p. 473. În traducere românească integrală a apărut în *Buletinul instrucțiunii publice* din 1—30 iunie 1866, p. 508, cu no-

tele lui V. A. Urechiă. Se reproduce apoi în *Trompeta Carpaților*, an. IV, nr. 464, 20 octombrie 1866, p. 1851, cu acest comentariu : „D. Philarète Chasles, unul din cei mai mari critici ai secolului XIX-lea, profesore de literatură la Colegiul de Francia... pe cînd toate națiunile în Europa pare că și-a dat vorba să arunce asupra românilor vâlul mortuaru, vine, apucă și rupe acel vâl cu o mîină cutezătoare, și zice Europei latine : aici este un popul latin și populi latini nu mor ! Acest popul latin, această sentinelă a Romei, uitată, abandonată, nu are spre a-și mărturisii viața sa latină, decît urmele romanilor în limba sa : limba. D. Philarète Chasles cutează să ia de mîină acest popul latin, și, nu să-l ducă pe la ușele miniștrilor Franciei, nici prin antecamerele jurnaliștilor politici, mai dificili de a fi văzuți decît miniștri, dară la Colegiul Franciei, în acest focar al ideelor de civilizațiune, care a dat Franciei atîta lumină, atîta glorie ! Da, d. Philarète Chasles este singurul francez din familia zeilor celor mai sus-puși în literatură, care a introdus în școalele Franciei ideea că există o limbă română latină.“

La moartea lui Philarète Chasles, datorită mai ales prefeței la volumul lui Dimitrie Bolintineanu, memoria sa era omagiată astfel în ziarul *Românul* din 16—17 iulie 1873 : „Om instruit și dădat mai cu osebire studiilor literaturilor străine, el fu unul din acei francezi filo-români carii se ocupă de țara noastră, studiindu-i limba, literatura, moravurile, originea și făcîndu-le cunoscute prin explicațiuni și critice, în tot Occidentele... Perderea lui este și trebuie să fie simțită cu durere nu numai de toată lumea literară din Francia, dar și din România, care nu poate decît să-i poarte o eternă recunoștință pentru binefacerile ce i-a adus.“

MARȘ DE RESBEL

A apărut în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia II, 30 mai 1851. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

LA OSTAȘII ROMÂNI DE ASTĂZI

A apărut în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 525, 18/30 iunie 1867, p. 2098. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

MARȘ OSTĂȘESC

A apărut în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 528, 29 iunie/11 iulie 1867, p. 2111. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

ȚARA NOASTRĂ MAI-NAINTE

A apărut în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 532, 13/25 iulie 1867, p. 2127. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

TÎRGOVIȘTEA

A apărut în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 539, 6/18 august 1867, p. 2155. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

Tema ruinelor, bogat reprezentată în literatura română din secolul al XIX-lea, a avut ca model inițial celebrele *Les Ruines ou Méditations sur la révolution des empires* ale lui Volney, apărute în 1791, cu reverberații prelungi în întreaga literatură europeană din perioada preromantismului și apoi din cea a romantismului. Cultivarea acestei teme în lirica noastră din secolul trecut, chiar din faza incipientă a constituirii ei moderne, în primul rând cunoscuta poezie a lui Vasile Cârlova, *Ruinurile Tîrgoviștei*, scrisă prin 1828, nu s-a datorat însă, în exclusivitate, numai unor înniruri străine, ci și unor condiționări interne, reflectînd o trăsătură particulară caracteristică romantismului românesc. Poezii noștri încep să cînte ruinele cetăților de scaun și de apărare ale vitejilor voievozi și domnitori români ca o consecință firească a puternicului curent de interes care ia naștere la noi pentru istoria națională, pentru trecutul glorios al poporului român, în perioada în care reînvierea vitejiei stră-bune, a luptelor, jertfelor și biruințelor neamului nostru servea drept pildă și îndemn în trezirea și afirmarea conștiinței naționale, în eforturile depuse pentru dobîndirea libertății, unității și independenței naționale.

Eliberarea de modalitățile cronicărești și situarea istoriei în spiritul veacului al XIX-lea, al marilor lui idealuri patriotice, naționale și sociale se produce, la noi, după 1830. Este perioada

în care germinează și se configurează distinct ideile programatice ale revoluției de la 1848, ale sublimelor dăruiri, și prin scris și prin faptă, pentru renașterea noastră națională, pentru ridicarea națiunii române pe o treaptă de egalitate cu celelalte națiuni europene. Toate aceste înălțătoare idealuri patriotice, naționale află un ecou puternic și în conștiința scriitorilor noștri, se răsfrîng plenar în literatura română, determinînd o vie efervescență, un entuziast efort de a găsi cele mai eficiente mijloace pentru a contribui activ la înfăptuirea acestor idealuri.

Necesitatea de a reconstitui istoria poporului român, de a demonstra dănuirea prin secolii a ființei noastre naționale și de a-i lumina perspectivele de viitor a fost relevată, inițial, de Florian Aaron, profesor la Colegiul „Sf. Sava”, participant la revoluția de la 1848, în Transilvania, și apoi profesor de istoria universală la Universitatea din București. El poate fi considerat, pe bună dreptate, un fondator al științei noastre istorice, prin ampla sa lucrare, în trei volume, intitulată *Idee repede de istoria Prințipatului Țării Românești*, apărută la București între anii 1835—1838. Într-o *Precuvîntare* la primul volum, prevestind concepția istorică a lui Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu, Florian Aaron pleda cu pasiune pentru reînvierea trecutului național, argumenta ardent necesitatea fundamentării istoriei patriei, subliniind : „Într-însa, ca într-un hrisov sigur, sînt scrise cu slove de aur drepturile unei nații pentru începutul, numele și pămîntul său ; într-însa se află deosebitele acele întîmplări și împrejurări care au dus nația în starea aceea de cultură sau de barbarie, de lumină sau de întunec, de fericire sau de nefericire întru care se află ; și tot printr-însa poate cineva să îndrăznească a pătrunde oarecum și în întunerecul viitorului și să s-apropie cu ideea de soarta ce așteaptă pe acea nație. Trebuința de o astfel de istorie este atît de pipăită și atît de netăgăduită, încît nația fără istoria patriei este ca pierdută între celelalte nații, streină chiar în pămîntul său, necunosătoarele pe drumul pe care a umblat mai înainte și rătăcită în calea pe care a apucat acum.” După cum se știe, contribuția fundamentală în directivarea istoriei naționale au avut-o Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu, apoi B. P. Hasdeu.

Puternicul curent de interes pentru istoria națională s-a răsfrînt, în mod firesc și cu consecințe salutare, și în cîmpul literaturii române, aflată atunci în plină fază de modernizare. Un rol important în crearea literaturii naționale l-a îndeplinit pro-

gramul *Daciei literare* din 1840, datorat lui Mihail Kogălniceanu. Pledind pentru „duhul național“ în literatură, sublinia că un prim izvor de inspirație îl constituie istoria patriei și a poporului român. În spiritul *Daciei literare*, stimularea literaturii de inspirație istorică va constitui și unul din principalele puncte ale programului *Propășirii* din 1844. La punctul 3 din articolul program se arăta că *Propășirea* va cuprinde „istoria națională sau priviri asupra analelor patriei, biografia celor mai însămnați români, înfățișarea întâmplărilor celor mai slăvite, obiceiurile, prejudețele, ceremoniile, instituțiile vechilor noștri strămoși“.

Ca o consecință directă a orientării din ce în ce mai ample și mai accentuate către studiul istoriei naționale, literatura română inaugurează una din coordonatele ei fundamentale, și anume inspirația istorică. În acest cadru, în lirica românească se cultivă continuu tema ruinelor vechilor cetăți, acoperite de glorie în trecut. Există însă o deosebire esențială între modul în care această temă a fost tratată în lirica preromantică și romantică din alte literaturi europene, sub înriurirea lui Volney, și viziunea asupra ruinelor din lirica românească a secolului al XIX-lea. Meditația preromantică și romantică în fața ruinelor, inaugurată de Volney, era axată pe motivul „fortuna labilis“ sau „vanitas vanitatum et omnia vanitas“, pe ideea prăbușirii oricărei glorii, a zădărniceii puterii și strălucirii tuturor instituțiilor create în decursul veacurilor de cele mai renumite popoare. În lirica noastră, ilustrând caracterul activ al romantismului românesc, tema ruinelor dobândește sensuri patriotice, mobilizatoare, are o finalitate tonică. Ruinele vechilor cetăți sînt văzute ca mărturii ale unui trecut de glorie, constituind pilde și îndemnuri pentru reînvierea și perpetuarea faptelor de eroism ale străbunilor.

Poezia lui Dimitrie Bolintineanu închinată Țirgoviștei se înscriseră în sfera liricii românești dedicate ruinelor acestei glorioase cetăți, reprezentată prin *Ruinurile Țirgoviștei* de Vasile Cârlova, *Adio. La Țirgoviște* de Grigore Alexandrescu, *O noapte pe ruinele Țirgoviștei* de Ion Heliade Rădulescu, *Turris Vestae* de George Baronzi, *O noapte la Țirgoviște* de C. Cârlova, la care se adaugă evocarea în proză *Meditațiune pe ruinele Țirgoviștei* de C. Z. Cretzeanu, *O noapte pe ruinele Țirgoviștei sau Umbra lui Mihai Viteazul*, „tablou într-un act cu versuri“ de Petru Grădișteanu și altele. Numeroase scrieri au fost închinete, de asemenea, Cetății Neamțu, dintre care amintim *Ruinele*

Cetății Neamțu de Al. Hrisoverghi, *O noapte pe ruinele Cetății Neamțu* de M. Cuciuran, *Meditație pe ruinele Cetățuei Neamțul* de N. Istrati, *La ruinele Cetății Neamțu* de Al. Pelimm etc. În aceeași ordine de idei merită să amintim și alte scrieri pe tema ruinelor, ca *O noapte pe ruinele Sucevei* de Romulus Scriban, *O noapte pe ruinele Turnului Severinului* de Gr. Miculescu, *Ruinele Baei* de Gheorghe Vilcu, *Pe ruinele Sever* de M. D. Macedonski, *Umbra lui Mihai pe ruinele lui Sever* de Vasile Dimițescu (V. D. Păun) etc.

Dintre studiile consacrate acestei teme amintim: Antoaneta Macovei, *Motivul ruinelor în lirica românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza“ din Iași*, secțiunea III, literatură, tom. XV, 1969; Elena Tacciu, *Mitologia romantică*, București, Editura Cartea Românească, 1973, p. 120—153; Mihai Vornicu, *Despre poezia ruinelor*, în volumul colectiv *Structuri tematice și retoricostilistice în romantismul românesc*, București, Editura Academiei, 1976, p. 31—91.

NICOLAE BĂLCESCU

Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre cei mai apropiați și mai devotați tovarăși de idei și de acțiune ai lui Nicolae Bălcescu. Frumoasa și trainica lor prietenie s-a întemeiat încă din faza inițială a pregătirii revoluției de la 1848, în cadrul societății secrete „Frăția“, înființată în 1843. O mărturie a relațiilor strînse dintre Nicolae Bălcescu și Dimitrie Bolintineanu o constituie și faptul că, prin intermediul bunului său prieten, poetul devine unul din principalii colaboratori din Muntenia ai revistei *Propășirea*, apărută la Iași, în ianuarie 1844. La 14 martie 1844 Nicolae Bălcescu îl înștiința pe Ion Ghica: „Iată îți trimit o poezie de la Bolintineanu“ (cf. N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, *Corespondență*, ediție critică de G. Zane, București, Editura Academiei, 1964, p. 52). În întreprinderea anumitor acțiuni, Nicolae Bălcescu și-l asocia pe Dimitrie Bolintineanu, ca om de încredere. Bunăoară, în vara anului 1844, amîndoi merg în Transilvania, unde se întîlnesc cu George Bariț, în localitatea Vilcele de lingă Brașov (cf. George Barițiu: *Foi comemorative*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Archiepiscopale, 1892, p. 15). Scopul

intrevederii era, desigur, de natură politică. La 4/16 august 1844 se întorc în București, sosirea lor fiind consemnată în rapoartele Vorniciei din Lăuntru a Țării Românești (cf. Cornelia Bodea: *Lupta românilor pentru unitate națională*, București, Editura Academiei, 1967, p. 55).

La începutul anului 1845, „Societatea literară“ s-a transformat în „Asociația literară a României“, cunoscută în epocă și sub denumirea prescurtată „Asociația literară“. La această transformare, dirijată de Nicolae Bălcescu, a contribuit activ și Dimitrie Bolintineanu, cum rezultă din procesul-verbal de constituire, din 14 februarie 1845, aflat astăzi în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota Ms. rom. 4633, f. 20.

Dimitrie Bolintineanu s-a aflat alături de Nicolae Bălcescu și la Paris, unde sosește în primăvara anului 1846, pentru studii, desfășurând o activitate comună în cadrul Societății Studenților Români din capitala Franței. Cît de intimă era prietenia lor o dovedește și scrisoarea adresată de poet lui Ion Ghica, din Paris, la 22 mai 1847, prin care îl informa: „N. Bălcescu s-a întors din Roma unde a aflat un mare izvor de fapte istorice ale lui Mihai. Se ocupă acum cu istoria lui în parte, și te salută amicalmente“ (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 80301). În notele dictate lui Ion Ghica, în 1852, Nicolae Bălcescu precizează că Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre cei dinții „moldo-români“ din Paris, care, după revoluția franceză din februarie 1848, soldată cu detronarea lui Ludovic-Filip, au hotărît să se întorcă de îndată în țară, pentru a pregăti și înfăptui revoluția în Principatele Române (cf. Gh. Georgescu-Buzău: *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea dezlănțuirii revoluției din 1848*, în *Studii*, an. IX, nr. 1, 1956, p. 46). În seara zilei de 20 martie 1848, Nicolae Bălcescu convoacă la locuința sa, în rue de l'Université, 94, pe muntenii D. Bolintineanu, Al. Golescu-Negru, C. Mavrodin și pe moldovenii Iancu Alecsandri, V. Mălinescu, I. Leca, Toader Rășcanu și Ion T. Curie, hotărînd împreună „a se face o mișcare“ și alcătuiind „un program“ care va sta la baza Proclamației de la Islaz. În cea de a doua ședință, toți cad de acord să plece cît mai grabnic în patrie, spre a declanșa revoluția. Revenind la București, Dimitrie Bolintineanu se alătură fără ezitare celui mai luminat, mai intransigent și mai consecvent spirit revoluționar, lui Nicolae Bălcescu. La propunerea acestuia, poetul este numit, împreună cu A.C. Golescu, A. Zane și C. Roman, în comisia constituită „pour diriger les commis-

saïres et la propagande“ (cf. N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, p. 282). Ca membru al acestei comisii, Dimitrie Bolintineanu primește sarcina importantă de redactor responsabil al gazetei *Poporul suveran*. La înăbușirea revoluției de către oștile otomane, Dimitrie Bolintineanu se află iarăși cot la cot cu Nicolae Bălcescu, făcînd parte din deputația care a protestat împotriva acestui act samavolnic în fața lui Faud-efendi, comisarul Porții Otomane în Țara Românească. Arestat împreună cu Nicolae Bălcescu și ceilalți fruntași ai revoluției, poetul pornește pe drumul amar și îndelungat al exilului. În toate acțiunile întreprinse în această perioadă, Dimitrie Bolintineanu s-a situat ferm și consecvent pe poziția înaintată a lui Nicolae Bălcescu. După moartea acestuia, poetul nu a încetat să-i aducă, în orice împrejurare, un cald și vibrant elogiu, o pioasă aducere aminte. Astfel, într-un articol publicat în *Albina Pindului*, nr. 5, 15 august 1868, p. 122, scria despre Nicolae Bălcescu: „Nobilă și plăpîndă mlăstară din oamenii de la 1848 cari au scăpat România de a mai fi proprietate a patruzeci de familii privilegiate, el a murit în exil fără să fi avut fericirea de a revedea acea patrie care iubea, unită și liberă!“

ȘTEFAN-VODĂ CEL BERBANT

1867

În ultima parte a vieții sale, Dimitrie Bolintineanu nu a mai persistat în ideea de a-și alcătui volume cu profil unitar, ci și-a anexat poeziile la sumarul unor volume care conțineau scrieri de alt gen. Așa este și cazul volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant*, dramă în patru acte urmată de poezii noi, București, Tipografia Națională, 1867. Poeziile de la sfîrșitul acestui volum sînt grupate în ciclul intitulat *Tablouri*.

RADU DE LA AFUMAȚI

A apărut în *Buciumul*, an. I, nr. 79, 14 august 1863, p. 315. De aici a fost reprodusă în *Concordia* (Pesta), nr. 76, 8 septembrie 1863, p. 3. Ulterior a fost republicată în *Trompeta Carpaților*, an.V, nr. 573, 16/28 noiembrie 1867, p. 2287. Inclusă în

valumul *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*. Reluată apoi în *Albina Pindului*, an. I, nr. 10, 1 noiembrie 1868, p. 241 și *Familia*, an. V, nr. 2, 12/24 ianuarie 1869, p. 5.

CETATEA DE LA CURTEA DE ARGES

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

DRAGNA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

DOUA UMBRE

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

SINAIA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

TISMANA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

DOAMNA MARIA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

MIRAMARA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

VENEȚIA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

MUMA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

COZIA

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

CETATEA NEAMȚULUI

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

ZIMBRUL

A apărut în *Buciumul*, an. I, nr. 5, 12 ianuarie 1863, p. 15. De aici a fost reprodusă în *Concordia* (Pesta), nr. 8, 25 ianuarie 1863, p. 30. Cu titlul *Dragoș și Zimbrul* a fost republicată în *Trompeta Carpaților*, an. V, nr. 537, 30 iunie / 11 iulie 1867, p. 2147. Restabilindu-i-se titlul inițial *Zimbrul* și suferind unele modificări, a fost inclusă în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

RIUL BISTRIȚII

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

CETATEA LUI ȚEPEȘ

A apărut în anexa volumului *Ștefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri*.

ŞASE DRAME HISTORICE NOI

1868

În volumul *Şase drame istorice noi*, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1868, Dimitrie Bolintineanu a inclus piesele de teatru *Mărirea şi uciderea lui Mihai Viteazul*, *Despot-Vodă*, *Mihnea-Vodă care-şi taie boierii*, *Postelnicul Constantin Cantacozin*, *Brîncovenii şi Cantacozinii*, poemul dialogat *Sorin*, considerat poem dramatic, precum şi poeziile *Sorica*, *Lacul tătarilor* şi *Safira*.

SORIN

Într-o formă structural diferită, purtând titlul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte*, a fost inclus mai întâi în volumul *Cîntece şi plîngerii*. Edat sub îngrijirea d. G. Sion, Iaşi, Tipografia „Buciumului român”, 1852. În legătură cu acest poem vezi nota de la *Addenda*.

SORICA

A apărut iniţial în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edat sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. Modificată substanţial şi prescurtată mult, a fost reluată în anexa volumului *Şase drame istorice noi* (1868).

LACUL TĂTARILOR

Cu titlul *Profira* a apărut iniţial în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edat sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. La reluarea ei în volumul *Şase drame istorice noi* (1868), poetul a prescurtat-o şi a modificat-o, schimbîndu-i titlul în *Lacul tătarilor*.

SAFIRA

A apărut în *Foiletinul Zimbrului*, nr. 26, 17 iulie 1855, p. 206 şi a fost inclusă mai întâi în volumul *Poeziile vechi şi noi*

ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edat sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. Versiunea ei din volumul *Şase drame istorice noi* (1868) este mult prescurtată şi modificată.

ADDENDA

SORIN SAU TĂIEREA BOIERILOR LA TÎRGOVIŞTE

Cu acest titlu, poemul a fost publicat prima dată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851; foaia II, 30 mai 1851 şi foaia III, 30 iunie 1851. A fost inclus mai întâi în volumul *Cîntece şi plîngerii*. Edat sub îngrijirea d. G. Sion, Iaşi, Tipografia „Buciumului român”, 1852, schimbîndu-i-se titlul în *Sorin (Legendă muntenească)*. De aici a fost reluat în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură*, an. XVI, nr. 27, 8 iulie 1853, p. 202; nr. 28, 15 iulie 1853, p. 209, şi nr. 29, 22 iulie 1853, p. 217. A fost reproduş apoi în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*. Edat sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, cu titlul iniţial *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte*. Scurtîndu-l extrem de mult şi modificîndu-l structural, Dimitrie Bolintineanu l-a inclus în finalul volumului *Şase drame istorice noi*, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1868.

Deoarece prezintă deosebiri substanţiale între ele, am reproduş în ediţia noastră ambele versiuni. În corpul acestui volum, respectînd criteriul cronologic şi al ultimei forme date de poet în timpul vieţii sale, am inclus versiunea din *Şase drame istorice noi* (1868), iar în *Addenda* am reproduş versiunea din volumul anterior, *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855). Aşa cum am precizat şi în *Nota editorului* care deschide acest volum, am considerat necesar să fie cunoscută şi versiunea din 1855 deoarece apreciem că, din punct de vedere valoric, este categoric superioară ultimei versiuni din 1868. Obsedat, în ultimii ani ai vieţii, de ideea revizuirii unor părţi ale operei sale poetice (vezi şi nota la poemul *Conrad*). Dimitrie Bolintineanu mai mult a stricat decît a dres poeziile şi poemele pe care le-a revizuit, amputîndu-le arbitrar, modificîndu-le adesea supărător. Aşa a procedat şi cu poemul *Sorin*. După opinia noastră, pentru ca cercetătorul şi istoricul literar să poată întreprinde

o analiză aprofundată a evoluției operei lui Dimitrie Bolintineanu, trebuie să cunoască ambele versiuni ale poemului.

Comentariile istorico-literare consacrate pînă acum acestui poem se referă în exclusivitate la versiunea din 1855, cea de a doua versiune, din 1868, trecînd complet neobservată, chiar și de exegeții mai noi ai poetului. Aprecierile formulate, de-a lungul timpului, sînt, în general, pozitive, fără a se ignora și carențele evidente ale poemului. În *Istoria limbei și literaturii române* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1886, p. 445), I. Nădejde vede în *Sorin* un „model de versificare”. Primele rezerve le manifestă Aron Densușianu, în studiul *Poeziile lui D. Bolintineanu*, inclus în volumul al doilea de *Cercetări literare* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 323). La început afirmă că poemului „îi lipsește planul, concepțiunea limpede, precum și dezvoltarea proporțională” și că poetul „se perde mult în descrieri indifferente”, însă conchidea că „față cu aceste neajunsuri, ideea fundamentală este de o naltă frumusețe”. Faptul că, în *Sorin*, Dimitrie Bolintineanu a alternat forma dialogată cu pasaje epice independente, nu era agreat de Aron Densușianu, fiind de părere că „amestecarea de poemă și piesă teatrală, încît nu apare nici una, nici alta, a fost o idee nefericită a poetului”. Caracterul dramatic al poemului era văzut în confruntarea dintre personaje, afirmînd că „ciocnirile de situațiuni, de sentimente sînt cît se poate de puternice. Sorin, care se sacrifică pentru a scăpa de prietenul său, mirele Fioriței, pe care însă el o iubea nebun, Smaralda care se sacrifică pentru Fiorița, pînă la un punct rivala ei, — toate acestea sînt pline de putere dramatică.”

Poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Țirgoviște* a fost apreciat îndeosebi pentru faptul că *Prologul* său aducea în literatura română un viu ecou din *Faust* al lui Goethe și, într-un anume sens, din *Hamlet* al lui Shakespeare. Această înrîurire a fost sesizată prima dată de N. Iorga, în studiul *Poezia lirică a lui Bolintineanu*, inclus în volumul al doilea de *Schițe din literatura română* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1894, p. 40), în care releva că Herman meditează la lucruri „luate fără îndoială din actul întâi al lui *Faust* și din scena de la cimitir din *Hamlet*”. Observația lui N. Iorga a fost preluată de V.D. Păun, în studiul *Ficțiune, imagine și comparațiune* (București, Gutenberg, 1896, p. 36), arătînd că „partea de la începutul poemei amintește de *Faust* (începutul dramei)”, precum și unele idei din *Hamlet*.

Înrîurirea lui Goethe asupra poetului nostru a fost relevată și de exegeții contemporani. Cornel Regman subliniază că „o remarcă specială se cuvine întinsului poem *Sorin sau Tăierea boierilor la Țirgoviște*, conținînd frumoase versuri, dar mai ales vădînd preocuparea lui Bolintineanu pentru o poezie de reflecții morale și filozofice, vizibile mai ales în prolog, unde un doctor, Herman (medic la curtea lui Mircea Ciobanul), filozofează faustic asupra existenței” (*Dimitrie Bolintineanu — între „plîngere” și satiră*, în volumul *Confluențe literare*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 113). O amplă și judicioasă analiză a poemului, din această perspectivă, a întreprins Ion Roman, în exegeza *Ecouri goetheene în cultura română* (București, Editura Minerva, 1980, p. 57). Comparînd textele, Ion Roman demonstrează concret apropierea pregnantă dintre începutul lui *Sorin sau Tăierea boierilor la Țirgoviște* și începutul lui *Faust*: „În încăperea cînd și cînd luminată de pîlpîirea unei candelă, pe o masă sînt risipite cărți, ca în odaia lui Faust. Nu lipsește nici hîrca de mort [...]. Singur, medicul Herman, stăpînit de neliniștea doctorului Faust, monologhează despre zădărnicia îndelungatei sale strădanii de a cunoaște [...]. Monologul lui Faust debutează la fel: «am studiat cu rîvnă, ah, filozofia / Din scoartă-n scoartă, dreptul, medicina / [...] De-atîția ani înțelepciunea o încerc [...] și văd că nu putem să știm nimic.» Herman, cu hîrca în mînă, dezvoltă ideea deșertăciunii vieții omenești. Faust contemplă și el craniul: «Tu, craniu gol, de ce privești rînjind?» Pe medicul Țirgoviștean îl ispitește ca și pe doctor gîndul de a se desprinde din temnița existenței omenești. El își întoarce fața de la soare [...] întocmai ca Faust: «Soarelui, cu hotărîre, / Întoarce-i grabnic al tău spate. / Că-i pămîntean și el!»” Continuînd cu juxtapunerea edificatoare a textelor din drama lui Goethe și din poemul lui Dimitrie Bolintineanu, Ion Roman ajunge la concluzia că „într-atît de asemănătoare, pînă în amănunte, sînt, cum se vede, monoloagele, încît s-ar zice că Bolintineanu și-a scandat versurile după o lectură foarte recentă a lui *Faust*”. Dar, observă cu justețe Ion Roman, poetul nostru se depărtează brusc de modelul goethean, imprimă poemului său un cu totul alt sens, schimbînd optica psihologică și viziunea filozofică a lui Herman, după intrarea în scenă a lui Sorin: „Bătrînul medic se neagă pe sine ca personaj pînă la anulare, căci deznădăjduitul de pînă adineauri, scepticul ce-ar fi dat «orice bunuri pe-o clipă de credință» se arată a fi în posesia unui crez, pe care caută a-l însu-

fla cu bărbăție și avîntată convingere pupilului său, tînăr sărac, îndrăgostit de fiica unui boier. Din veșmintul medicului-filozof, făptura lui Faust a pierit ca un abur, iar în locul lui s-a însinuat poetul-patriot.“

Ca și Ion Roman, Cornel Regman observă că între prolog și restul poemului este o separație netă, ca și cînd Dimitrie Bolintineanu și-ar fi început poemul cu o anumită intenție și apoi a renunțat brusc la ea, frîgînd evoluția subiectului și deviînd acțiunea într-o direcție neașteptată. Criticul arată, pe bună dreptate, că restul poemului, care e „axat pe o intrigă senzațională, abundînd în iubiri neîmpărtășite, în răpiri și substituiri de persoane și mai cu seamă în anacronisme istorice, n-are nimic cu prologul amintit, de unde se vede că poetul n-a avut un țel limpede în fața ochilor“ (*op. cit.*, p. 113). În aprecierea lui Cornel Regman, partea a doua a poemului nu e total lipsită de calitate. Aici, „expresia sentimentelor, în special a dragostei, e făcută pe alocuri cu gingășie și pătrundere“ (*ibid.*, p. 113).

Prin amputările și modificările operate în versiunea din 1868, Dimitrie Bolintineanu a diminuat gradul valoric al versiunii din 1855, estompînd esența faustică a prologului și intensitatea unor episoade din restul poemului.

CUPRINSUL

Nota editorului VII

EUMENIDELE

1866

Scrisoarea vornicului Vilara către d. Ioan Brătianu, ministrul Finanțelor. Impozitele	3
Mihai Viteazul în rai. Satiră	6
Ovreei leșești către d. Manolache Costache Iepureanu	13
D-lui Constantin Rosetti, fost ministru	16
Domnului Ioan Oteteleşanu. La Măgurele	18
Scrisoarea ce dacă n-a scris, ar fi putut să scrie <i>Vodă-Cuza către roșii</i>	24
Muzele române către d. Ion Strat, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice	30
Sintul Sava către arhitectonul Orăscu	32
Profesiune de credință a unui candidat de deputat la alegerile viitoare	34
Ciutacii turci de la Ruscuc către d-nu Cremieux în privința drepturilor politice ce se cereau a se da evreilor	37
Femeile române	39
M.S. domnului Barbu Știrbei	44
Ștefan cel Mare și Mihai vizitind românii în rai și în iad	47
Urmarea vizitii lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul în iad și în rai. Partea II	53
Vizita lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai în iad și în rai (Urmare)	61
Vizita lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai în iad și în rai (Urmare)	71
Beizadea Costache din București către Beizadea Costache din Ploiești	82
Beizadea Costache din București către Beizadea Costache din Ploiești. Despre alegeri	84

Țiganiii liberați către evrei	86
Bătălia roșiilor cu albi în sala Slătineanu	88
Logofătul ecumenicii patriarhiei către comisiunea numită cu revizuirea tuturilor legilor	95
Constituțiunea către statutul de la 2 mai	97

Fabule

Ciocîrlanul	99
Muntele ce naște	100
Asinul și bătrînul	101
Leul mort și măgarul	102
Chelul și curtezanele	103
Calul și mistrețul	104
Cine să mănînce plăcînta	105
Omul și nevăstuica	106
Fereasta și coșul	107
Boul și broasca	108
Măgărușul	109
Tolba cu păcatele (Fabulă)	110
Vraciul	111
Broaștele și soarele	112
Bu fonul	113
Femeia și copilul	114
Căteaua și puii	115
Cîinii lacomi	116
Cîinele cu minte	117
Omul și cîinele	118
Cioaca și păunul	119
Alianța celor slabi cu cei tari	120
Cămila și pantofarii	121

CONRAD
1867

Conrad

Cîntul întîi. Ionienele	125
Note la Cîntul I	168
Cîntul II-lea. Sirienele	177
Note la Cîntul al doilea	217
Cîntul III-lea. Egiptul	229
Note la Cîntul III	276

Cîntul IV-lea	287
Note	338
Marș de resbel	339
La ostașii români de astăzi	342
Marș ostășesc	344
Țara noastră mai-nainte	346
Țirgoviștea	348
Nicolae Bălcescu	350

ȘTEFAN-VODĂ CEL BERBANT
1867

Tablouri. Poezii noi

Radu de la Afumați	353
Cetatea de la Curtea de Argeș	355
Dragna	356
Două umbre	358
Sinaia	360
Tismana	361
Doamna Maria	363
Miramara	364
Veneția	365
Muma	366
Cozia	368
Cetatea Neamțului	370
Zimbrul	372
Rîul Bistriții	373
Cetatea lui Țepeș	375

ȘASE DRAME HISTORICE NOI

1868

Sorin	379
Sorica	392
Lacul tătarilor	394
Safira	396

A D D E N D A

Sorin sau Tăierea boierilor la Țirgoviște	403
Note și comentarii	433